IHS

DOCTORIS IOSEPHI ALDRETE SOCIETATIS IESV PRESBYTERI.

De religiosa disciplina tuenda

LIBRI TRES

. Hispali .

Apud Gabrielem Ramos Vejarano

Anno Domini.

cIↄ.Iↄc.XV.

Cum priuilegio.

F. Heylan me fecit

INDEX LIBRORVM, ET CAPITVM QVAE hoc volumine continentur.

DE RELIGIOSA DISCIPLINA TVENDA Liber primus.

IN QVO ORDO APTVS, ET ACCOMMODATUS ad iustè, & piè Disciplinam Religiosam promouendam explicatur.

CAP. I. De legali iudiciorũ ordine in Religione non semper admittendo, & quis (si coegerit necessitas) erit seruandus; vt quæ iusta sunt, iustè difiniri possint. fol. 1.

Cap. II. Quid sit iudicium, & quot personæ ineo interuenire debeant, & de Aduocato non nunquam concedendo. fol. 5.

Cap. III. De iudice, & iuridictione, & penes quem ea sit in causis crimiualibus Regularium, fol. 7.

Cap. IIII. De accusatore, & quod is in omnibus casibus criminalibus exigitur formalis, aut virtualis. fol. 13.

Cap. V. De denuntiatore, & de culparum differentia, & de criminibus occultis, & de correctione fraterna. fol. 16.

§. I. De varia culparum differentia. fol. 16.

§. II. Quæ dicantur crimina manifesta, siuè publica, & quæ occulta. fol. 17.

§. III. Superiorem tantum modo crimina notoria siuè publica posse punire. fol. 18.

§. IIII. Qualiter in occultis procedi possit correctione fraterna præmissa, & in quibus casibus possit omitti. fol. 19.

Cap. VI. Quando superior tanquam pater, & quando tanquam iudex, & in his quomodo corrigere debeat. fol. 24.

§. I. Quid facere debet; quando vt patri reus denuntiatur, & quid quando vt iudici. fol. 27.

Cap. VII. *De Inquisitione generali, & speciali. fol. 29.*

§. I. *De Reo. fol. 35.*

Cap. VIII. *De Secretario eligendo, & ordine iudiciario, qui summarius erit, & de initio ipsius processus. fol. 36.*

Cap. IX. *De necessaria rei citatione, & de summaria testium receptione, quæ illi præmitti solet. fol. 39.*

Capit. X. *De carceris custodia, & quando religiosus possit in ea detineri: fol. 42.*

Cap. XI. *De rei examine, siue confessione, & quæ superior interrogare debeat, & inquibus casibus quærendum de Socijs criminis, & de minoris curatore. fol. 46.*

Cap. XII. *Quomodo sit causa terminanda vbi Reus crimen confiteretur. fol. 49.*

Cap. XIII. *De modo procedendi, vbi reus crimen negauerit, & de testium necessaria reproductione. ibidem.*

Cap. XIV. *De testium publicatione, & an testium nomina sint reo manifestanda. fol. 51.*

Cap. XV. *De testium repulsa, & de causæ conclusione. fol. 54.*

Cap. XVI. *Quid facere iudicem oporteat, vbi causa fuerit conclusa, & de purgatione canonica. fol. 55.*

Cap. XVII. *De quæstinibus, seu tormentis, & in quibus casibus, & quomodo religiosus torqueri poterit. fol. 56.*

Capit. XVIII. *De sententia diffinitiua, & quomodo ea ferenda. fol. 61.*

LIBER SECVNDVS.

In quo iusta consulens misericordia, & pia sœuiens disciplina proponitur.

CAP. I. *Quæ in sententia diffinitiua, vt iusta feratur, exigantur fol. 56.*

Cap. II. *De probationibus generaliter, & quæ sit plena, & quæ semiplena probatio. fol. 64.*

Cap.

Cap. III. De testibus, & qui sunt omni exceptione maiores, & qui numerus ad plenam probationem requiratur, & denuntiatorem rectè testificari. fol. 66.
Cap. IV. Quando reus dicatur interrogatus, vt teneatur crimen in iudicio agnoscere, & quam probationem faciat huiusmodi confessio, vel extra iudicium facta. fol. 71.
Cap. V. Quibus casibus crimen instrumento probetur, & de literarum comparatione, & de iuramento accusatori non deferendo. fol. 78.
Cap. VI. De probatione per facti euidentiam, & de eo, qui deprehenditur in crimine. fol. 80.
Cap. VII. De præsumptionibus, & quid indiciũ, & suspicio sit. fol. 81.
Cap. VIII. De semiplena probatione, ex confessione extra iudiciali scriptura priuata, fama, rei fuga, sociorum testimonio. fol. 86.
Cap. IX. Quando præsumptiones coniunguntur, vt ex eis plenè, vel semiplenè delictum probetur. fol. 90.
Cap. X. De reorum exceptionibus admittendis, & de causis propter quas pœnæ sunt temperandæ. fol. 92.
Cap. XI. De purgatione canonica. fol. 93.
Cap. XII. De tormentis. fol. 95.
Cap. XIII. De sententia. fol. 97.
Cap. XIV. De pœnis in genere, & vbi à iure sunt præscriptæ, constitui in reos debere, alios esse in iudicis arbitrio. fol. 99.
Cap. XV. De criminibus contra votum castitatis commissis, & de eorum pœnis. fol. 103.
§. I. De fornicationis, & concubinatus pœnis. ibidem.
§. II. De stupri pœna. fol. 104.
§. III. De adulteri pœna. fol. 105.
Cap. XVI. De pœnis criminum, quæ contra paupertatis votum committuntur. fol. 111.
§. I De pœnis religiosi proprietarij. fol. 112.
§. II. De furti pœna. fol.
§. III. De Aleæ lusu, & eius pœnis. fol. 113.
§. IV. De pœnis superioris bona religionis dissipantis, & alienantis. fol. 115.

§. V. De simoniæ pœnis. fol. 117.
Cap. XVII. De delictis contra obedientiæ votum commissis, & de eorum pœnis. fol. 120.
§. I. De qua in obedientia hic agitur, & de eius pœnis, ibidem.
§. II. De pœna conspirationis, detractionis, conuitij, iniuriarum, & manus iniectionis in superiorem. fol. 121.
§. III. De pœnis falsificantis superioris literas, & eas aperientis, & arcana reuelantis. fol. 124.
Cap. XIX. De sacedotis pœna, qui confessionis secretum detegit, & de eo, qui sinè facultate confessiones audit, & de laico id officium vsurpante. fol. 130. & ibi §. 1.
§. II. De sacerdote sinè ordinarij licentia sæcularium cofessiones audiente. fol. 132.
§. III. De illis, qui nondũ sacerdos, confessiones audit, pœna. fol. 132.
Cap. XX. De culpis, quæ in prædicationis munere committuntur, & de eorum pœnis. fol. 133.
Cap. XXI. De non ordinatis ministrantibus, & eorũ pœnis. fol. 136.
Cap. XXII. De veneficij, incantationis, & sortilegij pœnis. fol. 138.
Cap. XXIII. De calumniatorum pœnis. fol. 140.
Cap. XX. IIII. De pœna falsi testis, & periurij. fol. 124.
Cap. XXV. De occisionis, aut vulnerationis, venenum propinantis pœnis. fol. 144.
Cap. XXVI. De incorrigibilitate, propterquam religiosi professi expelli à religione debent. fol. 149.
Cap. XXVII. De varijs pœnis, &c. fol. 155.
§. I. De pœna leuis, grauis, grauioris, & grauissimæ culpæ. ibidem.
§. II. De ingressu Ecclesiæ singulariter interdicto. fol. 156.
§. III. De suspensione. ibidem.
§. IIII. De depositione, & degradatione. 157.
§. V. De carceris perpetui pœna. fol. 158.
§. VI. De regularis ad trirremes damnatione. fol. 159.
§. VII. De exilij pœna. ibidem.
§. VIII. De pœnis, quæ imponi possunt his, qui à religione expelluntur. fol. 160.

§. IX. *Vtrū, qui à Religione dimittitur in exiliū mitti possit. fol.* 143.
§. X. *Ostenditur, professos à Religione propter incorrigibilitatem eiectos nō liberari à votis, sed neq; à suorū superiorū iurisdictione.*
Cap. XXVIII. *De appellationibus quatenus vetitæ, aut concessæ sint religiosis, in fine de recusatione.*

LIBER TERTIVS.

In quo ex fictis personis publica processus acta componuntur.

§. 1. *Processus initium,* §. 2. *Secretari electio.* 3. *ex officio superior cognoscere incipit.* §. 4. *Capitula contra reum.* §. 5. 6. 7. 8. & 9. *Testium depositio.*
§. 10. *Præceptum de reo carcerando.* §. 11. *Rei carceratio.*
§. 12. *Rei confeßio.* §. 13. *Criminum obiectio, & reo defensiones cōceduntur, & citatur.* §. 14. *Rei mandatum procuratorium.* §. 15. *Mandati acceptatio.*
§. 16. *Testiū reproductio,* §. 17. *Testis laicus nouissime examinatus.*
§. 18. *Commißio ad testis receptionem.* §. 19. *Cōmissionis acceptatio.*
§ 20. *Testium publicatio,* §. 21. *Rei defensio.*
§. 22. *Sententia tormenti.* §. 23. *Tormenti executio.* §. 24. *Rei confeßionis comprobatio.* §. 25. *Confeßionis ratificatio.* §. 26. *Citatio ad sententiam.*
§. 26. *Sententia diffinitiua.* § 29. *Eius pronuntiatio.*
§. 30. *De alijs formulis.* §. 31. & 32. *Denuntiationum iudicialium formulæ.*
§. 33. *Purgationis Canonicæ formula.*
§. 34. *Compurgatorium testium depositio.*
§. 35. *Sententiæ absolutoriæ formula in causa purgationis.*

Finis, ad D. O. M. Gloriam.

T A S S A.

YO Iuan Aluarez del Marmol Escriuano de Camara del Rey nuestro Señor de los que en su consejo residen, doy fe, que auiendose visto por los señores del Consejo de su Magestad vn Libro que con su licencia fue impresso por Ioseph Alderete de la Compañia de IESVS; tassaron cada pliego del dicho Libro a quatro marauedis, el qual parece que tiene cinquenta y cinco pliegos, que a el dicho respeto monta doscientos y veynte marauedis. Y a este precio y no a mas mandaron se vendiesse cada volumen del dicho Libro, y que esta tassa se ponga al principio de cada vn cuerpo del, y para que dello conste di el presente en Madrid a tres de Agosto de mil y seyscientos y quinze años.

Iuan Aluarez
del Marmol.

ERRATA ET PRAETERMISSA.

Fol. 2 pag. 2. linea. 33 pficiat, lege proficiat fol. 3 pag. 1 linea 34. precepit, l. praecepit. fol. 3 pag. 2. lin 10. praecipit. l praecipitat, fol. 4. pag. 1. lin. 34. expūcti. Si. l. expunctis si fol. 5. pag. 1, lin. 34. CAPIT. SECVND lege CAP. II fol. 6. pag 1. lin. 33. elienā l alienam, fol 7. pag. 1. lin. 14. ttēaret l tentaret, pag. 2. linea. 10. Inuij l. Iunij, fol. 9. pag 2. lin. 11. Poutificio. l. Pontificio, fol. 14. pag. 2. lin. 4. glessa. l. glossa, lin. 16. atcusat l accusat, fol 15 pag. 1. lin. 3. aedificietur. l aedificetur, fol. 17. pag. 2. lin. 9. Earinacius. l. Farinacius, fol. 22 pag. 1. li. 5. ebesse. l obesse. pag. 2. lin. 21 possir. l. possit. fol. 23. pag. 2 lin. 14. dict. l. dist. lin. 15. 7. l. 6. fol. 25. pag. 2. lin. 3. religiosum. l. religiosi nomen, lin 8. puniendo. l puniendos esse, fol. 26. pag. 1. lin. 11. nolle. l. nollet, fol. 27. pag. 2. lin. 12. qui l. quos, fol 28. pag. 1. lin. 17. condenare. l. condonare, fol. 29 pag 2. lin. 7 iudico. l. indicia fol 31. pag. 1 lin. 27. scilicet. l. si licet, lin 26. occulis. l. occultis. lin. 30. lib l. leg fol. 33. pag. 2. lin. 1. requiritur. l. requeri fol. 36. pag. 1. li. 22. diximus. l dicimus pa. 2 li. 14. & l. de, fol. 39. pa. 1. li 24. talia, l. Italia. fol. 42. pa. 2. li. 1. incarcicratione. l incarceratione. fol. 44 pa, 1. lin. 32. libro. dic, lege 6. pag. 2. lin. 14 lacios l. laicos fol. 48. pa. 1 li 19 iudicium. l. indicium. fol. 48. pa. 2 li. 8 aetavis, l aetatis. lin. 26. gestarū, l. gesturum. fol. 51. pa. 2. li. 27. Farin. l. Felino, fol. 56. pa. 1, l. 3. illium. l. illum. pag. 2. l. 24. con-

nibus,

nibus, l. constitutionibus,) & dele stitutio, fol. 58 pa. 1. li. 6. vidiesse. l. vidisse li. 14. iustta. l. iusta. li. 26. cōnuniter. l. communiter. fol. 60 pa. 1. li. 32. Iulis. l, Iulius. fol. 61. pag. 1. li. 6. indiceret l. incideret. fol. 65. pag. 1. li. 20. alis. l. aliis. pag. 2. li. 3. requirtūur. l. requiruntur. li. 5. teste l. testi. l. 18. testis. l. testis. fol. 66. pa. 1. lin. 17. possit, l. posse pag. 2. lin, 27. constineat. l. contineat. fol. 68. pa, 1. li. 20. Laicus. l. Laici. pag. 2, lin. 29. in 1. d. l. in id, fol. 71 pa. 2. lin. 1. nonnulli, l. non vult. fol. 73. pa. 2. li. 28, manifestaturū, adde, si iterum à iudice interrogetur. li, 19 n. 4. le. n. 24. fol, 74. pag. 1 li. 5 causa, l. causam. fol. 76. pa. 1. li. 12. manifestare, adde, si iterū à iudice, li. l. 14. interrogetur, quae infra sunt delenda. fo. 80. pa. 1. li. 17. debis. l. de illo. pa. 2. lin. 3. actionis si, l. actionis sit. fol. 82. pa. 1. li. 32. ipro, l. pro fol. 84. pa. 2. li. 22. cricumspectio, l circunspectio fol. 85. pa. 2. li. 7. quò l. quod. fol. 86. pa. 2. lin. 16 segundo. l. secundo li. 34. agere, l. ageremus. fol. 89. pa. 2. li. 14. plectēd9 ea, quae, l. plectēd9, eaque. l. 25. constitum, l. constitutum. fol. 90. p. 2. li. 22. depoui, l. deponit. fol. 92. pa. 1. li. 26 impossiilitatis, l. impossibilitate. fol. 94. p. 1. li. 12. coro, l. commēt. 14. 2. p fo. 114 fol 95 pa. 2. li. 10. addito, l. additio. fol. 96. pa. 2. li. 2. obleuisse, l. aboleuisse. fol. 97. pa. 2. li. 1. in istam, l. mistam fol. 98. pa. 2. li. 1. part. l. puncto fol. 99 pa. 1. li. 1. plurimū, le. plurium, fol. 100, pa 2. li. 34. haec, l. nec fol. 101. pa. 1. li. 31. pa ua, le praua lin. 32 fuerint, l fuerit. pa. 2. li. 6. 68. l. 6. 8. fol. 102. pag. 1. lin. 1. dictauerit, l. distauerit. p. 2. li. 15. actis, l. actu. fol. 103. p. 2. li. 30. xocum, l. locum. li. 31. etra, le. extra. fol. 105. pa. 1. li 6. libr. 13. dele libr. & remaneat. 13. fol. 106. pag. 1. li. 1. inquisitionibus, l. Inquisitoribus. pa. 2. li. 25 supra. to. disp. l. super. 3. to. 5. disp. fol. 107 pa. 1 li. 21. correctionis, dele. li. 30. inualescere, l. inualesceret. pag. 2. lin. 30 insuabilitatis, l. in suo sibilitatis. fol. 108. pa. 1. li. 9 Petrus Suarez. l. Pater Suarez. pa. 2. li. 14. Petrus Valentia, l. Pater Valentia. li. 25. Vestium, l. vestigiū fol. 110. pa. 1. li, 7. sanitur, l finatur. pa. 2. li. 17. munus, l. murus. lin. 19. vi, l. vt. fol. 112. p. 2. li. 1. sende, l. sancta fol. 113. p. 1. l. 19. connumerādas, l. cōnumerāda. li. 28. vbi, l sibi. fol. 115. pa. 2. li. 4. Apostoloe. l. Apostolorum. li. 10. lib. 1. dic. lege 1. ff fol. 116. pa. 1. li. 14 superiores, dic scriptores. pag, 2. li. 10. non est ad missa, dele, non. fol. 223. pa. 2. li. 17 supplicij, dic. suplicijs. fol. 126. pa. 1. li. 18. perfidus, dic perfido. fo. 127. pa 1. li. 16. quia, d. qua pa. 2 li. 34. dimittere, d. dimitteret, fol. 132 pa. 2 li. 8. audile, d. audiret. li, 9 cap. 1. d. cap. 2. li. 17. puniendū, l. puniendos. fol. 124 pa. 1. li. 26. efficiendus, l. afficiendus fol. 152. pa. 1. lin. 29. fuerlt, l. fuerit. pa. 2. li 9. qua, l. quae li. 17. nouit, l. vouit. li. 28 possint, l. possit fol. 153. pa. 1. li. 1. processicre, l. processisse fol. 154. p. 1. li. 14. perseuerantur, l. perseueranter, fol. 160. p. 1. li. 32 possunt, l. possint. pa. 2. li. 2. multa, l. inulta.

Ab hoc folio per quaternionem litera X. omnes numeri foliorum sunt perperam collocati, & in quaternione sequenti litera Y. ordinem numerorum 161. retinet illo praetermisso quaternione.

fol. 172. pa. 1. li. 28. exbortaret, lege. exortaretur fol. 173 pa. 1. li. 7. exbortasset, l. exbortatus esset. fol. 178 pag. 1 lin. 7. nunc, leg. num.

MARCVS del Castillo. Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Bæthica, ex potestate mihi ad id specialitèr concessa à Reuerend. admodum Patre Claudio Aquauiua eiusdē Societatis Præposito Generali, cōcedo facultatē, vt hi libri, quorū alter inscribitur Iuris allegatio pro omnímoda Societatis IESV, ac Regulariū à locorum ordinarijs exemptione asserenda, alter, de Religiosa Disciplina Tuenda à P. IOSEPHO ALDRETE, nostræ Societatis Presbytero compositi, & à viris doctis nostræ Societatis recogniti, & approbati, in lucem edantur, & typis mandentur. In quorum fidē has literas manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedimus, Xeritij die xx. Nouembris. á M.DCXII.

Marcus del Castillo.

APPROBATIO CENSORIS.

REGII Senatus iussu, commissione què, vidi librum, cuius inscriptio est, Doctoris IOSEPHI ALDRETE, Societatis IESV Presbyteri de Religiosa Disciplina Tuenda, Libri tres: quibus perspicua institutio modi procedendi in causis Regularium omnium explicatur, nihil què continet Fidei nostræ, aut bonis moribus contrarium, quin potius ad Regularium obseruantiam conseruandam, & augendam summopere conducet, lucemque Religionum Prælatis non mediocrem afferet, vt modum facilè teneant, quo sibi subditos in pace, iustitiaquè contineant; Quare dignissimum iudico, vt typis mandetur, & in lucem prodeat. Dat, in Cœnobio nostro Sancti Francisci Madriti, 19. Februarij Anno Domini, MDCXIV.

Fr. Franciscus
de Arribas.

EL REY

POR QVANTO POR PARTE de vos el Padre Ioſepho Aldrete, Rector del Colegio de la Compañia de IESVS de Marchena, nos fue hecha relacion, auiades compueſto vn Libro intitulado DE RELIGIOSA DISCIPLINA TVENDA LIBRI TRES, *Iu quibus perſpicua inſtitutio modi procedendi in cauſis omnium Regularium explicatur*. En el qual auiades pueſto mucho eſtudio, i trabajo, i era mui vtil i prouechoſo, nos ſuplicaſtes os mandaſſemos dar licencia, i facultad para lo poder imprimir, i priuilegio por diez años, ò como la nueſtra merced fueſſe. El qual viſto por los del nueſtro Conſejo, i como por ſu mandado ſe hizieron las diligencias, que la Prematica por nos vltimamẽte fecha para la impreſion de los Libros diſpone, fue acordado, que deuiamos de mandar dar eſta nueſtra Cedula para vos en la dicha razon, è nos tuuimoslo por bien. Por la qual os damos licencia, i facultad, para que por tiempo, i eſpacio de diez años primeros ſiguientes, que corrã, i ſe cuenten deſde el dia de la data deſta nueſtra Cedula en adelante, vos, ò la perſona, que vueſtro poder vuiere, i no otra alguna podais imprimir, i vender el dicho Libro, que de ſuſo ſe a fecho mencion por ſu original, que en el nueſtro Conſejo ſe viò, que va rubricado, i firmado al fin, de Iuan Aluarez del Marmol nueſtro Eſcriuano de Camara, de los que en el reſidẽ. Con que antes, que ſe venda, lo traigais ante ellos juntamente con el dicho original, para que ſe vea, ſi la dicha impreſsion eſtá conforme a el, ò traigais fee en publica forma, como por Corrector, por nos nombrado, ſe viò, i corrigió la dicha impreſsion por el dicho original. I mandamos al Impreſſor, que

aſsi

assi imprimiere el dicho Libro, no imprima el principio, i primer pliego, ni entriegue mas de vn solo Libro con su original al Autor, ò persona, a cuia costa lo imprimiere, para efecto de la dicha correccion, i tassa, hasta, que antes, i primero el dicho Libro estè corregido, i tassado, por los del nuestro Consejo, i estando hecho, i no de otra manera pueda imprimir el dicho principio, i primer pliego: I segundamente ponga esta nuestra Cedula, i la Aprouacion, que del dicho Libro se hizo por nuestro mandado, i la Tassa, i Erratas, so pena de caer, è incurrir en las penas contenidas en las Leies, i Prematicas de nuestros Reinos, que sobre ello disponen. I mandamos, que durante el tiempo de los dichos dichos diez años, persona alguna sin la dicha licencia no pueda imprimir, ni vender el dicho Libro so pena, que el que lo imprimiere, i vendiere, aia perdido, i pierda todos, i qualesquier Libros, moldes, i aparejos, que del dicho Libro hizo, demas de lo qual incurra en pena de cinquenta mil marauedis, la qual dicha pena sea la tercia parte para la nuestra Camara, i la otra tercia parte para el Iuez que lo sentenciare, i la otra tercia parte para la persona, q̃ lo denunciare. I mandamos a los del nuestro Consejo, Presidentes, i Oidores, de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles, de la nuestra Casa, i Chanchillerias, i a todos los Corregidores, Asistente, Gouernadores, Alcaldes maiores, i ordinarios, i a otros Iuezes, Iusticias qualesquier de todas las Ciudades, villas, i lugares destos nuestros Reinos, i Señorios, i acada vno dellos en su jurisdicion, que vos guarden, y cumplan esta nuestra Carta, i contra ella no vaian, ni passen en manera alguna, so pena de la nuestra merced, i de diez mil marauedis para la nuestra Camara. Dada en Madrid, a 29. dias del mes de Abril, de MDCXIV. años.

YO EL REY.

Por mandado del Rey nuestro Señor.

Iorge de Touar.

AD SVPERIORES REGVLARES.

ACCIPITE, PATRES, DE RELIgiosa Disciplina Tuenda Libros tres, criminum punitionem continentes. Breues quidem, sed ita, vt nec pertenuia, & trita pudeat dicere, & explicare, & alia interdũ transilire. Hæc enim vobis scribuntur, qui laicis rebus vale dicentes soli Deo vacatis. Ideoquè iuuandi à nobis, qui aliquando, non sinè Diuina destinatione, his addicti, iam in Religionis portum recepti, vt vobis deseruiremus. Non quidem in argutijs, aut formulis, & retibus tradendis, quibus inuoluendis, nedicam euoluendis: non nulli volumina donãt, Sed in veritate exquirenda, & illustrãda, atquè iusto discernendo, & stabiliendo. Vtrumquè sinè colore, aut fuco. Aptissimum id Religiosis informandis rectè, & dirigendis. Breuitas itidem, ac ni fallor, pro vestro vsu, & sapore. Longiora magis ostentationem habent, quam vtilitatem. Siquis plura disideret, adeat alios, qui ad nauseam vsquè de his. Nos agendorum, & noscendorum seriem optamus, non pompam, nec sermonum phaleras. Quæ veritati dat operam oratio incomposita esse debet, & simplex: res potius, quàm se ostendat; ait sapienter sapiens Seneca. Is nobis scopus. Non enim ad delectationẽ hæc scripta. Quippè quæ medicamenta. Quæ non ad delicias, sed vbi morbus vrget, attingenda potius, quam sumenda. Votum meum, Patres, nè his indigeatis. Vtinam, iterum, autem vtinam, nec vllum Religiosum legirupionem, cui medendum, inueniatis. Quod si huiusmodi, hæc legi, hæc audiri à vobis mihi votũ. Non qui à mea, sed quia probatissima, & saluberrima à Sanctis, & Doctis viris decerpta ostendo. Ergo, Patres, qui Religiosæ Disciplinæ promouendæ operam datis, fruimini his libenter, & Valete.

8

INDEX

RERVM QVAE HIS LIBRIS DE RELIGIOSA DISCIPLINA TVENDA continentur.

L. litera librum, c. caput. n. numerum ſignat.

A

ABIVRATIONE poteſt quis in exilium mitti. l.2.c.27.n.38.

Abſolui non poteſt reus, ſi veritatem iuridicè interrogatus negauit, niſi firmiter promittat ſe veritatem dicturum, ſi iterum à iudicè interrogetur. l.2.c.4.n.8. & n. 24. emendandi, vt hic, & in correctione erratorũ fol.73.& 76.

Accuſare qui prohibentur. l. 1.c.4.n.7.

Accuſationis formula. l.1.c.4.n.4.

Accuſator, & iudex, & teſtis nemo eſſe poteſt. l. 1. c. 2. n.4. ſine accuſatore nullus debet damnari. l.1.c.4.n.1. illius, & accuſationis diffinitio. n. 3. iurat de calũnia. n. 13. requiritur in omnibus cauſis criminalibus formalis, aut virtualis. c.4. quæ facere debet, vt tuta conſcientia accuſet. n.10. Accuſatori actorum copia danda l.1. c.12. n.2. & c. 13. n.1. repellitur à teſtimonio ferendo. li.2.c.3.n. 19. ei iuramentum non defertur in probationis ſupplementum. l.2. c.3. n. 11. calumniator grauiter punitur. l.2.c.23.n.7.

† Acta

Acta publica processus l.3. §.1.
Admonitio qua cautela facienda, vt quis incorrigibilis appareat l.2.c.26. n.20.
Adulterium grauissimum crimen, grauissimè puniendum li.2. c.15.n.15. & qua pœna. n.16. non esse relinquendum inultum n.17.
Aduocatus aliquando religioso concedendus lib. 1.c.2. n. 3.
Aleæ lusus quis sit,& maximè prohibitus l. 2. c. 16. à n. 16. Tabulæ dicitur.n.17. pœna clerici aleatoris n. 18. ludentes in tabula ante sacrificabant zabulo n.19.
Alimenta non sunt eiectis præstanda l. 2. c. 26. n. 27. possunt monasteria, quæ egent, illa recipere sine vitio simoniæ. l.2. c.16. n.46.
S. Alipij historia in materia præsumptionum. l. 2. c. 7. n. 12.
Alienationes rerum monasterij sine causa, dissipationes sunt. l.2.c.16.n.33 quæ alienationis nomine comprehendantur n. 34. punitur superior sine causa bona alienans. n. 35.
Altaris immunitas,& Templi, vt indubitata supponitur in scriptura. l.2. c.25. n.7.
Amor in sententia ferenda fugiendus. l.2.c.13.n.5.
Apochæ tribus testibus debēt esse munitæ in causis creditorum l.2. c.5. n.9.
Apostasiæ diffinitio l.2. c. 18. n.1. est triplex.n. 2. illius grauitas numer.3. est crimen morte luendum.numer. 4.
Apostata, quis propriè sit in religione.l.2. c.18. n.5. potest esse cum retentione habitus n. 6. dici potest, qui ad laxiorem transit religionem.n.9.
Apostatarum pœnæ. l.2. c.18. à n. 16. si à iudice sæculari capiantur non sunt liberandi.l.2.c.26.n.31.
Appellare non potest reus à iusta sententia l. 2.c.4.n.11. omnibus oppressis licet. l. 2. c. 28. n. 2. est defensio, quæ est de iure naturali. n.3. videtur permissum religiosis, si superiores modum excedant n. 4. Est tamen interdictum, in casu correctionis. n. 6. & 8. licet ratione

tione naturali fulciatur, in aliquibus tamen casibus denegatur n. 7. vt in religiosis à correctione, siue superiores procedant in forma iudicij, siue sine illa n. 9. si in aliquo casu admittitur in omnibus locum habebit n. 12. in appellationibus differunt religiosi à clericis n. 13. Extra casum correctionis licet religiosis granatis appellare n. 15. non licet appellare à iudice, quem elegisti n. 22. nec à sententia arbitraria n. 24. non congruit religiosorum votis, n. 24. si interponatur in casu non permisso, nihilominus superior procedet n. 28. in quibus casibus religiosis permittatur n. 30. non est de iure naturæ n. 31.

Argumentum à contrario sensu non valet, vbi sequitur absurdum lib. 2. c. 28. n. 32.

Auxiliũ Episcopi, aut iudicis sæcularis potest superior inuocare, vt religiosum in carcere detineat l. 1. c. 10. n. 17.

B

S. Bernardi epistola insignis de religioso in crimine pessimo deprehenso l. 2. c. 15. n. 45. Apologia contra aliarum religionum detractores l. 2. c. 17. n. 17. de appellationibus egregia sententia l. 2. c. 28. n. 29.

Bibere sine licentia religiosi non debent l. 2. c. 15. n. 43.

Bona religionis dissipans punitur l. 2. c. 16. n. 26.

Bonitas sine disciplina delictorum mater est l. 1. c. 1. n. 4.

Bonum commune vbi periclitatur tenetur reus veritatẽ confiteri, & si dubitet, quod iudex procedit iuridicè l. 2. c. 4. n. 19.

Bonum publicum maximè læditur si crimina maneant impunita l. 2. c. 27. n. 19.

C

Calumniator quis sit, & quam graue cõmittat delictum l. 2. c. 23. n. 1. sunt seuerè puniendi n. 2. talionis pœna afficiendus n. 3. sed abijt in desuetudinem num. 3.

negligentia in non puniendo reprehenditur n.5. grauissimè punitur à S. Gregorio n. 6. præsumitur talis, qui crimina obiecta non probat n. 9.
Capitales inimicitiæ quæ dicantur l. 2.c.3.n.11.
Capitula contra Reum l.3. §.4.
Caput finale de regularibus explicatur l.2.c. 27.n.48.nõ fuit vsu receptum n. 49.
Cap.1.de clerico nó ordinato declaratur l.2.c.21.n.12.
Caput.Si clericus de senten. excõmuni.in 6. expenditur l.1.c. 10. n.18. c.per tuas de Simonia expenditur l.2. c.3.n.8.cap.1. de homicidio declaratur l.2.c.23. n.1. & 2. caput cum non ab homine late declaratur n. 12. cum seq. c. de priore de appellationibus declaratur l.2.c.28.n. 14.
Carcer ad rei custodiam inuentus l.1.c.10.n.2.in carcerando religioso quæ requirantur n.4. & seq. Carceris qualitas, & alia, quæ in eo assignando sunt consideráda vide in toto c. 10. Constitutos in carcere debẽt seniores consolare ibi.n.26. à carcere fugiens quod delictum fatetur l.2.c.8. n. 24. illius inuentum ad reorũ custodiam,sed potest dari in pœnam l.2.c.27.n.14.ad eum damnati perpetuò degradabantur n. 15.Præceptum de carcerando l.3.§. 10.& illius executio.§.11.
Carnis lapsus,vide verbo luxuria.
Cartharum ludus,vide ludus Cartharum.
Castigatio in religione maximè necessaria l. 1. c. 1. n.3. & 4.
Castitas virtus Angelica eam religiosus violans simul sacrilegium,adulterium, & in cestum committit l. 2. c.15.n.2.illius violatoris curatio.§.n.46.
Causæ substantialia prætermitti non possunt l.1.c. 8. n. 14. actitari potest quauis die, nisi &c. n. 19 de causæ conclusione l.1. c.15. & c.18. Causa propter quas pœnę temperantur l.2.c.10.n.6. & 7.
Christus Dominus Iudæ peccatum quare manifestauit l. 1.4.n.26.
Citatio causæ fundamentum omni iure requiritur l. 1. c. 9. n. 1. in qua non potest princeps dispensare n. 2.
sine

sine illa nihil faciendum, & factum est nullum. l. 1. c. 13. n. 5. ad sententiam necessaria. l. 1. c. 18. n. 3.

Clausula sola facti veritate inspecta, quid importet. l. 1. c. 8. n. 15. omnia regularium priuilegia illam habet. n. 16. non aufert substantialia. n. 17.

Clementis VIII. constitutio aduersus superiores negligentes in puniendis delictis. l. 1. c. 3. n. 41.

Clericus falsus testis, aut periurus grauiter punitur. l. 2. c. 24. n. 4. & 6.

Clericum scienter, & iniustè carcerans est excõmunicatus. l. 1. c. 10. n. 20. non est necessarium quod laboret infamia, vt torqueatur. l. 2. c. 12. n. 4. & in quibus casibus possit torqueri, n. 5. nondum sacerdos audiens confessiones punitur. l. 2. c. 19. n. 4.

Conatus in delictis regulariter nõ punitur. l. 2. c. 14. n. 13.

Conceptionis B. Virginis disputatio in concionibus prohibetur. l. 2. c. 20. n. 14.

Concilium Tridentinum sess. 25. de regularibus. c. 14. & 24 expenditur. l. 1. c. 3. n. 20. & 36. Et sess. 13. c. 4. ibidẽ n. 18. & sess. 13. c. 1. declaratur. l. 1. c. 6. n. 2. & 7. Et sess. 24. de reform. c. 4. declaratur, l. 2. c. 20. n. 2. & sess. 13. c. 4 de reforma. l. 2. c. 27. n. 13.

Concubinatus in clerico, & religioso quomodo puniatur. l. 2. c. 15. n. 6.

Confessarius secretum confessionis seruare maximè debet. l. 2. c. 19. n. 1. quomodo se geret in errore cõmisso, vt illud seruet. n. 4. Cautè de pœnitentis licentia peccata dicet. n. 5. si pœnitens neget se reuelandi facultatem dedisse ei incumbit onus probãdi, quod dederit, n. 6. alias præsumitur habuisse licentiam. n. 7.

Confessarius sacramento pœnitentiæ abutens ad solicitationem ab Inquisitoribus fidei iustè punitur. l. 2. c. 15. n 22.

Confessio extraiudicialis quando facit semiplenam probationem. l. 2. c. 8. n. 3. quando sufficiet ad torturam. n. 4. potest reuocari. n. 5. quam faciat probationem si fiat coram iudice non sedente pro tribunali, vel incompetente, vel incapace. n. 6. & 7. quando

plenè probat.l.2.c.4 n.33.ipsa delictum.n.37.
Confessio rei in iudicio qualiter accipienda.l.1.c.11.facta in tortura debet extra illam ratificari.l.1.c.17.nu.25.vt plenè probet,quæ requirãtur.l.2.c.4.à.n.25.vi, aut metu extorta, aut per errorem facta non probat. num.29.in actis describitur.l.3.§.12.
Congregatio quibus personis constet.lib.1.ca.5.num.8.
Coniuratio contra superiores quomodo punitur.l.2.ca. 17.num.10. ibi conspiratio.
Consulentes incantatores puniuntur.l,2.c.22.num.9.
Correctio fraterna denunciationi præmittenda.l.1.c.5. num.18.etiam in religione.num.20.
Omittitur in leuibus, & notorijs,nu.21.& 22.debet esse bina.num. 24.
Crimina non sunt æqualiter puniẽda. l.2.ca.25.num.10.
Crimen quãdo occultũ,notoriũ,aut publicũ sit. l.1,c.4 à n.9.quãdo occultũ possit denuntiari,aut puniri.13. & 14.quod probari nõpotest,erit dissimulãdũ.l.1.c.6.n. 11.in criminibus triplici via proceditur.l.1.c.7.n.1.semel punitũ iterum non debet puniri.l.2.c.10.n.9. sine dolo cõmissum mitius puniendum.n.7. quæ dicantur grauia,vt possit quis torqueri.l.2.c.12.nu.5. non sunt æqualia,vnde illorũ grauitas cõsideretur.l.2.c.14.nu. 9.& 10.
Culpas paternè in religione esse corripiendas,l.1,c.1.n. 4.illarũ differentia in leuissimas leues,& graues. li.1. c.5.à n.3.leues superiori tanquã patri deferendas.l.1. c.6.n.1.in leuissimis quis modus seruãdus.n.3.& quis in leuibus.n.4.quæ vbi famã læderent nõ sunt manifestandæ.n.6. in grauioribus non semper iudicis partes assumendæ.nu.8.vbi non sunt,nec etiam pœnæ imponendæ.l.2.c.10.n.8.leues,graues,&grauissimæ pœnæ. l.2.cap.27.num.1.
Curator minori reo assignatur, & curæ forma. li.1.cap. 11.num.17.& 18.
Curatio religioso adhibenda vbi cõtra castitatem peccauit.l.2.cap.15.num.46.
Concionatores vide Prædicatores.

Corrũpentes testes, vt falsi testes puniũtur. l. 2. c. 24. n. 10

D.

Defensio iure naturali fulcitur, omnibus què concedenda. l. 2. c. 10. n. 1. excusat à pœna, si sit cum moderamine. l. num. 8.

Degradatio verbalis, & actualis. l. 2. c. 27. nu. 10. illa non aufert fori priuilegium. n. 11. degradationis formula. num. 13. vtraq; actualis, & verbalis aufert fori priuilegium. num. 13.

Degradatio verbalis, & actualis. l. 1. c. 3. n. 24. actualis solo Episcopo competit. n. 24. & l. 2. ca. 27. num. 13.

Delegatus est maior ordinario, debet ostendere commissionem. l. 1. c. 3. num. 33. & 34.

Delictum vide supra verbo crimen.

Dementes, & furiosi testes esse nequeunt. l. 2. c. 3. nu. 18. exusantur à delictorum pœnis. l. 2. cap. 10. num. 8.

Denũtiatio, eius diffinitio, & diuisio. l. 1. c. 5. n. 1. & 2. fit vt Patri, vt iudici, & quibus id casibus. nu. 34. formula earum. l. 3. §. 33. alia vide verbo peccatum.

Denuntiator quis sit. l. 1. c. 5. non est dominus famæ denũtiati. l. 1. c. 6. n. 23. admittitur vt testis. l. 2. c. 3. n. 20. punitur, si sit calumniator. l. 2. cap. 23. num. 7.

Deponere potest inferior Espiscopo. l. 1. c. 3. nu. 15. & superiores regulares. n. 19. qui deponuntur eijciuntur à clero. l. 2. c. 21. n. 11. celebrãtes puniũtur. l. 2. c. 27. n. 8.

Depositionis diffinitio. l. 2. c. 27. dicitur degradatio. nu. 9. eius formula. num. 11.

Deprehensio in crimine est probatio perfacti euidẽtiã. l. 2. cap. 6.

Detrahens superiori puniendus. l. 2. c. 17. nu. 14. & 15. itẽ aliarum religionum detractores. n. 17. & concionatores Episcopis detrahentes. num. 19.

Diaconus celebrãs est irregularis, & punitur. l. 2. c. 21. n. (13.

Dimissus à religione tenetur curare, vt iterum recipiatur. l. 2. c. 26. n. 24.

Dimissis sunt dandæ literæ Dimissoriæ. num. 23. ante dimissionem sunt puniendi. l. 2. ca. 27. num. 20. vide infra verbo eiecti.

Disciplnæ diffinitio,& huius nominis notiones. l.1.c.1. n.3, illa sine bonitate tristis amaritudo.num.4.

Dissipantis bona monasterij pœna l.2. cap.num.30.

Dominiũ non habent in particulari religiosi, quo, & possessione per professionem exuuntur.l.2. cap.16.nu.3.

Dubium in meliorem partem accipiendum.l.2.cap.4.n. 23. Indubio debet reus superiori obedire. 20. licet cõmunis asserat posse reum veritatem occultare. n.18.

E.

Ebrietas excusat à pœna.l.2.cap.10. n.8. Ebrietatis pœna. l.2.cap.15.num.39. Per illam euomens Eucharistiam punitur.num.42.

Eiecti à religione ter recipi poterunt, iuxta regulam S.Benedicti.l.2.ca.26.n.25. sunt habitu religioso spoliandi.n.28. quo habitu incedere debent, qui eijciuntur à religione clericorum.nu.26. Non sunt alimenta illis præstanda.nu.27. Non liberantur à professione.l.2.cap.27.num.41. Possunt à prælatis excommunicari. nu.43. Vide supra verbo Dimissus.

Eijcere à religione pœna grauissima.l.2.cap.26.num.1. Ab omnibus eijciuntur incorrigibiles. nu.2. Quæ ad eijciendum religiosum requirantur, vide ibi per totũ caput. 26.

Episcopus electus potest deponere.l.1.cap.3.nu.17. Nõ potest regulares delinquẽtes punire, nisi quatuor cõcurrant. num. 38. Non potest facere processum contra religiosum.nu.39. Nec illũ carcerare.nu.40. Quomodo in iudicio iuret.l.1.cap.9.nu.9.

Eucharistiam euomens punitur. lib.2. cap. 15. num.42.

Eutrapelia virtus.l.2.cap.16.num.13.

Exceptio, quod factum non est iure prohibitum, debet, statim proponi.l.2.cap.10.num.4.

Excommunicati eijciuntur ab Ecclesia.l.2.ca.21.nu.11.

Extrauagans Pij V. contra Sodomitas lata explicatur.l. 2.cap.15.num.26. & 29.

Exercitium in delictis vno actu verificatur.nu.30. Pauli II.de rebus Ecclesiæ non alien.l.2.cap.16.num.36. Pij V.contra Simoniacos.num.45.

Exilli

Exilij pœnam potest iudex Ecclesiasticus imponere. l. 2. cap. 27. num 18. & superior regularis, sed debet facere processum. num. 4.

Extrauagans Pij V. contra Sodomitâs explicatur. l. 2. ca. 15. num. 26. & 29.

F.

Facta proximi in bonam partē accipienda. l. 2. c. 7. n. 19.

Falsarij literarum Apostolicarum, Regiarum, & superiorum grauiter puniuntur. l. 2. cap. 17. à num. 21.

Fama contemnitur, vt animæ saluetur. l. 1. ca. 5. num. 23. Illam seruare melius, quam delictum punire. nu. 17. Duobus testibus probatur, & debet de illa recipi probatio. l. 1. ca. 7. num. 27. & 28. Religioso seruanda. l. 1. ca. 10. nu. 16. & auro pretiosior, & ideo conseruanda. l. 2. cap. 7. num. 27.

Famæ descriptio. l. 2. cap. 8. num. 14. Non probat semiplene in criminalibus. num. 15. Quando est frequens, & vehemens à viris honestis orta probat semiplene. num. 16. probatur duobus testibus, & qualiter probāda. num. 19.

Famulus fugiens præsumitur furtum fecisse. l. 2. cap. 7. 11. Famulorum furta inter capitalia numerantur. l. 2. cap. 16 num. 10.

Flagitia enormia non possunt ab Ecclesiasticis pro qualitate puniri. l. 2. cap. 25. num. 8.

Fœminæ à testimonio ferendo expelluntur. l. 2. cap. 3. n. 16. Illius nomen in processu silendum, quando depuniendo adulterio clerici, aut religiosi. l. 2. ca. 15. n. 18.

Formulæ denutiationis iudicialis. l. 3. §. 31. & 32. Purgationis canonicæ. §. 33.

Formula accusationis. lib. 1. cap. 4. num. 4. Constituendi curatoris. l. 1. cap. 11. nu. 18. Seruanda in dilapidationis iudicio. l. 2. cap. 16. à num. 39. Depositionis. l. 2. cap. 27. nu. 12. Degradationis. num. 13. Mandati procuratorij. l. 3. §. 14. commissionis. §. 18. Sententiæ diffinitiuæ condemnatoriæ. §. 26. Absolutoriæ in purgatione canonica. §. 35.

Fonicatio clerici qua poena afficiatur, l. 2. cap. 15. nu. 5. in re-

in religioso dispositione punitur.num.8.
Forum quis sortitur ratione delicti.l.2.c.27.num.24.
Fuga religiosi cõmissi criminis præsum ptiõne inducit l.2.c.8.n.20. Fugã delinquẽtis probat semiplenè.n.21. quæ in ea superior expendere debeat.n. 22.vt in religioso sit considerãda.n.26. Fugã parans deprehensus fugisse reputatur.nu.23. à carcere fugiens præsumitur deliquisse,& quod delictũ fateatur.n.24.
Fugitiui religiosi non sunt Apostatæ.l.2.ca.18.n. 19. puniuntur tamen,ac si essent.n.20.non habẽtur huiusmodi,qui ad superiores se conferunt. n.21.sunt requirẽdi.num. 22.
Furiosus repellitur à testimonio ferendo. l.2.c.3.nu.18. excusatur à pœna.l.2.c.10.nu.8.
Fur clericus perpetuò deponitur.l.2.ca.16.nu. 8.quod si furari consuescat maior erit pœna.num.10.

G.

S.Gregorius Papa clerico calumniatori grauissimã pœnam indixit.l.2 cap.23.num.5.& 6.
Generalis habet plenissimam iurisdictionem.l.1.cap.3. num.5.potest verbaliter degradare.num.24.

H.

Habitum dimittens religiosi professi ipso facto excõmunicatur.l.2.c.18. n.12. debent illũ semper habere etiam in lecto.nu.13.possunt deponere ex iusta causa. n.14. Illũ deferens occultè,ac si non defferret existimatur.n.15.illo retento potest quis esse Apostata.n.6.
Homicida conuictus,quem iudex nouit innocentem,an sit damnandus.l.2.cap.13.num.8.
Homicidium est grauissimum crimen depositione perpetua dignum.l. 2. capit. 25. numer. 1. quomodo sit puniendum quando est qualificatum,vt parricidium, disputatur.à n.2.per totum cap. & resoluitur,clericũ, aut religiosũ illud cõmittentẽ esse tradendum curiæ sæculari degradatum actualiter, vt illum puniat.

I.

Imperium merum,& mistum quid sit.l.2. cap.3.num.8.

Incan-

Incantatio idem fere, quod veneficiũ magna arte factũ. l.2.c.22.n.1. Incãtator clericus qua pœna puniatur.n.4. Alia crimina per incantationẽ cõmittens curiæ sæculari traditur.n.6. si hæresim sapiunt, puniũtur ab inquisitoribus.nu.8. illorum pœna, qui eos cõsulunt.n 9.

Incestus grauissimum crimen, & qualiter puniendum. l.2.cap.15.à num.19.

Incorrigibilis, & contumax curiæ sæculari traditur. l.2. c.17.nu.12. Eijcitur à religione.l.2.ca.26.nu.2.& seq. Quis sit religiosus incorrigibilis nu.7. vt comprobetur.nu.8. tria requirit.S.Bonauentura.nn. 10. non est huiusmodi, qui frequenter leuia committit.nu.11.est sæpe prius monendus, & castigandus.n 12.est ille cuius desparata est correctio.n.13.alia, quæ ad materiam incorrigibilitatis pertinent, vide in summario illius. capit. 26. & in ipso per totum, incorrigibilis eiectus adhuc manet sub obedientia.l. 2.cap.27.nu.44. & 45.

Indicia magna requirũtur ad torturam.l.2.c.17.n. 10.& seq. quæ adiuuant literarum cõparationem.l.2.c.5 n. 8. Indicij diffinitio.l.2.c.7.n.2.leue, seu non repugnãs. n.13. grauissimum, vehemens, & necessarium declaratur.n.9. cum fama si concurrat indicium facit semiplenam probationem.l.2.c.8.n.17. tot sunt, quot præsumptiones.n.28. plura in idẽ tendentia, & plenè probata coniunguntur.l.2.c.9.n.5. cõiunguntur cum presumptionibus, vt quis valeat torqueri. num.7. leuiora non coniunguntur. num. 8. illorum grauitas perpendenda ad torturam.l.2.cap.12.num.6. &.8.

Infamia, quæ inquisitionẽ specialẽ præcedit, quæ sit.l.1. c.7.n 9. quãdo facit semiplenã probationem. l.2.c.4. n.5. dictum paucorum non infamat.l.2 c.8 n.18.

Informatio sumaria præcedit in criminalib⁹.l.1.c.9.n.4.

Inimicus à ferendo testimonio expellitur.l.2.ca.3.n.10. & ibi quæ sint inimicitiæ capitales.

Iniuria superiori illata atrox est l.2.c.17.num.13.

Inobedientia delictũ graue, & quae sit formalis, & quæ materialis, & quomodo puniatur.l.2.c.17.à. n.3. quis proprie sit inobediens.num.9.

Inquisitionis diffinitio.l.1.c.7.n.1.In generali nō præcedit infamia, nec iuramentum sumitur.n.3.&.4. manifesta, & nō occulta inuestigantur.n.5.ex ea ad specialem deuenitur.n.6.Specialis inquisitionis descriptio.n.7.& quomodo illa sine fama,& cum illa possit institui.n.8.Omnia quæ ad inquisitionē generalem,& specialem pertinent in eo.c.7.inuenies,& in quibus casibus nulla præcedente infamia fiat.

Inscriptio ad talionis pœnam in desuetudinē abijt.l. 1. capit. 4,num.5.

Insidias parantis Episcopo poenæ. l. 2.c.17.num.11.

Instare quandam denotat importunitatem.l.1.c.3.n.37.

Instrumento crimen non probatur.l.2.c.5.n.1. excipiūtur quidā casus. n. 2. & seq.vide alia verbo scriptura.

Interdictum ab ingressu Ecclesiæ quid sit.l. 2. c.27.nu.2.

Iudex,&accusator esse nō potest.l.1.c.2.n.4.quis sit iudex ordinarius,& delegatus.l.1.c.3.n.1.& 2.&3.Ibi prius de crimine debet constare.l.1.c.9.n.5.vt se gerere debeat in rei examine,& cōfessione.l.1.c.11.per totum vbi non est accusator ipse crimina reo obijcit.l.1.2.n.3.& c.13.& dilationem reo dat,vt suas probet defensiones.c.12.n.4.debet cuncta rimari.c.13,n.11.& esse diligens in testium reproductione. nu. 10. omittens testium publicationē facit iniustitiā.l.1.ca.14.n.3.& quod sint nomina testium publicanda.n.6.cuseq.examinet quid ex probationibus constat.l.1.c.16.quādo dicitur iuridice interrogare.l.2.c.4. præsumitur procedere justè.nu.22.potest ex causa pœnas temperare, & quæ illa sit.l.2.cap.10.num.5.& 6.

Iniudicādo sæpe maius cōmittit peccatū,quā illud cōtra quod proceditur iudicādo.l.1.c.1.n.8. quomodo procedet quādo innocens cōuincitur de delicto,quod nō comisit.l.2.c.13. n.8. quæ in pœnis imponēdis debet cōsiderare,vide.l.2,c.14. per totū qui non præcedentibus indicijs procedit punitur, vt calūniator.l.2.ca.23.n.10.in sibi subditū rectè fert sententiā. l.2. c. 27. n.23.nō habens territorium potest certo modo relegare,num.33.& seq.

Iudicij forma qualiter in Religione admittenda l.1.c.1. n.4. strepitus silet in Religione n.5. vide infra ordo. Iudicij diffinitio l.1.c.2.n.1.qua personæ in eo interueniunt n.2. accipitur iudicium pro sententia n.5. iudiciorum varia diuisio n.6.
Iulius secundus religiosis appellationem interdixis l.2. c.28. n.17.
Iurisdictio in Religiosos ordinaria, & delegata l.1. c.3. n.8.& 29. Delegata explicatur n.29.
Iura naturalia,vide infra naturalia.
Iuramentum non potest remitti testi l. 1.c.9. n. 7. eius formula n.8.defertur in ciuilibus in probationum defectu,sed non in criminalibus l.2. c.5. n.10. & 11.
Iuridicè quando quis dicatur à iudicem interrogari l.2. c.4.
Iustè quod iustum est persequeris l.1. c.1. n.6.

L

Lateranensis concilij decretum à prædicatoribus seruandum, l. 2. c. 20. n.9. eius censuræ non sunt vsu receptæ n. 13.
Latronis clerici pœna l.2.c.16.n.9. religiosus à religione eijcitur n. 11.
Laicus quo casu poterit clericum accusare l. 1. c. 4. n.8. non est testis legitimus contra clericos l.1. c. 9. n.15. quando in clerici tortura possit adhiberi l.1.c.17. n. 20. testis esse nequit contra clericum l.2.c.3.n.14 neque contra religiosum n. 15. audiens confessiones vt sacerdos grauissimè punitur l.2. c.19. n.15. celebrans missum suspectus de hæresi, & est irregulari, & curiæ seculari traditur puniendus l. 2. c. 21. per totum. Incantator & veneficus punitur l.2.c.21.n.5.
Lapsus carnis vide infra luxuria.
Lex pœnalis non extenditur de casu ad casum l. 2. c. 14. n. 7. Lex vbi non distinguit nec nos debemus distinguere l.2.c.28.n.11.
Libelli famosi pœnæ l 2. c.17.n.20.

Literarum

Literarum comparatio in scriptura priuata quando facienda.l.2.c.5.n.5.quando plenam,& quãdo semi plenam probationem facit.n.6.&.7. literarum comparatio fallax est,l.2.c.8.n.12.falsarij literarum Apostolicarum pœnæ.l.2.c.17.n.21. Regiarum,& superiorum. n.22. aperiens literas superiorum punitur.n.24. detinens etiam. n.25. literæ dimissoriæ eiectis dandæ.l.2. c.26.n.23.

Literæ ad superiores liberè permittuntur in Religione. l.2.c.28.n.27.

S.Ludouicus,quæ requirebat,vt quis posset torqueri.l.1 c.17.n.11.

Ludus honestus non est religiosis prohibitus. l. 2. c. 16. n.13.ex quibus circunstantijs fiat illicitus n.14. secularibus prohibitus, multo magis clericis, n.21. Religiosi deprehẽsi in ludo pœna. n.22. Inspectores illius item puniendi. n. 23.

Ludus cartharum clericis, & religiosis prohibitus.l. 2. c.16.n.21.& ibi quid earum figuræ significant.

Luxuria carnis lapsus, quo frequentior magis cauenda, l.2.c.15.n.1. Christiano turpis,Religioso turpissima, n.3. & toto illo c. 14, agitur de pœnis delictorum per luxuriam commissorum.

M

Maledicentia graue crimen, & multorum causa malorum.l.2. c.17.n.14.

Maledici grauiter puniuntur li.2. c.17. n.14.

Mandati procuratorij formula.l.3, §. 14.

Mansuetudo cum rigore miscenda, l.2. c.13 n.4.

Manus violentas in superiorem inijcientis pœnæ. l. 2. c. 17. n. 13.

Maritus innocens potest post sententiam diuortij compellere vxorem ad cohabitandum.l.2.c.27.n.47.

Mentiri nullo modo licet.l.2. c.4. n.15. Mentiri non dicitur qui non vult falsum dicere,n. 16.

Merum,& mistum imperium.l.1 .c.3. n.8.

Minor non est testis legitimus. l. 1. c. 9. n. 15. si sit reus debet

debet habere curatorem l.1.c.11.n.17.forma assignādi curatoré,n.18.reijcitur à testimonio l.2. c.3. n.13.
Misericordia cum seueritate coniungenda.l.1.c.1.n.3.& l.2. c.13. n.4.
Missam celebrans non ordinatus suspectus de hæresi, irregularis & tradendus curiæ seculari.l.2. c. 21. idem de Subdiacono.n.13.& 14.
Modus procedendi in causis regularium summarius,& plenarius. l. 1. c.8. n. 10. ille magis conueniens, n.10. quis sit seruandus, si crimen religiosus agnoscat.l. 1. c.12.n.5. & quis si negauerit c.13.
Monasteria debent habere carcerem.l.1. c. 10. n.1. non possunt ipsa monasteria alienari.l.2. c.16. n.38.
Monialem violans,vel id attentans grauissimè punitur. l.2.c.15. n.23.

N

Naturalia iura vbique obtinent,& sunt in religione seruanda,quæ si omittantur,fiet in iustitia l.1. c. 1. n.10. & 11.
Negatiua quomodo probari possit,l. 2. c.10.n. 3.
Negligentia in non puniendis calumniatoribus damnatur. l.2. c.23.n.15.
Nomina testium sunt reo manifestanda.l.1. c.11.n.7. & omninò publicanda, etiam in causis regularium l. 1. c.14.à n.6. quid si occultari oporteat,superior facere debeat n. 12. & 13.
Non ordinatus,vide supra verbo laicus, & verbo,missa
Notarius eligitur à superiore,l.1.c.8.n.3.Princeps & iudex creat eos.n. 4. maximè necessarius in processu cōponendo.n.5.& 6.potest in Religione esse, qui fuit in sæculo.n.7.qualis eligēdus,& eius inuestitura.n.8.& 9.
Notoriū iuris quid dicitur.l.1.c.5.n.10. in eo correctio fraterna non præmittitnr n. 21.
Nouitius potest constitui Reus, & puniri in religione. l.1.c.7.n.33.admissus per simoniam expellitur ipse,& recipiens. l.2.c.16. n.46. si tamen monasterium eget, potest recipere alimenta ibi.

Obedien-

O

Obedientia in Religione primum locum obtinet l. 2. c. 17. n. 1. & ibi de peccatis contra obedientiam.
Obligationem suspendi aliud est, aliud extingui l. 2. c. 27. n. 52.
Occultum crimen l. 1. c. 5. n. 12. leue non est manifestandum vbi religiosi fama læditur l. 1. c. 6. n. 6.
Odium in sententia ferenda est fugiendum l. 2. c. 13. n. 5.
Ordines sacros per simoniam suscipiens grauiter punitur l. 2. c. 16. n. 44.
Ordo iudiciarius ad inuentus vt iustè feratur sententia l. 1. c. 1. n. 7. eius omissio vitiat sententiam n. 8. excreuit ex hominum malitia, & ideò naturalis in Religione seruandus n. 10. is in casu vrgentissimo seruandus n. 12. summarius in religione seruandus l. 1. c. 8. à n. 11. seruandus in dilapidationis iudicio l. 2. c. 16. n. 39.

P.

Parricida clericus aut religiosus degradatus est tradendus curiæ seculari puniendus l. 2. c. 25. per totum.
Pauperes, & viles personæ à testimonio repelluntur l. 2. c. 3. n. 12.
Paupertas religionis murus, & parens l. 2. c. 26. n. 1. illius votum continet vt nihil religiosus proprium habeat n. 2. nec etiam peculium, nec dominium, nec possessionem n. 3. & 6.
Peccator ex electione non facile corrigitur, lib. 1. c. 5. n. 39. correctus non est denuntiandus n. 39.
Peccatum nullum in religione impunitum relinquendũ l. 1. c. 1. n. 2. alijs nociuum sine correctione denuntiandum, & quando est contra castitatem, & alijs infectiuis, & vbi nulla emendationis ad est spes, l. 1. c. 5. n. 28. & sequentibus occultum infestiuum, & damnosum eo modo denuntiandum, quo malũ caueatur, n. 35. quod est in

est in via, vt manifestetur potest denuntiari. 25. Nefandum grauissimè punitur. l. 2. cap. 15. à nu. 25. vide Sodomita, S. Petrus quare peccatũ Ananiæ manifestauit. l. 1. c. 5. n. 26. ¶ Peculiũ vide supra Paupertas.

Periurus clericus deponitur. l. 2. ca. 24. num. 4. quo sensu sit periurium grauius homicidio. nu. 6.

Pij. V. motus contra Sodomitas latè explicatur. l. 2. c. 15. n. 26. & 29. de Conceptione B. Virginis. l. 2. ca. 20. nu. 14. & 15.

Plena probatio, vide infra verbo probatio.

Pœnæ etiam lege statuta potest ex causa temperari. l. 2. c. 10. n. 5. quæ istæ causæ sint, expendentur. n. 6. Pœnæ descriptio. l. 2. c. 14. n. 1. est imponenda secundum iura, & vbi non sunt ex casibus similibus, imponẽdæ, aut ex iudicis arbitrio, & alia quæ iudex in pœnis considerare debet toto illo. c. 14. ludentiũ. l. 2. c. 16. à n. 13.

Pœnæ veneficij, & incantationis. l. 2. c. 22. Calumniatorum. li. 2. c. 23. falsi testis, & periurij. l. 2. ca. 24. homicidæ, & vulnerãtis. l. 2. c. 25. incorrigibilatis. l. 2. c. 26.

Pœnæ fornicationis, & cõcubinatus. l. 2. c. 15. §. 1. stupri. §. 2. Adulterij. §. 3. Religiosij proprietarij. l. 2. c. 16. §. 1. Furis. §. 2. Ludentis ad chartas aleam, & tabulam. §. 3. Superioris bona dissipantis, & alienantis. §. 4. Religiosi simoniaci. §. 5. In obedientiæ. l. 2. c. 17. §. 1. Coniurationis, cõspirationis, detractionis cõuitij iniuriarum, & manus iniectionis. §. 2. Falsificãtis literas, eas aperientis, & arcana reuelantis. §. 3. Apostatarum fugitiuorum, habitum dimittentiũ. l. 2. c. 18. Sigillũ cõfessionis detegentium sine facultate cõfessionis audientis etiam laici. l. 2. ca. 19. §. 1. 2. & 3. Prædicatorũ id munus contra iura exercẽtium. l. 2. ca. 20. Non ordinatorum ministrantium. l. 2. ca. 21.

Pœna leuis, grauis grauioris, grauissimæ culpæ quæ sit. l. 2. c. 27. n. 1. Non potest imponi in tempus, quo superior non habet iurisdictionem. n. 21. & 30. Afficiens personã, vt excõmunicatio, suspensio, & similes personam sequitur, vt lepra leprosum. num. 25. si non afficit non habet locum in alieno territorio. nu. 29. non

† † potest

potest quis damnari, vt religioné ingrediatur.n.31.
Possessionem omnem religiosi in professione abdicāt l.2.cap.16.num.3.
Prædicare nulli licet sine legitima licentia,l.2.c.20.n.1.
Prædicatores Episcopis in concionibus detrahere non debēt alias puniūtur.l.2.c.20.n.3.vt pœna incurratur, quæ debent concurrere.nu. 4.dissuadentes decimarū solutioné excómunicantur.n.5. tenentur requisiti illas populo suadere in aliquibus festis.nu.6. si non feceriāt inquas incidant pœnas.n.7. multa illis prohibentur in Consilio Lateranensi.n. 9.non debent futuris malis tēpus præfigere.n. 10. nec reuelationes publicare.n.11.Disputatio de Conceptione B.Virginis quomodo illis prohibita.n.14.de illis grauissma verba Pij V.n.15. quo casu in suspensionem incidant. numer. 8.
Prælatus vide infra verbo superior.
Præmiū in sentia ferenda non exquirendū.l.2.c.13.n.5.
Præsumptionū materia in delictis maximè necessa ria, diffinitio, quæ iuris,& è iure, quæ hominis, quæ vrgens,& necessaria,quæ proxima,quæ remota,quæ vehemens,quomodo concurrit cum alia,& vna aliā excludit, & quomodo probetur, hæc & alia.l.2.ca.7.per totum, tot sunt, quot indicia. l.2.ca.8.num.28. quando coniunguntur, vt plenè probent,aut semiplenè. l.2.cap.9. per totum, ex illis damnandus non punitur pœna ordinari.num. 6.
Probatio, quæ requiratur ad torturam.l.1.cap.17.n.10. ex illa pendet sententia, & sine illa non est rectū iudiciū,nequè aliquis iustè dānari potest.l.2.c.1.à.n.4.
Probationum diffinitio,& diuisio,& quæ plena,& semiplena.l.2.ca.2. plena duobus testibus constare debet. l.2.ca. 3.nu. 1.clarior luce esse debet in criminalibus. num.2. semiplena requiritur, vt reus iuridicè intorrogetur.l.2.cap. 4.num. 4. in defectu illarum non defertur iuramentum in criminalibus. l.2. cap.5. num. 11. Probatio per facti euidentiam. l.2.cap. 6.
Semiplena probatio describitur,l.2. cap, 8.num. 1.quibus mo-

tus modis in iudicio probetur. toto. cap. 8. duæ semiplenæ coniunguntur in ciuilibus, sed non in criminalibus. l. 2. cap. 9. num. 2. in quibus etiam non admittitur ex suspicionibus. numer. 4. quæ præcedere debeant tormenta. l. 2. cap. 12. num. 2.

Procedendi modus, vide supra verbo modus.

Processus initum à quo auspicandum. l. 1. c. 8. n. 18. Accusatori ostendendus. l. 1. c. 13. l. 1. c. 12. nu. 2. qualiter finitur, vbi reus crimen agnoscit. n. 5. illius copia accusatori danda. l. 1. ca. 15. nu. 8. Totius processus acta, & forma. l. 3. à §. 1.

Procurator religioso carcerato cõcedẽdus. l. 1. c. 11. n. 15

Proprietarius religiosus quomodo punitur. l. 2. ca. 16. & quis huiusmodi sit. num. 5.

Prouincialis habet plenissimam iurisdictionem. l. 1. ca. 3. num. 5. & 26.

Publicatio testium pertinet ad substantiam processus, & qualiter illa faciẽda. l. 1. ca. 14. per totum, & ca. 15.

Puerorum consectator grauissime puniebatur. l. 2. cap. 15. num. 37.

Purgatio canonica periculosa, & propterea abijt in desuetudinem. l. 2. cap. 11. num. 2. indicitur quando quis laborat infamia, quod delictum commisit. num. 3. illius descriptio. num. 4. deficiens in illa pro conuicto habetur. num. 7. & quando id fit. n. 8. quæ pœna in illa deficienti imponenda. nu. 10. in dicta religioso quibus præsentibus sit facienda. num. 11. illius formula. l. 3. §. 33.

R.

Ratio legis debet præualere. l. 2. cap. 25. num. 10.

Recursus ad superiorem permittitur religiosis, quibus appellare nõ licet. l. 2. c. 28. n. 25. quo ordine permittatur ex Gregorij XIII. constitutione. nu. 26.

Recusatio religioso interdicta, sicut & appellatio. l. 2. cap. 28. num. 33.

Regularis, siue religiosus in patientiæ palestra constitutus de superioribus quæri non debent. l. 2. capit. 28. nu. 19. quando admittitur, interrogatur an iniurias per-

perferre sit paratus.n.20. Superiorum præcepta salutaria reputare debet. nu. 21. quis dicatur proprietarius.l.2.ca.16.num.5.

Religiosi siue.

Regulares extra monasterium degentes puniuntur ab ordinario.l.1.ca. 3.nu. 42.non possunt extra religiosum accusare.l.1.ca.4 n. 14. inquibus casibus possint carcerari,& qualiter vide.l.1.ca.10.per totum.eorum fama seruanda.n.16. Detinens per iniuriam est excómunicatus.n.19. Aduocatus illi concedendus.l.1.c.2. n.3.quæ requirantur,vt possit torqueri,& quomodo torquendus. l.1.ca. 17.per totum, tenetur parere nisi iniusta clarè præcipiantur.l.2.c.4.n.12.castitatis votum violans,quibus pœnis afficiatur toto,c.15.libro, 2.proprietarius quomodo punitur.l.2.ca.16.necessaria illis exibenda.n.27.Apostatæ,& fugitiui puniuntur.l.2.ca.18.& ibi de vagabundis,& habitum dimittentibus. Audiens confessiones sine licentia sui prælati punitur.l.2.c. 19.nn. 13.vbi labi incipit deterior in dies fit.l.2.c.27. n.17.appellare non potest à superioris correctione l.2.ca.28.num.8.

Res publica sine legibus, & magistratibus cõsistere nequit.l.1.cap. 1. num.1.

Reus vnde dicatur.l.1.c.7.n.32.quis cõstitui potest.n.33

Reus si delictũ agnoscit occultũ occultè puniendus.l.1. c.11.n.9.si neget,&probari potest iuridicè procedendũ.n.11.& 25.qualiter eius cõfessio recipiẽda.l.1.c. 10. per totum, tenetur iuridicè interrogatus verum fateri. nu. 5. de socijs criminis quibus casibus possit interrogari. nu. 14. potest carceratus procuratorem constituere.nu. 15.agnoscente reo crimen, vt sit causa terminanda.l.1.c.12.n.5. acta omnia reo ostendũtur,vt possit se defendere,&testes repellere.l.1.c.15. cõuictus dãnãdus.l.1.c.16.n.3. absoluẽdus si nihil sit probatũ.n 2.si ad est semiplenaprobatio cõtra reum, quidfaciẽdũ.n.5.eius innocẽtia semper ostẽdi potest l.1.c.18.n.2.ratione dlicti sortitur forũ.l.2.c.1.n.3.reus iuridicè interrogatus tenetur verũ fateri.l. 2. c. 4.n.1.

Ab-

Absolui non debet quando nagauit, nisi firmiter proponat se verũ dicturum, si iterum à iudice interrogetur. nu.8.&.24.qui ita sunt corrigendi in erratis.fol.73.& 76.Quando possit verum negare.n.13.reorum defensio iure naturali fulcitur.l.2.cap.10,nu.1. variæ defensiones reorum.n.2. reus si deficiat in purgatione qualiter puniendus.l.2.cap.11.num.7.& 10.quæ requirantur,vt torqueri possit.l.2.capit.12.numer.1.conuictus innocens an sit damnandus. l, 2. capit. 13. numer. 8. si delictum committit, & ex actis innocens apparet, est absoluendus. num. 12. illius confessio in iudicio. l. 3. §. 12. criminum obiectio. §. 13. defensio. §. 12. in tormento confessio, & comprobatio, & ratificatio. §.23.& 24.& 25.

Relegari potest religiosus.l.2.cap.27.num.36.

Rubrica siue titulus non limitat constitutiones. l. 2.ca. 21. num. 8. maximè vbi non habet integram dispositionem. num. 9. illa de clerico non ordinato ministrante, antea legebatur de non ordinato ministrante. num. 10.

S.

Sacerdos cum initiatur absoluendi potestatem accipit, non tamen sine iurisdictione potest illam exercere.l. 2.c.19.n.9.sine qua qui audit punitur.nu.10.debet habere ordinarij aprobatiõnẽ,& si est religiosus sui prælati. num. 11.

Sacerdos manu pectori ad mota iurat.l.1 cap.9.num.10.

Sacramenta si per simoniam administrentur, quomodo simoniaci puniantur.l.2.ca.16.num.46.

Salomonis iudicium.l.2.cap.6.num.4.

Scriptura in criminalibus requiritur. l.1.ca.8.n,2. potest illa, & si priuata delictum probari. l.2. cap. 5. num.2. debet tamẽ recognosci, aut duobus testibus comprobari. num.3.& 4. literarum comparatione comprobata semiplenè probat. l. cap. 8. num.11.

Secretum religionis, literarum, & sui officij reuelãs punitur. l.2.cap. 17. à num. 26. confessionis maximum,

reuelantis illud pœnæ.l.2.ca.19.à.nu.1.

Seditioni occurrendum, & seditiosi puniendi. l.2.capit. 17.num. 17.

Semiplena probatio, vide supra verbo probatio.

Senes ex longa experientia sunt suspiciosi. l. 2. cap.7.nu. 17, excusantur à pœna.l. 2. cap.10.num.8.

Sententia, quæ maiorem habet æquitatem, est de iure verior. l.2.cap.25.num.9.

Sententia diffinitiua quomodo cum causæ cognitione ferenda, & inconsideratè lata est nulla. l.1.ca. 18.n. 4. quæ, vt illa iustè feratur, exigantur. l.2. cap.1. per totum. sententia sanguinis non fertur in religionibus. l. 2, cap. 4. num. 12. sententiarum differentiæ. l. 2.cap. 13. num.1.quæ sit interlocutoria, quæ diffinitiua, vel diffinitiuæ vim habens. num. 2.& 3. est sententia ferenda secundum iuris dispositionem. num. 3. qualiter in ea misericordia cum seueritate, & mansuetudine miscenda. num.4. fugiendum à prauis affectibus. num. 5. Spiritus Sanctus inuocandus. num. 6. secundum allegata, & probata ferenda.num. 7. eius effectus non expirat, quoad iudex officium dimittat. l. 2.cap. 27. num. 27. interlocutoria secus. num. 28. non transit in rem iudicatam fauore animæ.nnm. 50.& 51.sententia tormenti.l.3. §. 22.diffinitiuæ formula. §. 26. & 35.

Seueritas cum mansuetudine miscenda. l. 1.cap. 1. num. 5.l.2.cap. 13. num.4.

Sigillum confessionis reuelãtis pœnæ.l.2. cap. 16.num. 2, sed non est irrigularitas. num. 3. multi per imprudentiam detegunt.num. 4.

Simonia quam graue delictũ, & quid sit, & quibus pœnis afficiatur late.l.2.ca.16.§.5.num.41.

Socij criminis quibus casibus manifestandi.l.1. cap.11.n. 14.non sunt integri testes. lib. 2. cap.3.num. 17. duos semiplenè probare, quidam aiunt, quidam negant. l. 2.cap.8.7.

Sodomita grauissimè punitur.l.2.cap.15.§.5.per totum. Sancti patres maximè studuerunt ne vllum vestigium in re-

in religionibus inuenietur.nu. 36. difficilè corriguntur hoc morbo laborantes.nu.38.

Sortilegi,qui dicantur. l.2.c.21.n.2.eorum pœnæ.3.

Spiritus Sanctus inuocandus in ferenda sententia. li.2.c. 13. num.6.

Stuprum graue delictum., & qua pœna puniatur.l. 2. ca. 15. à num.13.

Subdiaconus celebrans Missam irregularis est,& punitur l. 2. cap. 21. num.14. & seq.

Superior debet libẽter regularium exceptiones audire, & quod eorum innocentia possit comprobari.l.2.cap. 10.num. 1.quæ cuitare debeat, & fugere, & quæ sequi in ferenda sententia diffinitiua vide.li.2.ca.13.per totum bona religionis dissipans punitur. l. 2. capit. 16. à num.26. quo casu possit propriam iniuriam punire. l.2.cap.17. num. 16. quæ facere debet, vt religiosum corrigat. l.2. cap. 26. num. 9. non potest compelli, vt eiectos recipiat. num. 26. Potest religiosum ad triremes damnare. l.2.cap.27. nu 18. & in exilium mittere.nu.33.quemadmodum se gerere debeat in appellationibus. l. 2. cap. 28. per totum.

Superior regularis procedit,vt iudex Ecclesiasticus.l. 1. cap. 1. num.13. & est regularium ordinarius. l. 1.cap. 3. num. 4. cognoscit de causis criminalibus. num. 14. potest deponere religiosum. num. 19.& 22. Superior localis habet iurisdictionem ordinariam. num. 27. oportet esse diligentem in puniendis criminibus. nu. 38. & 41. qualiter versabitur cum illegitimo accusatore, & iram fugiet. l. 1. cap.4. num.9. leuiter nõ credet accusatori, num. 11. debet punire notoria, & quæ in iudicio possunt probari.li.1. capit.5.num. 13. & 14. quando, & quomodo procedit, vt pater, & quæ tunc seruare debeat, & quando vt iudex. l. 1.cap. 6. per totum, quæ debeat notare, vt inquirere incipiat. l.1.ca. 7. num. 26. quid facere debet, vbi Epistola sine subscriptione ei datur. num. 30. Quæ expendere debeat, vt regularem in carcere detineat. l. 1. cap.10. per totum, vt se gerere debeat in confessione rei. l.1.ca. 11.

per totum, exquiret criminis grauitatem & quæ illud extenuat. l. 1. cap. 12. num. 1. quid si nomina testium occultet, facere debet. l. 1. cap. 14. num. 12, & 13. diligenter inuestiget, quid liqueat ex processu, & ita procedet contra reum. l. 1. cap. 16. debet diligenter versari, vt vitia extirpentur. l. 2. cap. 1. num. 1. debet cognoscere quid sit in processu probatum. num. 10. Ei obtemperandum nisi iniusta clare præcipiat. l. 2. cap. 4. num. 21.

Suspicio ex remotis orta mala est. l. 2. capit. 7. num. 14. idem si nascatur ex maleuolentia, vel ex propria cognitione. num. 15. & 16. propter illam aliquem punire pessimum est. num. 20. quæ sit bona in superiobus. num. 18. ex illa non admittitur probatio. l. 2. ca. 9. num. 4.

Suspensionis diffinitio. l. 2. cap. 27. num. 3. in ea declarandum aquo ordine quis suspendatur. num. qualiter feratur ob culpas præteritas, qualiter ob futuras. num. 5. illam violans est irregularis. num. 6.

T.

Tabernas intrare clericis, & religiosis prohibitum. l. 2. cap. 15. num. 41.

Tabulæ lusus idem qui, & aleæ prohibitus. l. 2. capit. 16. nu. 17. & 19. Zabulo sacrificabant antequam tabulæ manus admouerent. num. 19.

Talionis pœna non est in vsu. l. 1. cap. 4. num. 5. & l. 2. cap. 23. num. 4.

Testis in inquisitione tenetur reū occultum manifestare. l. 1 cap. 7. num. 12. vt iuret. l. 1. cap. 9. num. 9. diligenter examinandus à iudice. num. 11. recognoscit quod dixit. num. 13. debet iurare, & secretum seruare. num. 14 Nomina reo declaranda. l. 1. cap. 11. num. 7. solet adduci coram reo, vt illum conuincat. numer. 10. in summario producti, sunt reproducendi in plenario. lib. 1. cap. 13. num. 4. etiam in causa haeresis. num. 7. prima depositio illis ostenditur. num. 8. debent

bent iterum iurare. nu. 11. De testium publicatione vide, l. 1. ca. 14. de testium repulsa. l. 1. cap. 15. per totum, duo testes omni iure ad plenam probationem requiruntur, & qui sunt omni exceptione maiores, & qui possint repelli, varijs ex causis, l. 2. cap. 3. à nu. 5. per totum cap. quando eorum depositio debet in processu esse scripta. l. 2. cap. 4. num. 6. debet reo notificari, vt veritatem agnoscat. nu. 8. omni exceptione maior facit semiplenam probationem. l. 2. c. 8. nu. 2. testes compurgatores quot esse debeant, & quales. l. 2. c. 11. num. 5. & 6. Falsus testis punitur talione. l. 2. cap. 24. num. 1. iniuriam facit Deo, iudici, & patri. n. 2. puniuntur. num. 3. 5. & alia eodem capite, & nu. 10. de pœnis corrumpentis testes.

Testes quemadmodum deponere debent. l. 3. §. 5. & seq. eorum ratificatio. l. 3. §. 16.

Tormentorum vsus rarus in religione, & quæ requirãtur, vt religiosus possit torqueri, & quæ torturæ forma, & alia ad hanc materiam pertinentia vide latè. l. 1. cap. 17. per totum, & l. 2. ca. 12, per totum, sententia tormenti. l. 3. §. 22. executio. §. 23.

Transeuntes ad laxiorem religionẽ large sunt Apostatæ. l. 2. cap. 18. num. 9. illorum consideratio. num. 8.

Translatio ad aliam religionem non perficitur, donec in ea fiat professio. l. 2. c. 27. num. 46.

Trirremium cõdẽnatio indigna pœna videtur, quæ religiosis imponatur. l. 2. cap. 27. nu. 16. Sed grauissima crimina eam pœnam postulant. num. 17.

V.

Vacillatio sola sine probatione non sufficit ad torturã. l. 2. cap. 12. num. 3.

Vagabundi religiosi sine animo dimittendi religionẽ non sunt Apostatæ. l. 2. cap. 18. num. 7.

Venenum prorrigens grauiter punitur. l. 2. ca. 25. n. 17.

Veneficium, & venefici, vide supra verbo. incantatio, & incantores.

Verba de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, quid significent. l. 1. cap. 8. num. 12.
Veritas ab vno teste haberi potest, sed non in damnum alterius. l. 2. cap. 3. num. 3. & 4. tenetur eam dicere reus iuridice interrogatus. l. 2. cap. 4. num. 1.
Verosimilius in præsumptionibus magis preualet. l. 2. cap. 7. num. 26.
Victui necessaria religiosis tribuenda. l. 2. ca. 16. n. 27.
Visitatores habent iurisdictionem delegatã, quæ morte delegantis expirat. l. 1. cap. 3. num. 30. & 31.
Vulnerantes qua pœna afficiendi. l. 2. ca. 25. num. 17.

INDICIS FINIS.

AD MAIOREM GLOriam Dei.

HISPALI.

Apud Gabrielem Ramos Vejarano,
ANNO DOMINI
M.DC.XV.

DOCTORIS IOSEPHI ALDRETE SOCIETATIS IESV Presbyteri.

DE RELIGIOSA DISCIPLINA TVENDA.

LIBER PRIMVS.

In quo ordo aptus, & accomodatus ad iustè, & piè disciplinam religiosam promouendam explicatur.

CAPITIS PRIMI Summarium.

1 *SINE legibus, & magistratibus rempublicam consistere non posse.*
2 *Nullum in Religione peccatum impunitum relinquendum, vt religio conseruetur.*
3 *Disciplinæ diffinitio.*
4 *In Religione culpas paternè esse corripiendas, & iudiciorum forma qualiter admittenda.*
5 *Omnis iudicialis strepitus a Religioso silentio alienissimus.*
6 *Iustè quod iustum est persequi oportere.*
7 *Vt iustè feratur sententia ad inuentus fuit ordo iudiciarius.*
8 *Ordinis iudiciarij omissio vitiat sententiam, non ita iniustitia re ipsa commissa.*

Sæpe

Sæpe iudicando maius committitur peccatum, quam illud est, contra quod sententia fertur.

9 *Iudiciarius ordo ex hominum malitia excreuit plurimum, ideo sæpe naturalis in Religione seruandus.*

10 *Si naturalia ad recte iudicandum necessaria omittantur, erit iniustitia.*

11 *Naturalia iura vbique obtinent etiam in Religione, in qua homines iudicantur ab hominibus, alia iudiciaria forma reijcitur aliquando.*

12 *Ordo iudiciarius in casu vrgentissimo seruandus, & quis is explicatur.*

13 *Superior Regularis procedit, vt iudex Ecclesiasticus.*

14 *Totius operis in tres libros diuisio.*

De legali iudiciorum ordine in Religione non semper admittendo: & quis, si coegerit necessitas, erit seruandus, vt quæ iusta sunt iustè definiri possint.

CAP. PRIM.

1 QVEMADMODVM sine legibus respublica esse non potest, ita leges sine magistratibus inutiles sunt. Hæ quidem nerui, & artus reipublicæ, illi legum custodes, & vindices merito appellantur. Legum præcipua in duas partes est diuisio. Prima eas, quæ ad diuinum cultum pertinent, continet. Secunda negotiorum ciuilium, & criminalium decisionem, & punitionem explicat. Id ipsum in Religionis sanctissimè constituta republica necessarium esse, in dubium vocari non posse, constat. Verum tamen, cum in ea ciues præcipuè ad perfectum Dei seruitium informentur, vt eum pura, & incorrupta mente colant, & venerentur, cuius rei causa mundi illecebras, &

l. 1. §. huius studij de iust. et iure.

secu-

ſecularia omnia fugiant, ideo prima legum pars in religioſis conſtitutionibus diligentiſsimè pertractatur: ſecunda vero non ita, ſed tenuitèr, vt pote quæ neceſſaria minime reputetur, in viris, qui longe à negotijs, & delictis diſtare debẽt. Quo circa in occurrentibus caſibus ſuperiores non facile ſe expedire, & extricare ſolent. Et quod attinet ad cauſas ciuiles nonnulla tradidimus, quum Regularium exemptionẽ ſuſcepimus defendẽdam, reliquum eſt, vt etiam de alijs diſ-
2 feramus. Quod eo magis arbitramur neceſſariũ, quo in Religionibus, Dei præſtante gratia, regularis floret diſciplina, & viget. Cauere namque oportet, ne propter antiqui hoſtis inſidias, & quæ eſt humana fragilitas, aliqui imperfecti, earum integritatem, & puritatem commaculent, quibus nõ ſatis ſit, paternam adhibere correctionem, ſed oporteat etiã ſuperiores magiſtratuũ partes aſſumere. Præclarè enim D. Bonauent. *In hoc differunt*, inquit, *laudabiles religiones, & iam* De ſex a
dilapſæ, non quod nullus peccans in laudabilibus reperiatur, ſed lis Se. a-
quod nullus impunè peccare ſinatur, et peccãdi aditus ſtudioſe præ- phiu.c.3.
cludatur, & incorrigibiles, & alij inficientes eliminẽtur, & boni foueantur, & diligantur, vt perſeuerent, & in melius ſemper proficiant. Adhunc igitur finem hic tractatus tendit, vt breuem methodum ſuperior habeat, qua facilè diſciplinam Religioſam fouere, & promouere poſsit aduerſus eos, qui illã imminuere, atque violare non verentur.

3 Inter varias huius vocis DISCIPLINAE notiones, illa ſæpe vtũtur ſcriptores ſacri, licèt etiã nõnulli profani in ea accipiant, nimirum pro delictorum punitione, & peccatorum ſeuera caſtigatione, ſanctus Auguſt. lib.14.de Trinit.cap.1. *Diſciplina*, inquit, *à diſcendo nomen accepit, vnde, & ſcientia dicitur. Quamuis in alia notione in ijs, quæ pro peccatis ſuis mala vnuſquiſque patitur, vt corrigatur, dici ſoleat diſciplina.* Ita vulgatus interpres in Prouerbijs accepit c.23.n.13. *Noli ſubtrahere a puero diſciplinam, ſi enim percuſſeris eum virga nõ morietur.* Cum autem caſtigationis, & punitionis finis ſit erudi-

tio & ſcientia noſtra nõ immeritò ab illo nomẽ eſt inditum. De hac igitur nos agimus, ne regularis diſciplina negligatur, & religioſis permittatur facere, quod velint ſine vlla correptione, & quadam medicinali vindicta, & terribili lenitate, & caritatis ſeueritate; *vt dixit idem S. Auguſt. agens de Eccleſiaſtica. lib. 2. aduerſus literas Petil. c. 1.*

Dixi, diſciplina tuenda, ideſt conſeruanda, & promouenda, quemadmodum apud Ciceronem de Senectute, librum inſcripſit Xenophõ de tuẽda re familiari: hic de caſtigatione religioſa conſeruanda agimus. Nam ait S. *Valerianus diſciplina magiſtra eſt Religionis, magiſtra veræ pietatis, quæ nec ideo increpat, vt lædat, nec ideo caſtigat, vt noceat. homil. 1. de diſcipl.*

4 Illud in primis admonendũ putauimus, neminem ſibi ſuadere debere, nouã Religionibus à nobis introduci formã, qua peccata corrigantur, illa prætermiſſa, quæ tantoperè à ſanctis Patribus cõmendatur, paterna nimirũ, & ſuauitatis plena, qua animarum culpis medendum decreuerunt. Nam vt luculenter S. Auguſtinus, *Bonitas ſine diſciplina delictorum mater eſt, & diſciplina ſine bonitate triſtis quædam amaritudo viuendi. Bonitas enim facit amabilem diſciplinam, & diſciplina efficit inculpabilem.* Sed & S. Gregorius, *Diſciplina, vel miſericordia multũ deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur, ſed circa ſubditos ineſſe debet Rectoribus, & iuſtè conſulens miſericordia, & piè ſæuiens diſciplina. Miſcenda eſt ergo lenitas cum ſeueritate, faciendumque quodam, ex vtroque temperamentum, vt neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſoluantur.* Primo itaque in charitate, & dulcedine, qui peccant, admonendi ſunt, ſecundo in charitate quidem, ſed eo tamen modo, vt eis confuſio, & rubor inijciatur, tertio amori ea, quæ timorem incutiant, adijcienda. Hunc enim modum ſemper à ſuperioribus ſeruandum aſſerimus, & numquam ad alium deueniendum, niſi quando hic non poficiat, & aliter occurri non poſsit, quia Dei honor & criminis grauitas, & delinquentis peruicaciæ efficacio-

To. 1. li. 50. hom. 4. c. diſcipl. 45. d.

caciorem exigere, & necessario postulare videantur. Et tunc quidem superior in memoria retineat, quod eo modo rectitudinem, ac seueritatem necessariam cũ benignitate, & mansuetudine misceat, vt ne se flecti sinat ab eo, quod Deo, ac Domino nostro gratius fore iudicauerit, & tamen filijs suis compatiatur, eo modo se gerẽdo, vt etiam qui reprehenduntur, vel corriguntur, quamuis secundum inferiorem hominem, quod agitur, displiceat, agnoscant nihilominus, quod recte in Domino, & cum charitate ille suum officium faciat. Quæ quidẽ seruare debet superior, etiam vbi iudicis partes assumere compellitur, vt recte in Domino munere suo fungatur. Neque enim virgam arripiens charitatis viscera exuere debet, immo tunc temporis his maxime indiget, vt adhibeatur cum misericordia iudicium, cum lenitate seueritas, & sine asperitate disciplina conseruetur regularis, quæ omnia nec aspernatur, nec refutat pastoris virga.

5 Quidam vbi in regularium culpis iudiciarium ordinem audiunt, exhorrescere solent, tanquam omnem religiosam disciplinam dissoluentem, & quidem non immerito. Alienissima enim sunt à sancta religiosorum viuẽdi norma, & à fraterna dilectione, & claustri silentio, & quiete lites, contentiones, tumultus forensis aduocatorum, & procuratorum, literarum tendicula, & verborum aucupia, vt qui illa in claustra inueheret, funditus ea destruere, iuste dici posset. Quapropter omnibus suasum sit lõgissime nos ab hac distare intentione, & proposito, qui pro conseruanda, tuenda, & promouenda religiosa disciplina ad maiorem Dei gloriam hunc qualemcũque laborem ex obedientia suscepimus, & id circo eum inscripsimus de religiosa disciplina tuenda.

6 Verum enim vero cum in actionibus humanis duo coniũctim requirantur, vt ad perfectæ virtutis potestatem, & vim perueniatur, alterum, vt quod geritur recte & ordine fiat: alterum vt id, quod fit, sit etiam rectum, ita namque Deus omnipotens in Deuteronomio precepit. *Iuste, quod Iustum* c. 16.

 est,

In Lucæ. c. 1. ver. 2. *est, persequeris, vt viuas*, et addit Beatus Ambrosius; *Et certe posse iustum iniustè fieri docuit nos ipse Saluator dicens, cum facis eleemosinam, noli tuba canere.* Et in eam sententiam Sanctus Basilius adducit illud Apostoli *non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit, non enim sufficit vincere in certamine, nisi ad victoriam obtinendam certaminis leges fuerint seruatæ.* Qua propter S. Bonauenura ait, *duplex circũspectio Rectori necessaria est, vt sciat, quid agendũ sit, & qualiter. Nam nec bonum simpliciter bonum est, nisi fiat, id est sicut decet.* Bernardus. *Tolle discretionem, & virtus vitium erit, sine ipsa zelus præcipiat, teste Apostolo, qui ait, æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.* Ex quibus constat differre interse iustè iudicare, & iusta iudicare, & vtrumque præstet, oportet, qui iustitiæ virtutem obtinere vult.

Ser. 2. de Baptis. c. 8.

De sexa-lis c. 7.

In cãtic. serm. 48.

In iudicijs ergo tam ex lege diuina, quam humana iustè 7
fieri debent iusta. Quod vt fiat, & iustè iudicetur ad inuentus fuit iudiciarius ordo, quem etiam telam iudiciariam vocat, & præcipuè duas virtutis partes complectitur, nimirũ, & quod iudex non præceps inuindictam ruat, sed turbatos animi motus cohibeat, & quod in rei gestæ veritatem deueniat, & manifestè perspiciat, quid in ea re verum sit; pertinet enim hic iudiciarius ordo maxime ad veritatis inquisitionem, & vestigationem. Qua cognita facilis est aditus ad id, quod iustum est definiendum, & constituendum. Numquam enim iudex statuere iusta poterit, vbi falsa pro veris acceperit, & praui affectus animum occupauerint. Iustè igitur procedere viam aperit, & munit ad iusta decernenda.

Qua propter hũc iudiciarium ordinem plurimi facere le- 8
gislatores, ita vt frequentius iudicium sit nullum & irritum obformam violatam, quam ob non seruatam partibus debitam iustitiam, vt bene notauit Martinus Nauarrus. Sed & Innocentius tertius ita huius ordinis iudiciarij commendauit modum, vt planè indicet, illum iustissimè constitutum, & ex illo iustitiam pendere. Ait enim. *Si circa Nouariensem*

In Rubr. de iudicijs n. 77

Epis-

Episcopum debitum inquisitionis ordinem obseruastis, discretionẽ vestram in Domino commendamus. Si vero qualibet occasione præter misistis eundem, adhuc ipsum tempore opportuno volumus obseruari, ne inde nascantur iniuriæ vnde iura nascuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conscientiæ vestræ iudicium recurrentes, si contra præscriptum ordinem tamquam homines excessistis, non pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores; quoniam apud iudicem districtum in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis; ita videlicet, vt inueniatis occasionem aliquam congruẽtem per quam, ne vestra vilescat auctoritas, quanto cautius & prudentius poteritis supersedeatis ad præsens. Quoniam ex his, quæ ordinate sunt acta, non potest ordinabiliter quicquam agi. Hæc in cap. 18. de accusatio. Vnde Panormitanus agens de Regularium Prelatis benẽdixit, ordinem iudiciarium fuisse institutum in fauorem publicum, & ne innocentia ex iudicis iniquitate lædatur, & opprimatur. Ex quibus patet oporteat, iudices ordinem iudiciarium seruare, ne qui aliena delicta coërcere, & punire studẽt, ipsi grauiora puniẽdo committant, quod frequenter accidere S. Ambrosius asserit. *Sæpe enim*, inquit, *et iudicãdo maius peccatum iudicij est, quàm peccatum ipsius, de quo fuerit iudicatum.*

In c. cum cõtingat n. 29. de foro compet.

Apolog. poster. Dauid. c. 10. 1.

9 Omnis ergo iudiciarius ordo in id tendit, vt iustè & rectè administrentur iusta, fuitque à iurisprudentibus longa rerum experientia doctis, & affatim iuris naturalis, & gentium cognitione imbutis ad inuentus, & ab eis Sancti Patres, etiam si Diuino lumine illustrati, non sunt dedignati adiuuari. Sed hominum malitia in dies ex crescente factum est, quod ad fraudes & calumnias reprimendas multa in hoc ordine fuerint addita, multa etiam litigatorum abusu, & discordantium nequitia fuere adiuncta, et inuenta, quæ non immerito strepitus vocantur. Has quasi sordes ex prauo hominum affectu longo temporis vsu ordo contraxit iudiciarius, quas omnino expellẽdas et procul à Religionibus amãdãdas censemus, quibus detractis, & expũctis. Si in illis casibus

cap. 1. de noui operis nũtia

ſibus vrgentiſsimis, quorum initio meminimus, illa retineãtur, quæ ſubſtantialia, & neceſſaria reputantur, proculdubio iuſte fient iuſta; fiet etiam vt illa omnia, quæ diximus minime viros religioſos decere, & pacis quietem perturbare, extra Religionem eliminetur.

10 Quod ſi, vt ſtrepitus fugiatur, illa eſſentialia omittãtur, fieri non poterit, vt iuſte, quod iuſtum eſt, fiat; ſed pro iuſtitia iniuſtitia, pro iure iniuria. non tam occulte obrepent, quàm manifeſté venient. Eſt enim is ordo omnino ſeruãdus, ſi iuſtitia fuerit obtinẽda, quoniã ipſius natura eũ poſtulat.

11 Qua propter ſicut iura naturalia vbique eadem, & immutabilia ſunt, ita hic iudicij modus vbique ſeruari debet, & nullus ab eo excipitur, etiam ſi Religioſus ſit, cum ſit & homo, & ab homine iudicetur. Et quicumque lumine naturæ recte ducitur, & ſi minime ius nouerit, hunc ſeruat, & ſequitur ipſa docente natura.

12 Itaque in Religioſis exactam illam legalem iudiciorũ formã non ſeruamus in vniuerſum. At vero ſi graui delicto alia via occurri non poſsit, & neceſsitas cogit, & premit, quod ad iudicium deueniatur, tunc quod naturale & gentium ius exigit, ſeruandum erit. Traditur tamen à nobis eius forma, & procedendi regula, ne facile quis ex prauo affectu in medio lumine cæcutiat; tũ etiam quia experientia docuit multa, quæ licet naturalia, non tamen omnibus obuia ſunt, qua propter iudices manu ducẽdi, ne decipiantur. Itaque velit, nolit Superior, ſi iuſtè & rectè deſiderat iudicare, hunc ordinem ſequatur neceſſe eſt, qui à iure naturali ortus & à ſacris

13 Canonibus explicatus, neceſſario eſt à Religioſis ſeruãdus. *Eſt enim*, vt inquit S. Thomas, *Religioſus Prælatus, cum in capitulo præ eſt, ſicut iudex Eccleſiaſticus in foro iudiciali*, ex quo infert eodem modo, quo ille, verſari debere, & teneri ſub præcepto ordinem iudiciarium ſeruare. *Quodlibet. 1. ar. 26. & 2. 2. q. 33. a. 7. ad 5. & 12. q. 100. a. 9. ad 1. tradunt Gratianus in c. Epiſcopus §. ſi ergo. 11. q. 3. S. Antoninus. 3. p. tit. 9. c. 1. §. in fi. Silueſter*

uester verbo Inquisitio.2.ver.11. Soto lib.5.de iust.& iure.q.4.a.3. Capuchini annotatio. verbo Appellare in compendio priuileg. fr. Emanuel Rodriguez 2.to.quæst.Regul.q,7.a.2. Ioãnes Baptista Confectius in summario mater.priuileg.tit.11.versi. valent etiam.

14 Vt hanc igitur institutionem traderemus, ipsam in tres diuisimus partes, siue libros. In primo ordinẽ iudiciarium Regularium causis accomodatum vt iusté,& rectè in his Superiores procedere valeant, tradimus. In secundo vt iusta definire possint, viam ostẽdere curamus. Non tamen exactissime hanc seruamus diuisionem. Non nulla enim explicari recte non possunt, nisi hæ partes simul coniungantur,& pertractentur. His libris ad iunctus est tertius, in quo totius iudicij formam & figuram effingimus, ita vt per illam quasi per lineas ducatur stylus, vt commode & vtiliter processus acta formari possint, etiam ab eo, qui forenses causas non exercuerit, & superiores ad manum habeant, quæ ad morũ correctionem pertinent, eo modo digesta, vt & regularibus sanctionibus de seruiant,& iuri etiam Pontificio conueniãt: Et ita iuri consonent, vt non deserant religiosas constitutiones. Si id non præstitimus, saltim diligenter curauimus.

CAPIT. II. SVMMARIVM.

1 *IVdicij diffinitio traditur.*
2 *Personæ, quæ in iudicio interuenire debent.*
3 *Religioso aliquando in iudicio aduocatum concedendum.*
4 *Nullus potest simul esse Iudex, accusator, & testis.*
5 *Iudicium accipitur pro sententia.*
6 *Varia Iudiciorum diuisio.*

Quod sit Iudicium,& quot personæ in eo interuenire debent, & de aduocato non nunquam concedendo.

CAPIT. SECVNDO.

1 OM-

OMNIA Iudicia, aut distrahendarum controuersiarum, aut puniẽdorum maleficiorum causa ad inuēta sunt, de his modo agimus, illis omissis. Iudicium autem nuncupatur non solum procedendi modus, & ordo, sed etiam ipsa sententia. Illud tamen Iudicium, quod coram iudice pro negotij discutiendi, & causæ ordinatione fit, ita definire possumus. Iudicium est actus legitimæ diceptationis actoris, & rei coram iudice contendentium. Hæc autem definitio parum differt ab ea, quam interpretes tradunt in Rubrica de iudicijs, dicentes, esse actum trium personarum Iudicis, actoris, & rei in discutiendo cōtendentium, vt ex alijs tradit Nauarrus in ea num. 15. 1

Huic personarum numero quartam addit. S. Isidorus, testem scilicet in cap. forum de verborum. signi. Facile id intelligitur, si Iudicij formam ante oculos proposuerimus ex M. Tulij verbis in ea pro M. Celio. *Accusatio crimen desiderat (Iudicē) rē vt definiat. Hominē (reum) vt notet, argumento probet, teste confirmet. Origines in Epist. ad Rom. c. 2. li. 2. Rectū iudiciū Dei quis dubitet esse, vbi accusatores, & defensores adhibentur & testes. Et quidē de hoc iusto iudicio Dei nos homines exemplum capiamus, nec putemus vnquā sine accusante, & defendente, & testibus iustū haberi posse iudiciū.* Quatuor personæ desiderātur. Iudex, Accusator, Reus, & Testis, & crimē de quo accusatio instituatur. Nō nulli quintā personā requirūt, Aduocatū nimirū, siue Patronū. In quo nō oportet magnopere cōtēdere, Abbas Panormitanus censet, quod vbi de plano & sine figura iudicij litigatur, vt in his Regularium causis, non indigere Religiosos aduocati consilio & patrocinio, ita in repet. *cap. siquis contra Clericum num. 48. de foro competen.* Nihilominus tamen Superior, etiam si sola facti veritate inspecta procedat, in re graui, vbi reus minus aptus esse ad suā causam defendēdam, præsertim ab externo accusatus, aduocatum concedere debet, ne rudis hominis innocentia periclitetur, eiusque iustæ defensioni aduocati industria consulet. Hoc enim ad iudicis 2 3

officium

officium pertinet, ita vt teneatur aduocatum concedere reo etiam eo non petente. l. *nequitiam.* §. *ſi.de officio proconſul.Nauarrus in manuali.cap.25.n.24.* Hæc vel ſemel dixiſſe ſufficiat quia huius rei amplius mentionem facturi non ſumus.

4 Igitur quatuor illæ perſonæ requiruntur diſtinctæ, ita vt nullus poſsit eſſe ſimul Iudex, accuſator, & teſtis, id enim iudicij naturæ & ordini repugnat. *cap.cum à nobis.cap.dilecto de teſtibus.c.1.& 2.4.q.4.S.Thomas 2.2.q.67.a.3.ad.3.* Licet enim aliquando ſine accuſatore inquiſitio fiat, adeſt tamen virtualis, nimirum infamia, & delicti rumor publicus, qui accuſatoris vice delictũ ad iudicem defert, vt infra capite quarto explicamus. Eſt enim illud certum, nullum ſine accuſatore vero, aut virtuali dãnari poſſe.

5 Iudicium etiam, vt initio diximus, ſumitur pro ipſo iudicãtis actu, in quo ius dicit, & cauſam definit inter litigantes. Poeta. *Manet alta mente repoſtum iudicium Paridis.* Notauit. *S.Tho. 2.2.q.60.ad.1. & Nauarrus in Rub.de iudicijs n.39.*

6 Rurſus iudicium diuiditur in ordinarium, & extra ordinarium, in ſpirituale, & tẽporale, in plenarium & ſummarium in Ciuile & Criminale, & in alias ſpecies de quibus egêre Iaſo *in Rub. C.de iudicijs & Nauarrus vbi proxime & alij ſcribentes in Rub.de iudicijs,* eas autem iudiciorum formas, cũ ad noſtrum non pertineant inſtitutũ, omittimus. Agemus de iudicio criminali ſummario. Id autẽ eſt, in quo præcipuè delicta puniuntur propter bonum cõmune, non plenario ordine ſeruato, ſed ſimpliciter ſine ſtrepitu & figura iudicij.

CAPIT. III. SVMMARIVM.

1 QVIS *ſit Iudex*

2 *Iudex alius ordinarius, alius delegatus.*

3 *Iudex ordinarius qui propriam habet iuriſditionem, delegatus, qui alienam.*

4 *Prælatus in Religioſos eſt iudex ordinarius.*

5 *Gene-*

5 *Generalis & Prouincialis habẽt plenissimam iurisditionẽ. n. 5.*
7 *Iurisdictio in Religiosos est ordinaria.*
8 *Iurisdictio merum & mistum imperium comprehendit & num. 11. & 9. & 10. & 11.*
12 *Merum imperium quid sit in temporalibus, & quid in Ecclesiasticis, & nu. 13.*
14 *Regularium Prælatis competit causarum criminalium cognitio.*
15 *Nullum Episcopo inferiorem posse deponere nonnulli arbitrantur. & n. 16.*
17 *Deponere posse Episcopum electum verius ostenditur.*
18 *Expenditur Concilium Tridentinum Seß. 13. ca. 4.*
19 *Prælatum regularium posse Religiosum deponere.*
20 *Concilium Tridentinum Seß. 25. de Regularibus, cap. 14. expenditur.*
21 *Par effectus à pari facultate procedit.*
22 *Prælatos regulares posse Religiosum deponere ex priuilegijs ostenditur, & 23.*
24 *Degradatio verbalis ad Generalem pertinet, actualis ad Episcopum.*
26 *Prouincialis regulariter habet in sua prouincia plenißimam iurisdictionem.*
27 *Superiores locales habẽt iurisdictionem ordinariam & quæ hæc sit, num. 28.*
29 *Iurisdictio delegata explicatur.*
30 *Visitatores habent iurisdictionem delegatam.*
31 *Visitatorum iurisdictio morte delegantis spirat.*
32 *In alijs casibus etiam delegatur iurisdictio.*
33 *Delegata iurisdictio est maior, ordinaria vero fauorabilior.*
34 *Delegatus commißionem ostendere debet.*
35 *Episcopus non potest regulares delinquẽtes punire, nisi quatuor concurrant.*
36 *Concilium Tridenti. Seß. 25. de regulari. c. 24. expenditur.*
37 *Instare quandam denotat importunitatem.*
38 *Superiores regulares diligentes esse debent in puniendis criminibus.*

39 *Episcopus non potest componere processum contra Religiosum.*
40 *Episcopus in carcerem conjicere Religiosum non potest.*
41 *Clementis VIII. constitutio aduersus superiores negligentes in puniendis delictis.*
42 *Regulares extra monasteriū degentes puniuntur ab ordinario.*

De Iudice, & Iurisdictione, & penes quem ea sit in causis criminalibus Regularium.

CAP. TERT.

1 IN primis in iudicio requiritur Iudex, qui ius dicendi habeat potestatem, quam iurisdictionem vocamus, sine qua nō iudex, sed priuata persona reputatur: Vnde nullo potest modo cogere sibi obtemperare, qui iurisdictione caret, sed nec delinquentes punire, quod si tentaret, iniuriam, & iniustitiam committeret. Qui igitur iurisdictione præditus est Iudex nuncupatur, cuius imperio subiectus parere debet, quod si non obediat, cogi, & compelli iustè potest.

2 Iudex ergo est, qui ex iurisdictione propria, aut sibi delegata ius habet ad causas cognoscēdas, & terminandas. Qui iurisdictionem habet propriam vocatur ordinarius, qui verò ex alterius comissione iurisdictione vtitur, appellatur delegatus. Ille autem dicitur iurisdictionem propriam habere, vt iudex ordinarius, qui ratione, & iure proprij officij illam exercet, siue sit à iure concessa, siue principis beneficio, siue à Republica data, siue consuetudine acquisita, adhæret tamē certæ administrationi. Hæc descriptio colligitur *ex l. 1. de officio eius cui mandata est iuris. & ex. l. more. cum sequenti de iurisdict. omni. iud. & ex Hostiensi in summa nu. 1. de officio ordinar. vbi Alciatus. Bartol. & Iaso. nu. 51. ind. l. more Imola in clem. t. etsi principalis. num. 34. de rescriptis Menochi. de Arbitrar. lib. 1. q. 12. num. 22.*

3 Hinc est, quod Archiepiscopus, & Episcopus iurisdictionem

nem habēt ordinariam, competit enim eis iure proprij officij. Eodemque modo Abbates in suos Monachos iurisdictione vtũtur ordinaria, suntquè eorum ordinarij iudices, quippe quorum iurisdictio propria sit, muneris sui functioni adhærens, idque traddit glossa. 1. *in c. cum ab Ecclesiarum & glos. verbo si Prælati in. ca. quanto de officio ordinar. Innocentius. nu. 3. in. ca. vt famæ de sententia excommuni. Calderinus cons. 20. de Regularibus. Decius in. cap. 3. nu. 14. de appellatio. Nauarrus cons. 3. nu. 34. de statu Monach. Victorinus, Marsus de modo procedendi in causis regul. ca. 2. nu, 2. Baptista Confettius in summario mater. priuilegio. tit. 11. c. 1. Emanuel Rodriguez. 1. to. qu. regular. q. 17. a. 6. probatur q;. ca. ea quæ in primo vbi glossa & Abbas de statu Mon. & ca. nullam. 18. q. 2.*

5 In omnibus Religionibus à Sede Apostolica approbatis, & quibus aliarum Religionum priuiligiorum cõcessa est generalis communicatio, Superior Generalis in toto ordine, & Prouincialis in sua Prouincia iurisdictionem plenissimã habet. Constat manifestè, vt interim alias probationes omittam, ex Pij V. *constitut. 63. incipit. Ea est officij nostri Dat. quinto nonas Iunij. 1568. Reformationis tertij ordinis. S. Francisci, vbi id expresse cauetur*, ait enim. *Plenum ius liberamque autoritatem, ac in spiritualibus & temporalibus iurisdictionem omni modam habeant. Domos, ac Monasteria, & loca quæcumque, necnon personas vtriusque sexus tam in capite, quàm in membris visitãdi, & corrigendi vagantes, & quoscumque alios puniendi carcerandi, mutandi, trãsferendi, ordinibus, officijs, & administrationibus deponendi, excõmunicandi, suspendendi, interdicendi, & restituendi.* Quæ plenissimam iurisdictionem significant, & expresse ea cõceditur Generali in toto ordine, & Prouinciali in sua Prouincia; & quibus priuilegiorum communicatio omni moda cõcessa est, eadem met competit iurisdictio, quæ in hac extrauaganti Sancti Francisci Generali conceditur. In comprobationem huius sententiæ alia affert *Ioannes Baptista Confettius. d. tit. 11. ca. 1.*

7 Hæc

7 Hæc autem iurisdictio ordinaria existimatur, quia frequẽter in priuilegijs, iurisdictio ipsius Generalis dicitur, ita vt in vniuersos Religiosos Generalis suam exerceat iurisdictionem, hoc autem nil aliud significat, quam propriam, nã qui mandatam, siue delegatam habet iurisdictionem non suam, sed alienam exercet. Quare delegatus, qui mandatam iurisdictionem suscepit, proprium nihil habet. *l.1. §. qui mandatã de officio eius cui mandat. & infra explicamus.*

8 Deinde patet sub nomine iurisdictionis merum & mistũ imperium, & simplicem iurisdictionem comprehendi. Iurisdictio namque hoc loco genericè ponitur, vt omnia amplectatur, quæ iurisdictionis nomine significantur, significãtur autem tam merum & mistum imperium, quàm simplex iurisdictio, *vt d.l.1. de officio eius.* docet glos. *in.l. imperium de iuris*

9 *dictio in auth. de defensor. ciuita. col.3. Bart. cõmuniter receptus in d.l. imperium. nu.4.* Vnde constanter asseueratur frequentiori interpretum consensu receptum esse, iurisdictione concessa, itidem merum, & mistum imperium in eandem concessionẽ venire, cum ea sit fauorabilis, & non adsit ratio, quæ illã limitare & modificare cogat. Ita ex Bartolo vbi supra, Abbas *in. ca. quod sedem. nu.5. de officio ordinar. Decius dicens cõmunem in d. l. imperium à. nu. 26. rejiciens Iasonem contrariam tenentem idem Decius in ca. licet causam. nu.9. de probatio. Alexander in. l. 1. nu.66. de officio eius cui. Alciatus in. d. ca. quod sedem n.38. vide & alios apud Didacum Couarruuiam in practicis quæst. ca.10. n.10. in fi. ibi quarto regulariter Valascum Cacialupum, & Purpuratum & alios, Rolandum à Valle cons.42. nu.20. vol.2.*

Quod quidem in illa concessione indubitatum est, quia non solum in ea non adest verbum, vnde limitari valeat, sed potius adijcitur vnde ampla data appareat, ni mirum, vel omni moda, vel *Plena iurisdictio.* Vnde Iason & qui contrariam tuentur opinionem, minime dubitant, tunc merum,

10 & mistum imperium fuisse concessum. Plenum nãque dicitur cui nihil deest, & cui nil addi potest. *c.1. & ibi glos. ve. bo*

plenè

plenè de censi. Rolandus cons. 76. nu. 53. vol. 4.

10 Quod si merum & mistũ imperium non cõprehenderetur, & plurimũ deesse, & plurimũ addi posset, vnde vt plena dici valeat iurisdictio vtrũque cõplectatur necesse est, maximè cũ beneficia principalia sint laté interpretenda. *l. beneficiũ de constit. princi. tradunt Ioannes Andr. in ca. cõquestus nu. 2. de foro compet. vbi Abbas nu. 4. in medio, Butrius nu. 14. optime Paulus Parisius cons. 9. nu. 7. li. 1. sequitur Valles d. cons. 42. nu. 20. vol. 1. Couarruuias d. cap. 10. nu. 10. vers. primum.* Et optimè aduertit Decius vbi supra nil interesse, dicat plenam, vel plenissimã, cum ea verborum amplificatio magis pertineat ad remouẽdos scrupulos, quàm quod sint necessaria ad ipsius concessionis essentiam.

11 At veró quando omnì moda iurisdictio datur, merum & mistum imperium includit *glos.* ab omnibus recepta *in clement. vnica verbo omni modam de foro compet.* quod est sine cõtrouersia. Et cõsequitur ordinariorũ sublatã iurisdictionẽ, & generali omni modam iurisdictione fuisse attributam.

12 Merum autem imperium in temporalibus est habere gladij potestatem ad animaduertendum in facinorosos. *l. imperium de iurisdictio. omn. iud.* Sed cũ Ecclesia sententiam sanguinis non proferat. *cap. sententiam sanguinis, ne clerici vel mo.* Ab ea tamen merum imperium exerceri dicitur per similitudinem, & quia multa facit, quæ ad magnum imperium pertinent, & ad paruum, vt relegare & verberare. Et quia licet capitalem pœnam nõ imponat, quæ ad maximum pertinet, alias tamen pœnas imponit, quæ morti æquiparãtur. Veluti si Sacerdotem actualiter degradatum iudici sæculari puniendũ tradat, vel si in carcerem perpetuum detrudat, quæ

13 pœna vltimo supplicio cõparatur. Tum etiam Anathematis pœna in capitalis pœnæ locum successit. *in ca. 2. de maiorit. & obed. In libro,* inquit, *regum legitur, qui non obedierit Principi morte moriatur, & in Concilio Agathensi. Quod anathematizetur* idem *in c. per venerabilem qui filij sint legit. S. Thomas. 2. 2. q. 99.*

q.99.art.vlt. Albertinus de agnoscend.q.25.nu.30. Prosper Farinacius.1.to.in praxi.q.19.annot.12. Vnde nõ immeritò Innocẽtius, & alij excommunicationem dixerunt ad merum imperium pertinere. *In ca. trãsmissam de electione. Abbas vbi infra.*

14 In summa, vt alia, quæ de mero, & misto imperio tradidere iuris professores, omittamus, Meri, & misti imperij dicitur causarum criminaliũ cognitio ex officio publico ad vtilitatem publicam, vel priuatam, *Abbas in.ca.cum contingat nu.15.de foro compet. qui in ca. quod sedem nu.5.de officio ordinar. & Speculator tit. de iurisdictione omnium iudic.nu. 27.explicat, quæ sint meri & misti imperij ex iure Pontificio.*

15 Idem Abbas Panormitanus ibidem tradit ad regularium Prælatos pertinere criminum cognitionem, & punitionem siue ordine iudiciario seruato procedat, siue non, dummodo crimen non sit depositione dignum, in quo Episcopi partes erunt illud punire, vt pote cuius officij sit deponere. *Ita in.d.cap.quod sedem.num.7.& in d.cap. cum contingat.nu.21. & 22.& nu.fin.conclusione.3.de foro comp. idem tradiderat Butrius cons.19 num.18. & Nauarrus consil.2. de regularibus. num.63. & cons.6. de foro compet.* Et quamuis Nauarrus fateatur superiores regulares hodie quasi Episcopalem habere iurisdictionem *ex glos. singulari in Clement.1. verbo Monasterij de rebus eccles. non alien.* Subdubitat tamen, quòd possint cognoscere in criminibus depositione dignis.

15 Verum facilè hic scrupulus ex supra traditis remouetur, & apertè hæc opinio excludetur, si exactè & diligẽter examinauerimus illius opinionis fundamentum. Eo autem nititur Panormitanus: Quoniam nullus Episcopo inferior potest deponere, siue degradare, nec verbaliter, nec actualiter ca. Degradatio de pœnis.lib.6. Constat namq; ad solos Episcopos depositionem pertinere, *ex cap.3. cum seq.15.q.7. Inde est*: Eum, qui non potest ordines sacros conferre, nec posse iudicare. cap. nullus de parochijs. Et de qua re non potest iudex iudicare, nec cognoscere. *l. de qua, de re iudicata*, &

ita procedit. *cap. Monasteria. 1. 18. q. 2. Hæc Abbas Panor. d. ca. cum contingat. 22. de foro. & in cap. licet. num. 2. de officio ordinar.*

16 Huic parti fauent, quæ à doctoribus traduntur *in cap. trāſmiſſam* de electione, quæ explicat Butri⁹. ibi, ſcilicet. Quod ordinis depoſitio, ſiue verbalis degradatio eſt officio Epiſcopali annexa, vt ſenſit gloſſa in d. c. trāſmiſſam, vbi tenet, Epiſcopum electum, & confirmatum, non tamen conſecratū iuriſdictionem exercere Epiſcopalem, non tamē ea, quæ ordinis Epiſcopalis ſunt, in quorum numero ponit, quod non poſsit verbaliter degradare, ſeu deponere: gloſſæ opinionē ſequitur *Antonius de Butrio ibi & in d. conſ. 19. & Abbas Panormitanus. ibidem. num. 4.* qui conſequenter loquitur: qui enim negat Epiſcopum electum, & confirmatum, nondum tamen conſecratum non poſſe deponere, conſtat, nec Abbatem eam pœnam imponere poſſe.

17 Nihilominus tamen, vt ab hoc vltimo incipiamus, verius & receptius eſt Epiſcopum electum & confirmatum nōdū tamen conſecratum poſſe cognoſcere de criminibus depoſitione dignis, & deponere ſacerdotem, & verbaliter degradare, & remittere ad Epiſcopum conſecratū, qui illum actualiter degradet. Itaque verbalis degradatio, ſeu depoſitio poteſt ab eo fieri, non tamen actualis. *Ita tenet Hoſtienſis, quem ſequitur Ioannes Andreas in d. cap. tranſmiſſam, cuius verba refert Butrius ibi. num. 18. tradit, & Geminianus in d. cap. 2. nu. 5. de pœnis li. 6. Henricus Boic dicēs cōmunem in d. cap. tranſmiſſam. num. 7. & 8. dicit etiam ibi cōmunem ex Cardinale Imola nu. 5. defendit latè Arnaldus Albertinus in repeti. cap. quoniam de hæreti. li. 6. q. 6. à nu. 7.* Qui, & alij eo ſolido nitantur fundamento, quoniam huiuſmodi depoſitio pertinet ad iuriſdictionem, non verò ad ordinem Epiſcopalem, & ita conſuetudine receptum, vt vel vicarij generales Epiſcoporū de his criminibus depoſitione dignis cognoſcant & iudicent, vt tradit *Geminianus. d. c. 2. num. 6. in fi.*

18 Hæc

18 Hæc ſententia fuit à Sacro Concilio Tridentino admiſſa & recepta *ſeſſione.13.cap.4.* de reformatio. vbi conſtituitur, poſſe Epiſcopi vicarium generalem cõtra clericum in ſacris, etiam presbyteratus ordine conſtitutum, etiam ad illius cõdẽnationem, & verbalẽ depoſitionem procedere, ad actualem ſolus Epiſcopus per ſe ipſum. *Notauit Sayrus in Theſauro lib. 5.ca.20.num.18. nos iterum de hoc agemus lib.2.vbi de varijs pœnis diſputamus.ca..27.§.4.nu.13.*

19 Ex hac receptiſsima ſententia patet Panormitani opinionem falſo niti fundamento, & quemcumque prælatum habentem plenam iuriſdictionem poſſe verbaliter ſacerdotem deponere: actualis veró erit ab Epiſcopo exequenda, cum vel vicarius generalis, vt diximus, verbaliter poſsit deponere, ac proinde ſuperiorem regularem, qui plena in religioſos vtitur iuriſdictione, poſſe illos verbaliter deponere.

20 Cuius ſententiæ firmiſsimum argumẽtum eſt, quia Epiſcopus nõ poteſt de religioſorum criminibus cognoſcere, ſed ſolum à ſuo prælato regulari puniũtur, id expreſſè ſacro Cõcilio Tridentino ſtatuente.ca.14.ſeſsione 25.de regularibus. *Regularis,* inquit, *non ſubditus Epiſcopo, qui intra clauſtra monaſterij degit, & extra ea, ita notoriè deliquerit, vt populo ſcandalo ſit, Epiſcopo inſtante à ſuo ſuperiore intra tempus ab Epiſcopo præfigendum ſeuerè puniatur, ac de punitione Epiſcopum certiorem faciat, ſin minus à ſuo ſuperiore officio priuetur, & delinquens ab Epiſcopo puniri poſsit.* Ex quo cõſtat, religioſum ſemper à ſuo prælato puniendum, niſi quatuor concurrant, quæ mox explicabimus, & minmè à Concilio excipitur, quod crimen ſit depoſitione dignum, vt ad Epiſcopum punitio pertineat, igitur ſinè exceptione, & ſinè diſtinctione ſuperiór religioſum puniet. eleganter *in. l. 3. de officio præſidis* in qua conceſſa iuriſdictione verba amplè, & ſine vlla reſtrictione accipiuntur. Optimè in terminis *Calderinus. d. conſ. 20. de regularibus.* Quod ſi ſuperiòr non poteſt punire, quia delictum depoſitionem meretur, crimen impunitum manebit, quia

nec etiam Episcopus punire potest, qui nullam in religiosos habet iurisdictionem,vt ex eorum priuilegijs constat,quorũ
21 verba supra retulimus. Vnde argumentorum pro contraria opinione adductorũ patet solutio, quæ etiã vicarium generalẽ excludebãt: vnde qui parem cũ illo habent iurisdictionẽ,& potestatẽ, idẽ facere possunt;nam à pari potestate par procedit effectus.*l.de quibus de legibus.Euerardus loco à pari.*14.
22 Denique id expresse in Pij V. constitutione 63. cuius supra.n.5.meminimus cauetur, & generali. S.Francisci tribuitur, & expressè depositionis pœnam posse infligere conceditur· atque ita nec dubitari potest, quod in his criminibus etiam degradatione dignis,superiores regulares procedere possunt, cum omnes iisdem gaudeant priuilegijs propter eorum communicationem.
23 Atq; id est manifestum ex illa commissione Apostolica à Paulo Papa III.Cardinali Hispalẽsi directa,vt puniret quosdam religiosos,qui suum interfecerãt prouincialem,in qua dicitur. *Quia tamen tu in eosdem malefactores, iuxta priuilegia, & indulta* Apostolica *dicto ordini concessa,nullã iurisdictionẽ habere sciebas. Quibus ibidẽ derogatur, vt* Archiepiscop9 *Cardinalis posset de causa cognoscere, non solus, sed aßistentibus sibi duobus eiusdem* ordinis fratribus, quos ipse elegisset,& ipse duobus Prouincialibus adhibitis, ad quatuor fratrum, qui deliquerant, verbalem, & actualem degradationem deuenit,& curiæ sæculari tradidit,quæ eos vltimo supplicio affecit. Quæ omnia adducta per D.Ioannẽ Bernardum Diaz de Lugo, *in practica Cano. cap. 96. alias. 97.* de parricidio videre licet, & cõstat deponẽdi facultatem superiores habere & etiam verbaliter degradandi, quod sub depositionis nomine cõprehenditur,vt dicemus.2.p.ca.28.§.3. Quæ diffusius diximus, vt Nauarri, & eum sequentium opinionem exploderemus, qui cum Apostolicas concessiones non vidissent, de iurisdictione superiorum regularium minus aptè sunt loquuti.
24 Igitur merum,& mixtum imperium in omni crimine etiã

degra-

degradatione digno generalis habet, nulloq; modo ordinarij, aut Episcopi requiritur autoritas, nisi vbi degradatio actualis fieri deberet, hæc enim ab alio, quã ab Episcopo exerceri nõ potest, quia hæc degradatio pertinet ad ordinẽ Episcopalem, cum in aliquibus casibus sine degradatione à sæculari posint iudice puniri, vt in crimine Assasinij. *cap.1. de homicid. lib.6. Albertinus supra, & Couar. in practicis. c.32. nu.2. sed quum ex iuris dispositione ab alio quàm ab Episcopo actualiter quis non posit gradari, vt in. d. ca. degradatio de pænis. li.6. & in d. ca. 4. sess. 13. in Concilio Trident.*

25 At vbi degradatio actualis facienda est, tantummodo Episcopus eius est executor, sicuti ad ipsius Episcopi ordinẽ pertinet sacros cõferre ordines, ideoque illius reseruatur potestati actualis degradationis executio. Verbalem autem degradationẽ, & alij iudices facere possunt, vt satis ostẽdimus.

26 Prouincialis superior in sua prouincia ordinariam habet iurisdictionem, sicuti etiam generalis in vniuerso ordine, vt constat ex traditis supra numero. 5. Habetque Prouincialis in sua prouincia ita plenam & omnimodam iurisdictionem sicuti & generalis: tradit. *Ioannes Baptista Corsettius in summario priuilegiorum tit. 11. cap. 1. fr. Emanuel Rodriguez. 1. to. quæst. regularium. q. 17. art. 6. & id in Prædicatorum constitutionibus statuitur. d. 2. ca. 3. §. 6.*

27 Abbates, Priores, Guardiani, & alij superiores locales in suis conuentibus, siue monasterijs ordinariam habent iurisdictionem, & potestatem. *cap. nullam. 18. q. 2. cap. quanto de officio iudicis ordinarij: vbi glossa. verbo si prælati* tradit coërtionem & correctionem monachi primo loco ad Abbatem pertinere. *cap. reprehensibilis de Appellatio. cap. corripiantur.* 24. q. 3. & posse religiosos excommunicare. *cap. cum in ecclesijs de maiorit, & obedientia, & quæ traduntur in. ca. ea quæ de statu Monach. vbi Abbas, & fere omnes tradunt quos num. 4. retulimus.*

28 Eaq; iurisdictio plenisima regulariter existimatur, quoad

religiosos illis subditos,& in illorum de gentes monasterijs, in quos ordinariam habent iurisdictionem, eandemq; quàm prouincialis in tota prouincia,nisi quatenus eius fuerit limitata, constat ex constit Prædicat. *distint. 2. cap. 2. in glossa. mari magno eorundem traditur in compendio priuiligiorum Sorbi annotationibus verbo Guardianus. num. 4. Manuel Rodriguez tom. 1. q. 17. art. 4. Confettius vbi supra in summario priuilegio. tit. 11. cap. 1. versi. & propterea indicat. Victorinus in modo procedendi in causis regul. cap. 2. num. 2. & id iure antiquo satis liquet ex his, quæ modo retulimus ex. cap. nullam, & c. quanto.*

28 Verum cum hodie hæc localium superiorum iurisdictio sit prouincialium,& generalium subordinata potestati, grauiora negotia expediri inconsulto prouinciali, vel generali non poterunt, ad similitudinem Archipresbyteri, qui ordinariam exercet iurisdictionem, maiora verò ad Episcopum refert.ca.fi. vbi glossa de officio Archipresby. notauit bene Manuel Rodriguez to.1.q.17.art.3. Existimatque illa posse dici minora, vt superior localis faciat, quæ pertinent ad regularis disciplinæ obseruantiam, & ipsius monasterij quotidianam gubernationem, in quibus potest excõmunicare, & corrigere, & punire. Maiora autem, quæ ad Episcopalem pertinent iurisdictionem, vt sacris initiandos, ad confessiones audiendas, & prædicationis munus obeundum Episcopis præsentare, grauiora delicta depositione digna punire, & his similia. Verum in his cuiusque religionis consuetudo est consideranda. In nonnullis enim superiores locales subditos excõmunicare non possunt, qua propter, ad consuetudinem, siue statuta est recurrendum, vt ait glossa in d.ca.quãto de offi.ordinarij verbo si prælati. Hactenus de iurisdictione ordinaria. Superest de mandata, siue delegata breuiter aliquid dicamus.

29 Delegata iurisdictio est illa, quæ committitur ad alicuius causæ decisionem,& qui eam suscipit, proprium nihil habet, sed eius, qui mandauit, potestate vtitur. *d.l.1.§.qui mandatam.*

de of-

de officio eius & tradunt Hostiens. & Abb. in Rub. de officio delegati.

30 Visitatores sunt generalis delegati, quod satis indicant mandati verba, in eo enim dicitur, vt cum omni auctoritate, quã ipse generalis si præsens esset, haberet, & illis cõcedere potest, tam in prouincialẽ, quam in superiores, & alias quasuis personas, & res eam concedit, & cõmittit. & constat ex. *ca. cum in singulis vbi glossa. verbo. vice nostra. de statu monach.*

31 Hinc etiam est, visitatorum officium morte generalis expirare, cum non finiretur, si ordinariam haberet iurisdictionem. *cap. 2. de officio legati lib. 6. vbi Dominicus id notat.* Inquisitorum officium non expirat morte Pontificis, cum tamen sint delegati. *cap. ne aliqui: de hæret. in sexto.*

32 In aliquibus etiam casibus potest etiam generalis iurisdictionem delegare, etiam prouinciali, ad alicuius negotij decisionem generali ex particulari causa reseruati.

33 Ordinaria iurisdictio fauorabilior, & firmior est; delegata tamen maior auctoritate est, quia delegatus mandãtis vice fungitur. *cap. sanè, el. 2. de officio delegat. cap. 2. de officio legat. Felinus & alij in Rub. de officio, & potest. iudicis delegati.*

34 Delegatus vbi iurisdictione mandata vti volet, cõmissionem ostendere debet, etsi agitanda causa sit processu fulminato, in illius principio erit præfigenda, vt de eius iurisdictione dubitari non possit. ca. cum in iureperitus de officio delegati. Ordinarius non indiget proprij officij titulum in processu exhibere, cum sit in possessione illius, & sufficiat initio ostendisse.

35 Vt vltimam imponamus huic capiti manum, superest, aduertere, Tum demum posse Episcopum in regularis delicto procedere, si hæc omnia concurrant. Primò, quod delictum sit extra clastrum commissum. Secundó, quod sit notorium. Tertió, quod sit scandalosum. Quartò, quod Episcopus instet, quod à superiore puniatur, & ille neglexerit. Hæ omnes copulatiuæ conditiones requiruntur, qua-

rum vna,ſi defuerit diſpoſitio Concilij Trident.in d.cap.14.
36 ſeſsio.25. de regularibus:locum non habebit. Hæc eſt enim natura conditionum copulatiuarum,vt vna deficiẽte diſpoſitio vim non habeat.*l.ſi hæredi plures.de condition.inſti.§.ſi plures.inſtit.de hæredibus inſtituen.* Quid autẽ requiratur ad hoc,
37 vt delictum ſit notoriũ nos explicamus infra.c.5.§.2. Deinde inſtare dicitur vrgere, & quandam denotat importunitatem. *Bal.in.l.eos.§. Apoſtolos. nu.3.C.de Appellat.* Vnde quod ſemel tantum Epiſcopus ſuperiorem requireret, vt regularẽ puniret, non propterea ipſe ſtatim punire poſſet, vt rectè
38 *Emanuel Rodriguez.2.10.q.6. docuit.* Verũ tamen cum Epiſcopo non ita exactè agendum, ne videantur ſuperiores ſubiectorũ delictis conniuere. Sed ſtatim de delicto puniendo agere debent,nec labi ſinant tẽpus ab Epiſcopo præfixũ, quod ſi localis ſuperior fuerit requiſitꝰ,& delictũ ab ipſo facilè puniri nõ poſsit, quia iuriſdictione careat, vel alia de cauſa, & prouincialis longè diſtet, ita vt intra aſsignatum terminum negotium expediri non poſsit, poſtulet (re ſignificata) ab Epiſcopo prorrogari terminum, quem nullo modo negare poterit, quia terminus competens concedi debet. *cap. 1. de dilatio.cap.2. requiris.§.1. de appellat.cap. legitima. de appellat. lib.6.* Alioquin inuenta eſſet ratio, qua breuiſsimo aſsignato tempore Epiſcopus religioſum puniret ſemper. Interim religioſus in cella,vel cubiculo cuſtodiatur,& proceſſus acta pro rei qualitate ſcribantur.

39 Deinde aduertendum eſt, non poſſe ordinarium contra religioſum componere proceſſum,& ſiquos teſtes examinãdos curauerit,vt de ſcandalo, & delicti notorietate conſtet, eorum de poſitionem tradendam eſſe ſuperiori, ſacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum de-
40 clarauit. Sicut etiam declarauit, non poſſe religioſum ab ordinario capi,quod ſi in ipſo delicto fuerit comprehenſus, ad ipſum ſuperiorem recta via deferendum. Hæ autem declarationes manifeſtæ ſunt, cũ Epiſcopus in eos nullam ha-

beat

beat iurisdictionem, nisi superior negligens fuerit in puniendo. Qua propter nullum labi sinet tempus, ne propter suam negligentiam, alienæ iurisdictioni detur locus. Emanauit etiam in huius Canonis obseruationem Clementis VIII. Constitutio aduersus eos superiores, qui religiosum nulla pœna imposita in aliud monasterium extra diœcesim transferunt, quos seuerioribus pœnis coërcet, & cogit ad primum reduci monasterium, vt puniatur. id omne regulares maximè cauere debent, quasi valde à religione alienum.

42 Regulares extra monasterium degentes, si deliquerint ab ordinarijs tamquam Sedis Apostolicæ delegatis puniri possunt, vt expresse cauetur in S. Concilio Trident. sessione 6. c. 4. de reformatio, & colligitur à contrario sensu ab illo. cap. 14. sessione. 25. de regular. De hac criminum punitione iuxta Concilium & Clementis VIII. constitutionem agit. *Confettius in summario mater. tit. 6. ca. 2.*

CAP. IV. SVMMARIVM.

1 *Nullus sine accusatore damnari debet.*
2 *Accusatoris vicem alia supplent.*
3 *Accusationis, & accusatoris diffinitio traditur.*
4 *Accusationis formula, & eius requisita.*
5 *Inscriptio ad talionis pœnam in desuetudinem abijt, punitur tamen calumniator.*
6 *Accusator potest etiam crimen occultum ad iudicem deferre.*
7 *Accusare qui prohibeantur.*
8 *Laicus, quo casu possit Clericum accusare.*
9 *Superior regularis quomodo se geret cū illegitimo accusatore.*
10 *Quæ accusator debeat facere, vt tuta conscientia accuset.*
11 *Superior non statim accusatoris verbis fidem adhibere debet.*
12 *Iram superior fugere debet.*
13 *Accusator iuramentum calumniæ præstare debet.*

14 *Reli-*

14 *Religiosus aliquem religiosum extra religionem accusans excommunicatus est.*

De accusatore, & quod is in omnibus casibus criminalibus exigitur formalis, aut virtualis.

CAP. IV.

1 SECVNDA persona in iudicio criminali requisita est accusator. Est enim in omnibus criminalibus illud solẽne, vt nullus sine accusatore damnetur. Christus Dominus Ioannis. 8. capite *mulier vbi sunt, qui te accusabant? nemo te condemnauit? nec ego te condemnabo.* Festus in actis Apostolorum.ca.25. *Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur præsentes habeat accusatores,* & hoc frequenter iure cauetur. *cap.non oportet.cap.habetur.ca. qui accusare. 3. q. 9. cap. si quis potestatem. 23. q.4. S.Thom. 2.2. q. 67. art. 3. Soto. lib. 5. de iustitia. q.4. art. 3. Nauarrus in Rubrica. de iudicijs. qui diffusè alios adducit. Menoch. cons. 160. num.259.li.1.*

2 Accusatoris vicem posse suppleri, receptũ est. Nam vt.S. Augustinus ait. *Euidentia patrati sceleris nõ indiget clamore accusatoris.* ca.euidentia. de accusat. Itaque semper requiritur accusator formalis, vel virtualis. de formali hic agimus, de virtuali nimirum denuntiatore, vel quando iudex ex officio procedit, agemus in capite sequenti, & sexto.

3 Accusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam publicam legitima interueniẽte subscriptione. & accusator est, qui hanc coram iudice proponit accusationem. Tradunt Felin.in Rubric.de accusat.nu.3.Siluester.verbo.accusatio. Iulius Clar.lib.5.sententiar.§.fin.q.12.Tiberius Decianus.tractatu crimin. lib.3.ca.1. eius formam tradit Paulus in.l.3.de accusat.& Gratianus.§.fin.q.8.*Consul, & dies apud illum*
4 *Prætorem Titius professus se Mæuium talis criminis reũ deferre, quod*

dicat

dicat eum in ciuitate illa, loco, mense, consulibus illis commisisse, ex quo cōstat sex in accusatione postulari conditiones. Prima, quod fiat inscriptis. Secunda, exprimatur dies, & annus, in quo accusatio fit. Tertia, nomen accusatoris, & accusati. Quarta, species delicti. Quinta locus & tempus delicti commisi. Sexta, inscriptio accusantis, per quam facit obligationem ad pœnam talionis sustinendam. Quæ breuiter sufficiat annotasse.

5 Inscriptionem de iure ciuili in desuetudinem abijsse tradit Didacus Couarr. lib. 2. variar. ca. 9. nu. 1. Iulius Clarus de iure Canonico obseruari ait, d. q. 12. quæ obseruanda esset, vbi aliquis externus religiosum coram superiore accusaret, vt posset ex inscriptione melius, ac facilius puniri à suo iudice. Licet, qui de crimine graui aliquem accusaret, & nō probaret, cognita calumnia, etsi non subscripserit, pœna arbitraria puniri debet, etiam talionis, si id crimen postularet, vt tradunt Abb. in ca. super his, nu. 8. de accusat. Couarr. & Clarus, vbi proximè, Menoch. de arbitrar. lib. 2. casu. 323. Prosper Farina. to. 1. in praxi. q. 16. à not. 3.

6 Accusator potest crimen etiam occultum defferre, neque tenetur ex iustitia secretā præmittere correctionem, vel monitionem, sufficit enim, quod probare delictum posit. Hoc enim interest inter accusationem, & denuntiationem, vt ait Innocent. III. in. ca. qualiter & quando. 2. de accusat. *Quod sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio. sic & denuntiationem charitatiua monitio. Notat Felin. in Rub. & in. ca. 2. de accusat. Siluester. verbo. Inquisitio. 1. num. 10. versi. Adde tu septimo. Nauarrus in Manuali, cap. 18. nu. 30. Petrus Nauarra. de restitu. lib. 2. cap. 4. nu. 252. alias. nu. 128. P. Leonardus Lessius lib. 2. de iustitia. cap. 30. num. 10.* Aliquando esset contra charitatem nulla præmissa monitione accusare, vt videre est apud Nauarram, & Lessium. Sed non est huius loci hæc disputatio.

7 Plures prohibentur accusare veluti fæminæ, & Pupilli, & serui,

ſerui, & infames, & inimici capitales. Item Laici Clericum accuſare non poſſunt, niſi ſuam, ſuorumque iniuriam proſequantur. *cap. 2. & 3. cap. Laicos. 2. q. 7. gloſſa in ſumma ibidem dicens magis communem. de alijs gloſſa in. cap. 1. de accuſat. vbi Abb. & Felin. diffuſe Iulius Clarus. d. §. fin. q. 14. Proſper Farinacius, in praxi crimen. 1. tom. q. 12. annotat. 13. Decianus. lib. 3. ca. 7. & ca. 8. cum ſequentibus. to. 1. de Laicis. ca. 10.*

8 Poteſt tamen Laicus Clericum accuſare in criminibus publicis, ſcilicet in crimine læſæ maieſtatis diuinæ, vel humanæ, in ſimonia, in ſacrilegio, in dilapidatione bonorū eccleſiæ, *gloſſa in ſumma. 2. q. 7. diffuſe Tiberius Decianus. to. 1. tract. crim. li. 3. ca. 10. nu.* 8. In alijs autem accuſare poterunt, ſi ſuā, ſuorum ve iniuriam proſequantur. *ca. Decætero. de teſtibus vbi DD. c. omnibus. 4. q. 6. Decianus ſupra. num. 7.* Clericus veró Clericum, & Religioſus, Religioſum accuſare poterit. *cap. ex parte tua vbi gloſſa. & DD. de accuſat. & in his ſimilibus.*

9 Si legitimus non adſit accuſator, poterit ſuperior ex officio repellere eum. *Clarus. d. §. fin. q. 14.* Qua propter cum externus aliquem religioſum accuſare voluerit, ſuperior benignè recipiet, libenter audiet, & loquentis non impediet curſum, omnia prudenter conſideret, tàm quæ ad accuſatorē pertinent, quam quæ ad reum delatum. Interroget an velit iuridicè accuſare, & an habeat paratas probationes. Nam vt ait Apoſtolus, A*duerſus Presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus. 1. ad Thimot. ca. 5.* ſi enim probationem non habet, conſulat, ne rem incipiat, & religioſo damnoſam, & ipſi accuſatori periculoſam, nullique vſui pro futuram. Roget ne rē cum alijs agat, ſed ſecum tātum ſecretò, ne forſan innocentis famæ derogetur, in grauem Dei offenſam, & manifeſtum animæ periculum. Quod ſi fortè nocens ſit hoc etiam conuenire, vt aliorum religioſorum bono nomini conſulatur, ne quod vnus perperam fe-
10 cerit in eorum omnium redundet infamiam. Moneat poſſe quidem illum propriam, & ſuorum iniuriam proſequendo

iuta

tuta conſcientia accuſare, dum tamen non ex odio, & iracũdia faciat, Deo, & iudici vindictã relinquat, alia que charitatiuè proponet, ex quibus accuſator ædificietur, & inſtituatur, quod eſt religioſi viri propriũ munus, & cõſolationẽ recipiat in aduerſis: atq; Chriſtiano zelo in eis procedere curet. Et quãuis ſuperior ita ſe gerere cũ accuſatore debeat, vt ille exiſtimet, fidem dictis adhiberi, ſeuerèque delinquẽtem puniendum iri, ſi crimen fuerit comprobatum, non ta-
11 men excandeſcat, nec apud ſe dicta vera eſſe ſtatuat, ſed reputet fortè hominem decipi, nec ſinat tantillum illius religioſi bonam opinionem in animo ſuo amittere, ſed in antiquo gradu retineat, & ad criminis probationem ſe integrius reſeruet. Præclare enim S. Gregorius. *Ne qualibet mala audita nos moueãt, nec paſsim dicta ſine probatione credamus, & maiora crimina tardè credenda ſunt, cum audiuntur, & citius puniẽda ſunt, cum veraciter agnoſcuntur.* lib. 19. moralium. cap. 14. &
12 in alio loco. *Curandũ eſt ne ira ſubrepat, ira quippe cũ delinquentium culpas exequitur, non debet menti, quaſi domina præire, ſed poteſt rationis terga, velut ancilla famulari, vt ad faciem iuſſa veniat*, Epiſtola. 26. lib. 7.

13 Forma accuſationis erit ad illius normam, quã ſupra exhibuimus, vel alia ex libello prout accuſator maluerit, iurabitq; accuſator, quod non calumniãdi animo delictum opponat. cap. 1. de iuramento calumniæ, de cuius neceſsitate agit *Menoch. lib. 1. de arbitr. q. 20. nu. 3.*

Deniq; aduertendum, quod Leo X. in fauorem ordinis Prædicatorum excommunicationem latæ ſententiæ protulit aduerſus religioſum, qui alium eiuſdem religionis fratrẽ, ex quauis cauſa conueniret coram iudice externo, quam etiam iudex incurreret, ſi conuentionem admitteret: apud Coſettium in Compendio Bullæ. Leonis X. & tit. 6. cap. 1.

CAP. V.

CAP. V. SVMMARIVM.

1 DENVNTIATIONIS diffinitio traditur.
2 Denuntiatio duplex, alia Euangelica, alia iudicialis, & earum differentia.
§.1. 3 Culparum differentia, & quæ in hac materia dicatur leuißima.
4 Culpæ leues, quæ dicantur.
5 Culpæ graues, quæ sint, & quid sit crimen.
§.2. 6 Crimen publicum, siue notorium quando dicatur.
7 Quomodo crimen fieri posſit manifestè
8 Congregatio quibus personis constare debet.
9 Crimen occulte commissum quomodo posſit dici publicum.
10 Notorium iuris quid dicatur.
11 Crimen in iudicio commissum, vel confessum dicitur notorium.
12 Crimen occultum aliud, quod probari testibus potest, aliud, quod non potest.
§.3. 13 Superior tantummodo crimina nota punire potest.
14 Superior occulta, quæ probari possunt, de iure pontificio punire non potest.
15 Id etiam in regularibus locum habere plures affirmant.
16 Nonnulli superioribus regularium succensent, quod occulta puniant.
17 Famam proximi seruare melius, quàm punire delictum.
§.4. 18 Correctio fraterna denuntiationi præmittenda est.
19 Correctionis præmittendæ ratio aßignatur.
20 Correctio fraterna etiam in religiosis præmittenda.
21 In notorijs non est necessariò correctio fraterna præmittenda.
22 Idem in culpis leuibus.
23 Fama contemnitur, vt anima saluetur.
24 Bina admonitio debet præcedere denuntiationem iudicialem.
25 Peccatum quod est in via, vt diuulgetur, sine correctione potest denuntiari.
26 Christus Dominus peccatum Iudæ fortè ob eam causam, discipulis

lis manifestauit, & S. Petrus peccatum Ananiæ.

27 *Constitutio S. Dominici expenditur.*

28 *Peccatum in graue aliorum detrimentum potest sine correctione denuntiari.*

29 *Peccatum contra castitatem in religione est infectiuũ, & n. 30.*

31 *Vbi spes est certa correctionis, debet illa in occultis semper præmitti.*

32 *In peccatis infectiuis non præsumitur quis, quod corrigetur, ideo statim denuntianda sunt.*

33 *In illis, quæ non inficiunt, sufficit quod speretur emendatio, licet spes non sit certa.*

34 *Peccata denuntiantur dupliciter, vt patri & vt iudici.*

35 *In occultis infectiuis, & damnosis, eo modo sunt denuntianda, quo malum caueatur.*

36 *In aliquibus casibus nõ potest quis cogi, vt iudicialiter denũtiet*

37 *Occulta possunt superiori denuntiari, vt patri, si verus ille pater est, & nu. 38.*

39 *Cui testis præsentia non profuit, vt desisteret à peccato, nec correctio proficiet.*

Peccans ex electione non facilè corrigitur.

40 *Quando peccator est correctus, non est denuntiandus, & nonnulla ex constitutionibus Prædicatorum.*

De denuntiatore, & de culparum differentia, & de criminibus occultis, & de correctione fraterna.

CAP. V.

1 RARI in religione formales inueniuntur accusatores, frequentes, qui accusatoris vice fungũtur, & denuntiatores dicuntur, diffiniri hoc modo solet. Denuntiatio, est ius deferendi criminis ab homine doli capace commissi apud iudicem competentem ad pœnitentiam, vel correctionem legitima monitione præcedente. Ita Felin. rece-

ptus

ptus in Rub. de accusat. nu. 3. colligitur ex S. Thoma, qui rectè constituit differentiam inter accusationem, & denuntiationem. in hac enim proximi emendatio attenditur, in illa verò criminis punitio. 2. 2. q. 68. ar. 1.

2 Denuntiatio est duplex, alia Euangelica, quam alij pænitentialem, alij fraternam appellant: alia veró iudicialis nuncupatur, vt videre est apud Syluestrum. verbo denuntiatio. Euangelica, siue fraterna, cum defertur crimen prælato, non vt iudici, sed vt patri, emendationis causa. De qua doctores in. cap. nouit. de iudicijs, vbi variæ denuntiationum species referuntur magis aptæ, vt addiscētem retardent, quam vtiles. Iudicialis veró denuntiatio crimen ad superiorem, vt iudicem deffert, non tamen ad vindictam publicam, sed vt indiffinitione dicitur, ad pænitētiam, vel correctionem, nec denuntiator tenetur ad probandum crimē, quod defert, frequenter postulat, quod monitio, siue fraterna correctio præcedat, vt probatur *in. cap. 2. & in. cap. qualiter, & quando. 2. de accusatio*, & diximus capite præcedenti. nu. 6. Vt autem cognoscatur in quibus casibus denuntiatio fieri posit iudicialis, quando fraterna, quando sit præmittenda monitio, quādo verò non, oportet præmittere culparum diuersitatem.

De varia culparum differentia. §. 1.

3 INter culpas magna est differentia, de qua hic non erit sigillatim agendum, sed de ea solum, quæ ad nostrum institutum pertinet. Culpæ igitur in hac exterioris fori disquisitione, alias dicere possumus leuissimas, alias leues, alias graues. Leuissimas dicemus, quæ in sola regularum transgressione consistunt, veluti quod campanæ signo audito statim etiam imperfecta litera relicta ad id, ad quod vocatur religiosus non se contulit. Si non seruauerit silentium, si cum alio contēderit, quod extra horas cōsuetas sine licentia biberit, quod mortificationem publice fecerit superiore non appro-

approbante, quod lectum non operuerit, quod tertio quoque die cubiculum ſcopis non mundauerit, & his ſimilia, quæ ſola, nec peccati venialis obligationẽ inducunt, & tamen pænitentijs leuibus caſtigantur, & eæ vltrò aliquando à ſuperioribus erunt petendæ propter deffectum obſeruationis regularum de quibus. *3.p.ca.1.§.fi.& 6.p.ca.5.*

4 Leues culpas dicemus, quas vocant veniales, quia lethales, ſiue mortales non ſunt, vel ſi mortales ſunt, veniales reputantur, & criminis notam minimè inurunt, minutaſque apellat. S. Auguſtinus in cap. vnum orarium.§. ſiquis ſuper hoc. 25. diſt. veluti cum quis loquitur plus quam oportet, vel ſomno deditus tardius á lecto ſurgit, & his ſimiles, de quibus in Conſtitutio. S.Dominici agitur. *d.1.ca.16.*

5 Graues, vel grauiores intelligimus, quæ planè ſunt mortales, & crimina vocantur. Crimen autem eſt graue peccatum accuſatione, vel damnatione digniſsimum, veluti furtum, ſacrilegium, adulterium, homicidium, &c. *S. Auguſtin. ca.1.diſt.81.optimè Tiberius Decian. lib.1.cap.9.nu.1.tract.crim. to.1.* S. Dominici conſtitutio graues culpas à grauioribus diſtinguit, illas declarat quæ mortales ſunt, vel graues veniales ex genere ſuo, veluti, ſiquis inhoneſtè in audientia ſæcularium contenderit, ſi ieiunium eccleſiaſticum ſoluerit, & aliæ eiuſcemodi. *d.1.cap.17.* Grauiores verò, quæ iam ſunt planè mortales, vel crimina capitali pœna in ſæculo plectẽda *cap.* 18. ex his criminibus, quædam ſunt manifeſta, ſiue publica, quædam verò occulta.

Quæ dicantur crimina manifeſta, ſiue publica, & quæ occulta. §. 2.

6 PVBLICVM crimen eſt, quod eſt notorium. Rurſus notorium aliud facti, aliud iuris. Facti notorium eſt, quod ita clarum eſt, & euidens, quod minimè latere poteſt, nullaque tergiuerſatione occultari, & celari valet,

vel quod in vulgi plenam notitiam deuenit, ita vt finitam, & indubitatam probationẽ inducat nulla discussione indigentem, colligitur ex cap. tua nos cap. nostra. de cohab. cleric. tradunt *Iulius clarus. lib. 5. §. fi. q. 9. Menoch. de arbitr. casu 166. Mascard. de probat. to. 2. concl. 1101. nu. 3. Farinacius in praxi. to. 1. q. 21. nu.* 8. Hoc autem dupliciter contingere potest,

7 vel quia crimen palam ante oculos omnium fuerit perpetratum, ita vt maiori congregationis parti fuerit notum, vt interim illa, quæ in foro, vel in via publica fiunt omittam.

8 Quo circa in hac dispositione Congregatio non ita exigua esse debet, quæ pauciores decem personis cõplectatur. Vnde receptum est, si collegij maiori parti crimen innotuerit, tunc rectè dici notorium, colligitur ex *Butrio in d. cap. vestra. de cohabit. cler. nu. 4. Nauarrus in Manua. cap. 25. nu. 27. Leonardus Lessius. lib. 2. de iusti. cap. 11. dub. 13. agit Rolandus cons* 48. *num. 13. vol. 2. Menoch. de arbitr. casu. 226. Mascar. d. cons.* 1101. *Farinacius. d. q. 21. à nu.* 45. Qui personarum numerum ex iudicis arbitrio fore costituendum asserunt.

9 Secundó modo potest accidere, quod sit notorium, seu potius publicum, & diuulgatum, quando etsi occultè fuerit delictum commissum, eius tamen fama fuit diuulgata, ita vt maior pars congregationis nouerit, & asserat à tali fuisse patratum, siue is rumor ex certis probationibus, siue ex indicijs, vel præsumptionibus fuerit exortus. Quoniam vbi populus, aut congregatio suspicatur, quod quidam delictũ commisit, quamuis solis indicijs ducatur, fit vt crimen publicum reputetur, aut saltim quod publicè de crimine commisso infamia notetur. Nec sufficit iudicis suspicio, sed necessarius est populi, vel cõgregationis diuulgatus rumor, vt tradunt proximè citati. Hactenus de notorio facti.

10 At veró notorium iuris efficiunt iudicij acta, res iudicata, rei confessio, testium depositio, iudicia probata, quæ aliquem deliquisse manifestant, hæc enim cùm æquipolleãt infamiæ, faciunt notorium *cap. cùm olim. vbi Abb. de verborũ*

signif-

signif. Parisius conf.111.nu.7.lib.4. Nauarrus.d. Rub. de iudicijs nu.78.& .96. Menoch.conf.100.nu.61.to. Decianus conf.18.n 50. to.1.Mascar.d.conc.1101.n.17. Farinacius.to.1.q.9.nu,20. & .q.21. nu.14.P.Valentia.3.to.disp.5.p.2. Lessius.d.ca.29.dub.16. Mich. Salon.2.2.q.69.ar.2.contr.7.in fi.

11 Crimen item in iudicio commissum, vel cõfessum dicitur notoriũ c.vestra de cohabitat.cler. *Nauarrus.vbi supra.n.73. Farinacius.d.q.21.nu.21.& alij.* Instrumentum item publicum facit notorium *cap.licet causam §.fi.de probat. Abb.d.cap.cum olim.nu.10.de verb.signif. Rolandus conf.85.nu.15.to.1. Mascard. d.conc.1101.nu.19.Farinacius.d.q.21.nu.23.*

12 Crimen igitur, quod nõ est notorium, erit ignotum, quod occultum dicitur. Rursus occultum dupliciter dicitur, vno modo, quãdo omnino est occultum, ita, vt probari non possit, altero, cum testibus comprobari valet, non tamen est diuulgatum, & qui crimen commisit illæsam, & integrã habet famam in maiori congregationis parte, quia testes minimè sermonibus prodiderunt, sed retinuerunt secretò. Hæc occultorum differentia colligitur *ex cap. Inquisitionis.§. tertiæ de accusat.tradunt S.Antoni.to.2.tit.9.ca.6.§.4.Soto.li.5. de iustitia.q.6.ar.2.post.4. cõcl.optimè Viguerius in instit. ca.12. § 2.versi.10. Alfonsus Castro.li.2. de potest.l.pœnalis.ca.vlti.Simãcas.in catholic. inst.tit.42.n.1.* Angles *in floribus.q.de correct. frater,art.3.* Criminum distinctionem summopere aduertere debet superior, ex ea namque plurimum depẽdet, vt iustè ad culpas puniendas procedat.

Superiorem tantummodò crimina notoria, siue publica posse punire. §. 3.

13 IN primis non potest superior, sicut nec ecclesiasticus iudex de occultis criminibus cognitionem instituere, sed solùm de publicis. *Occulta enim peccata Dei iudicio reseruantur,* ait Vrbanus secundus, *de manifestis loquimur, secretorum*

autem, & cognitor Deus, & iudex est. cap. erubescant. 32. *dist.* & Stephanus. V. *Publicata delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro iudicare, occulta verò, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominũ.* ca. cõsuluisti. 2. q. 5. S. Prosper. *Porrò illi, quorum peccata humanã notitiam latent, nec ab ipsis confessa, nec ab alijs publicata, si ea confiteri, aut emendare noluerint, Deum, quem habent testem habituri sunt, & vltorem. lib. 1. de vita contemp. cap. 7. S. Thom, agens de regularibus: Quia prælatus,* inquit, *non est iudex iudiciorum occultorum, sed solus Deus, vnde non habet potestatem præcipiendi aliquid super occultis, nisi in quantum per aliqua indicia manifestantur, putà per infamiam, vel per aliquas suspiciones, in quibus casibus potest prælatus præcipere eodem modo, sicut & iudex sæcularis, vel ecclesiasticus potest exigere iuramentum de veritate dicenda. Hæc. 2. 2. q. 33. ar. 7. ad. 5. idem. 1. 2. q. 100. art. 9. & quodlibet. 4. ar. 12. & in his locis omnes interpretes & modo citati in Constitut. S. Dominici. 2. d. c. §. 4. in glossa. C.*

14 Quod adeó verum est, vt Innocentius. III. responderit cuidam Episcopo. *Tertiæ dubitationis articulus continebat, vtrũ cum duo, vel plures iurati affirmant, aliquem crimen aliquod eisdem vidẽtibus comisisse, de quo aliqua infamia nõ laborat, aliquam illi pœnam infligere debeatis, & ad hæc respondemus, nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, seu clamosa insinuatio non præcesserit, propter dicta huiusmodi puniendum, quin imo super hoc depositiones contra eum recipi non debere. ca. Inquisitionem. §. tertiæ. de accusationi.* ex qua decretali constat id, quod supra diximus, esse quædam occulta, quæ testibus pro-
15 bari possunt. Et hanc constitutionem etiam in regularibus locum habere, & *Abb. Panor. & Felinus in cap. olim. nu. 4. de accusat. & Nauarrus in Rub. de iudicijs. n. 91. Angles. in floribus q. de correctione fraterna. art. 3.* deffendunt, & alij frequenter sequuntur, quod recipit limitationem, vt capite sequẽti dicemus. Sed cautos oportet esse superiores, in delictis inquirendis, nè contra diuina præcepta, & iura Pontificia, de de-

lictis

16 lictis occultis cognoscere præsumant. Vbi non præcedit infamia, & merito in eos superiores aliqui inuehuntur autores, affirmantes grauissimè peccare, quoniam subiectis bonum nomen adimunt, & infamiæ notam inurunt, quorum bona fama ab alijs non erat læsa, & oportebat illius maximam curam habere,& cõseruare,vt Deo melius seruire pos-
17 sent, & religiosorum nomen vbique benè audiret. Longè enim vtilius est proximi seruare bonam famam,quam punire delictum. Quoniam plus nocet infamia prouenies ex crimine per punitionem publicato, quam illius occultati facta condemnatio, *arg. cap.magna. de voto.Nauarrus in dict.Rub.de iudicijs num.*53.

Qualiter in occultis procedi poßit correctione fraterna præmissa, & in quibus casibus poßit omitti. §. 4.

18 CVM igitur peccatum non est eo modo publicum,quo expossuimus, secretum,aut occultum reputatur.ita vt iudicialis denuntiatio fieri non possit, vt autem fieri valeat, debet priùs correctio fraterna præmitti, iuxta illud Christi Domini. Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe inter te, & ipsum solum, & reliqua. Mathæi.18.& constituitur in cap.2.& in cap.qualiter, & quando.2 de accusa-
19 tionibus. Huius correctionis ratio est in prõptu, licet enim vnusquisque in grauissimo proximi periculo, quod est peccatum, illi subuenire teneatur, ordo tamen naturalis dictat, ita subueniendum, vt prosis, & adiuues, & non noceas, sed maximè nocebis.si publicè corrigas, quem secretó corrigere poteris sine vlla famæ iactura, quam faciet proculdubio, si correctionem publicam adhibeas, ex quo sequitur apertè teneri ad eum modum seruandun, quo & fratris correctio fiat,& boni nominis cura habeatur præcipua. Quam rationem tradit *S. Thomas.* 2.2.*quæst.*33.*art.*7. *& eum omnes sequuntur.*

20 Eam etiam in religiosis seruari oportere cõstat apertè ex regula. *S. Augustini.3.cap.23.* quam latè explicat & præclarè. *S. Thomas in.4.dist.19.q.2.art.3.q.2.ad 4. & Hugo.de S. Victo.to.3.in reg.S. August.cap.7. & P. Greg. de Valentia.3.10.disp.3.q.10.puncto.5.§.2.* ideo eius verba non affero. Sunt tamen notatu digna. S. Basilij, qui ait. *Quod si firmatam quis iam vetustate disciplinam labefactare in animo habeat, ac alios etiam de fratribus secum comites trahat, hic primò quidem ab eo, qui sanus sit, secretò admoneri tanquam parum sanus debet, si in arcano curari noluerit adhibendi de fratribus erunt etiam, qui cæteris intelligentia videãtur præstare, quemadmodum est in sacro sancto Euãgelio: Si autem te non audierit, adhibe tecum etiam vnum, vel duos. Quod si ne ipsis quidem auscultauerit, tum demum ad Antistitem ipsum animi ipsius morbum defferri oportebit. Si verò ne Antistitem quidem audire voluerit perinde, vt gentilis, & publicanus habendus est.* Hæc in lib. de constitutionibus monasticis *cap.30.* Idem etiam præcipit. S. Benedictus *in regu.cap.25.*

21 Ex ratione supra asignata sequitur. Primò eum, qui iam famam amisit, quia delictum est notorium, non esse priùs admonendum, vt illud superiori, vt iudici denuntietur, tunc enim nulla præmissa correctione fraterna potest denuntiari, vt omnes admittunt. Iuxta illud Apostoli: Peccãtes coram omnibus argue, vt cæteri timorẽ habeant. *1. ad Timo. cap. 5. S. Thomas. 2.2.q.33.art.7.cap. Nauarra de restit. li.2.ca.4.nu.64.*

22 Secundò, quod cum in peccatis venialibus, siue culpis leuibus nulla adsit famæ iactura, sicuti nec in leuissimis, etiam in ijs non opus est admonitionem præmittere, vt ad superiorem deferantur. S. Benedict. *in regu.ca.46.* & omnes communiter in hac materia cum. S. Thoma, *d.art.7. ad.4. Nauarrus in cap. inter verba.11.q.3. Corollar.59.num.35.* Qui optimè ex S. Augustino, & Vmberto animaduertit, quod cum in aliquibus venialibus non parua posit esse in religiosis famæ iactura, tunc monitionem occultam esse præmittendam, quod ex nostra illatione rectè sequitur.

23 Tertió, quod cum præcipuum sit in hac materia fratris emendatio, & correctio, si hæc obtineri non potest, quia admonitus non vult à peccato desistere, tunc docuit Dominus, quod fama postponatur, & coram testibus corrigatur, quod si non audierit, tunc dicendum ecclesiæ, id est, superiori. Itaque fama contemnitur, vt anima saluetur, quemadmodum medicus, qui omnia tentat, vt ægro medeatur sine mẽbrorum iactura, at vbi aliter non potest, consultius putat membrum abscindere, vt vitam conseruet, quam dum parcere nititur membro illud. & omnia reliqua perdat, & hominem interficiat, hanc similitudinem affer. *S. Thomas vbi infra in.4.*

24 Binam admonitionem debere præcedere iudicialem denuntiationem docuit Abbas Panormitanus, contra alios, qui tres admonitiones requirunt. *Abb. in. cap. nouit. nu. 57. de iudicijs. tres requirit glossa in cap. quapropter. 2. q. 7. speculat. tit. de denuntiat. §. 1. nu. 14. Butrius in. d. cap. nouit. nu. 67. versi. venio ad tertium*, sed verior est Abbatis sententia, quam communiter tradunt Theologi, & colligitur ex verbis Domini, & bene ostendit Bigerius *in institut. ca. 12. §. 2. versi. 8. & 9.*

25 Sunt tamen nonnulli casus considerandi in quibus sine charitatiua correctione fieri poterit denuntiatio. Primó quando peccatum non est publicum, sed est in via, vt proximè in aliorum notitiam deueniat, tunc necessaria non est correctio charitatiua, sed ea omissa poterit superiori manifestari. Ita S. Thom. *in. 4. dist. 19. q. 2. a. 3. ad. 2. & ibi Ricar. a. 3. S. Antoninus. 2. p. tit. 9. cap. 6. §. 4. Turrecremata in ca. si peccauerit. 2. q. 1. nu. 26.* Tunc enim proximi fama non læditur, reputatur namque quasi publicum, & sicut in aliorum debet notitiam venire, melius est ad superiorẽ desferri. Et fortè hæc

26 causa fuit, propter quam Christus Dominus peccatum Iudæ discipulis manifestauit, quod licet illi ignorarent, sacerdotes tamen rectè nouerant, quibus proditor Christum traditurũ spopõderat Lucæ. 22. & die sequenti in omnium noti-

 tiam

tiam ſcelus illud grauiſsimum deueniẽdum fore ſciebat. Idẽ etiam de peccato Ananiæ, & Zaphiræ, act. 5. cum venditio bonorum palam facta eſſet, licet diſcipuli pretium ignorarent.

27 Ita etiam fortè accipitur conſtitutio. S. Dominici *diſt.* 1. *cap.* 18. §. 6. *Siquis*, inquit, *tale quid extra monaſterium commiſerit, frater, qui cum eo eſt, ſtudeat eius exceſſum prælato quantocius intimare.* Et in alijs religionibus, in quibus cauetur, graues exceſſus à fratribus extra monaſterium cõmiſſos ſocios teneri ſuperiori denũtiare, ſtatim atq; ad monaſterium fuerint reuerſi. Nimirum, quia tunc ſocius iuſtè credere debet huiuſmodi peccata fore diuulganda, vbi vnus, aut alter ſæcularis vidiſſet, cum ſint maximè proni, ad ea referenda, & ſcãdala de regularium delictis mouenda, & excitanda. Illa verò prædicatorum conſtitutio declarata fuit, in lapſu carnis ſolum locum habere. Rurſus quæ non ſunt occulta, nec timentur in aliorum notitiam eſſe deuenienda ſuperiori dicẽtur, non vt iudici, ſed vt patri, qui prodeſſe poteſt, & non nocere, etiam ſunt deferenda, quia in his, vt diximus, non exigitur quod charitatiua monitio præmittatur. Hæc de publicis de ſecretis modò dicendum.

28 Secundò, ſi peccatum ſit in graue alienum detrimentum, veluti contra bonum commune, vt in crimine hæreſis, proditionis, in religionẽ delictum, quo commune bonum illius maximè læditur, vel inficitur, vt peccata contra caſtitatem, præcipuè contra naturam, diſcordiarum ſeminatio, furtum, machinatio contra ipſam religionem, cõſpiratio in ſuperiores, conſuetudo detrahendi & ſuſurrandi, & his ſimilia, vel etiam delicta contra alicuius bonum priuatum, vt quod alicui tendantur inſidiæ ad eum interficiendum, vel grauiter, ignominioſè vulnerandum; in his caſibus omiſſa correctione debet ſuperiori delictum manifeſtari, vt tempeſtiuè proſpiciat, ne quid bonum commune, vel priuata perſona detrimenti capiat. Tunc enim commune bonum præfertur famæ

mæ delinquentis. In priuato verò damno debet considerari, quid sit maius, famam amittere delinquentis, an nocumentum, quod proximo paratur, quod si maius sit damnum fratris, quam fama delinquentis, illa contempta sine correctione denũtietur superiori. Hæc recepta est S. Thomæ sententia, quã reliqui sequũtur. 2.2.q.33.ar.7. *vbi omnes scribentes. S. Anton. 2.p.tit.9.cap.6.§.4. Siluester verbo. correctio.nu.4. Gabriel.in Canon. lect. 74.lit.R.Domin.Soto.de secreto m^e.2.q.4. concl.3.Viguerius.in instit.c.12.§.2.versi.7. Iosephus* Angles, *in floribus.q.de correctio.frater.4.difficulta.concl.2.Nauarra,de restitut.lib.2.ca.4.nu.185. in æditione antiqua, & paßim alij Theologi ab ijs, & infra referendis citati, Innocent.in cap.1.de testibus cogen.* Archidiaconus, *& Turrecremata in cap.si peccauerit.2.q.1. Nauarrus in manua.ca.25.nu.33.& cap.18.nu.55.& in cap.inter verba.11.q.3.corollario.58.n.619.Simancas in cathol.instit.tit.19. nu.10. & tit.42.nu.12.*

29 Sicuti eiusdem sententia est peccatum contra castitatem esse infectiuum, & bono cõmuni nocere *cap.sed illud.45.dist. & tradit S.Thom.in.4.supra, & quodlibet.11.art.13. sequũtur S.* Antoni.*2.p.tit.9.cap.6.§.4. versi.notandum. Gabriel Biel.in Canon. lect. 74. lit. S.Angelus in summa verbo denuntiatio.nu.10. & Nauarrus consil.2.de accusationibus in nouis.*

30 Quod quidem in religione maximè locum habet, in qua eius omnino impedirentur ministeria, si hæc labes in eas serperet, propterea namq; facile religiosi admittũtur à sæcularibus in proprijs domibus, & fæminas regularium ecclesias frequentare permittunt, quod si in hoc religiosi defecerint, proculdubio ministeriorũ cursus impedietur, quo sublato, & finis, ad quem religiones mendicantes diriguntur cessare necesse est, quum qui à ministerijs propter huiusmodi vitia excluderentur inutiles in religione essent.

31 Tertiò, quæ tradidimus in superiori, ita accipi oportet, vt in quocumque peccato secreto etiam contra bonum cõmune, & aliorũ infectiuo, & quod in aliorum tendat graue detri-

detrimentum, si is qui peccatum nouit, certó etiam cognoscit per correctionem fraternam peccatorem emendandum fore, debet illam præmittere, & non potest illa prætermissa ad superiorem defferre, idque ratione manifestum docet S. Thomas. 2.2. q. 35. *art. 7. c.* agens in grauissimo hæresis, & proditionis casu, cum sequuntur omnes supra citati, & asserit *Nauarrus in manu. cap. 24. num. 14. & Nauarra. d. lib. de restit. cap. 4. num.* 185.

32 Sed constituenda est differentia, nam peccata, quæ inficiunt, & in aliorum tendunt detrimentum, semper præsumuntur per fraternam correctionem secretam non fore emẽdanda, neque ab auctoribus dimittenda. Quapropter is, qui nouit, tenetur omninò statim defferre, & superiori denunciare, neque dimittere potest denũtiationem, quód speret, adhibita correctione fore peccatorem emendandum, quoniam hanc spem excludit, & vincit præsumptio contraria. Ideoque S. Thomas, in hoc casu optimè exigit, quod firmiter credat per secretam correctionem illa mala fore impediẽda. Nam cum publicum, aut priuatum damnum certum, & indubitatum immineat, oportet, vt ei remedio etiam certo, & indubitato occurratur. Et cum rarum sit, quód posit quis id firmiter ita credere, fore peccatorem corrigendum ex sola secreta monitione, ideo sanctissimè præcipitur huiusmodi peccatores statim denuntiari. Nam ad ea, quæ frequentius accidunt, iura adaptari oportet, sed quandocumque contigerit, ita firmiter credi, seruandus erit correctionis modus, vt tradit S. Thomas, & communis omnium sententia ex omnibus supra nu. 28. citatis.

33 At verò in alijs peccatis, in quibus id periculum non imminet, neque publicum, nec priuatum damnum vereri potest, sed tantummodo delinquentis; tunc sufficit sperare emendationem, vt qui nouerit, teneatur secretam adhibere correctionem. Quod si non emendetur peccator, ipsius tantummodo erit detrimentum, & non aliorum.

34 Præ-

34 Præterea animaduertendum est, quod peccata dupliciter possunt superiori denuntiari, vel tanquam iudici, & publicæ personæ, qui etiam ipsius peccatoris fama contempta punire potest, vel tanquam patri, qui vt priuatus potest exhortando prodesse, & non obesse. Et prima quidem delatio in iudicio fit iuris forma seruata, secunda verò extraiudicialiter, cum superior non iudicis tunc, sed priuati personam sustineat.

35 In his igitur peccatis occultis, quæ sunt contra bonum publicum, aut priuatum, deferenda ad superiorem sunt eo modo, quo sufficiat, ad correctionem, & præuentionem, ita vt illud damnum efficaciter euitetur. Vnde si certó creditur, superiorem posse corrigere & dãnum præcauere absq; iudiciali denuntiatione, erit omnino euitenda, cum peccatũ sit occultum, & ei superior tanquam pater posit obuiare. Sin autem tanquam pater non posit remedium adhibere, sed necessariũ sit iudicis autoritate vti, cogendus erit denũtiator, vt in iudicio deferat, prætermissò fraternæ correctionis ordine, qui in huiusmodi locum non obtinet, vt rectè S. Thomas. 2.2.q.33.*art.7. vbi Caiet. Bañes, & reliqui Thomistæ, & q.98.art.4.ad.3. Siluester verbo. correctio.nu.5. & verbo. denuntiatio.q.4. Gabriel in.3.dist.39.q.2.ar.3. Soto in relect. de ratione tegendi secreti, memb.2.q.6.concl.2. & lib.5. de iustitia.q.6. art.2.conc.4. Driedo. de liber. Christi.lib.2.cap.vlt.par.3. Nauarrus in Rub. de iudicijs. num.85. & ,92. Viguerius, in institut. cap. 12.§.2. versi.9. Nauarra. dict.lib. 2.cap.4.nu.186. & num.232. Rodriguez. to.2.quæst.Regu.q.7.art.7.* omnia enim cum charitate tentãda sunt, vt minori cum detrimẽto fratri subueniatur, *Plus enim*, vt ait S. Leo, *erga corrigentes agat beneuolẽtia, quam seueritas, plus cohortatio, quam comminatio, plus charitas quam potestas.cap.licet.45.dist.* Quod si nõ sufficit extraiudicialis denuntiatio, iudicialis adhibeatur, licet fama peccatoris lædatur, præstat enim publico, aut priuato maiori incõmodo, & dãno occurrere, quam ipsius lædentis famam cõseruare,

seruare, & tunc quidem cogi poterit denuntiator, vt iudicialiter deponat, etiam censuris adhibitis, vt ex proximè citatis constat, & probat Innocentius in ca. qualiter. 1. de accusat. optimè Abbas in ca. Dilectus de excessibus prælat. n. 4. communiter receptus, & per Nauarrum *in .d. ca. inter verba. Corolla. 58. nu. 619. glossa. 1. & omnes scribentes. Ioannes Andr. nu. 9. Butrius. nu. 4. Imol. nu. 6. Abb. & Felin. nu. 3. in. ca. dilectorũ de testibus cogen. late Prosper Farinacius. to. de testibus, q. 74. ca, 3, nu,* 122, cum igitur iustè præcipiat in hoc casu quòd iudicialiter testis deponat, & ipse nullam habeat legitimam excusationem absolui nõ poterit à confessario. donec rẽ iudicialiter manifestet, quippè in peccato inobediẽtiæ perseueret.

36 Diximus cogi posse iudicialiter denuntiare, nisi aliquod impedimentum vetaret, quam diximus legitimam excusationem. Quoniam si criminis socius defert apud superiorem delinquentem, cum graui suæ famæ detrimento non poterit cogi, vt iudicialiter denuntiet, & se ipsum prodat, satis enim propriæ fecit obligationi, qui peccatum tanquam patri superiori denuntiauit, vt quo poterit modo occurratur. Colligitur ex Couarr. in Practic ca. 18. nu. 7. Tum etiam, si is qui apud superiorem detulit, nõ possit esse legitimus testis, quia neq; vidit, sed solum ex suspicionibus procedit, si enim aliæ non adsint probationes non erit cogendus, quia vbi nõ adest saltim semiplena probatio, non est iudicialiter procedendum, vt constat ex dictis, & optimè Soto, *d. membro,* 2, *q.* 4. *concl.* 8. *de secreto.* Tunc enim potest iuridicé interrogare reum, & ipse sub lethali tenebitur respondere, vt infra, c, 11, dicemus. Sunt & aliæ iustæ causæ quæ ex prudenti superioris arbitrio pendent, quæ excusare poterunt.

37 Quartò in his peccatis occultis, quæ non sunt contra bonum commune, vel priuatum, si is, qui ea nouit credat peccatorem ex correctione fraterna non fore emendandum, vel etiam, si existimet posse melius, & cõmodius correctionem fieri per superiorem, quem nouit pium, prudentem, & erga

pecca-

peccatorem non malè affectum, neque facilè contra peccata excandescentia, vel ira commoueri, tunc ommissa correctione poterit superiori extraiudicialiter tanquam patri, qui potest prodesse, & nõ obesse, denũtiare, vt colligitur ex sancto Augustino, *Inc. Si peccauerit. 2 quæst. 1. & in cap. hoc videtur. 22. quæst. 5. & S. Thoma, quodlib. 11, quæst. 6. art. 13. S. Antonin. 2. part. tit. 9 ca. 6. §. 4. Gabriel. in Cano. lect. 74. lit. S. Ricard. in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 3. Angel. verbo denuntiatio. num. 10. Sylueſt. verbo correctio. num. 5. Nauarrus in Manuali cap. 24. num. 14. P. Valentia. 3. to. disput. 3. quæst. 10. punct. 5. & alij in hoc capite ci-*
38 *tati num. 28. &* 35. Tunc autem superiori, vt patri manifestabitur vbi is, paterné, & prudenter nouerit cum filio agere. Nam homini iracundo, & qui patris oficio, & pietate vti ignorat, & patris indignus est nomine, & apud eum peccatũ deferri non debet, cum per iracundiam, & imprudẽtiam potius noceret, quam prodesset; patri autem denuntiari permittitur, qui posſit prodesse, & nõ obesse, vt sanctus Augustinus ait. Ex parte verò peccatoris considerandum erit. Quod credere quisque poterit, quem testis præsentia à peccato non
39 cohibuit, eum nec ipsius admonitione fore corrigendum, & id circo alterius indigere correptione, præcipuè vbi non ex vehementi pasſione ad peccatum traheretur, sed sciens, & volens, data opera peccaret, quod ex electione culpa nuncupatur. Quo casu egregiè S. Thomas existimat peccantem ex electione non facile per admonitionem emendandum fore, & omnes supra citati.

40 Denique quando certó cognoscitur, quod peccator est correptus, neque recidiuum timere potest, non debet peccatum superiori denuntiari, *vt ex Innocentio. C. de his de accusat. probat Nauarrus cons. 2. de accusat. S. Antoni. ex Ricardo 2. part. tit. 9. c. 6. §. 4. vers. item quæritur, Siluester verbo accusatio. quæst. 9 probat bene P. Valentia. d. 3. disp. 3. quæst. 10. part. 5. §. 1. Cardin. Toletus in summa, lib. 5. cap. 57. Iosephus Angles in floribus quæst. de correpț. frater. 4. difficul. conclus. 6. Nauarra dict. lib. 2. de*

restit.

seruare, & tunc quidem cogi poterit denuntiator, vt iudicialiter deponat, etiam censuris adhibitis, vt ex proximè citatis constat, & probat Innocentius in ca. qualiter. 1. de accusat. optimè Abbas in ca. Dilectus de excessibus prælat. n. 4. communiter receptus, & per Nauarrum *in. d. ca. inter verba. Corolla. 58. nu. 619. gloss. 1. & omnes scribentes. Ioannes Andr. nu. 9. Butrius. nu. 4. Imol. nu. 6. Abb. & Felin. nu. 3. in. ca. dilectorũ de testibus cogen. latè Prosper Farinacius. to. de testibus, q. 74. ca, 3, nu,122*, cum igitur iustè præcipiat in hoc casu quòd iudicialiter testis deponat, & ipse nullam habeat legitimam excusationem absolui nõ poterit à confessario, donec rẽ iudicialiter manifestet, quippè in peccato inobediẽtiæ perseueret.

36 Diximus cogi posse iudicialiter denuntiare, nisi aliquod impedimentum vetaret, quam diximus legitimam excusationem. Quoniam si criminis socius defert apud superiorem delinquentem, cum graui suæ famæ detrimento non poterit cogi, vt iudicialiter denuntiet, & se ipsum prodat, satis enim propriæ fecit obligationi, qui peccatum tanquam patri superiori denuntiauit, vt quo poterit modo occurratur. Colligitur ex Couarr. in Practic ca. 18. nu. 7. Tum etiam, si is qui apud superiorem detulit, nõ possit esse legitimus testis, quia neq; vidit, sed solum ex suspicionibus procedit, si enim aliæ non adsint probationes non erit cogendus, quia vbi nõ adest saltim semiplena probatio, non est iudicialiter procedendum, vt constat ex dictis, & optimè Soto, *d. membro*, 2, *q. 4. concl. 8. de secreto.* Tunc enim potest iuridicè interrogare reum, & ipse sub lethali tenebitur respondere, vt infra, c, 11, dicemus. Sunt & aliæ iustæ causæ quæ ex prudenti superioris arbitrio pendent, quæ excusare poterunt.

37 Quartò in his peccatis occultis, quæ non sunt contra bonum commune, vel priuatum, si is, qui ea nouit credat peccatorem ex correctione fraterna non fore emendandum, vel etiam, si existimet posse melius, & cõmodius correctionem fieri per superiorem, quem nouit pium, prudentem, & erga

pecca-

peccatorem non malè affectum, neque facilè contra peccata excandescentia, vel ira commoueri, tunc ommissa correctione poterit superiori extraiudicialiter tanquam patri, qui potest prodesse, & nō obesse, denūtiare, vt colligitur ex sancto Augustino, *Inc. Si peccauerit. 2 quæst. 1. & in cap. hoc videtur. 22. quæst. 5. & S. Thomæ, quodlib. 11, quæst. 6. art. 13. S. Antonin. 2. part. tit. 9 ca. 6. §. 4. Gabriel. in Cano. lect. 74. lit. S. Ricard. in 4. dist. 19. quæst. 2. art. 3. Angel. verbo denuntiatio. num. 10. Syluest. verbo correctio. num. 5. Nauarrus in Manuali cap. 24. num. 14. P. Valentia. 3. to. disput. 3. quæst. 10. punct. 5. & alij in hoc capite ci-*
38 *tati num. 28. & 35.* Tunc autem superiori, vt patri manifestabitur vbi is, paternè, & prudenter nouerit cum filio agere. Nam homini iracundo, & qui patris oficio, & pietate vti ignorat, & patris indignus est nomine, & apud eum peccatū deferri non debet, cum per iracundiam, & imprudētiam potius noceret, quam prodesset; patri autem denuntiari permittitur, qui posit prodesse, & nō obesse, vt sanctus Augustinus ait. Ex parte verò peccatoris considerandum erit. Quod credere quisque poterit, quem testis præsentia à peccato non
39 cohibuit, cum nec ipsius admonitione fore corrigendum, & id circo alterius indigere correptione, præcipuè vbi non ex vehementi pasione ad peccatum traheretur, sed sciens, & volens, data opera peccaret, quod ex electione culpa nuncupatur. Quo casu egregiè S. Thomas existimat peccantem ex electione non facile per admonitionem emendandum fore, & omnes supra citati.

40 Denique quando certó cognoscitur, quod peccator est correptus, neque recidiuum timere potest, non debet peccatum superiori denuntiari, *vt ex Innocentio. C. de his de accusat. probat Nauarrus cons. 2. de accusat. S. Antoni. ex Ricardo 2. part. tit. 9. c. 6. §. 4. vers. item quæritur, Siluester verbo accusatio. quæst. 9 probat bene P. Valentia. d. 3. disp. 3. quæst. 10. part. 5. §. 1. Cardin. Toletus in summa, lib. 5. cap. 57. Iosephus Angles in floribus quæst. de corrept. frater. 4. difficul. conclus. 6. Nauarra dict. lib. 2. de*

restit.

restit. cap. 4. a num. 223. vsque ad 243. Quod si vereatur iterum fore peccatorem lapsurum, iuxta supra tradita, erit superiori denuntiandum. Diximus certò cognosci debere emendationem, nam cautè agere oportet, multi enim correctionem simulant, ne deferantur, cum tamen non sint emendati. Quocirca in dubio tutior elegatur pars, quæ peccatorem denuntiari exigit. In constitutionibus prædicatorum cauetur omnes religiosos teneri denuntiare superiori, quæ audierint, vel
41 viderint. Ne autem, inquit, vitia occultētur, prælato suo denuntiet quod viderit, vel audierit. dict. 1. cap. 17. in fine. Sed & seueré præcipitur ne sub secreti pallio plerumque vitia occultentur, quod nullus sub secreto, quod impedimentum correctionis, seu quod quouis modo vergat in præiudicium vel periculum ordinis, seu personæ particularis, *dict. 2. cap. 9. §. 4. in glos.* Occulta tamen iu capitulo proclamare, seu accusare non licet, vt dicam infra, *cap. sequenti num. 7.*

SVMMARIVM.

1 *Culpæ leues semper ad superiorem tanquam ad patrem sunt deferendæ.*

2 *Concilium Tridentinum sess. 13. cap. 1. expenditur, vt superior tamquam pater procedat.*

3 *In leuissimis culpis, qui modus à superioribus sit seruandus.*

4 *In leuibus, qui modus seruandus.*

5 *Credulitatis facilitas damnatur in superioribus.*

6 *Occulta leuia non sunt manifestanda, ne bonum religiosi nomen lædant.*

7 *S. Concilium Tridentinum dict. cap. 1. quo ad culpas grauiores, expenditur.*

8 *Non semper in grauioribus superior iudicis partes assumere debet.*

9 *Vbi reus delictum occultum agnoscit occulta erit pænitentia iniungenda.*

10 Reo

10 *Reo negante delictum acriora remedia adhibenda, si potest probari.*

11 *Quando delictum probari non potest, dissimulandum erit cum cautela.*

12 *Superior vt pater aget, quando denuntiator id ait.*

13 *Superior expendet, quando denuntiationem, vt pater admittere debeat.*

14 *Superior procedet vt iudex, quando adest legitimus accusator.*

15 *Item, quando delictum est publicum.*

16 *Item, quando legitimus denuntiator adest.*

17 *Item, si crimen est graue, & tendit in aliorum detrimentum, & aliter occurri non potest.*

18 *In alijs procedet, vt pater, & calumnias excludet.*

§.1. 19 *Superior, qui procedit, vt pater, tenetur seruare secretum, & 21*

20 *Superior in locum denuntiatoris subrogatur, quando procedit, vt pater.*

22 *Superior non potest reum manifestare, etiam ex denunciantis licentia.*

23 *Denuntians non est dominus famæ denuntiati, vt possit licentiam dare:*

24 *Reus tenetur crimen, vt patri superiori manifestare.*

25 Reo *crimen negante, quid superior agere debeat.*

26 *Superior cum procedit, vt pater, non potest religiosum punire.*

27 *Religioso crimen agnoscente poterit aliqua remedia superior, vt pater adhibere.*

28 *Quando superior agit, vt iudex non tenetur secretum seruare.*

29 *In casu denuntiationis superior procedit ex officio.*

Quando superior tanquam pater, & quando tanquam iudex & in his quomodo corrigere debeat.

CAP. VI.

DIXIMVS dupliciter posse religiosum apud superiorem defferri, cum duplicem ipse sustineat personã, *C. præcedenti . n.* & pa- 34.

& patris, & iudicis. Neque enim ſemper vbi religioſus deliquerit, eſt reus agendus, & ſuperior virgam iudicis aſſumere debet. Quo circa, in quibus caſibus debeat iudicem agere, in quibus patrem diſpiciamus, neceſſe eſt. Diſquiſitio noſtra quidem ſententia, maximæ eſt vtilitatis, & quæ diligentem poſtulat veſtigationem, & omnino pendet ab his, quæ ſuperiori capite tradidimus, quæ ad eam viam ſternũt, & ſine illis hæc minimè poterit rectè cogoſci.

1 In primis in memoriam reuocare oportet culparũ diſtinctionem, quam ibidem exhibuimus in leuiſsimas, leues, & graues.

In leuiſsimis & leuibus culpis quotidianis, quæ ex humana imbecillitate frequentér cõmittuntur, conſtat apertè regulam eſſe cõſtituẽdam, quouis modo apud ſuperiorem deferantur, ſemper ſuperiorem, vt patrem corrigere eas debere, nulla omninò iudicij forma adhibita, ſicut pater familias filios punire conſueuit, vt rectè *Soto. lib. 5. de iuſt. & iu. quæſt. 4. art. 3.*

2 Qua in re præclarè eſt a ſacro Concilio ſtatutum ſeſsione 13. cap. 1. de refor. de Epiſcopis agens. *Illud primùm admonendos cenſet, vt ſe paſtores, non percuſſores eſſe meminerint, atq; ita præeſſe ſibi ſubditis oportere, vt nõ in eis dominẽtur, ſed illos tanquam filios, & fatres diligant, elaborentq;, vt hortando, & monendo ab illicitis deterreant, ne vbi deliquerint, debitis eos pœnis coërcere cogantur. Quos tamen, ſiquid per humanam fragilitatem peccare contigerit, illa Apoſtoli eſt ab eis ſeruanda præceptio, vt illos arguant, obſecrent, increpent in omni bonitate, & patientia, cum ſæpè plus erga corrigendos agat beneuolentia, quàm auſteritas, plus charitas, quàm poteſtas.* Quod S. Leo ſcriptum reliquit *in cap. licet. 2. 45. diſt.* Quæ omnia eo maiori cum diligentia, & cura regulares ſuperiores ſeruare debent, quo gregem perfectiorem, & Deo coniunctiorem ſuſcepere paſcendum, & regendum.

3 Et quamuis in his leuiſsimis, & leuibus culpis ordo iudiciarius

ciarius

ciarius omittatur est tamen in eis seruandum aliquod discrimen. Nam in leuissimis culpis, quas diximus contrahi, ob regulas non seruatas, quod lectum suo tēpore non cooperuerit, & his similes. Quouis modo, etiam quod superiori de veritate non exactè constiterit obiurgare, & aliquas leues pænitentias imponere potest. In leuibus enim etiā vni testi creditur. *Bart. in l. Diuus. nu. 8. de custodia reorum ex l. 1. §. quies, de officio prætor. Mascardus de probat. concl. 26. num. 9. Farinacius. 2. to. quæst. 51. num.* 180. Nam huiusmodi obiurgationes, & pænitentiæ cautelæ, & remedia sunt, quibus subditi custodiuntur, & probantur, & ad spiritalis profectus desiderium eriguntur, qua propter, & publicè repræhendi possunt, vt ait S. Thomas. *2. 2. q. 33. art. 7. ad 4. S. Anto. 2. part. tit. 9. ca. 6. §. 4. col. 2. versi. similiter, Syluester. verb correctio. quæst. 5. in fine. Soto in relectione de secreto men. 2. q. 4. col. ante penul. ad 1. conf. Viguerius. in instit. cap. 12. §. 2. versi. 7. in fine, & rectè. P. Leonardus. Lessius. lib. 2. cap. 29. dub. 4. num. 43. de iustit.*

4 At verò in alijs culpis, quas leues diximus, & præcipuè si ad peccatū mortale accedāt, pro re, & causa, & persona, probabili fundamento, & sufficienti testimonio superior vti debebit, vt ad correctionem, & pænitentiam iniungendam accedere posit. Nè dum corrigere, & emendare nititur, quod dubia probatione fulcitur, religiosum exulceret, qui reputet erga se superiorem malè animatum, qui sic in re alicuius ponderis facile credat, & in deteriorem partem accipiat. Quod plurimum nocere solet. Qua propter, licèt hæc leuia reputē tur, & in his erratis sit iudiciarius ordo omnino excludendus, non tamen illa superior facilè credere debet. *Est enim magnū vitium,* vt ait S. Bernardus. *facilitas credulitatis, cuius callidissimæ vulpeculæ nullum superiorem satis cauisse versutias, Inde, inquit, eis ipsis pronihilo iræ multæ, inde innocentium frequens addictio, inde præ iudicia in absentes. 2. de* consider. insi. oportet igitur, vt de veritate sufficienti modo superiori constet, & etiam ipse religiosus interrogandus erit, vt conuincatur.

6 In his etiam, & illud obſeruandum, vt quādo feriò fuerint publicè reprehēdenda, occulta non erunt manifeſtanda, illa præſertim quæ quo vis modo bonū religioſū lædere poſſunt, vt ex ſupra citatis conſtat. Atque id expreſſè eſt declaratum in conſtitutionibus prædicatorum.d.2.ca.6.§.3.in gloſſa. Debent ergo, inquit, ſe accuſare fratres de defectibus manifeſtis comiſsis contra Regulam, & Conſtitutiones. Conſtat igitur, publicos deffectus, publica pænitentia puniendo, ijs tantum, quæ ad omnium ædificationem faciunt, declaratis, iuxta ea, quæ de leuibus, & leuiſsimis ſupra.*cap.5.n.21.& 22.diximus.*

7 Supereſt, vt de grauioribus culpis agamus, quæ crimina nuncupantur, de quibus ſacrum Concilium Tridentinum, vbi ſupra ait. *Sin autem ob delicti grauitatem virga opus fuerit, tunc cum manſuetudine rigor, cum lenitate ſeueritas adhibenda eſt, vt ſine aſperitate diſciplina populis ſalutaris, ac neceſſaria conſeruetur, & qui correcti fuerint emendētur, ſi reſipiſcere noluerint, cæteri ſalubri in eos animaduerſionis exemplo à uitijs deterreantur; cū ſit diligentis, & pij ſimul paſtoris officium morbis ouium leuia primùm adhibere fomenta, poſt vbi morbi grauitas ita poſtulet ad acriora, & grauiora remedia deſcendere. Sin autem ne ea quidē proficiant, illis ſubmouendis cæteras ſaltem oues à contagionis periculo liberare.* Mitior itaquè ſemper eligenda erit via, ſi illa ad correctionem ſufficit.

8 Ex quo ſequitur generalitèr eſſe conſtituendum, quod & ſi ſuperior iudicem agere poſsit, non tamen ſemper debet iudicis partes aſſumere. Nàm & ſi crimen ſit graue, ſi ſubditus tamē vocatus illud agnoſcit, & fatetur, paratus què eſt pænitentiā, agere á proceſſu cōponendo, & à iudiciali ordine erit omninó abſtinendum, præclare namq; S. Bonauentura. *Quidam,* inquit, *cum delinquunt, mox aut intus moti à ſpiritu, aut foris correpti ab homine ad pænitentiæ remedium confugiunt. His cū clemētia Medicus ſpiritualis remedia ſatisfactionis adhibere debet, quibus, & ſatisfaciant Deo, & proximo de ſcandalo, vt cæteri peccare magis timeant,* de ſex alis Seraphim cap.7.*tradit Soto de ſecre-*

secreto memb. 2. quæst. 4. concl. 7. dicit communem Nauarrus. *in d. ca. inter verba. 11. quæst. 3. Corol. 59. num 628. Viguerius in instit. cap. 12. §. 2. versi. 9.* Qui omnes aduertunt, non posse tunc punire reum, etiam si delictum probari posſit, sed aliquã iniunget pænitentiã, vt præcaueat in futurum. Quod intelligẽdum est de peccato occulto, alioquí seruandum, quod S. Bonauentura ait, ita puniri oportere, vt alij à similibus committendis deterreantur. Conueniunt cum supra adductis *S. Antoni. d. tom. 2. titul. 9. cap. 6. §. 4. ver. iudicantur. Iosephus Angles. in florib. d. quæst. de fraterna. corrept. difficulta. 7.*

10 At verò vbi negaret, vel medicinam congruentem pati nolle, tunc si morbi grauitas postulat ad duriora remedia descendat superior, & virgam arripiat iudicis, qua constringatur iustis obtemperare præceptis. Ita tamen, & secundo, ne iudicialitèr procedat, nisi certò sciat testes adesse fidedignos, quibus reus, vel conuinci posſit, aut saltim si criminis grauitas postulauerit, compellatur verum fateri. *Nam*, vt idẽ Seraphicus Doctor ait, *si excessus occultus sit, toleretur cum cautela propter scandalum, ne si abijceretur, cum eius culpa non pateat, videretur iniustè punitus, aut quod peccatum iniustè propalatur, quod vtrùmque illicitum videtur.* quæst. 14. circa regul. S. Francisci, & de Sex alis Seraphi. d. capite. 7.

11 Et iterum, *Alij delinquunt, tegunt, palliant, & virus interius latet, & licèt Rector ex certis indicijs deprehendat, ibi saniem putridam esse collectam, tamen non ita erumpit exterius, nec per euidens testimonium, nec per voluntariam confesſionem, quod posſit opportunè ferro apertæ correctionis secare. Si corripit non proficit, & videtur magis vitiorum diffamator, quam vitiorum corrector. Sed mouetur, & disſimulat, vritur, & anxiatur, tàm pro anima fratris, quàm prose, quia non corrigit delinquentem. Cum ergo aliud congruè facere non posſit, portet, disſimulet, patientiam suam exerceat, & quod arguendo non valet, orando laboret obtinere. Talis ergo disſimu-*

latio in corde Rectoris multa discretione indiget, vt in neutro deuiet à iusto. Præclara certè sententia, & maximè à superioribus memoria retinenda, vt agnoscant sine iusta testium, aut alia probatione minimè debere de occultis criminibus agere, in quibus plus oratio, & dissimulatio quàm correctio proficit. Idem tradit S. Antoni. *3. par. cap.* 7. §. 7. *& colligitur ex proximè citatis maximè, Soto. conclu.* 8.

22 Tertiò, constituendum est superiorem, vt patrem agere debere, quãdo expressè denuntiator id ait, tunc enim nõ potest iudicis partes assumere nisi bonũ commune, aut proximi detrimentũ aliud suadeant, vt superiori capite diximus n. 28.

23 Quartò, si crimen defertur, quod quidem, vt iudici denuntiari non potest, quia non præcessit correctio, & non est ex numero eorum, in quibus prætermitti potest, tunc superior vt patri factam denuntiationem credere debet, sicuti è contrario, si casus, vt patri denuntiatur: poterit, si aliter subueniri non potest, vt iudex denuntiationem recipere, & etiã nolentem iudicialiter denuntiare ad id compellere, vt superiori capite probauimus. Itaquè arbitramur ipsius superioris esse partes, vbi denũtians nõ est ita peritus, qui possit cognoscere, quo casu debeat paternè denuntiare, aut quo iudicialiter, vt ipse diligenter consideret, & expendat, an vt pater, an vt iudex procedere debeat, semper in mitiorem partem inclinãdo, vt si paterna sufficiat correctio, minimè iudicialem adhibeat, neq; si iudicialis sit necessaria, ea vtatur nisi in casibus permissis, qui quidem sunt sequentes.

24 In primis semper superior iudicis partes assumet, quando legitimus adest accusator, qui suam, suorũ ve iniuriam prosequitur, qui vult omninò iudicio contendere, vt diximus. c. 4.

25 Secundò, quãdo crimen est publicũ, quia palam corã multis est commissum, vel quamuis coram paucis, fama tamẽ ad maiorẽ congregationis partem peruenit, vel per aliqua indicia fuit diuulgatum, vel quia in iudicio de delicto constitit, aut cum superior generalem inquisitionem instituisset,

& ali-

& aliquis delictum manifestasset, vel est in via vt proximè in aliorum notitiam deueniat, vel quando delictum est publicū, & delinquens est occultus, quæ omnia capite superiori, & sequenti explicamus.

16 Tertiò potest vt iudex procedere, quando adest legitimus denuntiator, is nimirum, qui fraternam correctionem præmiserit, & coram testibus secundò monuerit, quod frequenter contingere potest, quando superior monuerit secretò, & postea coram alijs patribus; si emendatus non fuerit Prouinciali erit denuntiandus, qui iudicis partes assumet, vt contumacem religiosum puniat.

17 Quartò, si peccatum est graue, & in aliorum tendit detrimentum, si aliter illud malum impediri nō potest, poterit iudicis partes assumere, vt aliorum damno subueniat, vt explicuimus capite præcedenti, ex quo, & ex sequenti hæc omnia erunt, & intelligenda, & explicanda.

18 Vbi igitur hæc non concurrunt, non potest superior, vt iudex procedere, sed sicut pater, & priuata persona, quàmuis is, qui delictū denūtiauerit, non id animaduerterit, vel propter ignorantiā, vel aliam causam. Quod si, vt iudici denūtiauerit, expendere debebit, quæ illum moueant rationes, quod si iustæ non fuerint iniusti accusatoris officium vsurpanti obuiari debet, ne religioso fiat iniuria à maleuolo denuntiatore.

QVID SVPERIOR FACERE DEBET, quando vt Patri reus denuntiatur, & quid quando vt iudici. §. 1.

19 SVperior, cui tanquàm patri fuerit denuntiatum delictū occultum, tenetur in primis omnino seruare secretum, & peccatoris conseruare famam, solùmque occultè fratrem corrigere, vt optimè, S. August. *Nàm si solus nosti, quia peccauit in te, nō eris corrector erroris, sed proditor,* & mox, *Sūt homines adulteri in domibus suis in secretò peccantes, aliquādo nobis ab vxo*

ribus suis plerumque zelantibus aliquando maritorum salutem quærentibus produntur. Nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus, vt vbi contigerit malum ibi moriatur. hæc in d. cap. si peccauerit. 2 quæst. 1. Idque manifestum est, cum omnes proximi famam, & bonum nomen conseruare teneãtur, ita vt non immerito nonnulli putauerint, potius esse confessionis integritatem omittendam, quàm propter illam in fama proximũ iniuria afficiendũ, de quo Nauarrus. *in Manua. cap.* 7. Nos hanc disputationem omittimus. Satis enim est in hac specie constare lege naturali teneri vnumquẽque proximi famam conseruare, & propter hanc causam, tàm. S. Thomas, quàm reliqui omnes, qui superiori capite adduximus, fieri denuntiationem superiori, vt Patri admittunt, quia is subditi famam seruare tenetur, & omninó non potest secretum detegere, alioquin si esset reuelaturus, nõ posset ei denuntiatio fieri, vt etiam diximus. Eis enim peccator manifestatur, [f] tanquàm qui possunt prodesse, & non obesse, & procul dubio nocerent plurimum, si alijs manifestarent.

20 Deinde ipse superior in locum ipsius, qui vidit fratrem occultè peccantem, subrogatur, vt quam ipse correctionem secretó facere poterat, superior vtiliter faciat, igitur eodem modo se gerere debet in secreto seruando, & in fama proximi conseruanda, ex vulgari axiomate, quod subrogatum debet naturam eius, in cuius locum subrogatur, seruare.

21 Præterea, si superior posset occulta delicta detegere, nulla esset differentia inter denuntiationem factam, vt patri, & illam quæ fit, vt iudici, quod falsum omninó apud omnes in confesso est, superuacaneaque esset huiusmodi distinctio frequentissimo patrum, & interpretum calculo recepta, quæ si rectè attenditur, non in alio consistit, quàm in hoc secreto conseruando, & fama tuenda, & quod ea de causa peccator puniri non possit, vt mox dicemus.

22 Quod quidem adeò verum arbitramur, vt existimemus, neque

neque hunc superiorem posse alijs manifestare, etiam ex denuntiantis licentia. Quoniam maximum reus detrimentū pateretur in fama: si posset alijs manifestari, aut eius peccatū eis detegi, apud quos meritò, & iustè quis desiderat suū bonum nomē conseruari, & propterea floci pēderet famæ apud alios iacturam facere, dum modò apud illos illesam, & integram conseruet. Igitur nullomodo, est eis peccatum occultū detegendū, cum tanta famæ iactura, & iam non peccatū moreretur, vbi malū cōtingit, vt ait S. August. & esset proditor, & vitiorum diffamator, vt idem, S. August. & S. Bonauentura aiunt. Quod si ipse corrigere nequit, ad orationem cōfugiat, vt idem met S. Bonauentura ait, & occasionem quærat, & captet, vt sine proximi infamia posit illi subuenire.

23 Diximus etiam ex denuntiatoris licentia, quoniā is proximi famæ dominus non est effectus, vt posit illam concedere, neq; ille iniuria afficitur, si alijs delictum manifestetur. Vnde nō potest ipse condēnare, quod ad alterius damnū, & detrimentū pertinet, qui solùm potest per se, vel per aliū secretò corrigere, quanto fieri potest proximi fama conseruata, non verò quibus voluerit peccatum occultum reuelare.

24 Vbi vero tanquàm Pater superior procedit, delatum, siuè denuntiatum interrogare poterit, ipseque veritatem patrati criminis manifestare ei, tanquàm patri tenebitur, nisi maximè, & verosimillimè vereretur, & timeret, quod tanquàm iudex eum punire seuerè machinatur, vt optimè tradit Soto. *lib. 5. de iustit. q. 6. art. 2. conclu. 3. & de secreto memb. 2. q. 4. concl. 7. & conuenit cum traditis à S. Thom. quodlibet. 12. art. 13. ab omnibus receptò.*

25 Quod si delatus nec tanquàm Patri fateri crimen voluerit, tūc iure poterit compelli, vt fateatur, vt Soto. vbi proximè. 4. concl. dixit. & d. q. 4. con. 7. Quod intelligendū arbitror, vbi crimen in religionis vergit detrimentum, tunc enim omisso fraternæ correctionis ordine posset superior iudicis partes assumere, & cōpellere denuntiatorē, vt denuntiet tan-

quàm iudici, vt diximus c. 5. §. 4. n. 28. Quod si tunc etiã negauerit, neque conuinci posśit, quia plena non adesset probatio, tunc punire non poterit, neque enim ad vnius testis depositionem quis damnari potest. Dicemus lib. 2. cap. 3. num. 4. & iuxta criminis grauitatem, in causa procedẽdum ex regulis hoc libro tradendis.

26 Quod si ipse denũtiatus crimen agnouerit, vel si superior plenam delicti habuerit probationem, cum ipse tanquàm pater procedat, non poterit illum punire, quia tunc procedit, vt priuata persona, & in locum denũtiatoris subrrogata, & esset illum prodere, & omnia illa faciunt, quæ modò ad famam cõseruandam adduximus, vt nullo modo posśit vti iudex punire, colligitur ex S. Thom. *d. quodlib. 12. art. 3. & Anton. to. 2. tit. 9. cap. 6. §. 4. Syluestro. verb. correctio. num. 5. tradunt expræsse Soto. de secreto men. 2. quæst. 4. conclu. 7. Nauarrus. in cap. inter verba 11. quæst. 3. Corol. 59. num. 628. Viguerius in instit. cap. 12. §. 2. versi. 9. Angles. in floribus. d. quæst. de correp. frater. difficult. 7.* Et planè est omnium sententia, qui de hac egere materia.

27 Poterit tamen aliquã iniungere secretam pænitentiam, & item secretó quæcumq; iudicauerit illi profutura citrà eius infamiam adhibere, veluti priuatim monere, reprehendere, minis terrere, occasiones submouere diligentius circa illum in vigilare, & si fieri posśit sine secreti violatione poterit illũ loco mutare aliquo honesto quæsito colore; Hæc omnia nãque ad paternam diligentiam, & curam pertinent, & tradit S. Bonauentura, cuius verba supra num. 9. retulimus, & Soto, & reliqui supra citati.

28 Igitur patris officium est in secreto arguere, & corrigere peccantem, & alia paterna remedia adhibere, diligentius circa eum inuigilare, occasiones præuenire, eas anteuertẽdo, sine tamen religiosi nota, & si aliter nõ potest proprijs, & aliorum orationibus iuuando, cauebitq; ne falsa fuerit denuntiatio, ne forte innocens molestetur.

29 At verò alia ratio est, quando apud superiorem fuerit reus iudicia-

iudicialiter denuntiatus, tunc enim,& ad punitionem proceditur,& de secreto tegendo non agitur,cum supponatur esse publicum, vel huiusmodi,quod fama sit læsa,vel oporteat illam cõtemnere, vt maius euitetur malum. vt diximus.

30 Quod si oportuerit processum componi, eodem modo,& forma erit componendus, vt in casu, quo ex iudicis officio proceditur,de quo,capite sequenti,agemus. Cum primũ denuntiator reum apud iudicem detulerit, eius partes cessant, & solius iudicis officio omnis causa peragitur, vt rectè tradit *Iulius Clarus d. §. fin. quæst. 7. versi. vlterius*: Itaque ipsius processus exordium fit ex officio, & denũtiator, vt testis admittitur, & examinatur. Reliqua veró omnia eodem peraguntur modo, & forma, vt in alijs, quæ ex officio fiunt.

CAP. VII. SVMMARIVM.

1. *Criminum punitio triplici via fierit potest, & in quo differant.*
2. *Inquisitionis diffinitio.*
3. *Inquisitionis generalis descriptio, quã infamia non præcedit.*
4. *In generali inquisitione sine iuramento interrogantur testes.*
5. *Manifesta crimina quæruntur, non occulta.*
6. *Ex generali inquisitione ad specialem deuenitur.*
7. *Inquisitionis specialis descriptio, & institui non potest, nisi fama præcedat.*
8. *Inquisitio specialis institui potest sine fama ad mala impedienda.*
9. *Quæ sit infamia quæ præcedere debet inquisitionem.*
10. *Inqnisitio specialis potest institui, vbi crimen occultum fuerit in generali declaratum.*
11. *Inquisitio in crimine manifesto delinquente verò occulto.*
12. *Testis in hac inquisiione tenetur reum manifestare occultũ.*
13. *Inquisitio specialis fit in crimine læsæ maiestatis Diuinæ, vel humanæ occulto.*

14. *Item, in crimine in iudicio commisso.*
15. *Item, in crimine in iudicio confesso.*
16. *Item, in crimine falsæ monetæ, & alijs quæ bono publico plurimum nocent.*
17. *Item, in crimine nefando.*
18. *Item, quando officialis publicus defert, & crimen pertinet ad publica iudica. num. 19.*
20. *Item, quando iudex procedit ex officio, quod ex consuetudine obtinuit. num. 21.*
22. *Iure positiuo, & non naturali, neque Diuino requiritur quod delicti fama præcedat, vt illud iudex punire possit.*
23. *Inquisitio specialis fit cõtra religiosũ nulla præcedẽte infamia.*
24. *Crimina omnia in foro ecclesiastico quasi publica reputantur.*
25. *Id multo magis in Religionibus obtinere debet.*
26. *Superior, quæ debeat notare, vt inquirere incipiat.*
27. *De fama recipi oportere ante omnia probationem.*
28. *Fama duobus testibus probatur.*
29. *Inquisitio specialis institui non potest propter epistolam, aut libellum.*
30. *Superior quid facere debeat, vbi epistola crimina continens ei dabitur.*
§. 31. *Generalis inquisitio nulla præuia infamia institui potest.*
1. 32. *Reus vnde dicatur.*
33. *Reus constitui potest, qui iudici est subiectus, & in religione etiam nouitius.*

DE INQVISITIONE GENERALI, ET speciali. CAP. VII.

HACTENVS de accusatione, & denũtiatione egimus, modó de inquisitione erit differendum.

1 *Tribus namquè modis*, inquit Innocentius, *procedi potest in criminibus, per accusationem, denuntiationem, & inquisitionem, & sicut accusationem legitimam debet præcedere inscriptio, sic & denuntiationem charitatiua correctio, & inquisitionem clamosa debet insinua-*

insinuatio præuenire. c.licet de simonia. In quo manifesta differentia inter hæc constituitur.

2 Est autẽ inquisitio alicuius criminis manifesti ex bono, & æquo iudicis cõpetentis canonicè facta inuestigatio. Et alia quidẽ est generalis, alia verò specialis, & vtraque fit ex officio. *Hostiens. in summ. tit. de inquisit.* §.1. *& alij modò refferendi.*

3 Generalis inquisitio est, cum superior inuestigat generaliter de statutorũ obseruantia, & de vita subiectorũ, & conseruatione. Hanc superiores instituũt, vt in visitatione, siuè Prouinciæ, siuè cõgregationis, ad quam formandã non opus est, quod fama de peccatis præcedat, iuxta canonicas Sãctiones. *In c. sicut olim. de accusat. ca. perniciosam. de officio ordinarij. cap. Romana.* §. *sanè. &* §. *fin. de censib. li. 6. l. cõgruit. de officio præsidis. Innocent. in ca. bonæ el. 1. nu. 5. de electio. Abb. in ca. qualiter. 24. nu. 11. de accusat. S. Antoni. 3. p. tit. 9. ca. 7.* §. *3. ver. quartum. Soto. li. 5. de iustit. q. 6. ar. 2. con. 5. Ant. Gomez. 3. to. ca. 1. nu. 49. Nauarrus. d. ca. inter verba. corol. 61. n. 654. in Manua. ca. 18. nu. 38. Simancas. in chatolicis. ti. 44. n. 7. Prosper Fari. in praxi. to. 1. q. 9. n. 18. & alij.*

4 Et in hac subditi interrogantur simpliciter, nullo præuio iuramento, est enim non solemnis, sed solũ præparatoria, vt ad specialẽ inquisitionẽ deueniatur. *d.* §. *sanè. speculator de inquisitione.* §. *quando. nu. 29. Rota diuersorum. decis.* 740. p. 1. nu. 5. *Iacobus de Graßis. in decis. 2. p. li. 3. ca. 25. nu.* 5. quicquid dicat (fortè de consuetudine suæ religionis,) Victorinus; *ca. 9. nu.* 1.

5 Nequè in hoc casu occulta crimina, sed manifesta interroganda, aut patefacienda sunt. *cap. qualiter & quando de accusatio. S. Thom. 2. 2. quæstion. 69. artic. 2. quem omnes sequuntur.*

6 Quod si in hac generali inquisitione crimen aliquod fuisse commissum à subdito superiori constiterit, tunc contra ipsum specialis fit inquisitio, & præuio iuramento, testes interrogantur. *glossa. in d.* §. *sanè. Rota. ex sententia speculatoris, & Socin. d. decis. 740. num. 6. part. 1.*

7 Est igitur specialis inquisitio, cum de certa persona, & cer-

to

to crimine instituitur inuestigatio, quod infamia laborat de crimine commisso, Et in hac est certa, & vera conclusio. Ita demun ad hanc specialem inquisitionē posse deueneri, quæ ad ipsius delicti punitionem tendat, si delinquentis infamia ad superioris aures sæpe deuenerit, eo modo, quo capite. 5. §. 2. explicuimus. *capit. inquisitionis. cap. qualiter, & quando. 2. de accusat. vbi illud adducitur ex Lucæ 16. capite de Villico*, qui diffamatus erat apud Dominum, & reddere cogitur rationē villicationis suæ. *S. Thom. 2. 2. quæst. 70. art. 1. S. Antoni. 3. part. titu. 9. cap. 7. §. 1. insi. Caiet. 2. 2. q. 69. art. 2. Soto. lib. 5. de iustit. q. 6. art. 2. post. 5. conclu. Nauarrus. in manual. cap. 18. num. 38. & in Rubr. de iudicijs. num. 92. & in cap. inter verba num. 579. Cordoua. lib. 1. quæst. 43. dub. 2. versi. sed vtrum. Viguerius. in instit. ca. 12. §. 2. versi. 10. Nauarra. de restit. lib. 2. cap. 4. nu. 149. Syluest. verb. inquisitio. num. 10. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quæst. 78. vltra DD. in d. ca inquisitionis.* vbi omnes id pro constanti docent. *Rolandus Valle. consf. 30. n. 9. vol. 3. quē & alios adducit Prosper Farina. in praxi crim. tom. 1. quæst. 9. num. 1. Decianus. consf. 18. nu. 38. to. 1.* qui ex Cardin. sententia ait, nullius momenti esse statutum, quo permittitur procedi contra non diffamatum. *in Clem. 1. versi. 9. quæro. de officio ordina.*

8 Diximus, ad punitionem infamiam requiri, nā vbi inquisitio dirigeretur non ad puniendum delinquētem, sed ad mala impedienda, quæ iminent, sine illa poterit inquiri. Innocent. receptus. in cap. 1. de postulatio, prælato. Nauarrus, supra num. 92. & alij plures supra citati.

9 Et in hac specie, vt quis dicatur diffamatus, vt diximus capite præcedenti. num. 15. non sufficit, quod duo, vel tres testes deponant, vidisse crimen perpetrari, vt in d. cap. inquisitionis, cauetur, sed necessarium est, quod rumor, & fama ad maiorem congregationis partem deuenerit, vt exposuimus eodem capite. num. 9. & ita sit exorta infamia non à maleuolis, sed à viris probis, eamquē sæpè superior audierit, & non semel tantum, quod clamor innuit, & diffamatio declarat, *d. cap.*

d.cap.qualiter & quando.2.de accusat.glos.fin.in d. cap.inquisitionis.vbi Abb.& Felin. Soto.de secreto memb.2.q.6.§.tertium. Nauarrus.d.cap,18.num.38.in Manu. Nauarra.d.lib.2.cap.4. nu.151. P. Leonardus Leßius.lib.2. de iustit. cap. 29. dubio. 15. Valle.& Farinacius, vbi supra.

10 At vbi in generali inquisitione aliquis indebitè occultum crimen manifestaret, nihilominus, & si non adsit infamia, tūc iustè superior specialem instituit inquisitionē, vt tradit. *Bart. in extrauag. ad reprimendum verb. inquisitio. & ex Dueñas. reg. 298.limit. 11.& ex Maranta.6.part.tit.de inquisitio.num.3. Farinacius.vbi supra n.19.& Nauarr.in c.inter verba.11.q.3. Corol. 61.num.648.& Corol.62.nu 678.& idem Nauarr. in Rub. de iudic.num.87.& Leßius. supra.* Soto, & alijs contrarium defendentibus. Sed hæc verior, & receptior est sentētia. Cum enim in delictis occultis frequenter infamia oriri consueuerit, ex incauta, vel iniqua detractione, vnde magna statim surgit fama præsertim in maledica ciuitate, quæ viam aperit inquisitioni, ita etiam ex in prouida, vel iniusta testis depositione prouenit, vt fiat, quod erat occultum, manifestum, cum vt diximus, iudicij acta faciant notorium, & ad inquisitionē specialem sufficit notorium iuris. supra cap. 5.§. 2.num.11. Itaque magna est differentia quando specialis inquisitio fit, si incipiatur à generali inquisitione, quia tunc non requiritur diffamatio, At vero requiritur, quādo specialis inchoatur sine præuia generali inquisitione.

11 Secundò, inquisitio generalis fieri solet, quando delictum est manifestum, & qui illud commisit occultus, tunc enim iudex vbi primùm nouit crimen perpetratum, inquirit generaliter auctorem, & hoc quidem iustè, & iuridicè fieri receptissima est sentētia, quæ quodāmodo probatur Deuteronomij. cap.21. in quo hominis occisi inuento cadauere, cum cædis reus ignoratur, quædam legalis iniungitur cæremonia, quæ ad reum inuestigandum pertinere glossa declarat. Sed, & huius sententiæ vestigia inueniuntur. *in cap. si Sacerdos. de officio ordin.*

ordin.& in cap.quidam maligni. 5.*q*.1. & in Hiſpania lege comprobatur.3. *tit.16.p.3.tenuit S.Thom.vt refert Caietanus.& Sylueſter.verbo.correctio.nu.6.Innocent.in ca.bonæ.1.nu.5.de electione,& ibi Abb.& Imola.Nauarr.in ca.inter verba.Corol.* 50.*n.&* 585 *in antiqua edit.& in Manual.ca.18.nu.38.latè Iulius Clar.li.* 5.§ *fin.q.5.nu.5.Armilla.verbo.accuſatio.nu.28.Angelus, eodem verbo.§.fin. Sylueſt.ſupra, Ioſeph.Angles.in floribus. q. de corrept. frater.art.3.difficult.5.Nauarr.diffuſè.lib.2.de reſtitutione.ca.4. nu.58.P. Leſsius.lib.2.ca.29.dubio.14.*

12 Exiſtimant tamen Syluester Nauarrus, & Nauarra, & P. Leſsius, quod quamuis inquiſitio iuſtè fiat, non tamen teneri teſtem authorem omninò occultum manifeſtare, quando in poſterum malum nõ timetur, nec alicuius vertitur damnũ, aut detrimentũ, tunc enim tenebitur, vt Nauarrus, & Leſsius planè ſentiunt. Nobis autẽ Nauarri, & Leſsij ſentẽtia placet. Sed illud etiam addimus ſuperuacaneam videri iudicum diligentiã, & curã, ſcilicèt teſtibus occultare veritatẽ, & ſi iuſtè interrogat iudex, iniuſtè teſtis reticet, quia facit contra debitũ iuſtitiæ, quia non obedit ſuperiori in his, quæ ſuæ ſubſunt iuriſdictioni, vt optimè S.Thom.2.2.*q.69.ar.1.c.Soto. de ſecreto.memb.2.q.7.concl.1.* ſubeſt autẽ ſuæ iuriſdictioni, qui procedit in crimine manifeſto, licèt eius auctor ſit occultus, & S. Thom.2.2.*q*.70.*ar*.1.propterea teſtẽ ſolum teneri ad dicendũ teſtimonium in manifeſtis, & in quibus infamia præceſit, quia in illis tantummodò exiſtimat ſecundũ ordinem iuris procedere. At vbi etiã in occulis ſecundum ius proceditur, negari non poteſt quin conſequenter, dicendum ſit, teſtem etiam teneri, quià iudex ſecundum iuris ordinẽ procedit, vt patet apertè in cauſa hæreſis, & proditionis occultæ, ita etiam in hoc caſu. Idque magis patebit ex infra dicendis.

13 Tertiò, inquiſitio ſpecialis fit in crimine læſſæ maieſtatis Diuinæ, vel humanæ, etiam occulto.*capit. excomunicamus de hæret. cap. in fidei fauorem. eodem titul. lib.6. l.fin. ad legem iuliam maieſtat.*

Quar-

14 Quartò quando crimen commissum est in iudicio, vt si testis falsum testimonium dixit, vt illi falsi senes qui Susânam adulterij accusarunt, & à Daniele fuere iudicati. *Danielis.12. l.nullũ.C. de testibus. l.iubemus.C. de accusat.*

15 Quintò, quando quis in iudicio crimen etiam occultum sponte confessus est. *cap. de accusat. lib.6.*

16 Sextò, in crimine falsæ monetæ. *l.1.C.de falsa moneta.*

Septimò, & in maleficis. *l.fin.C. de maleficis.* & inquocumque alio delicto vbi bono communi, vel priuato damnũ, vel detrimentum imminet, egerunt de his criminibus. Bart. *in l.2. §.si publico.ad l. Iul.de adult.& in extrauag.ad reprimendum.Sylvester.verbo.inquisitio.1.nu.10.S.Anton.3.p.tit.9. ca.7. §.2.& 3. Iosephus Angles.in floribus.q. de corrept.frater. art.3. Soto de secreto.membro.2.q.6.3.concl.Nauarrus. in cap. inter verba. 11.q. 3. Corol.61.à num.662.& in Manuali.ca.18.à nu. 58. Antonius Gomez.3.tom.cap.1.num. 49.& alij ex supra citatis præcipuè P. Lessius.& infra citatis.*

17 In crimine nefando etiam occulto procedi posse. *Antonius Gomez.d.cap.1.& ca.12.num.16.& Iosephus Angles.supra.*asserunt, propter criminis atrocitatem, & contagionem, quæ rẽpublicam inficit, & vix corrigi & emendari potest. Contrarium Nauarra. *d. lib.2. cap. 4. num.* 190. poteſtque ponderari, quod Sodomorum mala antequam clamor ad cælum vsque peruenisset, inquirere Deus omnipotens noluit. Genes. 18. quo argumento ducuntur Romani Pontifices, vt de crimine occulto inuestigationem prohibeant. *cap.qualiter & quando.2. de accusatio.&.cap.Deus omnipotens.* 2. q. 1. Nihilominus tamẽ verior prima sententia ex dicendis apparebit, maximè cõtra hoc impiũ scelus exercentes ex Pij V. constitit. de qua li. 2.c. 15.§.5. agemus, & hoc maximè in Hispania, *ex lib.1.ti.21.li.8. Recopil.nouæ.* Idquè in religionibus dubitari non potest. ex his quæ tradimus. d.§.5. & cõstat ex traditis sup.c.5.§.4.n.29. Sodomitarũ pœnas omninò non effugient, qui hanc partẽ licèt occultã, à sua religione repellere non magnopere curabunt.

capit.

cap. flagitia. 32. quæst. 7. vt igitur Deus omnipotens funditus euerteret totam ciuitatem, illud misericorditèr expectauit, sed ne similes pœnas luant populi; maximè cauere, & inuigilare superiores debēt, hoc impiū scelus puniendo, etiā occultum ne malum hoc tāquàm pestis latentèr serpat, & vires acquirat, ita vt nullum posſit remedium adhiberi. Opportunè igitur occurrendū huic morbo est, ne latè disseminatus multos funesta contagione turpiter inficiat, & Dei iustisſimam iram prouocet, quæ similiter grauisſimè puniat.

18 Alij item excipiunt quando officialis publicus, vel syndicus crimen defert, quia existimant, tunc posse etiam deferri crimen occultum. *ex l. ea quidem. C. de accusat. Bart. in d. l. 2. §. si publico. Syluester. verb. inquisitio. 1. num. 10. Anto. Gomez. d. tom. 3. cap. 1. num. 49. not. 2. Bernar. Diaz. in praxi. cap. 6. num. 3. ex Salzedo*, qui arbitratur in hoc sufficere quod crimen posſit probari. In contrarium tamen glossa, Bartol. & omnes interpretes legem equidem accipiunt, vt tantum modo publicus officialis posſit ea crimina ad iudicem defferre, quæ manifesta sunt, vel quorum fama diuulgata est, tradidit, & Soto de secreto. *2 membro. q. 6. concl. 3. casu. 3. Nauarr. dicens communem in d. ca. inter verba. Corolla. 61. nu. 666. & Salzedo ad Bernardum Diaz. d. cap. 6. gloss. 3.*

19 Illud autem in hac disquisitione ab his iurisperitis prætermissum miror, quod in delictis publicis, quæ rempublicā lædunt, & ea de causa quiuis ex populo illa accusare potest. *l. 1. ff. de publicis iudic. & §. 1. instit. eodem titul.* non multo magis syndicum, ea exercere posse non dicant, & in accusationibus satis apud omnes receptum, & indubitatū est, posse eas institui; nulla infamia præcedente, & quamuis crimina sint occulta, dum probari posſint, diximus supra cap. 4 num 6. & in foro ecclesiastico omnia crimina quasi publica reputātur, vt statim dicemus, in sæculari quam plurima sunt de quibus. *toto tit. ff. de publicis iuditijs. & instit. eodem, & apud Tiberiū Decian. lib. 5. cap. 4. tract. crimi. & Iulium Clarum. lib. 5. §. 1. & Anton.*

ton. Gomez. to. 3. ca. 1. n. 9. Vnde sine cõtrouersia videtur, quod siyndicus posśit hæc crimina publicè, & si occulta accusare.

20 Item excipi solet quãdo iudex ex mera officij sui necesśitate procedit ad crimina corrigenda. *vt ca. 1. de officio ordin. S. Antoninus. d. 3. part. tit. 9. ca. 7. §. 3. versi. Quartum. Sylvester, verbo. inquisitio. 1. nu. 10. Bart. & alij interpretes in l. congruit. de officio præsidis. Anto. Gomez. 3. tom. ca. 1. num. 10.*

21 Soto tamen quem sequitur Nauarrus, existimat id solum locum habere in notorijs, vel fama diuulgatis. Ita de secreto, *memb. 2. q. 6. concl. 3. casu 3. & in ca. inter verba. Cor. 61. num. 973.* ¶ Verum tamen quicquid in hoc iure Canonico, vel ciuili constitutum sit, illud iam vbique terrarum vsu receptum est, vt magistratus ad crimina punienda procedant, etiam occulta, quæ probari possunt, nulla præcedente infamia, vel ex officio, vel ad Fiscalis denuntiationem. Colligitur ex, *S. Anton. vbi supra, & Syluestro. sup. tradunt Bośsius, in praxi. tit. de inquisitione. nu. 8. & vbique amplecti Innocent. in ca. bonæ: & l. 1. num. 5. de electio. quem alij sequuntur, vt per Iulium Clarum. lib. 5. §. fin. q. 3. num. 5. & q. 6. nu. 1. Farinacius, in praxi. to. 1. q. 9. à nu. 20.* & vbique seruari in foro ecclesiastico ait Bernardus Diaz, *in praxi. c. 6 n. 3. vbi Salzedo. adducit Corradi praxim.* & hoc iure Hispania vtitur *ex l. 1. & 6. tit. 1. li. 8. nouæ Compila* & rectè aduertit BernardusDiaz, si sola manifesta, & diuulgata delicta essẽt punienda, delicta manerent impunita, & vt est natura humana in malũ procliuior quotidie scelera vbique erumperent, & ebullirent, & in populis, & ciuitatibus securè vitam agere homines nequirẽt. Hoc autem plus ponderis habere debet, quã famæ cõseruatio, vnde rectè P. Leonardus Lesśius, hanc praxim sustineri posse autumat in delictis, quæ rempublicã turbare solent, & quando non tam ad punitionem proceditur, quàm vt bono communi consulatur, & maleficia impediãtur, & res pubulica criminibus purgetur. *libr. 2. de iustit. capit. 29. dubio. 15. num. 132.*

22 Constat autem tantũmodo iurè positiuo, & non naturali,

neque Diuino requiritur, quod ad punitionem procedatur in manifestis, vel vulgatis, & infamia inquisitionem præcedat; licèt enim valde consonum rationi naturali, & legi Diuinæ sit, quod tantum modo in his procedatur, nullibi tamen iure Diuino hoc cauetur, vt benè aduertit. *Soto de secreto memb. 2. quæstio. 6. dub. 2. Nauarrus in capit. inter verba. Corol. 50. nume. 586. Iosephus Angles, in floribus. quæst. de correct. frater. artic. 3. subindicat Nauarra. lib. 2. de restitut. cap. 4. num. 159. tradit P. Lessius. vbi proximè.* Ita Achan, nulla notatus infamia de delicto omninò occulto pænas dedit. *Iosue. 7.* & in crimine adulterij occultissimo erat oblatio illud inuestigans, *Numerorum. cap. 5.* & sicut in pluribus delictis supra enumeratis inquisitio permittitur, ita in omnibus statutũ Perusinum admisit. cuius meminit. *S. Antoninus. 3. part. titul. 9. capit. 7. §. 1. in fin. Nauarrus. d. cap. inter verba. Corol. 61. nu. 649. & in Hispania. ex d. l. 1. & 6. titul. 1. lib. 8. nouæ Recopil. vbi notat Azebedo.* & quod lex efficere potest, id etiam consuetudo introducere valet. *cap. fin. de consuetud. & l. quibus. de legibus, & in terminis Nauarrus. d. capit. inter verba. Corol. 50. num. 587.*

23 Qua consuetudine generali cõsiderata veriorem arbitror Ioãnis Andreæ opinionem, existimantis posse fieri specialem inquisitionem contra religiosum nulla præcedente infamia, in cap. olim. de accusatio. quem sequitur, *Cardinalis. & P. Ancharranus, licèt Imola, & Felinus. ibi numer. 4. ab eo discedant.* Sed Ioannem Andream sequitur *Alciat. in ca. 1. num. 47. de officio ordinarij, à quo recedit Nauarrus d. cap. inter verba. Corol. 62. nu. 689.* Sed illorũ sententia magis placere debet. Cum enim in alijs ius canonicum non obtineat, nec in religiosis; in quibus Innocentius tertius, qui infamiam specialem inquisitionem strictè præcedere iussit, *Hunc tamen ordinem,* inquit, *contra regulares personas non credimus vsque quaque seruandum, quæ (cum causa requirit) facilius, & liberius possint ab administrationibus submoueri, cap. qualiter, & quando. 2. de accusat.* vbi omnes inter-

interpretes. Igitur facilius illa generalis constitutio in regularibus remoueri debet. Tunc etiam, negari non post, quin si Superior regularis crimen commiserit occultè. posſit contra eum ad officij priuationem procedi, etiam si delicti fama nõ fuerit diuulgata, id enim expreſſè ibi cauetur. Sed in Prælatis famæ conſeruatio maximè eſt neceſſaria, vt ibidẽ Innocẽtius ait. Igitur in alijs delictis, inquibus religio magis offenditur, propter famam conſeruandam non eſt omittenda punitio. Quod quidem planè conſtat ex eo, quod in alijs prælatus, ad hoc, vt ab adminiſtratione remoueatur poſtulat Innocentius, quod ſuper exceſsibus ſuis fuerit infamatus, vt iam clamor ad ſuperioris aures peruenerit, & duitius ſine ſcandalo diſsimulari non poſsit, vel ſine periculo tolerari. Etiam hunc ordinem contra regulares ſtatuit, non vſque quaque ſeruãdum, quia poſſunt facilius ab adminiſtrationibus amoueri. Facilius ergo, & liberius eorum fama in pœnis infligendis contemnitur, vt religio integra, & ſartatecta ab omni peccato conſeruetur.

84 Præterea, ſi ex vno peccato polluitur populus, ſicut ex vna oue morbida vniuerſus grex inficitur, & ſic ex vno fornicante, vel aliud quodcumque ſcelus committente plebs vniuerſa polluitur, vt dicit. *cap. ſed illud. 45. diſt.* Vnde non immerito, in foro eccleſiaſtico, omnia delicta publica, & nõ priuata reputãtur, vt quilibet è media plebe apud iudicem defferre poſsit, vt animæ ſaluti cõſulatur, præſertim cũ ad pœnam ſanguinis in eo foro procedi non poſsit, gloſſa cõmuniter recepta in cap. 1. verbo gratiam de colluſione detegen. *glo. in ca. infames verbo. fures. 6. q. 1. Archidiacon. in ca. non eſt, verb. exceſsibus. de conſuet. lib. 6. Bald. in Rubr. C. qui accuſare non poſſunt nu. 10. dicit magis receptã Alberic. & Fabrum, & alios adducens Decian. li. 5. ca. 4. nu. 4. Bernar. Diaz. in praxi. ca. 6. nu. 11. vbi Salzedo. lit. G. Iulius Clarus, lib. 5. §. 1. verſi.* Hæc tamen.

85 Id multo magis in religionibus obtinere debet, in quibus purior, & integrior vita deſideratur, & ita

multo facilius ex peccatis polluatur necesse est, & earum bonum commune hoc maximè postulat, quod nullus impunè peccare sinatur, vt ait S. Bonauentura, de Sex alis Seraphin. *ca.*3. & nos diximus cap. 1. num. 2. multa possunt in hanc partem considerari, quæ nos consultò omittimus, quæ ostendũt, in criminibus occultis puniendis generalem consuetudinem, quæ occulta crimina punit, in Religionibus magis esse seruandam.

26 Illud tamen animaduertendum diximus; quod in religiosis, si non adest delicti infamia; si, neque communis suspicio; si, neque indicia iudicialitèr probata, si non generalis inquisitio; si, neque delictum sit publicum, autor verò occultus; si, neque confessio in iudicio facta; si, neque alia, quæ hoc capite, & capit. 5. §. 2. enumerauimus, quæ inquisitioni speciali viam aperiunt, nullomodo potest Superior in criminis notitiam deuenire, nisi quia adest denuntiator, tunc autem recurrere debet Superior ad denutiatoris regulas, quas eodem capite. 5. tradidimus, & iuxta illas negotium expedire diligentèr curabit, ita vt quàm minimum detrimentum religiosus in fama patiatur, cum ex charitatis præcepto illã conseruare teneatur sed vbi id assequi nõ poterit, & timeatur periculum in futurum ipsius personæ, vel iacturæ honoris famæque religionis satius erit religionis integritatem, & puritatem conseruare, quam ne vnius fama pereat, religiosa communitas polluatur, Pereat vnus, ne vnitas pereat.

27 Quando autem propter famam de crimine contra aliquem diuulgatam specialem inquisitionem decreuerit instituere, de huiusmodi rumore, & fama disseminata recipere debet probationem. quam probationem ante inquisitionem fieri debere nonnulli asseruerunt. Obtinuit tamem simul cũ ipsa inquisitione assumi posse, vt notauit. *Iulius Clar. d.§.fin.q.6 nu.1.insi.* Qui etiam rectè ostendit ad diffamationis plenam probationẽ duos sufficere testes, qui affirment, & deponant

ponant publicè reum esse diffamatum dicemus planè. *lib. 2. cap. 8. num. 19.*

29 Denique in hac inquisitionis materia notandumest, quòd si epistola, vel libellus in occulto superiori detur sinè auctore, in quo religiosorũ crimina aliqua denuntiẽtur, nullo modo posse superiorem propterea inquisitionem specialẽ instituere ad eruendam veritatem; & cognoscendũ, sit ne verum, quod in epistola, vel libello continetur, vt statuitur, *in cap. inquisitionis. §. tertiæ. de accusat. vbi Abbas. & Felinus. Clarus. d. §. fin. q. 5. num. 4. P. Lessius. d. lib. 2. cap. 29. dubio. 15. num. 136.*

30 Prudentèr tamen super gregem suum prælatus inuigilet, cui epistola, vel libellus fuerit porrectus, nè ipso ignorãte lupus rapiat, & oues disperdat. Diximus sinè auctore, nam si auctor libello, vel epistolæ esset inscriptus, is vocandus erit, & diligentèr quærendũ, quo nitatur fundamento, & pro qualitate, & personis, & reliquis circunstantijs erit in causa procedendum.

31 Diximus etiam specialem inquisitionem ex hac causa fieri prohiberi, quia hiusmodi libellus nõ sufficit ad illam instituẽdam. At verè poterit generalis inquisitio fieri, quia ad eã instituendam non est necessarium, quod infamia præcedat, & ex superioris voluntate dependet, vt diximus, semper tamen huiusmodi epistolæ suspectæ haberi debẽt, sed nõ sunt omninò contemnendæ, vt saltim superiorem reddant cautiorem.

DE REO. §. I.

32 TERTIA persona quæ in iudicio adesse debet, reus est, qui de crimine arguitur, & de cuius re discepatur. Vnde S. Isidorus ait, reus à re, quæ petitur nuncupatur, quia quamuis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur quãdiu in iudicio pro rè aliqua petitur. capit. forus. de verborum significatione.

33 Constitui autem solus reus is potest, qui quouismodo iudicis,

dicis subest iurisdictioni in delicto, qua propter etiam nouitius, qui in religione deliquit, superioris iurisdictioni subijcitur, vt puniri possit, tũc enim religiosus reputatur, & religiosi priuilegio gaudet, saltim commutabiliter. *ca. religioso.* §. 1. *de sententia excommunicat. lib. 6. vbi Archidiaconus. & Dominicus. num. 5. in fine. Nauarr. consi. 5. de foro competẽ.* Est tamẽ inter Doctores concertatio, quæ nouitio possit pæna imponi, cum in religione inuitus retineri nõ possit, vt videri potest apud Dominicum, qui agit vtrum ad carcerem perpetuum possit dãnari, nos eam disceptationem ommittimus, licèt arbitremur sinè vlla distinctione illum esse pæna condigna afficiendum, cum ratione delicti sortitus fuerit forũ, neque quod recedere possit, eam euadet. *ca. postulasti: & ca. fin. de foro compet. & quæ nos. 2. p. ca. 28. num. 24.*

CAP. VIII. SVMMARIVM.

1 *DE teste agere in secundum librum reijcitur.*
2 *Scriptura in criminalibus requiritur.*
3 *Notarium eliget superior religiosum.*
4 *Notarios eligit princeps, & iudex ad vnam causam in suo territorio.*
5 *Notarij necessitas in actis componendis ostenditur ex. ca. quoniam de probatio.*
6 *Incommoda, quæ sequuntur, vbi deest notarius.*
7 *Notarius potest esse in religione, qui fuit in sæculo.*
8 *Notarius qualis sit eligendus, & iuramenti abeo præstandi formula.*
9 *Inuestitura non est necessaria in notario religioso.*
10 *Modus procedendi in causis duplex plenarius, & summarius.*
11 *Modus procedendi summarius congruit magis religiosis.*
12 *Verba de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, quid significent.*
13 *Inter Doctores non satis conuenit, quid hæc verba significent.*

14. Ne-

14 *Necessaria, & substantialia præter mitti non possunt, sed accidentalia.*
15 *Clausula, Sola facti veritate inspecta, maius litis compendium continet.*
16 *Hac clausula vtuntur omnes religiones ex priuilegio.*
17 *Hæc clusula non aufert substantialia.*
18 *Processus initium àquo auspicandum.*
19 *Quauis die actitari causa poterit, exceptis in honorem Dei feriatis.*

DE SECRETARIO ELIGENDO, ET ORDINE iudiciario, qui summarius erit, & de initio ipsius processus. CAP. VIII.

1 SVPERERAT de teste dicere, quem quartam personam in iudicio necessariam diximus, verum tamen cũ de eo diffusè agere debeamus, quãdo in ordine iudiciario de probationibus differemus, propterea nihil in hoc loco de eo existimamus dicendum.

2 Vbi igitur Superior iudicauerit expedire, quod iudicis partes assumat, vt virga corrigat, quem paterna lenitas non potest coercere: vt formam iudiciariam seruet, oportebit ea, quæ coram eo geruntur in acta publica redigere, & tabulas conficiendas, quas modo processum diximus. Nam in criminalibus causis nunquam sinè scriptura procedi debet. *ca. legũ 2.q.1. ca. quis quis cum sequenti. 2.q.8. ca. siquis cum clerico. 11.q.1. optimè S.Thom. 2.2.q.68. art.2.* Quod accipiendum est, vbi criminis, & rei qualitas exigere videbitur, sæpè enim quamuis iudicis partes assumere necesse sit, non tamen opus erit processum componere, quia facilè sinè illo expediri negotiũ poterit, breui tamen vtetur scripto, ne memoria excidant. Vbi autem oportuerit; acta describenda erunt, præcipuè si pœna grauior fuerit imponenda, vt in constitutionibus prædicatorum cauetur.

3 Qua propter cum non expediat regularium causam corã notarijs sæcularibus agitari, vsu receptũ est, quod superior religiosum eligit, qui notarij vices agat, qui secretarius cõsueuit vocari de cuius electionis consuetudine meminit, *Manuel Rodriguez.tom.3. quæstio. regular.quæst.8.art.1.* Cum enim

4 ad solum Principem, veluti Romanum Pontificem, vel Imperatorem, vel Reges, vel ab eis potestatem habentibus pertineat notarios creare, ita etiam ex consuetudine magistratus iurisdictionem habentes in suo territorio ad vnam, vel aliam causam possunt notarios eligere, idque rectè de iure locũ habere communis, & recepta sententia tradit *Speculator. tit. de instrumen. edit. §. restat. num. 22. Ioan. Andr. in cap. cum P. Tabellio. num. 4. in fi. vbi Abb. num. 8. dicit communem Imola. num. 4. veriorem. Felinus. num. 14. & fide instrument.*

5 Quanta autem sit notarij necessitas in actis publicis, declarat Innocentius tertius, & iudices instruit, & notarios his verbis. *Quoniam contra falsam assertionem iniqui iudicis, innocens litigator non potest veram negationem probare, cum negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio, ne falsitas veritati præiudicet, aut iniquitas præualeat æquitati, statuimus, vt tã in ordinario iudicio, quã in extraordinario, iudex semper adhibeat, aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui vniuersa iudicij acta conscribant, videlicet, citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrerint competenti ordine conscribenda, loca designando, tempora & personas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur, itaquod originalia penes scriptores remaneant, vt si super processu iudicii fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari; Quatenus hoc adhibito moderamine, si honestis, & discretis deferatur iudicibus, quod per improuidos, & iniquos innocentium iustitia non lædatur. Iudex autem, qui constitutionem ipsam neglexerit obseruare, si propter negligentiã quid difficultatis emerserit, per superiorẽ iu-*

dicem

dicem animaduersione debita castigetur, nec pro ipsius processu præsumatur, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis. in cap. quoniam contra de probatio.

6 Hic igitur ordo seruandus, etiam quando extraordinariè proceditur, & scripturæ necessitas satis ostenditur, ne inter iudicem, & reum contendatur de rei actæ veritate, tum etiã, ne si absque notario iudex procederet facilè reum iniuria afficere posset, cum difficillimum illi esset, quæ iudex fecisset, probare. His omnibus sanctissimè curauit Innocentius obuiare incõmodis, atque ita naturali æquitate, & ratione hæc constitutio fulcitur. Optimè enim S. Thomas ait. *Quod in iustitiæ examine oportet quantum possibile secundum certitudem procedere, quia verba, quæ verbo tenus dicuntur, facilè labuntur à memoria, & non posset iudici esse certum quid, & quale dictum sit, cum debet proferre sententiã, nisi eßet in scriptis redactũ. Et ideò rationabiliter institutũ est, vt accusatio, sicut & alia quæ in iudicio aguntur redigãtur in scriptis. 2.2.q.68.ar.2.cor.* Vnde præclarè in cõstitutionibus Prædicatorũ, ita Prælatis iubetur, *Nec damnent aliquem ad pœnam grauioris culpæ, aut carceris, nisi in iudicio confessum, vel conuictum, & in scriptis, & si secus factum fuerit totum sit irritum, & inane.* in prologo constitut. tex.4.§.5.

7 Igitur si inter religios aliquis reperiatur, qui in sæculo fuerit, vel notarius, vel tabellio, poterit in casu ocurrenti cõmodissimè officium exercere in religione, perindequè ei fides adhibebitur, ac cum in sæculo instrumenta conficiebat. arg. *cap. vt officium. §. verum, de hæreticis. lib. 6.*

8 Quod si non fuerit, ipse superior eliget virum industrium ac fidelem, cui hoc munus notarij imponat, a quo iuramentũ exiget, de notarij officio fideliter exercendo, nã propter hoc iuramentum fides illius publica, & authentica habetur. *capit. ad audientiam. §. nos autem. de præscript. glo. in d. cap. quoniam cõtra verbo, duos viros. Imola. supra Acpropterea Felin. ex Bald. & Abbate.* tradit, duos illos viros, qui vicem notarij supplent, debere fidelitatis iuramentum præstare. *in d. cap. quoniam contra.*

tra verbo, duos viros. Imola. supra. Ac propterea Felin. ex Baldo. & Abbate tradit, duos illos viros, qui vicē notarij supplent debere fidelitatis iuramentum præstare. *in d. ca. quoniàm contra num. 42.* Ex qua causa arbitramur consultissimum esse in his causis secretarium fidelitatis iuramentum præstare. Si enim Princeps hoc exigit, vt tradit. *Speculator supra num. 32.* non est causa, quæ ab eo excuset in his, qui ex consuetudine nominantur.

9 Adest tamen causa propter quam omitti possit inuestituræ formula, quam tradit Campegius, nimirum dato calamo dicatur ei: Esto notarius fidelis. *ita in additionibus ad Zanchinum. ca. 9. versi. debet itaquè.* Quoniam verè religiosus non fit notarius, sed vicem supplet notarij, & vt notario fides adhibeatur, plurimum operatur iuris iurandi sacra religio, illa verò inanis calami collatio ad veritatis, & fidelitatis obseruantiam nihil conducit, Superioris verò præceptum, quo fidelitas iniungitur, maximè proderit.

10 Notario seu Secretario electo duplici via in causæ cognitionē Superior procedere potest, Prima, iuris ordine exactè, & ad vnguem seruato: Altera verò summariè, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij, harum vnam potest Superior eligere: sed posteriorem magis regularium causis conuenire dixit Gregorius Nonus his verbis. *In negotio deplano absquè iudiciorum strepitu procedentes (cum talibus maximè in hoc casu non deceat Dei seruos inuolui) inquiratis.* capite olim de accusat. idem statuitur. *in capit. ea quæ de statut. Monach. & vtrobique glossæ, & Doctores notant*, de plano, & sinè strepitu, & figura iudicij superiores regulares procedere valere, & *Abba. in repet. capit. siquis contra Clericum. numer. 47. de foro. compet. Ioannes Trullus. in ordin. Canonic. regul. libr. 2. capit. 21. numer. 4. Victorinus Mansus, de modo procedendi. capit. 7. numer. 1. Rodriguez. tom. 2. quæst. 3. art. 1.*

11 Quid autem hæc verba, deplano, & sinè strepitu, & figura iu-

ra iudicij significent, Clemens. V. exposuit, & quoniam ex illius verbis melius Superior instrui potest, hic adscribenda curauimus. *Sancimus, vt iudex, cui talitèr causam committimus, necessariò libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum à iure, procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem quantum poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes dilatorias, & frustatorias repellendo, partium, aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, testiumque superfluam multitudinem refrænando. Non sic tamen iudex litem abreuiet, quin probationes necessariæ, & deffensiones legitimæ admittantur. Citationem verò, ac præstationem iuramenti de calumnia, vel malitia, siuè de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem huiusmodi intelligimus non excludi. Verum quia iuxta petitionis formam pronuntiatio sequi debet, pro parte agentis, & etiam rei, siquid petere voluerit, est in ipsò litis exordio petitio facienda, siuè scriptis, siuè verbo, actis tamen continuò (vt super quibus positiones, & articuli formari debeant possit haberi plenior certitudo, & vt fiat desinitio clarior) inserenda. Et quia positiones ad faciliorē expeditionē litiū, propter partium confessiones, & articulos ad clariorem probationem vsus longæuus in causis admisit. Nos vsum huiusmodi obseruare volentes, statuimus, vt iudex sic deputatus à nobis (nisi aliud de partium voluntate procedat) ad dandū simul vtrosque terminum dare possit, & ad exhibendū omnia acta, & monumenta, quibus partes vti volunt in causa post dationem articulorum diem certam quandocumque sibi videbitur, valeat assignare, eo saluo, quod, vbi remissionem fieri contingeret, pro testibus producendis, possint etiam instrumenta produci assignatione huiusmodi nō obstante. Interrogabit etiam partes, siuè ad earum instantiam siuè ex officio vbicumque hoc æquitas suadebit. Sententiam vero difinitiuam (citatis ad id licèt non peremptoriè partibus) in scriptis, & pro vt magis placuerit, stans, vel sedens proferat, etiam si ei videbitur conclusione nō facta, pro vt ex petitione, & probatione, & alijs actitatis in causa fuerit faciendum. Quæ omnia etiam in illis casibus, inquibus per aliam*

costitu-

constitutionem nostram, vel aliàs procedi potest simpliciter, & de plano, ac sine strepitu, & figura iudicij volumus obseruari. Hæc in Clementina, Sæpè, de verborum significat.

12 Et quamuis ita Romanus Pontifex explicuerit, non tamē propterea cessauit inter Doctores concertatio de his, quæ in hoc iudicio prætermitti possunt, ex eis diffusè collegit. *S. Antoninus. 3. p. tit. 9. ca. 15. & Abbas. & Felinus, in cap. dilecti: de iudicijs, & in ca. olim. de accusat. Syluester, verbo. inquisitio. 2. §. 11 Grauatius ad practicam Octauiani. lib. 5. c. 1. num. 7. Victorinus. d. ca. 7. num. 4. ex eis breuiter colligitur.*

13 Omnia illa quæ ad veritatem eruendam, & cognoscendā, & ad rei defensionem pertinent, omninò prætermitti nō possunt, siuè attineant ad iudicij substantiam, siuè ad iudicij ordinem, quæ verò ad veritatis cognitionē, & ad rei deffensionem non pertinent, omitti possunt. Rectè enim Imola asserit, non posse omitti, quæ tendunt ad veritatis indaginem, sed illa quæ pertinent ad quamdam solemnitatem. *in d. Clemen. sæpè. num. 2.*

14 Maius litis compendium inesse illi clausulæ Doctores arbitrantur, nimirum quando dicitur. Sola facti veritate inspecta. Nam per hanc iudex procedere potest solo iure naturali, & gentium; in specto minimè iuris solemnitate, & ordine cōsiderato. *Felin. in ca. 1. num. 51. §. & si dicitur sola. de constitut. Decius in ca. quoniam contra nu. 16. de proba. Menoch. de arbitrar. li. 2. quæst. 9. num. 1*

15 Hanc quidem clausulam concessit Nicolaus. V. Abbati, & Conuentui Monasterij S. Pauli Vrbis, in omnium causarum cognitione, vt in compendio priuileg. Societatis verbo causa. Atque ita in omnibus religionibus locum habet, quæ eius priuilegij communicationem recipiunt.

16 Et licèt hæc clausula amplissima sit, non tamen propterea omitti possunt illa iuris substantialia, quæ a iure Diuino, vel naturali, vel gentium originem ducunt, vt supracitati Doctores explicant. *& Menoch. quæst. 13. num. 4. & quæst. 18. num. 3.*

& nos

& nos prosequemur ea in sequentibus.

18 Igitur acta incipient, Dei nomine inuocato, à notatione loci, temporis, diei, scilicèt, & anni, à superioris nomine, à notarij designatione, & postea accusatoris, seu denũtiatoris petitione, vel eis deficientibus ab officio iudicis, qui ex officio afferat, id quod contra reum ad eius aures peruenit.

19 Vt in dicta Clementina Sæpè dicitur, quouis die actitari causa poterit, verumtamen diebus in honorem Dei feriatis, veluti die Dominica, vel alia festiua agi non oportere, est traditum. *Decius. in ca. delicti. num.* 22. *de iudic. Menoch. d. lib.* 1 *q.* 30. Quod quidem in causis regularium placet, propter exemplum alijs exhibendum.

CAP. IX. SVMMARIVM.

1 *CITATIO causæ fundamentum, iure Diuino, & naturali requisita. & num.* 2.

3 *Princeps non potest tollere citationem.*

4 *Summaria informatio sinè citatione ex generali cõsuetudine fit.*

5 *Prius iudici de crimine cõstare debet, & posteà testes ipse examinet.*

6 *Testes, & si Sacerdos, & religiosus debet iuramentum de veritate dicenda præstare.*

7 *Iuramentum non potest remittere Pontifex.*

8 *Iuramenti formula.*

9 *Testis in talia notarij scripta manu tangit, Episcopus vero non.*

10 *Sacerdotes manu pectore admota iurant.*

11 *Testes diligenter sunt à iudice examinandi, & viua voce testimoniũ dicere, & non in scriptis prorrigere. & num.* 12.

13 *Testis recognoscere debet testimonium, & subscribere.*

14 *Testis debet iurare, quod secretum seruabit.*

15 *Minores, & laici non sunt testes legitimi contra clericos, solent tamen examinari, ad veritatis vestigationem.*

DE NECESSARIA REI CITATIONE, ET *de summaria testium, receptione quæ illi præmitti solet.* CAP. IX.

1 POSTQVAM Superior, vel accusationem, vel denuntiationē receperit, vel ex officio contra aliquē initium processus fecerit, in primis reus in ius vocandus est, id est, ad eum vocandus est, qui ius dicturus est, est enim totius causæ fundamentum citatio iure Diuino, & naturali omninò necessaria. Nicodemus optimè dixit Phariseis, qui Christum inauditum damnare volebant. *Num quid lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat?* Ioannis. 7. & textus in Actis Apostolorum. cap. 25. *Non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is, qui accusatur præsentes habeat accusatores, locum que deffendendi accipiat ad abluenda crimina.*

2 Vnde S. Damasus Papa ait, *Eorum, qui accusantur causas discutere non licet prius, quàm canonicè vocati ad Synodum veniant; & præsens per præsentem agnoscat veritatem, & intelligat quæ ei obijciuntur, quod & per sapientiam Salomonis dicitur, antequam scruteris non reprehendas. Intellige prius, & tunc increpa.* capit. eorum. 11. quæst. 3. & Zepherinus Papa. *Absens verò nemo iudicetur, quia Diuinæ, & humanæ leges hoc prohibent. cap. absens. 3. quæst. 9. & diffusè Gratianus in capit. non oportet. cum sequenti. 3 quæst. 9.* In quibus illud sæpè inculcatur deffendendi locum accipere deberè reum ad abluenda crimina, Vnde Sanctus Gregorius Magnus. *Nec contra in auditam partem aliquid possumus diffinire.* capit. 1. de causa possess. & propriet.

3 Et hanc citationem adimi à nullo Principe posse, vt potè qui defensionem tolleret iure naturali omnibus concessam tradit Romanus Pontifex. *in Clementina Pastoralis. §. cæterum. de reiud. Bartol. verbo. & figura. num. 9. in extrauag. ad reprimendum,*

dum, idem in l. filius familias. numer. 5. de donat. Felinus. & Decius in cap. ex parte. 2. de officio delega. Nauarrus. in manuali. capit. 25. num. 9. Didacus Couarr. libr. practica. capit. 23. num. 6. Vantius de nullitate ex deffectu citat. nume. 8. Rolandus Valle. consil. 68. à numer. 14. volum. 2. Menoch. de arbitrar. quæst. 17. numer. 4. Doctor Paz. in praxi. 1. part. tomo. 1. tempore. 3. num. 8. apud quos sunt alij relati. Victorinus. dict. capit. 7. numer. 5. de modo procedendi in causis regular. Boerius. decisio. 247. à nu. 5. plura Tyberius Decianus. respons. 14. volu. 3. Probans nec à Romano Pontifice posse citationem omitti, *Iulius Clarus, lib. 5. receptar. §. fin. quæst. 11. num. 2. quæst. 31. num. 1. Nauarra de restitutione lib. 2. cap. 3: num. 180. & sequentibus.*

4 Hæc licèt ita se habeant, moribus tamen receptum est, quod antequam reus citetur testes de crimine contra reum examinentur. *Bald. in l. mouentes. C. de delatoribus. libr. 10.* Idque ratione multiplici nititur; Ne a reo testium depositio impediatur. Deindè ne si ipse primo citaretur fugam capere, ob solam verò accusationem prehendere hominem, & in carcerem conijcere non licet, vt capite sequenti dicemus Præterea quia hæc testium depositio pertinet ad iudicij ordinem rectè instituendum, quo casu Bartolus tradit citationem non requiri. *in l. 4. §. prætor ait. numer. 18. de damno infecto.* Denique quia postea Reus omninò citatur, auditur, & locum se deffendendi ad abluenda crimina habet, iuxta iuris naturalis deffensionem, & quo ad condemnationem hæc testium depositio nullam habet firmitatem, vbi reus comparuerit, solumque nocent quo ad capturam, vt rectè notauit. *Antonius Gomez. 3. tomo. de delictis. capite. 13. numer. 21. & Iulius Clarus. dict. quæstion.* 11. & ita omnium consensu receptum constat huiusmodi testium receptionem reo non citato nullum illi inferre præiudicium in causa principali, quia in ea nullam fidem faciunt, vt infra. capit. xiij. num. 4. ostendemus. Hæc vero generalis consuetudo, quod summaria præmittatur informatio

ad cap-

ad capturam admittitur in. *S. Concilio Tridentino sess. de refor. ca.6.ver.incriminibus tamen.*

5 Superior ergo vbi viderit expedire, quod testes ante omnia recipiantur, ante omnia ei de crimine commisso constare debet, id est, si quod vestigium patrati criminis perseuerat, ipsemet. notario præsente, & testibus inspicere, trita regula in l.1.§.illud.ad Silliani. Ita Iosue quod Achã exanathemate surripuerat coram se adduci præcepit, & si crimen confessus fuisset, tradunt omnes, qui praxim criminalem scripserunt, *Hypolitus in praxi.§. competente. num.* 4. *alios Iulius Clarus. li.*5. §. *fin.q.4.nu.2.Farin.tom.1.quæst.2.num.1.&* 13.*alios Azeuedo.in l.1.tit.1.li.8.nu.49.adducunt.*Sed hoc ità accipiendum est, si delictum sit facti permanentis, veluti vulnus, homicidium, & his similia, tunc enim ante omnia vulneratus à iudice inspiciendus, & deinde inquisitionem instituet. At verò si crimen sit facti transeuntis, cuius non remanet vestigium, veluti in adulterio, conuitio, & similibus, de his non debet separatim iudici constare, sed statim testes erunt recipiẽdi, vt rectè omnes modo citati asserunt. Itaque vt Superior iustè possit reũ in cubiculo, vel custodia alia detinere, & includere, testes persemetipsum coram notario diligenter secretò singillatim examinandos curabit, *cap. quia propter. de electione. ca. venenerabili.vbi glossa.de testibus.* Tenetur iudex testium examinationi interesse nisi magnis occupationibus impediatur, quia tunc poterit alteri testium receptionem delegare, cuius delegationis commissio est in processu annotanda. *Authent.apud eloquentissimum. C. de fide instrumen.ca.* 2. *de iudicijs. lib.* 6. *vbi glossa Felinus in ca.cum causam.num.*21.*de testibus.Couarr.li.*2.*variar.cap.*13.*num.*10.*Clarus.d.*§.*fin.quæst.*26. *Paz.in praxi. to.*2.4. *part.ca.*1.*num.*4.*Farin.de testibus.quæst.*76.*ca.*4.*à num.*175.

6 Et imprimis superior à teste iuramentum recipiet de veritate dicenda, in his, quæ ipse cognouerit, iuxta superioris interrogationem, & si oportuerit secretum seruari (vt ferè semper oportet) etiam de secreto seruando, iuramentum præstabit vs-

bit vs-

bit vſque ad publicationem. *Farinacius de teſtibus. q. 74. nu. 13.* Licet enim teſtis ſit ſacerdos, & religioſus, vt eius depoſitioni fides adhibeatur, opus eſt quod iuriſiurandi religione cõfirmet, ſicut Honorius, III. his verbis ſcripſit: *Reſpondemus quod nullius teſtimonio, quantumcumque religioſus exiſtat (niſi iuratus depoſuerit) in alterius præiudicium credi debet. cap. nuper. 51. de teſtibus. gloſſa. in cap. cum olim. verbo fratrum. de priuileg. l. iuſiurandum. C. de teſtibus. Couarrub. libro. 2. variar. capit. 13. num. 3.*

7 Nec hoc iuramentum in alterius detrimẽtum poſſe á Romano Pontifice remitti tradit. *Auguſtinus Triũphus. in ſumma. quæſt. 55. art. 4. quem ſequitur Felinus. in cap. conſtitutus. num 16. de reſcriptis. Rolandus conſi. 8. num. 13. volu. 4. Menohc. de arbitrar. lib. 1. q. 16. à nu. 1. plures congerit. Maſcar. de probat. conclu. 1361. nu. 5. vol. 3. Farin. to. de teſt. q. 74. à num. 1. qui plures in eam ſententiam adducit. nu. 59. & 66.* vbi etiam in religioſis locũ habere oſtendit. *ex d. cap. nuper. & Cephalus. conſi. 294. lib. 2. & ex alijs iam citatis.*

8 Forma autem iuramenti erit tactis Euangelijs dicere. Sic me Deus adiuuet, & hæc Sancta Dei Euangelia. cap. hortamur. 3. quæſt. 9. cap. ego N. de iure iurand.

9 In Italia ex antiqua conſuetudine ſufficit ipſius notarij ſcripta tangere manu, vt tradit Panormitanus, qui rectè notat in iuramenti forma cuiuſque Prouinciæ morem ſeruari debere, *in cap. tuis. num. 7. de teſtibus. Farinacius. d. quæſt. 74. nu. 22.* Epiſcopus ob Pontificiam dignitatem Euangelia manu non tangit. cap. fin. de iuramento calumniæ.

10 In Hiſpania Sacerdotes manũ pectori admota, iurant ſe vt Sacerdotes veritatem dicturos, quod & ſeruari vbique tradit ex, *Granatio ad Veſtrium libr. 6. cap. 2. num. 41. Farinacius. d. quæſt. 74. nu. 82.* Quod ortum habuiſſe videtur, ex cap. ſiquis Presbyter. 2. quæſt. 4. in quo traditur. Presbyterum vice iuramenti per ſanctam conſecrationem interrogandum, quo iurandi more vtuntur Epiſcopi.

11 Itaque iuramentum præstare debet testis, vt quæ cognouerit manifestet, singillatim iudice interrogāte iuxta accusationem, vel denūtiationē; vel ea, quæ iudex in processus exordio ex officio dixerit Reo obijcienda, rectè quæ Bernardus Diaz admonuit maximè oportere testes in hac depositione diligētèr interrogari, & non perfunctoriè, ex ea enim dependet recta totius iudicij institutio, liberè namque tunc omnia, quæ nouerunt, proferūt, cum à nullis fuerint præuenti. *in praxi. cap.* 122. *Farinacius. d. tom. de test. quæst.* 80. *num.* 92. debet autem testis viua voce testimonium explicare, & non in scriptis præbere. *cap. testes per quamcumque.* 3. *q.* 9. *Couarr. lib.* 2. *variar. ca.* 13. *num.* 9. *Farinacius, diffusè. d. tom. de testibus. quæst.* 80. *à nu.* 48.

12 In primis testis interrogandus de accusati cognitione, & tempore, de delicto, quo modo commissum, quo tēpore, quo loco, quibus auxilijs, quibus præsentibus, qualiter sciat, an viderit, vel audierit, & quos nouit facti notitiam habere; à quibus audierit, & ipsius famā. Deniqne qua ætate sit testis. De his glossa. in cap. causam verbo tempore de testibus.

13 Postquā Secretarius testimonium exceperit, perleget coram eo, & ab ipso quæret, an ita deposuerit, quo annuente, ipse superior primò subscribet deinde testis, si nouit literas, & postea notarius in aliquibus Prouincijs testis subscriptio omittitur, vt Romæ, sed eius loco interpres qui assistit subscribit. Verum non videtur omittēda testis subscriptio, ne qua inter testem, & Secretarium de testimonio fidelitèr non scripto oriatur controuersia, propter quam causam etiam in iudicijs grauioribus, & alij viri probi adhibentur testium examini, vt tradit *Menoch. de arbitrar. quæst.* 29. *lib.* 1.

14 Diximus initio, iuramentum de secreto non manifestando à teste exigendum, quoniam, si nō præstiterit, & si iudex præcipiat secretum seruare, & testis violarit, nullomodo periurij pœna erit plectendus, vt rectè aduertit Speculat. tit. de teste. §. sequitur in nu. 3. licèt verum sit, quod si testis secretum parti manifestauerit pœna falsi, aut arbitraria punietur. *l. qui falsi.*

vbi

vbi gloss. de testibus.

15 Quanquam autem in criminalibus pupilli, & laici contra clericos testimonium dicere non possint. cap. de cætero de testibus ad eruendam tamen veritatem examinari consueuerunt, vbi alij testes clerici haberi non possunt, sunt tamen testes non integri, facientes maius, aut minus indicium pro qualitate testificantis. *Bernardus Diaz, & Salzedo in praxi. cap.* 130. *Clarus d. §. fin. quæst.* 24. Hæc breuiter de testium examine, quoniam de numero, qualitate, & reliquis ad plenam probationem necessarijs proprio loco trademus. *lib. 2. à cap. 2.*

CAP. X. SVMMARIVM.

1 *MONASTERIA debent habere carcerem.*
2 *Carcer ad rei custodiam ne fugiat, fuit inuentus.*
3 *Vt religiosus in carcere detineatur, duo requiruntur.*
4 *Crimen, propter quod religiosus in carcere detineri debet, sit graue.*
5 *Crimen in hac specie reputatur graue, quod est depositione dignum.*
6 *Carcerari debet religiosus de fuga suspectus.*
7 *Item qui à fuga retrahitur.*
8 *Religiosus carcerari non debet in leuioribus, nisi fuga timeatur:*
9 *Crimina atrociora, quæ sint remissiue.*
10 *Carceris detentionem summaria probatio debet præcedere.*
11 *Quæ probatio requiratur, vt religiosus detineatur in carcere.*
12 *Plusquam semiplena probatio requiritur ad carcerandum, & num.* 14.
13 *Circunspectio magna in religiosi carceratione requiritur.*
15 *Carceris detentio ante informationem aliquando est necessaria.*
16 *Fama religiosi seruanda, & iudex iniustè in carcerem detrudens aliquem seuerè punitur.*

17 *Incarcieratione Episcopi auxilium innocari potest, & aliorum sine metu censuram.*
18 *Cap. si clericus de sentent. excomunic. lib. 6. expenditur.*
19 *Qui scienter iniuriam religioso faceret, dum detinet excõmunicatur.*
20 *Iniustè clericum carcerans est excommunicatus.*
21 *Carceris qualitas, & vinculorum acerbitas consideranda.*
22 *Tetro carceri detrudens clericũ, vti de eo mors sequatur, est homicida.*
23 *Qualitas personæ consideratur in carcere assignando.*
24 *Arctissima est custodia, quum quis solus cubiculo includitur.*
25 *Carceris diuersæ custodiæ in religione assignari possunt.*
26 *Superior diligentèr curare debet, vt in carcere religiosus consolationem recipiat. ex S. Benedicti regula.*

DE CARCERIS CVSTODIA, ET quando in ea religiosus possit detineri.

CAP. X.

1 POSTQVAM testium depositiones fuerint exceptæ, ex eis Superior matura habita deliberatione decernet, an religiosus in cubiculo, vel in carcere detinendus sit, Carcerẽ autẽ habere debere monasteria iuris dispositione cauetur. cap. Abbates. 18. quæst. 2 gloss. & Doctores. *in capit. si clericos de sentententia excomunicat. lib. 6. Abbas Panormitanus. in capit. vt famæ de sententia excommunicat. Boerius. deciss. 275. Tyberius Decianus. tractat. crimin. lib. 7. cap. 10. num. 93. Farinacius, in praxi. tom. 2. quæst. 27. num. 28. Trullus. lib. 2. cap. 21. Victorinus. cap. 20. num. 2.*

2 Carceris inuentum ad reorum custodiam pertinet, vt dum causa in crimine graui⁹ discutitur, nè reus fugam capiat, interim carceri includitur. De iure verò Pontificio potest, in & pœnam clericus, siuè ad tempus, siuè in perpetuum in carcerem detrudi, prout in sententia difinitiua

tiua iudex decreuerit, c. quamuis. de pœnis libr. 6. Nos verò agimus de primo modo, ni mirum quando reus erit detinendus, vt sententiæ reseruetur, acturi de secundo in secunda parte.

3 Vt igitur religiosus detineatur in custodia duo copulatiuè requiruntur. Primò, quod delictum sit graue, in quo rei fuga iustè timeatur. Secundò quod contra reum aliqua sit probatio, quæ deliquisse, & crimen comisisse manifestet. Vtrũque breuiter exponendum.

4 Primùm crimen debere esse graue, Archidiaconus, & Ioãnes Andreas, & eos sequutus Dominicus tradiderunt. *in d. ca. clericos. de sententia excomunicat. lib. 6. Iulius Clarus* docuit huiusmodi esse oportere crimen, propter quod reus inuincula esset conijciendus, quod corporali pœna esset dignum. *d. lib. 5. quæst. 28. à num. 1.*

5 Ad rem verò nostram magis appositè, & aptè Sacrum Concilium Tridentinum explicuit. *sess. 25. cap. 6.* de reformat, agens de capitularium causis criminalibus ita ait. *In criminibus tamen, ex incontinentia prouenientibus, dequa in decreto de concubinarijs, & in atrocioribus delictis, depositionem, aut degradationem requirentibus, vbi de fuga timetur, ne iudicium eludatur, & ideo opus sit personali detentione possit initio solus Episcopus ad summariam informationem, & necessariam detentionem procedere.* Idem omnino in religiosorũ detentione seruandũ videtur. Nimirum si crimen sit contra castitatis votum, cuius grauitatem nos ponderamus secundo libro, & frequenter esse depositione dignum in multis casibus ostendimus, includi religiosus debet; In reliquis vero criminibus, atrociora illa reputantur, quæ sunt depositione, vel degradatione digna, in his enim rectè concilium præsumit posse fugam timeri, nã sinè fugæ timore clericum non esse carceri mãcipandum, maximè vbi inobediens non esset. rectè Archidiaconus, & Ioannes Andreas censuere, & probat. *ca. vt famæ. de sententia excommunicat. vbi Abb. num. 2. notat, & Iulius Clarus. d. §. fin.*

quæst. 28. *verſi. Quæro.numquid. Proſper. Farinacius.in praxi.tom* 2. *quæſt.* 27. *à. num.* 74. Quod in religioſis erit ſemper obſeruandum. Nam & ſi crimen non fuerit atrox, & Superior timet religioſum velle fugere, vel etiam ſi crimen non commiſſerit, meditatur tamen fugam religioſus, rectè includit eũ Superior, cum ad id fuerit carceris cuſtodia inuenta. *d. cap. quamuis de pœnis. in* 6. *l. aut damnum.* §. *ſolent. & l. credibile. de pœnis. Farinacius. vbi ſupra num.* 123. *Graffis. deciſsion. aure.* 1.
7 *part. libr.* 3. *cap.* 5. *num.* 128. Quod ſi religioſus propter fugæ timorem in tuta ſeruatur cuſtodia, multò magis ſeruari debebit, vbi á fuga, vel furtiua monaſterij eggreſsione retrahitur, vt cauetur. *in capit. Abbates.* 18. *quæſt.* 2.

8 Igitur in illis atrocioribus depoſitionem requirẽtibus fuga timeri poteſt, & ideo carceris cuſtodia indicenda, in leuioribus non debet timeri, quare, vt includatur religioſus neceſſe eſt, quod Superiori aliundè conſtet religioſum fugam meditari, alioquin includere non poterit. Superat in hac parte explicare, quæ ſint crimina iſta atrociora, ſed hæc commodiori loco in ſecundo libro declaramus, vbi de pœnis agimus, ne ceptum ordinis iudiciarij filum paſsim rumpamus.

9 Secundò, requiritur contra reum de crimine commiſſo probatio, idque Conſtantinus conſtituit, cum de admiſſo, inquit, conſtiterit pœnam carceris ſuſtineat. *l.* 2. *C. de cuſtodia reorum. & in l.* 2. *C. de exhiben, rei, & Sacrum Concilium Tridentinum ſummariam informationem ab Epiſcopo præmittendam. dixit. d. cap.* 6.

10 Archidiaconus ad clericum capiendum eam probationem poſtulat, ex qua delictum comiſiſſe conuincatur, ſequitur Ioannes Andreas. *in d. cap. ſi clericos de ſententia excommunicat. libr.* 6. *dicit communem. Iulius Clarus. d.* §. *quæſt.* 28. *verſi. Quæro numquid. Farin. d. quæſt.* 27. *num.* 76. Verumtamen rectè probat Dominicus contra Archidiaconum, non oportere clericum eſſe conuictum, vt detineatur. *in d. cap.* 5. *ſi clericos num.* 5.

Sed

12 Sed non quælibet indicia sufficere rectè docuit *Bernardus Diaz. cap. 122. sicut & Salzedo*, & legitima præcedere debere indicia tradit Farinacius. *supra d. quæst. 27. nu.* 112. & constat, quia sicut contra Presbyterum accusatio non est recipienda, nisi sub duobus; aut tribus, vt ait Apostolus, 1. *ad Timoth. ca.* 5. multò minus prehendi eos oportet, nisi eadem adsit probatio præcipuè cum ex huiusmodi carceris detentione non leuitèr clerici bonum nomen lædatur. Quæquidem læsio minimè ex carceris relaxatione restituitur, cum hominũ malicia procliuior sit ad omnia in deteriorem partem accipiẽda, & iustè in vincula coniectum clericum; ex gratia, & amicitia dimissum, facilè sibi suadeant. Quapropter legitima indicia probata requirimus, quæ si non reum cõuincant, saltim plusquam semiplenè crimen comprobatum ostendant.

13 Quod quidem in regularibus magis, ac magis locum habet, vt notauit. *Emanuel Rodriguez, quæst.* 17. *art.* 4. *tom*, 2. & cum circunspectione religiosi prehensio fieri debet, quo ex ea inepti, ad ministeria redduntur. Quapropter experientia compertum est, ferè nullos ex illis, qui fuere in custodia detenti, in religione perseuerasse, sed tãdem, vel ipsos decessisse, vel à Superiribus eiectos fuisse.

14 Est igitur de delicto commisso informatio præmittẽda talis, quæ Superiorem reddat aliquo modo certum, quod religiosus crimen perpetrarit.

15 Nisi ita serò ad Superioris notitiam peruenerit religiosum fugiendi occasionem quærere, vt iam esse in procinctu, quod si de testibus recipiendis ageretur dilatio illa opportunam fugæ occasionem præberet. Tunc sine mora omnem adhibebit diligentiam, ne religiosus discedat, & si opus fuerit includet, & postea informationem recipiet. Nam vt ait Vlpianus. *non pœnæ festinatione, sed præueniendi periculi causa punire permittitur, deinde scribere. libro. 6. §. hi autem. de iniusto rupto. & tradit Farinacius. in praxi. dict. quæstion.* 27. *numer.* 123.

16 Sed curare debet Superior, ne dum fugam impedire nititur, nihil tale cogitanti aliquãdo infamiæ notã inurat. In quo non leuiter peccaretur, si boni nominis religiosus, & cuius adhuc est integra fama contra omnium spem, & opinionem carceri mancipatũ alij viderent, omnes quæ causam ignorarent. Quare iuris metas, & forman seruare, & consultissimũ erit, & iustissimum. Alioqui Iudex aliquẽ iniustè carcere detinens seuerè punitur. Rolandus Valle. consi. 18. num. 6. vol. 3. & alij apud Farinacium supra nu. 141.

17 Vbi in detentione esset religiosi repugnantia, si extra domum præhendi deberet, Episcopi auxilium inuocari potest. cap. Abbates. 18. quæst. 2. sed & iudicis sæcularis, vt in literis Apostolicis habetur. Vel etiam capi posset per fratres, vel etiam lacios seruitores absque metu censurarum ait enim

18 Bonifacius VIII. *Si clericos tuæ iurisdictioni subiectos propter, commissos excessus etiam per laicos capi facias, & eos ne fugiant, in carcere pæna debita postea castigandos, includas, te vel capientes eosdem (licet nondum appareat incorrigibiles esse) nulla credimus excommunicatione nodari, cum in his nisi alias proposito excedatur, in ipsis temeritas, vel iniuria nequeat deprehendi.* cap. si clericos,

19 de sententia excommunicationis in. 6. Igitur ex hoc capite colligitur, in clerici prehensione in excommunicationem incedere. Primò, qui cum iustè capiat, proposito, idest, scientèr maliciosè, & iniuriosè excederet, ita declarant Archidiac. & reliqui. Itaque qui se non coactè duci permitteret in uincula, si scientèr, & maliciosè ligaretur, & iniuriosè tractaretur eum percutiendo, tunc qui hæc ageret proculdubio in sentẽtiam canonis incideret.

20 Secundò, cum quis temerè, sine iusta causa, sed per iniuriam in vincula clericum conijceret, & si nulla adesset violentia esset excõmunicatus, quod notarunt Ioãnes Andreas, & reliqui in eodem textu dicentes. Caueant Prælati nostri temporis, qui capiunt statim, quia incidunt in pœnam excõmunicationis: dicit communem sententiam ex Corneo Iulius

lius Clarus. d.quæst.28. versi. Quæro nunquid. & Syluester. in verbo. inquisitio. 2. versi. 12. Etiam si non sit violenta detentio, si tamen sit iniuriosa excommunicationis sententia ligat. cap. nuper. de sententia excomunic.

21 Erit etiam carceris qualitas consideranda, quemadmodũ Constantinus Imperator religiosissimus Sanciuit. l. 1. C. de custodia reorum. Carceres ita esse oportere, vt nihil pœnarũ præter fidam custodiam habeant; Et nisi criminis grauitas postulauerit, manicarum compedum, aut catenarum, acerbitatem rei non patiantur. *Nec verò*, inquit; *Sedis intimæ tenebras, pati debebit inclusus, sed vsurpata luce vegetari, ac subleuari, & vbi nox geminauerit custodiam, in vestibulis carcerum, & salubribus locis recipiatur, ac reuertente iterum die ad primum solis ortum illicò ad primum lumen reduci, ne pœnis carcerum perimatur.*

22 Quare rectè Cardinalis censuit, Prælatos fieri homicidas, ac propterea irregulares, si tetro carcere clericum includant, vnde morbum contrahant, qui vitæ cursum finiat, & absoluat, in Clement. 1. quæst. 7. de pænitent, & remissio. Syluester. verbo. degradatio. num. 6. Parisius. consi. 7. num. 148. lib. 4. Menoch. de Arbitar. lib. 2. casu. 305. Farinacius. supta d. quæst. 27. num. 95. tom. 2.

23 Pro criminis igitur grauitate, pro personæ, pro ætatis, pro valetudinis, pro dignitatis qualitate erit asignãda custodia, vt rectè Menolıc. vbi proximè docuit. Aliter enim iuuenis, integris viribus, qui graue commisit delictum, aliter senex, qui non firma vtitur valetudine, in ergastulo est custodiendus.

24 Aduertendumquè est, arctissimum reputari carcerem, cum quis in cubiculo includitur, ita vt neminem alloqui possit, secreta Romæ vocatur, ita notauit ex Antonio Gomez. 3. tom. cap. 9. num. 6. in fin. Iulius Clarus. §. fin. quæst. 46. num. 1.

25 Quare non frequenter vsurpandum. Satis enim esse videtur in aliquibus casibus (si in monasterio locus carceri deputatus non sit) pro criminis qualitate, prohibeatur domo exire, si etiam ad exterorum colloquium non vocetur, si ad certas

domus partes accedere prohibeatur; si ianitores moneātur, ne vel mandata defferant, vel ad ianuam accedere permittāt, si singulis noctibus includatur, interdiu domi ambulare permittatur, & alia eiusce modi; vel si criminis grauitas postulauerit in cubiculo bene obserato, & forti includatur. Vide quæ in regula S. Benedicti. cap. 25. & sequentibus habentur, quæ

26 quidem præclarè ait. *Omni solicitudine curam gerat Abbas circa delinquētes fratres, quia non est opus sanis medicus, sed male habentibus. Et ideo vti debet omni modo, vt sapiens medicus, immittere quasi occultos consolatores senipectas, id est seniores sapientes fratres, qui quasi secretè consolentur fratrem fluctuantem, & prouocent eum ad humilitatis satisfactionem, & consolentur eum, nè abundantiori tristitia absorbeatur, sed sicut ait idem Apostolus, confirmetur in eo charitas, & oretur pro eo ab omnibus. Magnopere, enim, debet solicitudinem gerere Abbas, & omni sagacitate, &* industria curare, ne aliquam de ouibus sibi creditis perdat: Nouerit enim se infirmarum curam suscepisse animarum, nō super sanas tyrannidem, & metuat Prophetæ comminationē, per quem dicit Deus. *Quod curatum videbatis vobis assumebatis, & quod debile erat proijciebatis.* Et Pastoris boni pium imitetur exemplum, qui relictis nonaginta nouem ouibus in mōtibus, abijt vnam ouem, quæ errauerat, quærere, cuius infirmitati in tantum compassus est, vt eam in sacris humeris suis dignaretur imponere, & sic reportare ad gregem. capite. 27.

CAP. XI. SVMMARIVM.

1 *POST rei in carcere detentionem ipsius confessionem recipiendam, licet Nauarrus dicat post testium publicationem recipi debere.*

2 *Iudex simul cum notario confessioni interesse debet, qui reum vultu non lædet, nec verbis.*

3 *Recepto iuramento, quæ iudex reum interrogabit.*

4 *Testium*

4 *Testium depositiones reò notificandæ, vt sciat teneri ad veritatem dicendam.*

5 *Reus iuridicè interrogatus tenetur verum fateri remissiuè.*

6 *Quando Reus iuridice interrogari dicatur, remissiuè.*

7 *Testium nomina non sunt Reo manifestanda.*

8 *Reus interrogatus non iuridicè, potest verum occultare, iuridicè interrogatus potest compelli ad respondendum.*

9 *Prudentèr iudex intorroget, vt veritatem eliciat.*

10 *Testes coram Reo adduci solent, vt illum conuincant, sed hoc rarò, aut nunquam in religione.*

11 *Iudex non debet Reo impunitatem promittere, vt ipse verum fateatur.*

12 *Iudex regularitèr de alijs criminibus reum interrogare non debet.* 13.

14 *Reus inqubus casibus de Socijs interrogari poterit.*

15 *Reus ad se defendendum in carcere constitutus poterit procuratorem assignare.*

16 *Reus citandus peremptoriè ad acta processus.*

17 *Reus minori viginti quinque annis curator assignandus ex iuris dispositione, licèt de consuetudine in Italia non detur curator*

18 *Forma assignandi, & constituendi curatis.*

DE REI EXAMINE, SIVE CONFESsione, & quæ Superior interrogare debeat, & inquibus casibus quærendum de Socijs criminis; & de minoris curatore.

CAP. XI.

STATIM ac testiũ depositiones fuerint receptæ, & reus est prehensus, eius etiam recipienda est confessio, siuè in causa procedatur ex accusatione, siuè ex iudicis officio, vt receptior habet sententia. Bar. in l. inter omnes. §. rectè in fin. de furtis Clarus. lib. 5. d. §. fin. quæst. 45. nu. 9. Salzedo. ca. 128. vers.

versi. primo quidem, qui Bernardi Diaz reijcit sententiã existimantis iuramentum accusatore petente nõ esse à reo exigendum. D. Paz. in praxi. 5. part. 1. tom. cap. 3. §. 4. num. 9. Scio hoc iuramentum non posse postulari à iudice nisi post publicatas probationes in plenario iudicio factas, deffendi nervosè á Nauarro in cap. inter verba. Coroll. 64. num. 738. cum pluribus sequentibus, quia probatio facta sinè partis citatione, sicut non potest nocere reo, vt tormentis subijciatur, ita neque, vt compellatur verum iurare, & ita necessaria est testium reproductio, vt nos verum fatemur. infra cap. 13. num. 4. Nihilominus tamen contrarium obtinuit in praxi, vt idem met Nauarrus fatetur, & quidem si contra reum in hac summaria, plena, vel semiplena est probatio reo notificata tenetur, vt mox dicemus, verum cognoscere, quia sicut nocet, vt posſit in carcerem conijci, ita etiam, vt verum agnoscat, quia procul dubio cõtra illum est probatio, quæ licet minus legitima, sufficiens est, vt cognoscat reus, cum nõ compellatur se ipsum prodere, iam ab alijs proditus, & manifestatus; & alia ratio est, torturæ, quæ sententiam requirit, non vero iuramenti delatio; & multa incommoda sequerentur, si rei confesſio post dicta testificata esset recipienda.

2 Igitur Superior adhibito notario rei confesſionem recipiet, solum verò notarium sinè iudice adesse neque licet; neque consueuit. glossa. ver. aliud iudicium in l. iubemus. C. de liberali causa. Afflictis decis. 182. num. 6. D. Paz. in praxi. vbi proximè. nu. 2. Superior benignè, & humanè reum alloquetur, cauebitque, ne vultu, aut verbis eum lædat, sed animo quieto, & placido, quærat, & intorroget, & sicut Iosue dixit Achan, *Fili mi. da gloriã Domino Israel, & confitere, atq; indica mihi quid feceris, ne abscondas. ca.* 7. Iubeat bono animo esse.

3 Recepto iuramento de veritate dicenda, Primò interroget nomen, ætatem, & patriam, Deinde quo anno fuerit religionẽ ingressus, & quẽ in ea gradũ obtineat, quod oportet, & maximè; ex eo enim Superioribus iurisdictio comprobatur,

tur, quod sit religiosus. Postea interroget, an sciat qua de causa fuerit detẽtus, vel ad iudiciũ vocatus. Denique singil-
4 latim de crimine erit quærendum pro vt in actorum exordio fuerit descriptũ, & prout ex testium depositione colligitur, & vt reus agnoscat, teneri eum simpliciter, & sine dolo veritatẽ manifestare, præcipiet Secretario, vt testium depositiones, testium nominibus tacitis legat, exinde enim cognoscet grauissimè peccaturum, si iuridicè interrogatus crimina negauerit.

5 Quotiescumque enim á iudice competenti interrogatur reus iuridicé tenetur dicere veritatem inquacumque causa, ex receptissima S. Thomæ sententia 2. 2. quæst. 69. articul. 1. dicemus lib. 2. cap. 4.

6 Dicitur autem quis iuridicè interrogari, cum interrogantis subiectus est iurisdictioni, & cum crimen saltim est semiplenè probatum per vnum testem oculatum omni exceptione maiorem, aut per famam, aut per indicia probata, quæ semiplenam saltim efficiant probationem. Tunc enim oportet, vt hæc in actis sint à notario recepta, & reo notificata; si causa sit huiusmodi, quæ requirat propter grauitatem processum componi, & tunc erit testium depositio à Secretario recitanda, ex tutiori sententia, vt diffusè dicemus. d. cap. 4.

7 Diximus etiam testium nomina reticeri à Secretario deberi, quia cum hæc informatio sit summaria, & extra ordinẽ ante citationem recepta, iterum in plenario erunt testes examinandi, vt capite. 13. dicemus, & tunc nomina manifestabũtur, & ne antea possint præueniri testes, rectè vsu receptum, & admissum est occultari nomina oportere, vt tradit D. Paz vbi proximè, & Salzedo. d. capite. 128. in additione. Copia indiciorum. Rodriguez. tom. 2. quæst. 18 art. 2.

8 Iniustè autẽ reus interrogatus non tenetur se prodere, sed subterfugijs poterit veritatem occultare, nullum verò mendacium dicere, quare maximè cauere debet Superior, ne sinè iusta probatione ad confessionis examen accedat. Vbi verò iuridi-

iuridicè interrogatus reus noluerit respondere, poterit reo notificare, & protestari, quod ni directè respondeat, vel per confessionem, aut negationem, rei taciturnitatem iudicandam fore pro delicti confessione, & sub hac protestatione interrogauit, quod si iterũ tacuerit, consensisse, & fassum fuisse dicet, vt ex alijs tradit Salzedo supra versi. 4. & hoc modo extorquere conabitur responsionem, vel etiam per obedientiæ præceptum.

9 Licet autẽ reus negauerit crimen, nihilominus de his, quæ testes deposuerunt erit interrogandus, curandũque, vt bonis artibus veritas eliciatur, & prudentèr aduertendũ, siqua ex eius verbis possit colligi contradictio, vt inde conuincatur.

10 Consueuere etiam iudices testes adducere, vt reum præsentem suis depositionibus veritatem fateri cogant, vt tradit Clarus. d. §. fin. q. 45. versi. pænult. Quod quidem in regularium causis raro aut numquam fieri posse videtur, maximè si testes sint religiosi, nè odia nascantur, quare magna prudẽtia opus erit, vt Superior, hoc medio vtatur.

Tum etiam minimè Superior, vt veritatem extorqueat, poterit reo impunitatem promittere, sed cum Salamone pro occasione, & tempore sapientèr, & prudentèr inuenire aliquod remedium, quo veritatem fateri alliciat.

12 Generaliter non potest Superior interrogare de alijs criminibus præter ea, de quibus testes deposuere. ca. cum oporteat, de accusatio. *Soto. d. lib. 5. q. 6. art. 2. Nauarr. d. lib. 2. cap. 4. nu. 170. & Paulus III. in Bull. 58. Ijdem,* inquit, *iudices captum pro vno crimine super alijs, de quibus indicia aliqua nõ habẽt nullo modo interrogare præsumant.* Latè Prosper Farinac. in praxi. 2. p. q.

13 37. nu. *169.* Quod si crimẽ eius generis sit, quod nõ semel fiat, vt furtum, adulterium. &c. poterit de frequentia reus interrogari, maximè vbi testium depositione colligeretur, non semel illud perpetrasse, vel in his Superior nouerit delinquentis famam esse læsam. *vt in d. cap. cum oporteat.*

14 Generaliter etiam reus de socio criminis, siuè complice inter-

interrogari non poteſt, certis quibuſdam caſibus exceptis, nimirum in crimine læſæ maieſtatis Diuinæ, vel humanæ, cõſpirationis contra rempublicam, Principem, vel Prælatum, ſacrilegij, ſimoniæ, falſæ monetæ, aſſaſinij, ſeu publici latrocinij, item in crimine quod ſinè ſocio committi nequit, vt in peccato nefando, & in alijs de quibus. *capite 5. numer. 28. egimus*, ex quibus malum aliquod graue religionis bonò cõmuni imminet, vel cum eſt aliorum infectiuum, vel de illis, quorum iam fama læſa eſt. Hæc enim eſt quædam ſpecialis inquiſitio, in qua ſeruari illa debent, quæ tradidimus. cap. 7. Hæc omnia collegimus breuiter ex text. *& gloſſa, & doctoribus in capit. 1. de confeſsis. Boerio. deciſio. 319. Nauarro in Manuali. capit. 18. numer. 58. Menoch. de arbitrar. caſu. 474. numer. 18. Maſcardo. conclu. 1311. numer. 1. volum. 3. Nauarra. dict. libr. 2. capit. 4. numer. 172. Farinacio. in praxi. 2. tomo. quæſtion. 43. à numer. 1. & ex illis quæ diffuſè diximus. capite. 7.* Interrogatus autem in eo caſu, quo interrogari non debet eius depoſitio, nec iudicium contra ſocium facit. *ita Boerius, Maſcard. & Farinacius qui alios adducunt. Pariſius, conſi. 54. numero. 15. volumin. 1. Rolandus. conſilio. 16. numero. 18. libro. 1.*

15 Finito examine Superior interrogauit reum, quomodo velit in ea cauſa ſe defendere, & dicet, quod poterit aliquem religioſum deſignare procuratorem, qui ſuo nomine gerendis in iudicio aſsiſtat, poteſt enim reus in carcere incluſus procuratorem nominare ex Superioris licentia. *Clementin. religioſus de procurat. Imola. in cap. cum. I. & A. num. 22. de ſentent. & reiudicata*, & in criminalibus poſſe reum carceratum procuratorẽ conſtituere omnes admittunt. *Butrius in cap. veniens. num. 13. vbi Abb. num. 20. dicens communem de accuſat. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quæſt. 80. num. 4. Farinac. 3. tom. quæſt. 99. part. 1. nu. 134. & Iulius Clarus. d. §. fin. quæſt. 32. verſi. item quæro.* Quod ſi eligerit, breuiter in actis notarius mandatum deſcribet.

16 Quod ſi noluerit reus aſsignare, Superior notificabit, quod

ad vlte-

ad vlteriora in processu peragenda progredietur, & ad ea citabit peremptoriè reum, vt se defendat, suasque producat exceptiones; & quæ viderit expedire ad eludenda crimina, quæ contra ipsum opponuntur, vt idem Clarus, notauit. q. 45. num. fin.

17 Si reus, cuius confessio in iudicio recipitur, fuerit minor annis viginti quinquè, quia ipse ita asserit, & ex aspectu colligitur, propter ætatis imbecillitatem ratione naturali innitens ius statuit, indigere alterius patrocinio, & defensione, ne facilè decipiatur, qui sua negotia tueri non potest. §.1. de curator. Quapropter curator eis datur, qui curam illorũ gerat, sine quo, quæcumque geruntur in iudicio sunt nulla. l. Clarum. C. de autorit. præstan. diffusè Valles. consi. 31. vol. 1. Menochius. casu. 268. Paz in praxi. 5. part. 1. tom. cap. 3. §. 4. Clarus. d. § fin. quæst. 50. & ita in Sacræ inquisitionis officio obseruari tradit Pegña. 3. part. directo. com. 28. num. 117. in fi. Quod & in Hispania in quouis tribunali seruatur, in aliquibus Italiæ partibus non item, vt tradit Clarus. d, quæst 50. & ex practica Ferraræ, & Boerio. deciss. 63. num. 6. tr[illegible] it Decian. respons. 18. nu. 180. in fi. vol. 1. & ex Sfortia. 2. part. de in integ. resti. quæst. 65. num. 13. & ex Menoch. consi. 98. num. 149. lib. 1. Farinacius. 3. tom. de testibus, quæst. 81. cap. 10. num. 370. qui asserunt, minori in criminalibus non dari curatorem vsu receptum.

18 Consultius videtur quod Superior illi statim det curatorẽ, qui iurabit se rectè minoris curam in ea causa gestarum, quo existente non opus erit procuratorẽ alium nominare, sed ipse illius vice fungetur, & ipso præsente cõfessionem reus faciet, & alia quæ cum reo fieri oportebit.

CAP. XII. SVMMARIVM.

1 SVPERIOR *exquiret non solum, quæ criminis grauitatem augent, sed etiam quæ illam extenuare possunt.*

2 *Accu-*

2 *Accusatori, si adsit, actorum copia danda, vt accusationem proponat.*

3 *Iudex ex officio, vbi accusator non est, reo crimina obijciet.*

4 *Tempus à iudice est concedendum, vt reus suas probet defensiones.*

5 *Reo delictum agnoscente, vt processus, & causa breuitèr sit expedienda.*

QVOMODO SIT CAVSA TERMINANDA, vbi reus crimen confiteretur. CAP. XII.

1 VBI reus crimen confitetur, Superior singula exquirat, non solum quæ contra reum facere videntur, sed etiam ea, quæ delictũ eleuare, ant excusare possunt, omniaque à notario diligentèr excipientur, & reus confessioni subscribet. Quod si adsit accusator, ei confessionis copia erit danda, vt accuset, & accusationis copia reo, vt se defendat, in causa que progrediendum, vt tempus ad probationes faciendas vtrique parti conueniens concedatur, vt capite sequenti trademus.

2 In alijs vero causis, vbi potius iudicis officio agitur, Superior dicet, quod reo obijcit crimina ab eo confessa, quæ illũ onerare maximè videtur, intra decẽ dierũ spacium, aut aliud, quod videatur sufficere, vt ex multis. *Farinacius. 2. tom. in praxi. quæst. 39. num. 32. qui probat reum non posse suis renuntiare defensionibus. num. 51.*

3 Quod si reus aliquas opponat exceptiones, quæ verè delicta diluere videntur, ad testium examen tempus asignãdum, & testes in summaria, item examinandi erunt, & de illis interrogandi, quæ reus asserit.

4 Quod si nihil obijcit reus, & Superiori de delicto constat, eo modo quo diximus. *cap. 6. nu. 15.* (Aliquando enim rei vel carceris tædio, vel alia diabolica suasione crimina fecisse affirmant, quæ minimè commiserunt.) Vbi igitur Su-

 periori

periori de delicto cõstat, verè fuisse perpetratum, & reus fatetur nec adest acusator, nec reus defensiones proponit, & paratus est sententiæ parere breuissimè causa expediẽda, re maturè considerata, & reo ad sententiã citato coram eo á Superiore proferetur. Reliqua, quæ ad confessionẽ pertinẽt, & ad rei exceptiones plenius secunda parte trademus.

CAP. XIII. SVMMARIVM.

1 *ACCVSATORI actorum copia erit tradenda.*

2 *Superior, vbi non ad est accusator, crimina ex officio Reo obijciet.*

3 *Superior ad probationes faciendas terminum constituet.*

4 *Testes in summaria producti, in plenaria sunt necessariò reproducendi.*

5 *Sine partis citatine nil in iudicio factum valet, & ideo testes reproducendi.*

6 *Id etiam obtinet in causis, in quibus de plano, & sinè figura iudicij proceditur.*

7 *In causa hæresis de plano proceditur, & testes reproducũtur.*

8 *Testium prima depositio, ipsis in secunda ostenditur ex consuetudine. num. 9.*

10 *Iudex in secunda depositione diligentèr testes examinare debet, vbi aliquod adest indiciũ, vel falsitatis, vel deceptionis.*

11 *Iudex cuncta rimari debet.* 12 *Testis debet secundò iurare.*

DE MODO PROCEDENDI VBI REVS CRImen negauerit, & de testium necessaria reproductione. CAP. XIII

1 QVANDO criminis adest accusator, & reus negauit delictum, eodem modo, quo superiori capite diximus, est confessionis copia accusatori exhibenda, vt accusationẽ proponat, cuius copia reo dabitur, vt suas defensiones, & exceptiones opponere posit, quib⁹ propositis Su-

ris Superior terminũ vtriq; parti concedet, intra quẽ probare vnusquisque posſit, quæ ſuo iuri viderit expedire.

2 Verum tamen quando ex officio proceditur, eodẽ modo, quo ſuperiori diximus capite. Superior reo illa obijcit crimina, de quibus ex teſtiũ depoſitione fuit interrogatus, & fuere illi perlecta, neque illi depoſitionum copia concedetur, licet nonnulli aſſerant eſſe præbendam, ſed verius, & receptius eſt dari non oportere, vt tradit. *Iulius Clarus, dict. §. fin. quæſt. 49. verſi. item ſcias, & omnes. num. 5. infra referendi.*

3 Poſt obiecta crimina ad ea abluenda, & defenſiones proponendas, & comprobandas terminum aſsignabit cõpetentem, in quo etiam erunt teſtes examinandi, ſiuè primi, ſiuè alij, qui de nouo apparuerint, ſupra cap. 12. num. 15. ipſeque reus citabitur, vt per ſuum procuratorem, ſi ipſe ſit incluſus, adſiſtat ad videndum iurare, & examinare teſtes. Iam diximus ca. 12. nu. 15. poſſe religioſum aſsignari procuratorem à reo, præcipuè cum Superioris adſit licentia. *Clement. religioſus de procurator. Imola. in capite. cum. I. & A. num. 22. de ſentent. & reiud.*

4 In termino ad probandum conceſſo curabit Superior, quod teſtes in ſummaria informatione examinati, iterum de nouo teſtimonium perhibeant. Cum enim ſit indubitati iuris teſtium depoſitionem antequam reus citetur, nullam fidem quo ad cauſam decidendam facere. *capit. 2. cap. veniens. 2. de teſtibus. l. ſi quando eodem titu. l. penulti. de his qui ſunt ſui, vel alieni iuris. Butrius, & Felinus in d. cap. 2. num. 3. de teſtibus Natta. in repet. Clement. ſæpè. §. quæ omnia num. 5. de verbor. ſig. Rolandus Valle. conſi. 8. num. 9. volu. 4. & alij modo refferendi.*

5 Quia ſinè partis citatione nihil in iudicio eo abſente fieri poteſt, tã de iure naturali, quàm diuino, vt diximus capite nono, conſtat apertè omnino parte citata reproduci oportere, & ipſos deponere denouo, quia illa prima de-

posito ad ordinem iudiciarium pertinuit, & non ad causam principalem, & hæc est propriè prima, & iusta, quæ fit parte citata, & ad iudicium vocata, vt traditur, *in dict. cap. veniens. 2. Bart. in l. fin. num. 9. de quæstio. Panormit. in cap. si clericus num. 15. de foro compet. neruosè Nauarrus in cap. inter verba. Corol. 64. num. 738. cum seq. Iulius Clarus. dict. §. fin. quæst. 45. versi. cæterum. D. Paz. d. 5. part. 1. tom. cap. 3. §. 9. num. 1. Salzedo, ad Bernar. Diaz. cap. 128. litera C. versi. post confessionem. Albertinus, de catholicis assertio. quæst. 34. nu. 16. Simancas, in catholicis instit. tit. 64. de testibus. num. 16. Rojas. 2. part. de hæreticis. num. 108. Mascardus de probationibus. to. 3. conclu. 1361. nu. 4. qui alios in hanc partem citat.*

6 Quod etiam habet locum in causis, in quibus sinè strepitu, & figura iudicij proceditur, quia pertinet ad naturalē defensionem testes parte citata examinari, & ita nullo priuilegio hæc defensio tolli potest, vt patet. *ex Bart. in l. filius familias num. 4. de donatio. Felin. tradit. in cap. 2. num. 4. & 9. de testibus ex Anto. Gabrielio. lib. receptarum. titulo de citatione. conclu. 1. num. 37. & alijs Mascardus, vbi proximè Arnaldus Alberti. de Agnos. catho. d. quæst. 34. à num. 20. Osascus decis. Pedemont. 79. num. 19. Farinacius diffusè, tomo de testibus. quæst. 72. cap. 2. à nu. 98. Ita vt nihil, e miro probent. d. cap. 2. de testibus, ibi, Nullius momenti.* vbi omnes notarunt, & supracitati, vnde nec iudicium ad torturam, sed vt reus prehendi possit, faciunt.

7 Quapropter cum causa hæresis sit de plano, sinè figura, & strepitu iudicij terminãda, cap. fin in principio de hæreticis. lib. 6. Directorum Inquisi. 3. part. quæst. 54. nihilominus tamen testes in summario recepti, sunt iterum examinãdi, vt in plenario fidem faciant, vt tradit Albertinus, Simancas, & Rojas vbi proximè.

8 Est autem inter doctores controuersia, vtrum in hac secunda testium depositione, sit prima testibus ostendenda, nè facilè sibi ipsis contradicant, quidam affirmant,

alij

alij vero negant, de quo *Bart. in l. eos qui, nu. 6. de falsis. Boerius decis.* 108. *Menochius de arbitrarijs. casu* 109. Obtinuit
9 tamen frequentèr inter notarios, quod prima depositio testi ostendatur, & ipse ratam habeat, & dictis stet, tradit. *Paz 1. tom. 5. part. cap. 3. §. 9. num. 6. Menochius ad iudicis arbitrium pertinere rectè existimat, id, que valde probamus.* Nam non cõ-
10 temnendas esse iudicis partes credimus, quando diligentèr veritatem inuestigare curare debeat. Si enim reus in sua confessione ita fuerit versatus, quod iudex suspicetur testes, vel fuisse deceptos, falsa aliqua exteriori apparentia suasos, vel ex alia causa falsum deposuisse, sui muneris erit, iterum diligentèr examinare, & aliquas circũstantias quærere, vnde ipsi conuincantur, & meritas pœnas de falsa criminatione luant. Quod quidem à Daniele factum Diuina
11 testatur scriptura. *Danielis cap.* 13. Nam in secunda depositione loci circunstãtia interrogata, apparuit accusatio illa, & depositio commentitia, & rectè ipsos incapita sua fuisse mentitos. Itaque prudens Superior cuncta rimari debet, & ideo in Sacro Inquisitionis Fidei tribunali, asserit Simancas testes cogi non viso primo testimonio iterũ deponere. *d. titul. 64. num. 24.*

12 Testis quando ratam primam depositionem habet, debet iurare eo modo quo diximus. *cap. 9. num. 6. tradit Farinacius. de testibus. quæst. 74. num. 47.*

CAP. XIIII. SVMMARIVM.

1 *TESTIVM publicationem ad processus substantialia non pertinere multi arbitrantur, contrarium nonnullis asserentibus, num. 2.*

3 *Iudex testium publicationem omittens contra iustitiam facit.*

4 *Testium publicatio continet testium depositiones, & nomina.*

5 *Id etiam obtinet in causis, in quibus de plano proceditur, vt in heresi.*

6 *In nullo casu possunt testium nomina occultari.*
7 *Etiam in causis regularium.*
8 *Nomina testium occultantur in causis regularium leuioribus.*
9 *Testium nomina sunt publicanda in causis grauioribus regularium.*
10 *Testium nomina occultari poterunt, vbi illis imminet periculum graue.*
11 *Testium nomina omninò publicanda, vbi religiosus ab externo accusatur.*
12 *Superior, vbi testium nomina occultauerit, diligentèr de vita testium inquirat.*
13 *Superior debet, sicut in sacro inquisitionis tribunali versari, vbi nomina testium occultauerit. Alioquin coram Deo tenebitur. numer. 14.*

DE TESTIVM PVBLICATIONE, ET AN testium nomina sint reo manifestanda.

CAP. XIIII.

QVONIAM testium depositiones fieri debēt secretò,& reorum interest, vt possint se deffendere, earum copiam habere, semper in iudicio fit testium publicatio, vt reus agnoscat, quid contra ipsum probatum sit,& quo vitio testes laborent, vt eorum testimonio non credatur. Quæ quidem publicatio (licèt nonulli putent, nō pertinere, ad substātialia in ordine iudiciario, maximè vbi reus non postulauerit,& propterea omissa publicatione nullitatē in processu minimè adesse asseuerant. *ex glo. in ca. fi. verbo. indicijs de hæreticis. li. 6. Farin. in ca. licet Heli. nu. 2. de Simonia idem in ca. cum I. & A. de sentent. & reiudic. nu. 1. vbi Imola. nu. 9. & 19. Decius in ca. consuluit. nu. 5. de officio delega. Menochi. de arbitrar. li. 1. quest. 32.* Nihilominus tamen multi incriminalibus cōtrariū sentiunt, vt & ex eisdem apparet,& ex, *Iulio Claro. §. fin. quest. 49. numer. 1. D. Paz. 1. parte. tomo. 1. 8. temp. num. 141.*

Sed

3 Sed quidquid in hoc ſit, apud omnes indubitatũ eſt, cõtra iuſtitiam facere iudicẽ, qui teſtium publicationẽ omittit, cum rei excludat defenſiones, vt notauit *Felin. d. cap. cũ I. & A. num. 2. vbi optimè Imola. nu. 19.* & ſupra relati præcipuè Clarus, & D. Paz, & in quo hæc defenſio cõſiſtat præclarè Innocentius III. in Concilio Generali expoſuit his verbis. *Vt facultatem habeat defendendi ſe ipſum non ſolum dicta, ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei (vt quid, & à quo ſit dictum appareat) publicanda nec non exceptiones, & replicationes legitimæ admittendæ, ne per ſuppreſsionem nominum infamandi, per exceptionem verò excluſionem, deponendi falſum audacia præbeatur.* in capite qualiter, & quando 2. §. debet de accuſation. Scimus in illius conſtitutionis fine aſſeri; Hunc ordinẽ contra regulares perſonas non vſquequaquè ſeruandum, ſed aduertere oportet, in quo caſu nimirũ, vt à ſuis poſsint adminiſtrationibus amoueri, vt ibi dicitur apertè. At verò cum agitur de criminè, vt puniatur, & non ſolum à miniſterio remoueatur, procul dubio non id cõſtituitur, quod idem met. *Innocentius III. expoſuit in cap. perpetuas de Simonia.* de quo nos in ſecunda parte cap. 3. agemus.

4 Continet igitur teſtium publicatio, tam depoſitionum manifeſtationem, quam nominum ipſorum declarationem, quæ reo ſunt aperienda, vt omnium eſt receptiſsima ſententia, vt videre eſt apud doctores. *in d. cap. qualiter, & quãdo vbi Felin. num. 17. Pariſi. conſi. 2. num. 155. lib. 4. Repertor. Inquiſitorem. verbo nomina, Simancas. in catholicis. tit. 64. n. 27. Rojas ſingulari. 140. Iulius Clarus. d. §. fin. quæſt. 49. num. 1. Salzedo. ad Bernard. Diaz. cap. 128. litera. C.*

5 Et quidem id obtinere in iudicijs, in quibus de plano, & ſinè figura iudicij proceditur, conſtat apertè ex Bonifacio VIII. in c. fi. de hæreticis li. 6. In quo in hæreticorũ cauſis de plano, ſine figura iudicij procedi iubet, & vbi propter potẽtiã perſonarũ, cõtra quas inquiritur, graue teſtibus periculum immineret, teſtiũ nomina in publicatione reticeri cõ-

cedit, & adijcit. Cessante verò periculo supradicto, accusatorum,& testium nomina, prout in alijs fit iudicijs publicentur. Cæterum in his omnibus præcipimus tám Episcopos, quám Inquisitores puram, & prouidam intentionem habere, nè accusatorum,vel testium nomina supprimenda, vbi est securitas,periculum esse dicant,nec in eorum discrimen securitatem asserant,vbi tale periculum inmineret, super hoc eorumdem conscientias onerantes.

6 Ex quibus verbis manifestè colligitur, in omnibus caussis esse testium nomina publicanda,&quanti ponderis hæc publicatio sit, vt ponderauit etiam, *Parisius.dict.consi.2.nu.* 154. Vnde in nullo alio casu posse testium nomina occultari, *tradit Dominicus, in eodem.cap. fin.& Butrius in cap.præterea.nu.5.vbi Abb.num.7.de Sponsalibus.Salzedo ad Bernard. Diaz.cap.* 130.*litera.D,versi. sed silentio.*

7 Idque etiam in regularium causis obtinere, quod testiũ nomina manifestentur,docuit Bernardi glossa in cap.olim. verbo. Copia, de accusatio.sequitur Panormit. ibi num.8. contra Hostiensem,& Ioannem Andream,qui hoc arbitrarium dixere, quod tamen in aliquo casu non negat Panormitanus.

8 Nos quidem rem ita accipi oportere, & ad concordiam reduci asserimus,si culparum differentia, quam capite. 5. §.1.exhibuimus,consideretur. Nam in leuioribus culpis,in quibus nullum reo imminet periculum consideratione dignum prudentèr facit Superior,qui denuntiatorum, & testium nomina occultat, id enim maximè conducit ad animorum tranquillitatẽ,& pacem inter religiosos conseruãdam,& è contrario iustè vereri potest rixas, & odia in religionis perniciem fore excitanda.

9 At verò in grauioribus criminibus, de quibus nos agimus, inquibus de punitione publica agitur, & religiosus periclitatur, constat diligentèr verum oportere inuestigari,& ideo testium nomina aperienda,& maximè vbi ab ex-

terno

terno religiosus accusaretur; Et nomina testium in his causis publicari debere in Sacra Minorum religione esse constitutum tradit Emanuel Rodriguez. 2.tom. quæst.3.art.1. infin.& quæst.15.art.1.infi.Quod si præfacti DD.culparum differentiam considerassent, non vtique esset inter eos disceptatio, sed satis fuit hoc Superioris remittere arbitrio, quod nos in hoc cōsistere arbitramur, manifestum que facit. *Innocentij III.* illa constitutio. *in d. cap. pertuas. infin.de Simonia, & declarauit Victorinus Mansus. de modo procedendi. cap. 7. num. 8.*

10 Quod si in aliquo graui casu Superior putauerit expedire, quod alicuius testis religiosi nomen supprimatur, quia graue periculum immineret; optimè faciet, si nomen non publicari præceperit, veluti quia reus, & si iam in carcere detineatur, eius tamen factio, & partium studium timeri potest, ne per potentiam, iniuriam, vel graue damnum inferant testi; Tunc autem Superior ponderet verba Archidiaconi, sicut, & Eimericus in directorio expendit. Ait enim. *O, tu quicumque iudex in tali causa benè aduertè verba ista, nam non dicit leue periculum, sed dicit graue, noli igitur reum priuare debito iuris ordine, sinè magna causa quoniam hoc fieri non potest, sinè offensione Dei.* ita in cap. fin.de hæreticis. in 6. Direc. 3.part. quæst. 76. Itaque tantum modo in graui testium periculo nomina occultet.

11 Deinde, vt nullo modo id admittat, vbi accusator, vel testis esset externus, tum quia nullum poterit à religioso timeri periculum, tum etiam, quia laici religiosis oppidò infesti sunt, & valde verendum est, nè per iniuriā eos falsis accusationibus, & depositionibus opprimere conētur. *cap. laicos. cap. laici. 2. quæst. 7. cap. de cætero. de testibus. Bernar. Diaz. cap. 130. num. 1.*

12 Denique diligentissimè Superior inquirat, an inter ipsum testem, & reum aliqua intercesserit inimicitia, & de testis vita, tam in religione, quám extra eam transacta inquirat.

 quirat.

querat. Ipsum reum conueniat, & interroget, quæ sit causa propter quam neget crimen testimonio certo in iudicio probatum? An credat sibi falso impositum? & à quo? & qua de causa? & an aliquando inimicitiã cum aliquo gesserit, vt vereri posit ab eo falsam criminationem impositam? Poterit etiam quasi aliud agens, occasione quæsita, testis memoriam facere, & curet vehementer, si quod in teste latet odium indigare. Insuper reo animos addat, vt suam innocentiam probare contendat in religionis fauorẽ, ne fœdo crimine, grauis nota religiosis inuratur.

13 Ita enim fit exactissimè in sacro Inquisitionis tribunali, & iudicum diligentia supplet abundantèr, id quod defensionis in testium nominibus supprimendis reo admittitur. *Directorium Inquisitorum Eimerici. 3. part. titul. Modi sex tradendi copiam processus, vbi Pegña. coment. 29. num. 119. Simãcas. titul. 64. num.* 10. Has itaque conditiones oportet seruet Superior, quando in negotio graui iudicauerit expedire, quod testium nomina supprimantur.

14 Quod si Superior id neglexerit, procul dubio coram Deo grauissimæ culpæ reus erit, cum velit sicut in causa hæresis testium nomina occultare, & religioso defensionẽ naturalem adimere, non verò eam diligentiam, & cautionem adhibere, quam Inquisitores in causa hæresis adhibẽt. Vsurpare officium, & non curam, & diligentiam prauum est, & iniquum. Ex nostra sententia consultius est, in his grauioribus testium nomina publicare, cum quo Superior graui se molestia, & scrupulo liberabit, at vbi euidens est testium periculum, occultet nomina, vt probabilis habet opinio; sed diligentissimè caueat, vt supradicta obseruet.

CAP. XV. SVMMARIVM.

1 *Testium*

1 *TESTIVM depositiones, & omnia publicantur, vt possint exceptiones contra eos opponi.*

2 *Testes possunt post publicationem refutari.*

3 *Testium repulsatio habet locum in summarijs.*

4 *Ratio dictat testes reijci ex causa posse, nè facile veritas succumbat.*

5 *Testium obiectio friuola, & fraudulenta non admittenda à Superiore.*

6 *Testium obiectio debet esse peculiaris, & non generica.*

7 *Testibus oppositum debet probari, & tempus ad probationem assignandum.*

8 *Actorum copia accusatori, & reo danda, & causa non erit concludenda.*

DE TESTIVM REPVLSA, ET DE CAVSæ conclusione. CAP. XV.

1 IDEO testium nomina, & depositiones publicantur, vt reus possit in sui defensionẽ exceptiones obijcere, quæ contra testes, & testimonia competunt, veluti, quod rei inimici sint capitales, vel quod ita sint deprauatæ vitæ, & conscientiæ, vt facilè credi possit, falsum dixisse.

2 Hæc autem testium refutatio post publicationem ab Innocentio III. admittitur in capit. præsentium de testibus, *Præsentium*, inquit, *autoritate statuimus, vt siquis post depositiones testium publicatas obijecere voluerit in personas eorum, ei tunc tandem id liceat, cum iuramento firmauerit, quod ad hoc ex malicia non procedat. Nisi forsam ante publicationem id fuerit protestatus, vel ostendere poterit, quod post publicationem didicerit, quod obijcit in personas*: de quo Menochius de arbitrarijs, casu 239. Quæ autẽ sint hæ obiectiones ex quibus testes repelluntur, nos secunda parte exponemus, cap. 3.

3 Et quamquã in his regulariũ causis summariè, & de plano procedatur, testium tamẽ repulsa locũ habet, vt planè constat

constat in cap. per tuas. de Simonia. cuius nos verba eodẽ loco afferemus; quod: & notauit. *Menochius lib. 1. quæst. 32. num. 6. de arbitrarijs, & Farinacius. tom. de testibus quæst. 62. limitat. 9. num. 201.* In summarijs enim, vbi plena requiritur probatio exceptionis contra testes admittuntur, at verò in illis summarijs, in quibus semiplena sufficit probatio, vt in possessoris, non agitur de repellendis testibus, vt rectè monuit *idem Menochius, & Farinacius, & in eo casu agit Maranta, 6. part. actu. 12. num. 17. in quo deceptus fuit D. Paz. 1. part. 1. tom. 9. tempore. num. 25. qui correxit, & melius dixit. 5. part. 1. tom. cap. 12. num. 58.*

4 Veritas namque ipsa, qua sola inspecta iudicare præcipitur, cogit huiusmodi testes fugere, nè per ipsos innocentiæ puritas confusa succumbat, vt ait Innocentius. in d. ca. per tuas, quare hanc testium exclusionem ad naturalẽ pertinere defensionẽ, putauit rectè Bartolus, & in hoc iudicio locum habere, tanquam iure naturali fundatam. *in d. l. filius familias. num. 6. de donatio. Decius. in cap. dilecti. num. 22. de iudicijs. Mansus. de modo procedendi, cap. 24. num. 1.* Iudicij enim integritatẽ maximè ex testium ratione pẽdere, omnes consentiunt. Atque ideo non omnes sinè delectu, sunt in testes admittendi.

5 Verum tamen sicut hoc iustum est, ita quoque eo prætextu nõ fraudibus, & dolis aperienda est via, nam vbi Superior viderit ex malicia testibus à reo obijci exceptiones, reijciat, illasque tantum modo admittat, quas iustas existimauerit, quas nos secundò libro. d. cap. 3. explicabimus, *vt Menochius. d. quæst. 32. asseruit, & Vestrius. in praxi. lib. 5. cap. fin. num. 34. & Farinacius vbi supra. num. 204.*

6 Præterea aduertere oportet, non sufficere generalitèr exceptiones opponere, sed specificè eas declarari debere, veluti si obijciat testem inimicum, exponat simul causam inimicitiæ, & eius indicia, quibus probatis Superior credat, valde timendum nè falsum dixerit, & sic in reliquis exceptio-

ceptionibus, nam vbi generaltèr obijciũtur, Superior audiet, sed terminum ad probationem non concedet, sic que tacitè reijciet. *docuit Boerius. decis. 321. num 2. Clarus. d. §. fin. quæst. 54. & supracitati.*

8 Quum igitur testiũ exceptiones dignas iudicauerit Superior quæ recipiantur, terminum constituet, intra quem earum probationes recipiet, eo ordine, & forma quam in ipsa causa principali tradidimus.

7 His finitis actorũ copia accusatori, si adsit, erit exhibẽda postea reo, si vero non adsit, ipsi reo dabitur, vt in sui deffensionem, quæ voluerit, proponat. Conclusio autem causæ non requiritur, vt tradit Clement. Sæpè de verborum significatione citatio verò ad sententiam audiendã exigitur. Dicemus capite. 18.

CAP. XVI. SVMMARIVM.

1 *SVPERIOR diligentèr inuestigare ex processu debet, quid probatum sit.*

2 *Si nihil contra reum fuerit probatum, reus est absoluendus.*

3 *Reus conuictus damnãdus pro criminis qualitate.*

4 *Purgatio canonica indicenda, quum reus diffamatus est.*

5 *Si contra reus adest plusquam semiplena probatio quid faciendum.*

QVID FACERE IVDICEM OPORTEAT, vbi causa fuerit conclusa, & de purgatione canonica. *CAP. XVI.*

1 VBI iam Superior ad eum processus statum deuenit, quo probationes sunt finitæ, & accusator, & reus proposuerunt, quæ viderint in causa expedire, tunc iudicis sunt partes, vt diligentèr examinet, quæ ipsum facere oporteat. Et in primis, vt id statuat exactè, & cum omni

cura

cura obseruare debebit, quid probatũ, quid vè probatum non sit, apertè que id colliget ex his, quæ nos secunda parte trademus.

2 Si repererit nihil probatum esse, quod suum animum moueat, vt credat reum deliquisse, & innocentem esse ex probationibus constare, vel si non innocentem saltim nõ probari crimen commisisse, erit omninò absoluendus, & accusator, si adsit, pro calumniæ culpa puniendus.

3 Sin verò ex testium depositione conuincatur, erit condemnandus pro criminis qualitate.

4 Si autem contra reum non adest plena probatio, sed vere constat de crimine esse diffamatum, tunc poterit canonicam purgationem indicere, vel si eam periculosam censuerit, & non adest accusator, absoluet ab institia iudicij.

5 Quod si parum absit, quin delictum sit probatũ, & criminis qualitas postulauerit, reum tormentis subijciendum decernet. Secundum igitur hanc distinctionem primò de purgatione canonica erat agendum, mox de tormẽtis, hæc enim duo sunt media, per quæ ad sententiam diffinitiuam deuenitur. Sed quia purgatio canonica rarissimè in vsu erit, ideo in secundo libro de illa agemus; Hic autem de tormẽtis sermonem instituemus breuiter.

CAP. XVII. SVMMARIVM.

1 *Tormentorum vsus in religiosis rarus est, aut nullus.*
2 *Religiosus tamen torqueri potest.*
3 *Tormentum probatio fragilis, & fallax.*
4 *Multa concurrere debent, vt religiosus torqueri possit.*
5 *Iniuria grauissima fit ei, qui iniustè torquetur.*
6 *Tortura remedium subsidiarium, vbi aliter reus non potest conuinci. num. 7. & num. 14.*
8 *Tortura in religioso locum habet, vbi delictum graui pœna corporali esset puniendum.*

9 *Tortura in illis criminibus adhibenda, quæ pœna capitis, aut alia corporali solet in sæcularibus puniri.*

10 *Torquendus non est reus, nisi contra illum sit semiplena probatio, & in religiosis maior.*

11 *S. Ludouicus statuit, nullum posse torqueri ad vnius testis depositionem.*

12 *Tortus sine legitimis indicijs, & si crimen fateatur, non potest puniri.*

13 *Torqueri non potest conuictus, excipitur in caput alienum. num .14.*

15 *Quæ concurrere simul debent, vt religiosus posit torqueri.*

16 *Religiosi mitius sunt torquendi, & inter ipsos religiosos alij mitius. num. 17.*

18 *Tormenta vsitata in religione exercenda non alia.*

19 *Verberum cruciatus in religione vsitatus, & perquem exercendus.*

20 *Sæcularis in defectũ clerici potest religiosum torquere ex cõsuetudine.*

21 *Hoc tamen in religionibus non est admittendum.*

22 *Religiosus sæpe monendus, & orandus, vt veritatem dicat, antequam torqueatur, & iuramentum abeo recipiendum de veritate dicenda.*

23 *Tormenti figura, & forma.*

24 *Reus non torquendus vltra vnius horæ spatium.*

25 *Confessionẽ in tormentis factam debet reus postea ratam habere.*

25 *Si confessionem reus reuocauerit, poterit iterum torqueri.*

26 *Si reus delictum negauerit, poterit iternm torqueri, prout iudex arbitratus fuerit.*

27 *Superior procliuior esse non debet ad religiosos torquendos.*

28 *Tormenti genus est pænitentiam imponere.*

29 *Tormentum insomnij, siuè vigiliæ, quo honestè, vel fæminæ torqueri possunt.*

30 *Noua tormentorum forma in religionibus non admittenda.*

DE

DE QVÆSTIONIBVS, SEV TORMENTIS, & in quibus casibus, & quomodo religiosus torqueri poterit. CAP. XVII.

1 IN causarum criminalium iudicijs frequens quæstionũ seu tormentorum apud sæculares est vsus, non tamen ita receptus apud ecclesiasticos, & multo minus apud religiosos. Neque enim inter religiosos vlla quæstionũ genera sunt admissa. Aliquando tamen, idque rarissimè in grauissimis delictis cognoscendæ veritatis necessitas ita cõpellere poterit Superiorem, *Vt quam sponte habere non potest confessionem, hanc diuersis cruciatibus è latebris suis religiosus tortor eruere debeat, vt dum pœnis corpora subijciuntur, quæ gesta sunt, fideliter, & veraciter exquirantur*, vt Eusebius Papa
2 præcipit, *in capit. illi qui. 5. quæst. 5.* Torturã autẽ, siuè quæstionem etiam de religioso Sacerdote, vt crimen commissum manifestet, haberi posse communis, & recepta est sententia. *ex cap. 1. de deposito. vbi glossa, & Anto. & Abbas, & Imola, & reliqui Doctores; & Abbas. in cap. cum in contemplatione. num. 6. de regulis iuris, Alciatus, in cap. 1. num. 43. de officio ordinarij. Syluester verbo. inquisitio. 2. num. 9. Bernardus Diaz in praxi. ca. 127. Simancas. in catholicis. titul. 65. numer. 46. Iulius Clarus. d. §. fin. quæst. 64. versi. sed an clerici. Victorinus. cap. 20. num. 3. Rodriguez. 2. tom. quæst. 19. art. 7. Pegña. 3. part. com. 110. num. 4. Farinacius. 2. tom. quæst. 41. num. 6. in connibus Prædicatorum veritatem stitutio extorqueri posse per inclusionem, vel per diciplinas, & alias pænitentias dicitur. d. 1. capite. 18. gloß. g.*

3 Sed in tormentis animaduertendum est, rem fragilem, & periculosam esse, & quæ sæpè veritatem fallat, vt ait Vlpianus. *Nam plerique siuè patientia, siuè duritia ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, vt in quouis potius mẽtiri, quam pati tormenta*

4 *menta velint. in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio.* Qua propter multa concurrere debent, ad hoc, vt religiosus possit torqueri, quæ omnia diligentèr superior obseruare debebit, nè alitèr in grauissimam excommunicationis sententiã in-
5 cidat, vt admonuit Syluester, & alij ex supra relatis. Tanta enim reo fieri asseritur iniuria, si contra iustitiam quæstioni subijciatur, vt nonnulli grauitèr existimarint, huiusmodi iudicem fore dignum, qui capitis pœna iniustitiam lueret, ita Clarus supra num. 1.

6 Primò igitur constare debet de delicto, vt iam superius exposui. cap. 9. num. 5.

7 Deinde aduertendum est, ita demum ad torturam deueniendum quando alitèr crimẽ probari non potest, est enim hoc remediũ subsidiarium in probationum deffectum admissum, vt non pro quolibet crimine exercenda sit tormẽti quæstio in religiosum, sed pro atrociori, & grauiori, quod graui corporali pœna in sæcularibus consueuit vindicari. *l. edictum; de quæstio. vbi Bart. Antonius Gomezius. tom. 3. cap. 13. num. 2. Clarus. supra versi. prætereà. Simancas. supr. num. 62. Paz. 5. par. 1. tom. cap. 3. §. 12. num. 33. Farinacius. in praxi. 2. to. quæst. 38. num. 4. & 6. quæst. 40. num. 4.*

8 In religiosis autem illud erit huiusmodi, quod ita veniat plectendum, vt multò maior proptèr illud de iure pœna imponatur, quam sit ipsa tortura. Iniustissimum namquè esset, si pro delicto, quod precum, aut ieiuniorum pænitentia esset plectendum, vt illud extorqueas, grauem inferas torturam, quæ maior ipsa culpa sit. Atquè certissima pœna, qualis in tormentis infligitur, crucietur, qui nondũ certus habetur delinquens, & luat certo supplicio incertũ crimen, quo conuictus nocens non afficeretur, ita B. Augustinus humana iudicia omni dolore, & miseria plena in tormentis considerat additq; *Et quod est intolerabilius, magisq; plangendum, rigandumque si fieri posset fontibus lachrymarum, cum propter ea iudex torqueat accusatum, nè occidat nesciens in-*

nocentẽ, fit per ignorantiæ miseriã, vt & tortũ, & innocentẽ occidat, quẽ, ne innocentẽ occideret, torserat. li. 19. c. 6. de Ciuitate Dei.

9 In summa illa crimina per tormentum extorqueri posse vidẽtur, quæ in sæcularibus vltimo supplicio, aut grauissima alia corporali pœna cõsueuerũt puniri, licet in Ecclesiasticis non sit imponẽda, sed alia, criminis enim grauitas ex pœnis, quibus illud cõmittens afficitur, cognoscitur, *vt ex Bart. in l. leuia de accusat. habet communis sententia apud Iuliũ Clarũ. li. 5. §. 1. versi. sunt etiã Prosper. Farin. in praxi. 2. to. q. 38. n. 6. & q. 42. n. 2. Aymon. consi. 137. nu. 11. Fran. Beciu. consi. 67. nu. 27.* Nam pro mensura peccati erit, & plagarum modus, *Deutoronomij. cap. 25.*

10 Deinde requiritur quod magna sint indicia, quæ iudici suadeant, reum delictũ commisisse, & quod illa indicia sint probata in iudicio plenario, & quod reus ea nõ diluerit, neque purgauerit. Non itaque ex leuibus indicijs, quis torqueri debet, sed ex grauibus, & vrgẽtibus, & ex quibus delictũ reum commisisse, magis quã semiplenè probatum sit. *colligitur ex. l. 1. in prin. & in l. fi. de quæstioni. & vtrobique Bar. Boeri decis. 103. num. 2. Siman. in cathol. tit. 65. à n. 14. Bernard. Diaz. c. 127. Clarus. d. li. 5. §. fi. q. 64. Menoch. li. 1. q. 84. n. 1. Paz. d. 5. p. 1. to. c. 3. §. 12. n. 36. Mascar. de probatio. concl. 1385. Rolã. consi. 12. n. 31. li. 3. Syluest. verbo. inquisitio. 2. n. 2, Rodrig. to. 2. q. 19. ar. 2. & 3. & alij. Farin. in praxi. d. 2. to. quæst. 37. nu. 3.* Et cum in clericis ad sit iuris præsumptio, quod non deliquerint, lucidiores, & clariores contra illos requirũtur probationes. *Menoch. de præsumpti. li. 1. q. 31. n. 8. Mascar. de probatio. 1. to. q. 10. n. 38. & to. 3. concl. 1221. n. 6. Farin. d. to. 2. q. 41. n. 9.* Dixi in plenario iudicio, nã in summario nõ sufficeret, quia illa summaria probatio nõ potest ad hoc admitti, ita sentiũt omnes citati, & mox citandi, & deffendit benè, *Nauar. in ca. inter verba. Corol. 64. nu. 744. diximus. ca. 11. nu. 1. & ca. 13. nu. 4.*

11 Plurimum etiam placet, quod Sanctus Ludouicus Galliæ Rex statuit, nullum virum honestum, vel integræ famæ, quam-

quamuis pauper existeret, ad vnius testis depositionem posse torqueri, vt tradit Boerius, vbi proximè. Sed quæ hæc indicia vrgentia sint, secundò libro exponemus capit. 7.& 8. Iterim illud sufficiat dixisse, si simul cum vno teste, cui nulla exceptio opponi potest, qui deponat, propriis occulis se vidiesse reum crimen committentem, adsint, & alij qui testificentur de alio indicio veluti, quod viderint reum per locum commissi delicti pertransire, vel quid simile. Itaque hæc indicia huiusmodi esse debent, vt parum absit, quin reus pro conuicto habeatur, & hæc in plenario.

12 Adeo autem ad torturam legitima requiruntur indicia, vt si reus inquisitione, quam legitima non præcesserunt indicia crimen confessus fuerit, & postea eam confessionē ratam habuerit etiam bis, nihilominus ea iustta non habetur, sed inualida, & irrita, ita vt damnari ex ea non possit, glossa cōnuniter recepta *in l. quæstionis habēdæ. ff de quæstionibus. vbi DD. Antonius Gomez latè. 3. tom. de delictis. cap. 13. num. 25. Roland. consi. 12. num 91. lib. 3. Gregorius. in l. 2. tit. 30. part. 7. glossa. 2. Mascar. de probatio. concl. 353. num. 1. & 1385. num. 5. Francis. Becius. consi. 70. nu. 5. & alij apud Farinacium in praxi. tom. 2. quæst. 27. num.* 110.

13 Sed sicut quis torqueri nō debet, sinè legitimis indicijs, quæ quasi probatū ostendāt delictū, ita nullomodo est torquendus, vbi plenè delictū fuerit probatū, quāuis reus illud cōmisisse neget. Quod nonnulli iudices facere consueuisse, vt veritatē extorqueāt, tradit Couarruuias, quos ipse merito improbat, tanquā perperā, & inique tormēta exercentes, *in practicis. c. 23. num. 5. & Iulius Clarus. d. q. 64. versi. scias etiā D. Paz. sup. nu. 9. & Anto. Gom. d. to. 3. cap. 13. nu. 20. Aymon Craueta. cons. 178. nu. 10. Boerius decis. 163. nu. 16. Farinacius d. tom. 2. q. 40. nu. 4. Nauarrus. in c. inter verba. Corol. 64. nu.* 774. Vbi autem reus cōuictus est, potest in caput alienū torqueri, ad detegendos nimirū criminis socios in atrocioribus delictis, in quibus diximus posse reos interrogari.

cap.11.*vt tradit Couaru. & Farin.sup.nu.* 18. *& Nauar.vbi sup.*

14 Et ſicut quando reus plenè conuictus eſt, nõ debet torqueri,ita nec quando alia via veritas haberi poteſt, & reus conuinci,eſt enim quæſtionis inuentũ ſubſidiariũ remediũ quo nullo modo poteſt iudex vti,niſi quãdo alitèr in plenæ veritatis cognitionẽ deuenire non valet.*l.edictũ.vbi Bart.ff. de quæſtio.Boerius.deciſ.*163.*num.*1. *Clarus ſupra & alij.ex ſupra citatis probat Nauarrus,ex cap.illi qui.*5.*quæſt.*5. *cuius verba.num.* 1. *attulimus in capit. inter verba Corol.* 64. *num.* 771.

15 Igitur vbi capitalia, & atrociora ſunt delicta, de quibus ſuperiori conſtat eſſe perpetrata,& aduerſus reum ſunt indicia,quæ magis quàm ſemiplenam probationem efficiũt, in plenario iudicio examinata,&quæ reus auditus minimè cõpurgauerit, & alio modo reus conuinci non poteſt,quia teſtes deſunt, nec alitèr verũ inueſtigare iudex valet, tunc petente accuſatore, ſi adſit,vel eo non exiſtente,ex officio ſuperior poterit religioſum ad torturam damnare.

16 Supereſt vt de modo, & forma,qua tormentum exerceri debeat, agamus.Et generalitèr clerici,& religioſi mitius torquendi ſunt,quam ſæculares,vt habet recepta omnium ſentẽtia,*ex Abbate,in ca.cũ in contẽplatione,de regulis iuris,*& ex illis quos nu.2.citauimus inter quos *Farin.n.*11.*qui n.*12. cõtrariũ ex quibuſdã defendit. Meminerint tamẽ iudices, ſiuè ſuperiores clericalẽ dignitatem frequentèr ſolere cõpoſitionem delicatiorẽ commitari,quæ cauſa legitima eſt, vt mitius quis torqueatur, vthabet recepta ſententia.

17 Et inter ipſos religioſos quidã ſunt gradus ſeruãdi,ſunt enim variæ hominũ conditiones, alij enim ſunt alijs robuſtiores, qui grauiora poſſunt tormenta perferre.Alij debiliores quibꝰ etiã inflicta minora,vitæ periculũ immineret. Alij nobiles,alij ignobiles, alij Sacedotes, alij non initiati, alij iuuenes,alij ſenes,quorũ omnium habenda eſt ratio, vt tradit Simancas.tit.*6*5.n.*6*2.Menoch. de arbitrar.caſu 271. Craueta.conſi.287.num.6.Farinacius.d.2.to.q.38.num.33.

Tum

19 Tum etiam, vt torméti genus sit in religione vsitatum, huiusmodi habetur, flagellatio, cuius meminit S. Augustinus. *Noli*, inquit, *perdere paternam diligentiam, quam in ipsa inquisitione seruasti, quando tantorum scelerum confessionem nõ extento equuleo, non sulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti, qui modus coerctionis, & à magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus adhibetur, vt sæpè etiam in iudicijs solet ab Episcopis adhiberi*. cap. 1. 23. q. 5. tradit Abbas. in dict. cap. cum in contéplatione, & alij in cap. 1. de deposito. Diaz. d. cap. 126. Victorinus. d. cap. 20. num. 3. Rodriguez. d. tom. 2. quæst. 19. articul. 7. & 8.

20 Huiusmodi antem verberatio fieri debet per superioré, vel vrgente necessitate per alium religiosum, id seruare statuit Clemens. III. in cap. Vniuersitatis. de sententia excomunic. Alioqui tam, qui præciperet, quam qui verberaret, in Canonis sententiam incideret. Verum tamen Alexander Sextus concessit, quod superior, per alium religiosum verberare posit, etiam si nulla ad id vrgeat necessitas, vt tradit Rodriguez. dict. quæst. 19. art. 8.

21 Multi existimant has euadi censuras, etiam si clericus à sæculari torqueretur, vbi non adesset clericus in torquendi arte peritus, idque vsu receptum tradunt Simancas. d. tit. 65. num. 47. Clarus. d. quæst. 64. num. 24. Paz. dict. cap. 3. §. 12. num. 49. Salzedo. in d. cap. 126. lit. E. Peña. 3. part. cóment. 110. num. 1. de quo Nauarrus. concl. 28. alias. 29. de sententia excomunic. Rodriguez. dict. quæst. 19. art. 8. Farinacius. quæst. 41. num. 15. tom. 2. in praxi.

22 Nihilominus tamen propter reuerentiam, & venerationem, quam in sæcularibus erga religiosos superior conseruare debet, indignum videtur, quod in tale mynisterium laycum adhibeat. Immò ei licet, quoniam non est necessaria aliqua artis peritia, vt religiosus torqueatur, cum non in equuleo, non fidiculis, non aquæ ciathis per vim epotis cruciandus, non vinctum retortis brachijs, sursum ac deor-

 sum

ſum extendendus; ſed manibus in anteriorẽ pectoris partem eleuatis nudato tergo verberandus, & ſi paulò robuſtior ſit, trabi alligatus nõ nihil a terra manib⁹ ſuſpẽſus poterit eleuari, quæ omnia cuiuslibet religioſi opera fieri poterũt, nec lictore, nec carnifice, nec tortore perito opus eſt.

22 Quando ergo neceſsitas ſuperiorẽ compulerit, hoc extremo vti remedio, ante per ſe, & per alios ſæpè ſæpius monebit religioſũ, & adhortabitur ad veritatẽ propalandam, & per Deum obteſtabitur, nè velit in ſe crudeliorem experiri Prælatum, quem nouit paternis viſceribus amare, ſe, & omninò anxium eſſe, cum videat, vel iuris præſcriptum ordinem tranſgrediendum, vel dilectum filium extra vſitatum morem quæſtioni ſubijciendum; has facilè ſolui poſſe difficultates, ſi veritatẽ agnoſcere voluerit. Sed quãdo ipſius pertinacia eò rẽ deduxerit, præſtare Patrem cum filio torqueri, quã iura violari. Et ante omnia iterum iuramento ab eo recepto confeſsionem ab eo recipiet, eo modo, quo diximus ſupra capite vndecimo, nam ſi crimen cõmiſit, cõſtat tunc eũ teneri veritatẽ manifeſtare, qui cõtra ſe pluſquã ſemiplenam probationẽ habet, nec aliquod habet ſubterfugiũ in Nauarri opinione; quã ibidẽ reiecimus.

23 Eum, qui torquendus eſt ante decem horas á cibo abſtinuiſſe, oportet, vt omnes obſeruant, qui de hac re ſcripſere, vt videre eſt apud, *Farinacium.d.2. tom, quæſt. 38. numer. 32.* Soletque noctu, & in loco occulto, vbi voces exaudiri non poſsint, tormentum exerceri. Loco igitur conuenięti, & hora aſsignata, Superior cum Secretario, & vno, aut duobus fratribus religioſum deferent, & ibi tormenti ſententia reo notificabitur. Præcipietque eũ ligari, & veſtes honeſtè exuere, vt tergum verberibus recipiendis nudum appareat. Secretarius omnia, quæ gerẽtur, diligentèr ſcribet, & ipſe, & fratres reum orabunt, vt veritatem manifeſtet, quam ſi manifeſtauerit pœnam cum miſericordia recipiet. Superior oſtendet ex animo ad virgam arripiendam

coactur

coactum descendisse, ita tamen, vt grauitatem sui muneris functioni congruentem obseruet, & vbi ad verbera fuerit deuentum, semper interrogauit, quæ omnia Notarius excipiet diligentèr.

24 Si reus perseuerauerit negando, pro qualitate criminis, & personæ flagellatio, vel breuior, vel longior erit, nè in ea religiosus deficiat. Plurimum placet, quod Paulus Tertius in Vrbe præcepit obseruari, ne reus vltra vnius horæ spacium in tortura detineatur, vt in constitu. 58. *incipit. Ad onus,* quem tẽporis modum superior minimè excedere debere videtur, breuiorem verò seruabit, si rei vires fuerint debiliores, itaque iusta regula tradi nõ potest. *Farinacius, in praxi. tom. 2. quæst. 38. num.* 54. & finita, & reo soluto illius cura erit cum charitate agenda.

25 Si reus crimen fateatur, vno integro transacto die erit iterũ à superiore, notario, & duobus testibus præsentibus extra locum, vbi fuit tortus, conueniendus, & interrogandus, an in confeßione constans perseueret, quam breuiter Secretarius scribet, nam illa confeßio per cruciatum extorta minimè nocet, nisi eam ratã postea habuerit, vt omnes supra citati tradunt. Limita in casu à nobis proposito *infra. 2. lib. cap. 8. num.* 4.

25 Quod si illam reuocaret, poterit iterum torqueri, vt tradit *Boerius decis.* 163. *num.* 19. *Simancas in catholi. titul.* 67. *num.* 43. *Anton. Gomez. d. tom.* 3. *cap.* 13. *num.* 27. *Mascard. de probat. conclu.* 355. *nu.* 3. *Farina d. quæst.* 38. *nu.* 91. Sed placet Emanuelis sententia non decere regulares Prælatos, quæstiones repetere, nisi grauißimo id suadẽte facinore, & nouis grauiorib⁹ emergẽtib⁹ de nouo indicijs *d. to. 2. q. 19. ar. 9.*

26 Itaque vbi negauerit, in ratificatione, vel etiam in ipsa tortura, vtrũ reus sit iterum torquendus superioris erit artriũ, *vt Iulis Clarus, & alij tradunt præcipuè. Menoch. casu* 272. *de arbitrar. Farinacius. sup. dict. quæst.* 38. *num.* 72. Sed vltra tres vices reus torqueri non potest, vt ex supra citatis

constat, & ex alijs probat. *Farinacius. ibidem num.* 104. *&* *Antonius Gomez. d. 3. tom. cap.* 13 *num.* 27. In quo considerãdum, quod modo diximus, de sceleris grauitate, & nouis indicijs, & tum etiam si in homine robusto primum tormẽtum fuit leue.

27 Meminerit tamen Superior non tortoris, aut carnificis, sed Patris suscepisse officiũ, sicque de reo quæstionem haberi oportere, vt ille in animo, & corpore saluus fiat, vel innocentiæ, si crimen non admisit, vel pœnæ si illud commisit. l. quæstionis. de quæstio.

28 Poterit etiam Superior reum torquere per aliud pænitentiæ genus in religionibus vsitatum, veluti per aliqua ieiunia panis, & aquæ, & brachiorum extensionem in crucis formam per aliquod temporis spacium, & his similia, vt Rodriguez supra, & Victorinus.

29 Nec silendum putauimus, apud iudices sæculares esse vsitatum tormentum, quo rei peruigiles, & insomnes coguntur stare donec crimina fateantur, videre est apud. *D. Paz. d. 5. part. 1. tom. cap. 3. §. 12. num. 71. & 72.* Sed modus, quo vigilia indicitur omninò rigidus, & crudelis, Faciliorem, & etiam ad fœminas torquendas accomodatum, tradit. *Hipolytus de Marsilijs. in l. 1. de quæstio. num. 55. aliàs. 76.* quem sequitur, *Farinacius. d. 2. tom. quæst. 38. num. 70.* Nimirum quod reus quotidiano vestitu indutus in scabello ligneo sedere cogatur, vinctus, vt inde mouere se nequeat, duo ministri illi semper assistant, qui insomnem diem, & noctem agere compellant, qui in eo fideles sint, & in horas mutentur, vt ipsi somnum capere possint, & reum peruigilem cogãt. Asserit nullum reum in hac vigilia durare posse ad quadraginta horas, initio rem tanquam ridiculam contempsisse, re verò ipsa fuisse expertum, hoc tormenti genus maiora eruisse crimina, quam alia inusitata, & crudelissima, cnm tamen nullum in hoc crudelitatis genus exerceatur. Hoc omnium optimùm, & tutissimum quando nõ addi-

additur simul membrorum extensio, & potissimum vtendũ quo ad mulieres maximè honestiores, vt moniales, tradit. *Ex Farinacio, supra, & Flaminio Cartario, P. Martinus del Rio, disquisitio. Magica. lib. 5. sect. 9.* In religionibus noua quæstionis forma non est introducenda, verum tamen cũ casus indiceret grauissimus, in quo vsitata parum efficax videtur fortè, & honestior, & minus periculosa hæc iudicabitur, consulendus tamen esset medicus, nè ex rei qualitate, & corporis habitu huiusmodi vigilia homini noceret plurimum, vt si id timeatur omninò erit abstinendum. Alia de tormentis dicemus. 2. libro. cap. 12.

CAP. XVIII. SVMMARIVM.

1 *CONCLVSIO causæ non requiritur, & quid sit conclusio.*
2 *Innocentia rei quolibet tempore ostendi, & probari potest.*
3 *Citatio ad audiendam sententiam necessaria.*
4 *Sententia inconsideratè lata est nulla, quòd sit sinè causæ cognitione.*
5 *In scriptis, vel sinè illis, sinè vlla alia cæremonia sententia ferri potest.*
6 *Causam in sententia explicare non est necesse.*

DE SENTENTIA DIFFINITIVA, ET quomodo ea ferenda. CAP. XVIII.

1 QVAE hactenus tradidimus omnia eo pertinent, vt sententia diffinitiua feratur, ad quam minimè necessarium est, quod in causa concludatur. Est autem cõcludere finem probationibus imponere, vt quam primùm ad sententiam deueniatur. Nam conclusione facta dicitur iudici iam de causa liquere. *glossa, & doctores in cap. signifi-*

cauerunt, verbo, liquere de testibus. Felin. in cap. cum dilectus. num. 1. de fide instrumentorũ. *Sed in criminalibus causæ conclusio non fit iure optimo, quia semper ante sententiam* potest rei innocentia ostendi, & probari, *vt tradit Bartol. in l. Diui. fratres de pœnis. Felin. sup. num. 15. Menoch. lib. 1. de arbitrar. quæst. 35. num. 12. Clarus. d. §. fin. quæst. 62. num. fin.* Et ex hoc capite in hac causa conclusio non requiritur. Tum etiam quia cum procedatur deplano, omitti potest, quia nõ pertinet ad ordinis substantiam, dict. Clement. Sæpè, de verborum signifi.

3 Ad audiendam tamen sententiam reus citari debet, hoc enim necessariũ Clemens V. iudicauit in d. cap. Sæpè. Assignabit autem superior tẽporis spaciũ conueniens, vt causæ articulos, & acta, & merita possit examinare, & postea sententiam ferre; Nam vt præclarè Calixtus Papa, *Nos tẽpore indigemus, vt aliquid maturius agamus, cap. ponderet. 50.*

4 *dist.* Qua propter sententia breuissimo tempore lata nulla iudicatur, vt potè quæ præcipiti consilio, & non maturo librata examine, & pronuntiata credatur, nõ enim dici potest cognitum, quod nimis est festinatum. *cap. 2. de reiudicata, & sic sinè causæ cognitione,* Lata sententia asseritur nulla *à Bartolo. in l. prolatam. num. 10. C. de sententijs, & interlocutio. Dominic. d. cap. ponderet 50. dist. Felin. in capit. Ecclesia Sanctæ Mariæ. num. 35. de constitut. Crauetta. consi. 153. num. 1. Gabriel. lib. 2. commun. tit. de sentent. concl. 5. num. 34. Menoch. de arbitrar. quæst. 42. num. 2. Mascard. to. 1. conclu. 241.*

5 Poterit autem superior sententiam ferre, vel in scriptis, vel viua voce, dum tamen à Secretario excipiatur, & siuè interdiu, siuè noctu, & siuè sedendo, siuè stando pronuntiare. dicta Clement. Sæpè. *Menochius d. libr. 1. quæst. 60. 61. & 62.* Ex quo constat, quod cum sententia debeat ab ipso iudice de scripti recitatione proferri, aliàs nec nomẽ sententiæ meretur. capit. & si sententia de sententia, & reiud. lib. 6. Hoc tamen cum non sit substantiale nimimè requiritur;

quiritur, atque ita coram testibus Secretarius leget sententiam, superior dicet; Ita condemno, vel absoluo, vel iudico, pro sententiæ qualitate, postea reo, si præsens non ad fuit, erit notificanda, *Menoch. dict. lib. 1. quæst. 66.* Sed, & illa cæremonia quod à iudice sententia legatur, in desuetudinem abijt, in omnibus causis. *Maranta in speculo. 3. p. 6. partis. Decisoria iudicij. num. 56. Clarus. d. §. fin. quæst. 93. numero. 1.*

6 In ipsius sententiæ contextu minimè opus est, quod superior causam exprimat, propter quam eo modo iudicet, Imò consultius existimatur à doctis, non expedire, quod eam declaret, ne fortè ineptam, vel iniustã exprimat; Vnde id generalitèr erit obseruandum, nisi aliquid speciale adsit, quod ab alijs facilè aduerti nequit, quod explicari oporteat, tunc enim erit exprimendum aliàs, minimè. *ita Speculator de sententia §. qualitèr num. 13. Abb. in capit. sicut num. 11. de sententia, & reiud. Maranta. d. 3. p.rt. 6. partis decisoria iudicij num. 56. Iulius Clarus. d. §. fin. q. 85. versi. vlterùs. & quæst. 93. num. 1. Farinacius in praxi. 1. tom. q. 18. à nu. 62.*

Hæc dixisse sufficiat de ipso iudiciario ordine, & actorum descriptione, quæ tàm à Superiore, quàm à Secretario obseruari oportebit in processu componendo, vt iustè ad sententiam iustam ferendã procedatur; Quomodo autem sententia iusta feretur sequenti parte explicamus.

(?)

D. IO-

D. IOSEPHI ALDRETE, SOCIETATIS IESV PRESBYTERI.

DE RELIGIOSA DISCIPLINA TVENDA.

Liber Secundus. In quo iusta consulens misericordia, & pia sæuiens Disciplina proponitur, &c.

¶ CAP. I. SVMMARIVM.

1 1 *SVPERIOR diligentiam adhibere debet, vt vitia extirpet, & mansuetudinem cum rigore seruet.*
2 *Sine iurisdictione Superior delicta punire non potest.*
3 *Ratione delicti sortitur quis forum.*
4 *Sententia ex probationibus maximè pendet.*
5 *Sine probationibus rectum iudicium esse non potest.*
6 *Sine probatione iustè nullus damnari debet. & num. 7.*
8 *Iudex publicis vti debet testimonijs, & non priuatis.*
9 *Sententia secundum iuris dispositionem est ferenda.*
10 *Superiori maximè est necessarium cognoscere, quid sit in processu probatum.*

QVAE IN SENTENTIA DIFFINITIVA, VT IVSTA FERATVR, EXIGANTVR. *CAP. I.*

SI in omni benè constituta Republica Magistratuũ requiritur auctoritas, qui altercationes, & ambiguitates inter ciues componant, & quasi prouidi cultores, vitia extirpent, virtutes inserant, excessus corrigant, mores que
refor

reforment, multò magis in religionibus hoc necessarium est, inquibus sublimioris finis causa religiosi cōuenere, vt vnam efficerent rempublicam Diuino mancipatam seruitio, cui se totos exhiberent hostiam viuentem, sanctā, Deo placentem, & rationabile obsequium. Quod vt ab omnibus præstetur magna in superiore vigilantia, & cura necessaria est, sed & potestas, vt euellat, & abscindat, quod nullo modo potuerit paterna charitate, & dulcedine conseruare. Optimè enim Symmachus Papa dixit. *Ferro abscindenda sunt vulnera, quæ fomenta non sentiunt. Similiter, & illi extorres fieri debent ab Ecclesia, qui Sacerdotali admonitione non corriguntur, dicente Domino, Auferte malum ex vobis.* cap. in Canonibus. 16. quæst. 1. & in ca. sunt namque 45. d. S. Gregorius ait. *Regat ergo vigor disciplinæ mansuetudinem, & mansuetudo ornet sermone vigorem, & sic alterum commendetur ex altero, vt nec vigor sit rigidus, nec mansuetudo dissoluta. & in capit. sed illud eadem dist.* Quæ est ista misericordia? quæ est ista bonitas vni parcere, & omnes in discrimen adducere? Polluitur enim ex vno peccatore populus, sicut ex vna oue morbida vniuersus grex inficitur. sic ex vno fornicante, vel aliud quodcumque scelus committente plebs vniuersa polluitur. Hinc etiam alibi dicitur. Rectorem subditis, pietas matrem, disciplina partem exhibeat. Sinè hac igitur pia sæuiente disciplina, & iusta consulente misericordia Superior nil rectum diffinire poterit.

2 Et in primis superior potestatem coactiuam habeat, necesse est, vt quando opus sit, iustam ferat sententiam, quod est huius secundæ partis disquisitionis caput. Nam qui sinè iurisdictionis potestate est, priuatus existit, cui iustè nō paretur, & iniustè ipse in alienam messem, falcē imitteret. *l. fin. de iurisdict. omni iud. S. Thomas. 2. 2. quæst. 67. art. 1.*

3 Requiritur ergo quod superior iurisdictionem habeat in eum, qui delictū commisit, siuè ea sit delegata, siuè ordinaria, quæ etiam in eos exercetur, qui ad aliam pertinē-

tes

res prouinciam in aliqua domo, vel collegio iter facientes diuertunt, subsunt enim illius obedientiæ, qui ibi præest, iure enim Pontificio cauetur ratione delicti sortiri vnumquenque iurisdictionis forum. *cap. postulasti. cap. fin. de foro compețent.* Hoc tanquam totius operis fundamentũ in primo libro, capite tertiò locauimus, & nihil occurrit, quod hic addere possimus.

4 Deinde ad iustam sententiam requiritur probationum legitima examinatio. Nam quasi vniuersa iudicij diffinitio ex probationibus dependet; Etenim reigestæ veritas ex eis patefit, & detegitur, ac sinè veri agnitione nulla certa ferri potest sententia.

5 Qua propter rectum sinè probationibus iudicium consistere nequit, eas igitur,& diligentèr scrutetur, & subtilitèr expendat iudex necesse est, alioquin, vt rectè. S. Isidorus *in erroris labyrinthum intricãdo impinget, qui ante iudicat, quam intelligat, ante inculpat, quam iterando lecta perquirat.* cap. 1. 29. distin.

6 Ne autem temerè indiscussa iudicet, nõ quæ ab alijs dicuntur, sed quæ probata sunt credere debet, quæ diffusè, & elegantèr, S. Gregorius Magnus prosequitur. *li. 19. moralium. cap.* 14. Qui ex Euaristo Papa desumpsisse videtur. *Epistola 2. in cap. Deus omuipotens 2. q. 1: Deus*, inquit, *Omnipotens, cui nihil est absconditum, sed ei omnia manifesta sunt, antequã fiant, non ideo hæc (Sodomæ peccata,) & alia multa, quæ obprolixitatem capitulo non inserumns, perse inquirere dignatus est, non quod ea ignoraret, sed vt nobis exemplum daret, nè præcipites in discutiendis, & iudicandis negotijs essemus, & nè mala proximorum prius quisquam præsumat credere, quam probare. Cuius exemplo monemur, nè ad proferendam sententiam vnquam præcipites simus, aut temerè, indiligentèrque probata, & c. Mala verò audita nullum moueant, nec passim dicta absque certa probatione quisquam vnquam credat, sed ante audita diligentèr inquirat, nec præcipitantèr quicquam agat. Si enim*

Deus

Deus cognitor omnium Sodomorum mala (quorum clamor ad cælum vsque preuenerat) omnia sciens prius nec credere, nec iudicare voluit, quàm ipse ea cum fidelibus testibus deligentèr inuestigans, quæ audierat opere comprobaret. Nos qui sumus homines, & peccatores, quibus incognita sunt occulta iudicia Dei, hoc præcauentes nullum ante veram, iustam que probationem iudicare, aut damnare, debemus, &c.?

7 Ex quibus verbis satis apparet, quam magnam in probationibus diligentiam iudices adhibere debeant, & ad sententiam ferendam, non qualescumque sufficere, sed certas, veras, iustasque, & quæ fidelibus testibus constent, & firmẽtur, hæc enim omnia Sanctissimi isti Põtifices postulant, & quidem meritò.

8 Nam cum Iudex publico fungatur officio, publicis item debet vti testimonijs, & non priuata cognitione, vt optimè Sanctus Thomas. 2. 2. quæstion. 67. articul. 2. quem omnes sequuntur. Ac proinde illorum sequi fidem debet, quorum authoritas certa, vera, iusta, & fidelis ex iuris præscripto habetur, eorum è contrario suspectam, & fallacem reputare, quorum iuris dispositio reijcit testimonium. Quapropter, vt iustam ferat sententiam necesse est, vt cognitionem eorum habeat, quæ erga probationes in iure continentur.

9 Denique vbi iam ex probationibus, quid factum, aut non factum constare statuerit, non ex proprio arbitrio sententiam dicet, sed iuxta canonicas Sanctiones. Præclara enim est illa Sancti Ambrosij. *Expositi in Psalmis. 118. sermone. 20. Bonus iudex nihil ex arbitrio suo facit, & propositæ domesticæ voluntatis, sed iuxta leges, & iura pronuntiat, statutis iuris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, &c. Obsequitur legibus, non aduersatur, examinat causæ merita, non mutat, &c. In iudicando cordi magis est custodia veritatis, quam obedientia voluntatis. capit. iudicet. 3. quæstion. 7.* Id etiam Sanctus Gregorius vehemen-

vehementèr commendauit, *cap. summo pere.* 11. *q.* 3. cui finẽ imponit, his verbis, *Vt non ex corde nostro, sed præcepto Diuino condemnationis, & iustificationis sententiam proferamus.* Aristoteles quoque id etiam naturali, & optima ratione comprobat, *Melius,* inquit, *est, vt lex dominetur, quam aliquis ciuium, eadẽque ista ratione, si quos præesse oportet, ita sunt præficiendi, vt custodes legum, atque ministri, &c. Qui igitur legem præesse iubent, videntur iubere Deum præeße, & leges; qui autem hominem iubet præeße adiungit, & bestiam, libido quippè talis est. Atque obliquos agit etiam viros optimos, qui sunt in potestate, ex quo mens absque appetitu lex est.*

10 Vt itaque, superior agnoscat, quæ probatio secundũ iura sit iusta, & certa, quæ verò incerta, & illegitima, vt ad condemnationem, vel absolutionem procedat, vel etiam purgationem indicat, vel de reo quæstionẽ habeat, de probationibus primò in hac parte agendum censuimus, quanta potuimus breuitate, cùm tamen de illis nonnulli ingẽtia scripserint volumina, deinde vltimo loco adiecimus, quæ in vnoquoque grauiori delicto sit à iure pœna constituta; Vt quemadmodum in prima parte ostendere curauimus, qualitèr iustè aliquo iudiciario ordine seruato procedere posset superior, ita in hac secunda iustam secundũ constitutiones, & Canonicas leges ferre valeat sententiã.

CAP. II. SVMMARIVM.

1 *PROBATIONVM diffinitio.*
2 *Probationum diuisio.*
3 *Probatio plena quæ sit.*
4 *Probatio semiplena quæ dicatur.*

DE PROBATIONIBVS GENERALITER, & quæ sit plena, quæ semiplena, probatio. *CAP. II.*

IN

1 IN criminalium causarum decisione nil aliud dicemus esse probationem, quàm commissi delicti ostensionem iudici factam per modos legitimos, nimirum testium, cõfessionis rei, & aliarum præsumptionũ. Non enim ad vnã probationis speciem iudicis cognitio alligari debet, sed ex animi sui sententia veritatem vndecumque elicere curabit. *l. 3. §. eiusdem de testibus.*

2 Hæ autem probationes ad iudicium adductæ, & iam in actis descriptæ ad duas præcipuas species pertinẽt, Plenam scilicèt, & semiplenam, vt glossa tradit ver. speciem. *in dict. §. eiusdem.*

3 Probatio plena est illa, quæ tantam in iudicio fidem facit, quanta sufficit, vt iudex integrè credat, id verum esse, vt causam secundùm illam diffiniendam statuat; Hæc autem fit, per testes, per rei confessionem, per instrumenta publica, aut priuata, per euidentiam facti, per præsumptiones, & indicia; Denique per famam. Aliqui addunt, per iuramentum, nos id expungendum ab hoc numero duximus, quia in causis criminalibus non defertur iuramentũ, vt capite 5. in fin. dicemus. de alis verò singillatim erit differendum.

4 Semiplena probatio est illa, per quã rei gestæ fides quasi dimidiata à iudice adhibetur, si enim integra, & plena probatio ex duobus testibus omni exceptione maioribus constat, vnus testis fidelis semiplenam, & dimidiatam probationem efficiet.

¶ CAP. III. SVMMARIVM.

1 *PLENA criminis probatio ad minimum duobus testibus integris constare debet.*

2 *In criminalibus probationes luce meridiana clariores exigentur.*

3 *Veritas ab vno teste haberi potest.*

4 *In alterius detrimentum vnitesti plena fides non adhibetur.*

5 *Iure Diuino Pontificio, & ciuili duo testes ad plenam probationem requiruntur.*

6 *Testis omni exceptione maior, qui dicatur.*

7 *Non æquè omni teste credendum.*

8 *C. Per tuas de Simonia expenditur. & num. 9.*

10 *Inimico fides non adhibetur.*

11 *Inimicitiæ capitales, quæ dicantur.*

12 *Pauperes viles personæ, & criminosi à testimonio repelluntur.*

13 *Minor vingintiquinque annis in criminalibus à testimonio reijcitur.*

14 *Laicus contra clericum testis non admittitur.*

15 *Idem dicendum contra Religiosum non esse laicum recipiendum in testem.*

16 *Fœminæ à testimonio ferendo expelluntur.*

17 *Socius criminis integer testis non est.*

18 *Dementes, & furiosi testis esse nequeunt.*

19 *Accusator a testimonio ferendo repellitur.*

20 *Denuntiator in testem admittitur, nisi aliunde sit suspectus.*

21 *Testes minus idonei in legitimorum defectum admittuntur, sed solum modo faciunt indicium.*

22 *Testes infames, vel serui torqueri solent, vt testimonium dicant.*

23 *In causa criminali Religiosorum solum religiosi, & clerici, sunt testes legitimi.*

24 *Testes debent in depositione esse conformes, sed non verbis compositis.*

25 *Testes conuenire debent in substantialibus.*

26 *Testes contrarij sibi inuicē derogant, diuersi sunt singulares.*

27 *Testes diuersi sibi inuicem adminiculantes quasi plenè probant.*

28 *Testibus singularibus nihil plenè probatur, nec dānari ex eis quis potest Caietani doctrina expenditur.*

29 *Testi-*

29 *Testibus singularibus quid probari possit.*
30 *Testi, qui aliud deponit in iudicio, aliud extra, quanta fides adhibenda.*

DE TESTIBVS, ET QVI SINT OMNI EXceptione maiores, & qui numerus ad plenam probationem requiratur, & denuntiatorem rectè testificari. CAP. III.

1 VT crimen aliquod plenè probatum sit, duo saltim testes requiruntur, quibus exceptio obijci non possit, & qui testificentur se vidisse crimen perpetrare, & in rei gestæ narratione conueniāt: & legitimè in iudicio parte citata, & iuramento præstito fuerint examinati.

2 Hæc enim omnia concurrant necesse est, vt plenè de delicto constare dicatur. Etenim in criminalibus probationes luce meridiana clariores requiri, dicitur. *in l. fin. C. de*
3 *probatio*. In primis saltim duo testes exiguntur, quoniam licet veritas ab vno teste deponi possit, non sit dubium, & vnusquisque, vbi nullius versatur præiudicium, possit vni testi fidē adhibere. *glo. in l. Titio fundus. verbo. actiones de con-*
4 *ditio, & demonstr. Felin. in ca. cū contingat. n. 3.* de rescrip. Vbi tamen alterius versatur detrimentum, nulli quantūuis viro grauissimo, & in dignitate constituto fides tanta est adhibenda, vt ex ipsius sola testificatione reus damnari possit criminis. Hoc enim Diuinum ius antiquum prohibet. *Numer. 35. c.* Ad vnius testimonium nullus condēnabitur. *Deuter. ca. 19.* Non stabit testis vnus contra aliquem, quidquid illud peccati, & facinoris fuerit, sed in ore duorum, aut triū testium stabit omne verbum. Quæ testimonia Christus Dominus adduxit. *Math. cap. 18. & Ioannis. cap. 8. & Apostolus. 2. Corinth. ca. 13. expedit. rectè Nauarra in loco proximè citando.*

5 Idque omni iure receptū est Pontificio, & *ciuili. ca. omni negotio. c. licet vniuersis. de testibus. & in eis ordinarij scribētes.*

l. vbi numerus. ff. de testibus glossa. in summa. 2. q. 6. Sylvester. ver. testis. num. 5. Couarr. de testamen. cap. cum esses nu. 3. Anto. Gabriel. lib. 1. commu. tit. de testibus. conclu. 1. Et hoc minimè dispensari posse notauit, *Felinus. in cap. constitutus. num. 16. de constitut. benè Nauarra de restitut. lib. 2. cap. 3. num. 198.*

6 Deinde exigitur, quod sint omni exceptione maiores. ita dicuntur, quibus nulla potest exceptio opponi, perquã eorum fides minuatur. *glossa. ver. maiores. in cap. 1. de consanguini, & affini, & ibi Abbas. num. 5. Felinus. in cap. Ioannes. num. 44. de fide instrumen. Couarr. in practicis. cap. 18. num. 1. Arnald. Albertinus, de agnoscend. Catho. quæst. 34. num. 5. Farinacius. tom. de testibus. quæst. 62. à num. 1. Mascardus. 1. tomo. quæst. 6.*
7 *num. 69.* Neque enim fides æqualis adhibenda est viro plebeio, ignobili, flagitijs cooperto, & cuius fama apud bonos, & graues viros maximè læsa est, ac viro cum primis honesto, nobili; & cuius vitæ integritati nulla criminis nota obijci potest. Quare rectè iuris consultus scriptum reliquit. *In persona testis in primis explorandam esse conditionem, vtrum quis decurio, an plebeius sit, an honestæ, & inculpatæ vitæ, an verò notatus quis, & repræhensibilis, an locuples; vel egens, vt lucri causa quid facilè admittat, vel an ei inimicus sit, aduersus quem testimoninm fert. l. 3. ff. de testibus.*

8 Sed in hac disquisitione elegans est Innocentij III. decretalis, quæ cum agat de quorumdam monachorum causa, est notatione digna in cap. Pertuas. de Simonia, cuius verba hic ad scribenda curauimus, cum maximè superio-
9 rum instructionem constineat, Ait enim. *Noueris igitur quod nos illam epistolam, quæ sic incipit. Quamuis ad abolendam, nequaquam edidimus, sed aliam, quæ sic incipit. Licet Hely, nos edidisse fatemur, Ad cuius intelligentiam, credimus, distinguendum, vtrum is, contra quem agitur de Simoniaca prauitate, denũtietur simpliciter, aut criminaliter accusetur, & vtrum agatur secundum iuris rigorem, aut secundum temperantiam æquitatis. Item vtrum ipse sit regularis, qui iam renuntiauerit mundo, an*

sæcularis,

ſecularis, qui adhuc in mundo exiſtit, & an inferioris gradus, an excellentioris ſit dignitatis. Adhuc, vtrum ante fuiſſet claræ opinionis, & bonæ famæ, an grauitèr infamatus, & valdè ſuſpectus, & vtrum de facili poſsit puniri, an ſinè ſcandalo nequeat condemnari. Præterea vtrum teſtes ſint honeſti, an crimìnoſi, & an ſint emendati de crimine, an adhuc in crimine perſeuerent. Rurſus ſi crimina ſint eadem, vel minora, an paria, vel maiora; vtrum teſtes ex zelo iustitiæ, an ex malignitatis fomite depoſsuiſſe credantur. Denique vtrum ad prauitatem Simoniacam detegendam ſolà dicta teſtium inducantur, an alia etiam adminicula ſuffragentur. Hæc omnia ſunt ad intelligentiã illius epiſtolæ diſtinguenda. Ille quidem Pompoſitanus Abbas, qui iã pridem renuntiauit mundo, erat de Simonia, periurio, dilapidatione, ac inſufficientia grauitèr infamatus. Cumque per monachos, qui iurauerant perhibere teſtimonium veritati, Simonia multis modis videretur eſſe probata, ipſe contra teſtes multas exceptiones oppoſuit, conſpirationes videlicèt, inimicitias capitales, furtũ, & adulterium, vt eos à teſtimonio remoueret. Nos verò (nè innocentiæ puritas confuſa ſuccumberet, vel Simoniæ prauitas effugeret impunita,) illas dũtaxat exceptiones probãdas admiſimus, quibus fortè probatis, teſtes non zelo iuſtitiæ, ſed malignitatis fomite proceſsiſſe cõſtaret; vt cõſpirationes, & inimicitias capitales; cæteras autẽ exceptiones, vt furti, & adulterij, proptèr immanitatem hæreſis Simoniæ, (ad cuius cõparationem cætera crimina, quaſi pro nihilo reputantur,) duximus repellendas. Quoniam, & ſi probata, fidem teſtium debilitarent in aliquo, non tamen euacuarẽt ex toto, alijs adminiculis ſuffragantibus, præſertim cũ teſtes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem talitèr duximus admittendos; non ſecundum rigorem iuris, ſed ſecundum temperãtiam æquitatis, cum ageretur non criminalitèr, vt deponeretur ab ordine, ſed ciuilitèr, vt ab adminiſtratione amoueretur, tamqaum immeritus, & damnoſus.

Et vtique tales prælati ex leuioribus causis possunt ab administrationibus amoueri, sicut quorumdam religiosorum approbata consuetudo deposcit.

10 In primis igitur inimicitia capitalis fidē omninò detrahit testi, sed in inimicitiæ capitalis cōsideratione multa iudex debet expendere, cuius arbitrio plurimum tribuitur, vt constat *ex Felino. in ca. cum oporteat num. 5. de accusatio. Couarruuia. in practicis ca. 18. num. 3. Iulio Claro. §. fin. quæst. 24. num. 5. Menoch. de arbitrar. li. 1. quæst. 28. & casu. 110. Directorio. 3. p. q. 6. & ibi Pegña. cōm. 116. Mascar. de probat. concl. 857. n. 56. Tiberio Deciano. to. 1. li. 3. ca. 25. nu. 36. Prospero Farin. 2. to. q. 49. nu. 86. ita vt examinatus nullam prorsus fidem faciat. Innocent. in ca. cum. I. & A. de reiudicata, & ibi scribentes. Abb. & Felin. in c. repellantur. de accusatio. Roland. consi. 24. n. 44. lib. 1. Mascard. sup. Farin. tom. de testibus. quæst. 53. num. 22.*

11 Inimicitiæ enim capitales non solū considerātur ex causa grauissima, ex qua originem habuerunt, sed etiā ex personæ qualitate, si huiusmodi fuerit, quæ hominis stomachosi, & ad iracundiā maximè, & in vindictā procliuis, ita potuerit indignationē mouere, vt tēpus vlciscendi obseruans mendacium cōtra reum deponat, vel etiā si non ita graues sint inimicitiæ proptèr aliquā temporis opportunitatē eo modo hominē affecerint, vt facilè in deteriorē partē ab inimico facta semper interpretetur. Itaq; illæ dicūtur capitales inimicitiæ, quæ à causa grauissima, in qua siuè vitæ, siuè honoris, siuè omniū bonorū periculum versatur, principiū duxerit, siuè etiā à personæ qualitate, licèt non tam grauis causa fuerit, capitales reputantur, quæ omnia iudicis arbitrio permittuntur, vt supracitati tradiderūt. Et quidē hæc exceptio in quouis crimine etiā hæresis, vel læsæ maiestatis locū habet, nedū in alijs criminib⁹, quæ nō ita atrocia reputātur. In quouis autē, vt dixi, inimicus capitalis admitti nō debet, & admissus nullā fidē facit, vt omnes citati asserunt.

12 Deindè à testimonio repelluntur paupères, & viles personæ,

sonæ,& infames,& qui grauia delicta cōmiserunt, nisi fuerint emendati, vt constat ex suprascripta decretali,&ex ca. testimoniū, de testibus,& ex suprá citatis, *& Farinacio.d.to. de testibus.quæst.*56. Quæ etiam criminū, & infamiæ exceptiones, sicut, & inimicitiarum capitalium religiosis obijci posse, etiam constat ex illa Innocentij constitutione quæ magnam lucem præbet, in testium exceptionibus, vel admittendis, vel reijciendis, tum etiam, quod, & si aliquando testimonium tulerint, illud tamen minoris esse fidei, quàm alterius integri testis. Deniquè constat in grauissimis criminibus huiusmodi testium nō repelli testimonia, vt & annotauit Simancas, *in catholicis tit.*64. *de testi.*

13 Præter hos á testimonio ferendo in criminalibus minor viginti quinquè annis excluditur, quamuis si deposuerit,& quatuor decim annis sit maior, indicium aliquod facit. *l. in testimonium de testibus. Clarus.d.§.si.q.*24.*Gomezius. to.*3.*c.* 12.*n.*13.*Farin.to.de testibus.quæst.* 58.*nu.*10.*Mascardus.*3.*tom. concl.* 1247. *faciunt itaque quale quale indicium; vt videre est apud eosdem.*

14 Laicus aduersus clericum in his causis, quæ criminalitèr agūtur, testes idonei non sunt, licet in ciuilibus admittātur. oppidò enim laici quā infesti sunt ecclesiasticis. *ca.veniens.c.de cætero de testibus.c.laicos.*2.*q.*7.*Clarus sup.Bernar. Diaz.c,* 130.*Mascar.to.*3.*conc.*1358.*n.*46.*Prosper.Farin. d.to.de testib, q.*71.*opp.*13.*nu.*98. Qui etiam notant, quod quādo per alios testes veritas haberi non possit, vel quando crimen est notoriū eorum cōtra clericos admitti testimonium, extra hos casus eorū depositio solum facit indiciū, *Abbas.& Felin.in ca.de cætero.de testibus Mascard.vbi proximè. n.*51.*Farin.sup. à n.*109. *Emanuel Rodriguez putauit in monachorum causis non ita*
15 *suspectos haberi oportere,to.*2.*q.*10.*ar.*5. Sed non est, quod moueat, vt á iuris dispositione in hac parte recedamus.

16 Quod si laicus à testimonio ferendo reijcitur multo magis fœmina ob sexus fragilitatē iure Pontificio excluditur.

ca. mulier.33.quæst. 1. Abbas. & Felin. in cap. quoniam de testibus. Anto. Gomez. 3. tomo. ca. 12. num. 13. Mascardus vbi supra num. 30. *& Farinacius.* qui fæminas à testimonio ferendo in criminalibus expellũt, vnde multò magis in caussis regularium.

17 Socius criminis testis integer non est, facit tamen indicium, præcipuè in his delictis, quæ socio indigent, vt committi valeant, capite quoniam. vbi glossa. de testibus. Maius tamẽ, aut minus erit indiciũ, provt causæ qualitas, deponentisque autoritas iudicis animũ cõmouere poterunt, & suadere quòd verisimiliã referat. *Abbas. in ca. 1. nu. 6. de confessis. Simancas. d. tit. 64. n. 38. Directoriũ. 3. p. q. 64. cõment. 113. de his nos aliqua traddimus. li. 1. cap. 11. num. 14.*

18 Item dementes, & furiosi, nisi dilucida habeãt interualla, testes admitti non debẽt. l. qui testiũ. §. nec furiosus. ff. de

19 testibus. Merito etiam à testimonio ferendo Accusator, & eius agnati, & domestici familiares repelluntur. *c. 1. & 2. 4. q. 4. l. 3. testes. de testibus. l. 2. C. eodẽ. §. testes. 4. q. 3. l. nullus. de testibus. diffusè Farinacius. dict. to. de testibus. q. 60. illa. 1. nu. 64.*

20 Longe diuersa ratio est Denuntiatoris, qui crimẽ, quod cõmitti vidit ad superiorẽ detulit, eius enim testimonium recipitur, nisi aliunde exceptionẽ patiatur, Quoniã ad propriã vindictã nõ agit, neq; suam, aut suorũ prosequitur iniuriã, neque eius interest, quod reus puniatur. Quod si aliquid horũ in eo concurret, reijcietur, tamquã omnino suspectus, his verò deficientibus legitimus reputatur testis, cũ rẽ ipse viderit, & de eo, quod proprijs vidit oculis, testificatur. Quod Pascalis Papa statuit, in ca. in omni negotio. de testibus. qui in 1. d. Christi verba adducit, si peccauerit inte frater tuus. vbi notant DD. *præcipuè Abbas. n. 4. Felinus nu. 5. Nauarr. in Manual. ca. 25. nu. 33. Soto. li. 5. de instit. q. 6. ar. 2. con. 4. Siman. tit. 64. nu. 55. P. Valentia. 3. tom. disp. 5. q. 13. p. 2. versi. Denique. Bossius. in praxi. tit. de Denuntiatio. n. 2. Mascar. de probat. concl. 506. nu. 9. Farin. 2. to. q. 51. n. 176. & 3. to. q. 108. num.*

num. 151. *qui plures in eam sententiam congerit.P.Lessius.lib.2. de iust.cap.30.dubio.4.nu.29.Rodriguez tomo.2.quæst.12.art.6.*

21 Testes verò minus idonei,quãdo alij haberi nõ possunt, & ita in subsidium recepti, tantum modo indicium faciũt, neque enim aliorum testiũ defectus eos reddit legitimos, vt fides integra eis adhibeatur,notauit Clarus. *d.§. fi.q.24. versicul. sciendum.* Quare si huiusmodi testes minus idonei quatuor,aut quinque,aut plures testimoniũ perhibeant de crimine cõmisso,quod ipsi perpetrare cõspexerũt, dubitatur an crimen plenè probatũ dicatur,ita vt numerus testiũ eorũ exceptiones suppleat. Obtinuit,ad iudicis arbitrium hoc pertinere,qui pro testiũ qualitate,& alijs occurẽtibus melius scire poterit,quãta sit fides testibus ad hibenda.*Felin.in c.testimoniũ.n.5.de testibus.Decius in ca. licet causam.nu.* 80.*de probationibus,& quæ Menoch.de arbitrar.ca.su.*90.

22 Aliqui ex his minus idonei testes , veluti serui , & infames,torqueri solent,vt eorũ depositioni fides præstetur. *c. in primis §.testes.2.q.1.ca. 2.§.si res.4.q.3.glossa in summa.*15. *q.6.*Sed ad quæstionem deueniri non solet, nisi testis conspecta malicia,improbitate,vacillatione, & varietate, quæ iudicis animũ moueant , vt credat sinè tormẽto veritatem testẽ non dicturum,*vt ex pluribus probat Clarus. d.§. fin.q.*25. versi.sed quæro.qui etiam tradit , ita posse vehementer testẽ suspectum de veritatis occultatione , vt posit etiã clericus torqueri; Sed id accipiendum eo modo est , quo tanti põderis res postulat, cũ dixerimus primo libro,quot, & quanta concurrere debeant, vt clericus posit torqueri.

23 Ex his superest,in religiosi causa criminali tantum modo legitimos esse testes Religiosos,& Clericos,ni si aliũde eis obstet exceptio.*ca.de cætero de testibus,vbi Abbas , qui etiam in c.1.de iuramento calũniæ.Salzedo,& ad Bernarduũ Diaz. ca. 99.nu.*21. Et hi quidem,licet causa sit criminalis,iustè testimonium ferre possunt, cum superior sententiam sanguinis proferre nullo modo valeat. Sed neque , vt clericus sæcu-

laris coram religionis superiore depositionem faciat, Episcopi licentia est necessaria, quæ aliás coram iudice sæculari requiritur, *vt constat Innocentio in cap.1.nu.2. vbi Ioannes Andreas.nu.15. Abbas.num.17. de iuramento calumniæ. Salzedo.cap. 99. num.21.* Quoniam clerici testificari prohibentur dumtaxat in iudicio sæculari contra laicum. *ca.testimonium. 11.quæst.1.* Hoc quidem de testium personis dictum sit.

24 Superest, vt nonnulla de eorum depositione videamus. Debent testes in rei gestæ narratione esse concordes, non tamen ita, vt pereundẽ præmeditatum sermonem factum referant, tunc enim suspecti habẽtur, quasi ex condicto testimonium perhibeant, *vt notatur à Consulto. in l.3. de testibus & S. Ioanne Chrisostomo. B. Thoma. 2. 2. q. 70. art.2. ad.2. Simanca. d. tit.64. num.54. & alijs ex supra relatis.*

25 Quapropter si in facti substantia testes conueniant, licèt in aliquibus accidentalibus dissentiant, concordes haberi debẽt, quoniam facilè hominum memoria labitur, vt & Sanctus Thomas, & Simancas, & omnes tradunt, *& apud Anto. Gabriel. lib.7. commium. conclu.4. nu.* 15. Vnde est quod si in aliquibus præcipuis rebus, quæ facti substantiã attingunt, & illa variare efficiunt, veluti in tempore, in loco, in personis testes non conueniant; tunc distinctione opus est.

26 Aut enim dicunt contraria, & quæ simul stare non possunt, vt falsi illi senes, qui aduersus Susannam testimoniũ dixerunt, tunc sibi inuicem derogant, & falsi arguuntur. *cap. ex tenore. cap. cum causam de testibus.*

27 Aut nõ sunt contrarij, sed diuersi, quia possunt de diuersis factis deponere, & tunc testes sunt singulares, quorum vnusquisque in sua depositione semiplenam efficit probationem, non tamen conjunguntur, vt plenam efficiant, cũ de diuersis feratur testimonium. *ca. licet causam de probatio. vbi ordinarij. ca. nihilominus. vbi bona glossa. 3. q. 9. diffuse Boerius decis. 342. Simancas. d. tit. 64. nu. 61. Rojas. 2. part. de hæreticis.*

cis. assert.6.num.146.Directorium inquisi.3.part.q. 72.& com. 121.Farinacius.tom.de testibus.quæst.64.nu.64.

27 Quod si diuersi sint, ad eandem tamen tendant cõprobandam intentionem, vt quasi sibi inuicẽ adminiculari cõstat, tunc quasi plenam esse probationem, non verò ex toto plenam, *tradit Felinus in cap.licet ex quadam.num. 2. de testibus Decius, consi.650.num.10.Simancas. sup. tit. 64. num 14. Farinacius. d.quæst.64.num.147.*

28 In hac verò nostra disquisitione notatu digna est Caietani sentẽtia, qui ait. Regularitèr habet locum, vt per singulares testes, nullus damnetur, quia tamen multi singulares testes in factis iterabilibus violentam suspicionem inducunt, vt si vnus vidit aliquem committere vnum furtum, & alius vidit eundẽ committere aliud furtum, & sint testes omni exceptione maiores inter religiosos, quando quis existimatur aliàs tali vitio inuolutus, aut numerus multus talium constetium concurrat, si arctatus non confitetur, inueniri videtur quandoque subsequuta condemnatio, multorum patrum consilio fulta. Et licet hoc non sit secundum iuris rigorem, vbi tamen absque tormentis proceditur, non tàm ad puniendum, quàm ad salutem animæ, & regularis obseruantiæ fauorem tolerabile videtur, vt hæc probabilitas sufficiat ad certitudinem intereos, qui mortui sunt mundo. Quia tamen reus non potest ad huiusmodi sententiam tolerandam cogi, deberet ex huiusmodi indicijs per tormenta, religiosa tamen, veritas exquiri, vt sententia non feratur, nisi contra confessum, vel conuictũ iuxta sacros canones. *2. quæst. 1. Nos inquemquam. Hæc Caietanus. 2. 2. quæst. 70.art.2.ad. 2.Soto. lib.5.quæst.7.art.2.Iulius Clarus. §. fin. quæst. 54. versi. sed quid si agatur. Pegña. in direct. 3. part.commen.221. ex quo Rodriguez. tom. 2.quæst. 9. art.* 4. Quæ quidem Caietani sententia à superioribus notari, & seruari debet.

26 Licet enim cõmunis plurimorũ habeat sententia, posse in ge-

ingenere aliquem probari hæreticum per testes singulares, ea tamen validè à recentioribus impugnatur, & nō est huius loci eam examinare. Nihilominus, qui communem impugnant admittunt, quòd si plures testes omni exceptione maiores deponerent, vnusquisque in facto proprio, quod quidam, verbi gratia illum solicitauerit, vt nefario modo simul peccarent, & idem alij affirment, ex hac singularium testium depositione àdeo vehementem insurgere præsumptionem, vt huiusmodi criminis attentator habeatur, idque plenè probatū, cum ita iudicis animum hæc probatio afficiat, vt credat non potuisse fieri, vt tot testes conuenirent ad falsam imponendam criminationem, & facilè conuinci, eius animi propensionem, ad crimen nefarium perpetradum, *Simancas dict. tit. 64. num. 77. diffusè Pegña. dict. commen. 221. & magis Farinacius. dict. quæst. 64. à num.* 150. Verumtamen is pœna ordinaria puniri no posset, & consultius esset Caietani consilium huiusmodi forè tormentis subijciendum, vt ex ore ipsius veritas haberetur: licet Iacobi Simancas sententiamprobabilem maximè reputemus ex traditis à Couarruuia. *libr. 3. variar. cap. 3. num. 5.*

30 Deniquè in hac testium disputatione notandum est, quod vbi comprobaretur, testem extra iudicium contrarium dixisse eius, quod in iudicio mediante iuramento deposuit, huic depositioni fides adhibetur, cui per primam non derogatur, licet testis nōnihil suspectus haberi posit. Sicut etiā è cōtrario, si primò in iudicio interrogatus legitimè testimonium ferat, postea verò extra iudiciū reuocet, etiā asserendo per odiū falsum dixisse; nihilominus primæ depositioni fides adhibetur, hæc enim secūda extorta præsumitur ad rei fauorem, nisi ex alijs posit constare falsum deposuisse. Semper enim depositio iniudicio facta præualet. *glo. fi. & Abb. nu. 11. in ca. pertuas. de testibus, & ita habet receptasententia apud Boerium. decis.* 108. *& latius apud Anton. Gabriel.*

*Gabriel. li. 7. communium.concl.30.31.& 51.& apud Farinacium.quæst.66.part 4.à num.124.& apud Clarum.d.§.fin.quæst. 54.versi.*primus casus, qui variè distingunt, sed nos hæc annotasse sit satis. Quod attinet ad vltimum, quod testimonium in iudicio præuio iuramento parte citata feratur, nos plenè explicamus prima parte cap. 9. & 13. nec occurrit, quod hic addere possimus.

CAP. IV. SVMMARIVM.

1 *REVS iuridicè interrogatus tenetur veritatē dicere.*
2 *Reus iudicis iurisdictioni subesse debet, vt possit interrogari.*
3 *Procedēdi modus expēdi debet, vt iudex interroget iuridicè.*
4 *Probatio ad minus semiplena requiritur, vt reus interrogari possit.*
5 *Infamia, quæ semiplenam efficit probationem, requiritur.*
6 *Testium depositio non requiritur scripta in processu, quando processus in causis regularium non componitur.*
7 *Testiū depositio debet reo notificari, licet nōnulli dissentiant.*
8 *Iuridicè interrogatus veritatem negans absolui nō potest. & num. 24.*
9 *In causis capitalibus non teneri reum ad delictum manifestādum aliqui aiunt.*
10 *Verior tamen est contraria sententia, maximè vbi reus est conuictus.*
11 *Appellare non potest reus à iusta sententia.*
12 *In religionibus sententia sanguinis non fertur.*
13 *Reus interrogatus forma iuris non seruata non tenetur delictum manifestare.*
14 *Reum, qui delictum fecit, non posse dicere, non feci, nonnulli affirmant.*
15 *Mentiri nullo modo licet, sed in aliquo sensu potest dicere. Non feci.*

16 *Mentiri*

16 *Mentiri non dicitur, qui nonnulli falsum dicere.*

17 *In dubio, quando reus ignorat, vtrum iuridicè à Iudice rogetur, quid facere debeat.*

11 *Crebrior est opinio, posse tunc reum veritatem occultare.*

19 *Fallit, vbi commune bonum periclitaretur.*

20 *In causis regularium tenetur in dubio reus delictum manifestare.*

21 *Religiosus tunc solum parere non debet superiori, quando manifestè præcipit iniustum, aut contra Diuinũ præceptum, aut excedit limites suæ potestatis.*

22 *Iudex præsumitur procedere iustè.*

23 *Dubia in meliorem partem sunt accipienda.*

25 *Confessionem nonnulli asserunt, non esse probationem. Sed contrarium verius.*

26 *Confessio, vt plenè probet, multa continere debet.*

27 *Confessio coram iudice non sedente pro tribunali, dicitur extra iudicialis.*

28 *Confessionis conditiones, vt plenam probationem efficiat.*

29 *Confessio per vim, vel metum extorta non probat.*

30 *Confessio per errorem facta potest reuocari.*

31 *Incerta confessio non probat, sicut nec repugnans. num. 32. & è minore.*

33 *Confessio extraiudicialis plenè probat parte acceptante. licet nonnulli negent. num. 34.*

35 *Confessio geminata plenè probat, idem si facta coram magna multitudine. num. 36.*

37 *Confessio ipsa probat delictum, & plenè probata nocet.*

QVANDO REVS DICATVR IVRIDICE *interrogatus, vt teneatur crimen in iudicio agnoscere, & quam probationem faciat huiusmodi confessio, vel extraiudicium facta.*

CAP. IV.

(§)

1 REIECIMVS in hunc locũ tractationem diligentiorẽ obligationis, qua reus tenetur iudici interroganti veritatẽ aperire. Ita illud in primis occurrit dicendũ, Olim quidẽ varias fuisse iuris consultorũ opiniones, quas singillatim referre operæ pretium non est, cum iam omniũ recepta sit sententia. Quod quandocumque Iudex in causa criminali reũ interrogat iuridicè, tenetur omnino veritatẽ manifestare, siuè iudex ex officio procedat, siuè ad instantiã partis. *ita S. Thomas. 2. 2. q. 69. art. 1. vbi Caietan. Valentia, Salon, & reliqui Thomistæ, Soto. li. 5. de insti. q. 6. ar. 2. concl. 2. & de secreto mem. 2. q. 7. concl. 1. & 2. Innocentius in cap. 2. de confessi. Abb. in ca. 1. n. 3. de testibus cogen. optimè Antonius Gomezius. 3. to. ca. 12. nu. 5. Nauarrus in ca. inter verba. 11. q. 3. Corol. 64. nu. 722. & in Manuali. ca. 25. nu. 35. Lopez in l. 4. tit. 29. p. 7. Bernardus Diaz. & ibi Salzedo. cap. 126. aliàs 128. Couarru. in practicis ca. 18. nu. 7. & ca. 23. n. 5. D. Paz. in praxi. 1. to. 5. p. c. 3. §. 4. nu. 11. Ioannes Gutierrez. li. 1. canonic. q. c. 11. nu. 39. Farin. 2. to. q. 37. nu. 176. Corduba. li. 1. q. 43. dubio. 3. pag. 350. Nauarra. li. 2. de restitut. ca. 4. nu. 139. Graffis decis. li. 3. ca. 7. Toletus. Cardinalis. in sũma. li. 5. ca. 58. Iosephus Angles. in floribus. q. de correp. fraterna. art. 3. difficult. 7. Viguerius in institu. cap. 5. §. 2. versi. 6.* & alij innumeri quos sciens omitto. Sed non leuis difficultas est, quando dicatur iudex procedere iuridicè, quam, vt ordinatè, & distinctè expediam, sic constituo, primò considerandam iudicis personam, secundò modum in causa procedẽdi, tertiò quæ in actis probata sunt, quartò quod reus agnoscat se iuridicè interrogari.

2 Quoad primum, oportet, quod iudex legitimè in reũ iurisdictionẽ exerceat, quia suæ potestati subiectus sit, quod nos priori lib. cap. tertio explicuimus. Poterit eius iurisdictio, & si legitima, esse suspensa, vel per appellationem, vel aliam causam, quæ eius exercitium impediat, vnde legitimè in reum agere non possit, vt rectè Soto, Nauarrus, & alij, in quo nulla potest esse controuersia, est enim fundamentum

mentum sinè quo iudex non erit, sed priuatus, qui in reum potestatem nō habens iniuriam illi faceret, si eum, vt reum interrogaret, hic enim iurisdictionis actus est, sinè qua nullus iustè interrogat.

3 Quo ad secundum, expendi oportere procedendi formam voluit Abbas. *Panormitanus, in cap. 2. de confessis, num. 16. Angelus verbo confessio. & Syluester. eodē. quæst. 1. Nauarrus. in cap. inter verba, num. 722. & inclinat Soto. dict. art. 2.* In contrarium tamen nulla facta distinctione de modo, & forma procedendi reliqui omnes supra citati conclusionē statuunt, & confirmant, tantum modo considerantes, quid in actis probatum sit, quod nos tertio constituimus loco. Verum tamen nullo modo potest negari quin veniat in considerationem procedendi modus, alia enim necessaria sunt, vt iudex procedat in inquisitione, alia in accusatione, alia in denuntiatione, quæ omnia cum iā plenè in priori libro examinauerimus, non est quod in hoc iterum illa repetamus. Itaque statuendum est inspici oportere, quam iudicij formam superior instituerit, vt si in ea, quæ de iure fuerint requisita seruauerit, tunc iuridicè procedere dicatur. Nam vbi constitutiones canonicæ seruantur, quæ seuerè prohibent, inquisitionem fieri in peccatis occultis, nisi fama diuulgatis. *cap. qualitèr, & quando 2. cap. inquisitionis de accusatio.* dubium non est, quin nulla præcedente infamia iniustè fiat inquisitio, vt Nauarrus, & Soto notarunt, ita vt etiam si sit semiplena probatio contra reum nō teneatur delictum manifestare, & S. Thomam, & alios tenentes semiplenam sufficere, interpretantur in casu, quo accusationis via proceditur, vel in casibus exceptis, inquibus infamia non est necessaria, vt in casu proditionis, & aliorū exceptorum. Verumtamen cū iam ferè omnes casus sint ex consuetudine excepti, *vt cap. 7. lib. 1.* diximus, illud erit expendendum.

4 Quo ad tertium inspicienda esse, quæ in actis probata sunt

ſunt, & in hoc concors eſt omniũ ſententia requiri, quòd delictũm ſit fama diuulgatum, vel ſemiplenè probatum, quod contingit, quando eſt vnus teſtis integer, qui proprijs oculis delictum committi vidit, vel indicia probata, vnde multò magis tenebitur reus manifeſtare, quando delictum plenè eſt probatum, tum etiam quod hæc probatio
5 ſit in actis ſcripta, ita omnes ſupracitati. ¶ Quod attinet ad infamiam intelligendũ eſt de illa, que ſemiplenam facit probationem, vt rectè voluit Gregorius Lopez, quem immeritò carpunt Salzedo, & Nauarra, hoc enim generalitèr voluit S. Thomas, & reliqui omnes, quòd ſaltim delictum ſit ſemiplenè probatum, & hoc explicat, vel per infamiam, vel vnum teſtem, vel indicia, id eſt, quæ ſemiplenè probent, & ideo ſi teſtis non ſit omni exceptione maior, non interrogat iuridicè iudex, ita etiam ſi fama fuerit, ſinè fundamento àmaleuolis exorta, non item benè interrogat iudex. Igitur rectè id aduertit Lopezius. Quæ autem fama ſemiplenè probet, explicamus infra. cap. 8.

6 Deniquè animaduertendum eſt in noſtra diſquiſitione, quæ ad religioſos pertinet, minimè requiri, quod teſtium depoſitio in actis proceſſus fuerit ſcripta, vt in alijs communis ſententia exigit. Cum enim Prælatus poſsit iuſtè in quibuſdam criminibus procedere nullo proceſſu compoſito, conſtat iuridicè interrogare, cum habeat ſemiplenam probationem licèt in tabulas publicas non redactam, & teneri religioſum delictum manifeſtare cum iuridicè rogetur iuxta receptam ſententiam, quæ habet, iuridicè interrogatum reum teneri verum fateri, hic autem iuridicè rogat Prælatus, quamuis teſtium depoſitio non ſit deſcripta in proceſſu.
7 ¶ Quo ad quartum exigitur, quod reus nouerit, ſe iuridicè interrogari, proptèrquam cauſam aſſerunt neceſſarium eſſe, quod huiuſmodi teſtium depoſitio reo notificetur, vt ſciat ad obediendum ſe teneri. *ita Caietanus, Soto, Nauarrus, Corduba, Salzedo, Toletus, Nauarra,*

& alij ex supra citatis.

7 Hoc autem necessarium non esse voluere nonnulli, *Gregorius Lopez. supra. & Areualus, de correctione frater. conclu. 6. proposit. 4. & id vsu receptum tradit Iulius Clarus. lib. 5. §. fi. quæst. 45. versi. sed quid. Gutierrez. dict. cap. 11. num. 43. & alij.* In qua quæstione minimè necessarium putamus, quid verius sit in stricta disputandi ratione indagare, cum reus tot pro se habeat grauissimos Doctores, & si iudices consueuerint eorum non admittere opinionem, id efficit, vt ità è contrario, & interroganti rei delicta semper occultare non vereantur. Qua proptèr consultius est, tutiorem eligere viam, eam nimirum, quæ planè demonstrat, eos omninò teneri ad veritatem confitendam, proptèr testium depositionem ipsis notificatam, nè rei proptèr contrariã opinionem illis faventi, veritatem occultent.

8 Vbi verò iuridicè quis interrogatur, adeó tenetur veritatem manifestare, vt non possit à confessario absolui nisi firmitèr spondeat se manifestaturum, vt Soto, Nauarrus, & reliqui affirmant, & quidẽ meritó, vt infra dicemus. n. 4.

9 Cum autem communis, & recepta sententia indistinctè complectatur omnes causas criminales, etiam capitales, nõnulli recentiores eam limitandam existimant, vbi reus pœna mortis esset puniendus, ita Nauarra, *dict. cap. 4. num. 142.* Pietate quadam motus, nequis contra se ipsum in manifesto vitæ periculo testimonium ferre cogatur, ad quod cognatus cogi non potest, & alijs argumentis id comprobare nititur, quibus etiam ductus Salzedo, eam admittit, *vbi supra sequitur Emanuel Rodriguez in summa. tom. 2. de ordine iudiciali. ca.* 10 *num.* 4. & alij recentiores eam sententiam probabilem existimant, proptèr ius vnicuique à natura inditum, vt se, suáque tueatur.

10 Procul dubio tamen verior est communis sententia, & hæc nullo modo admittenda, vbi contra reum plena adest probatio, ita vt cõuictus pœnam à lege impositã non euaderet.

deret. Tunc enim cessat ratio, quia cū sit omninò damnandus, non seruat vitā quam tueri posse, hi DD. existimant, cū ad condemnationē non requiratur rei confessio. Dicent,
11 At hoc cōsequetur reus, quod appellare poterit, quod quidē remedium conuicto, & confesso denegatur. Sed respondeo, id minimè admittendū, esset enim causa grauissimi peccati mortalis cōmittendi præbere; Qui enim conuictus pœna legis dānatur, nulla afficitur iniuria, nec vllo modo grauatur, nec opprimitur, & ita iniustè appellaret, quod graue peccatū est. *c. omninò. c, quicumque. cum seq. 2. q. 6. S. Thomas. 2. 2. q. 69. art. 3. Nauarr. in Manuali. ca. 25. nu. 39. & interminis. in ca. inter verba. Corol. 64. nu. 774. Viguerius in insti. ca. 5. §. 2. versi. 6. Soto. lib. 5. de iustitia. q. 6. art. 3. concl. 2.* At verò vbi cum semiplena probatione reus damnaretur, vtique iustè appellaret, quia iniusta esset sententia.
12 Hæc leuiter tetigisse sufficiat, cum ad regularia iudicia non pertineant. Inquibus sententia sanguinis non fertur, neque in illis vitæ periculū adest, qua proptèr ad alia properemus, cum hæc sententia minimè in religione nec possit, nec debeat admitti.
13 Vbi autē quis à iudice rogatur forma iuris non seruata, nō tenetur veritatē manifestare, nō tamē ei licet mendaciū dicere, sed verbis compositis per amphibologiā, aut æquiuocationē iudicis iniquam interrogationē eludere potest. Hæc receptissima S. Thomæ & aliorū omniū sententia est.
14 Verū præcipua huius quæstionis difficultas in eo versatur, quādo in eas angustias reus adigitur, vt non sit satis verbis ambiguis respōdere, sed verbis directis, quæ nullā, vel ambiguitatē, vel æquiuocationē admittāt, interrogationi satisfacere cogitur, possit nè dicere, nō feci, nō occidi. In qua Soto censet, non id licere, quia excusari à mendacio ea responsio non potest, *ita de secreto, memb. 3. quæst. 3. concl. 5. & lib. 5. de iustit. quæst. 6. art. 2. & alij.*
15 Obtinuit tamen contraria sententia, non quod liceat

mentiri, id enim nullo modo licere pro omnium mortalium vita conseruanda asseritur. *capit. nequis arbitretur. 22. quæstion. 2. capit. supereo. de vsuris.* Sed posse dicere; Non feci intra se intelligendo, eo modo, quo teneatur manifestare, vel nõ occidi, sub intelligendo per iniuriam, aut dolum, sed in mei defensionem. Itaque reus cautè verba proferat, quæ iudici iniustè interroganti satisfaciant, minimè vero velit falsum dicere, aut iurare, sed in mente sua, coram illo æterno, & omnipotenti, & iustissimo iudice, qui corda intrinsecus videt, manifestet, illorum verborum verum, & integrum sensum, quæ licet à iudice iuris ordinem non seruante alitèr accipiantur, dignus tamen est, qui proptèr iniquam interrogationem prudentèr decipiatur. Hanc sententiam esse ex mente S. Hieronymi. & S. Gregorij, & S. Thomæ, & eam planè tenere plures grauissimos Theologos, & iuris professores ostendit luculentèr, & diffusè Nauarrus. *in commentario. cap. Humanæ aures. 22. quæst. 5. quæst. 1. numer. 9. in fin. & quæst. 2. à numer. 10. & in Manuali. cap. 12. num. 8. & cap. 18. num. 61. dicit probabilissimam Bannes ad S. Thom. 2. 2. quæst. 69. articul. 2. versi. dubitatur ergò. & Gregorius de Valentia. 3. tomo. disp. 5. quæst. 13. p. 3. versi. Nihilominus. Cardinalis Toletus. lib. 5. cap. 58. Thomas Sanchez. de matrimonio. l. 8. disp. 25. num. 15. & sentit benè Couaruuias. lib. 1. variar. cap. 2. num. 2. num. 4. & alij.*

16 Planè in hac responsione nullum dici mendacium, illud nobis probare videtur. Ratio mendacij sumitur à formali falsitate, secundum hoc scilicèt, quod aliquis vult aliquid falsum enuntiare, vt optimè probat S, Thomas. 2. 2. *quæst.* 110. *art.* 1. Sed huiusmodi reus minimè vult falsum dicere, igitur non dicit mendacium; Quod autem nolit falsum dicere in sensu, quẽ ipse intelligit, sufficit, licet ex verbis, quæ palam profert, velit iudicem fallere, & quod falsum concipiat; Hoc ènim non pertinet ad formalem rationem mendacij, vt rectè S. Tomas, ait, sed ad quandam perfectionem

nem

nem ipsius. Alioquin nec verbis ambiguis liceret iudicem fallere, quia in eo sensu proferuntur, vt falsum iudici obtrudatur, reus autem in sensu verò proferat. Igitur non attenditur, quod iudex concepto mendacio decipiatur. sed illud, quod interrogatus nō dicat falsum, tanquā falsū enūtiando, in quo formalitèr consistit mendacium. Quia vt præclarè S. Gregorius, non debet aliquis verba considerare, sed voluntatem, & intentionem. *capit. Humanæ. versi, 22. quæst. 5.*

17 Alia quæstio est, quando reus dubitat, & animo hæret. Vtrum iudex seruato iuris ordine interroget, an verò iniustè. In qua quæstione existimauit Paludanus in ea dubitatione teneri omninò reum delictum agnoscere, ductus non leui fundamento, quia in dubio tenetur inferior superiori obtemperare, & sibi persuadere, quod iustè, & non temerè interrogat. *ita in 4. d. 19. quæst. 4. concl. 3. Syluester. verb inquisitio. 1. num. 7. Nauarrus. plenè sentit. in d. capit. inter verba. vbi supra.*

18 Verum in contrariam itum est sententiam, nimirū, tunc reum non teneri veritatem manifestare. sed posse crimen negare eo modo, quem explicuimus, quando non seruato iuris ordine interrogatur, nisi magnū Reipublicæ, aut priuatæ personæ immineat periculum, *ita Soto de secreto, membro. 2. quæst. 7. concl. 3. & mo. 2. quæst. 2. concl. 3. & lib. 5. quæst. 6. art. 2. concl. 5. versi. Ex his Nauarr. in d. cap. inter verba dict. Corol. 53. num. 599. Salzedo. d. cap. 126. aliàs. 128. glossa. A. in fine. versi. Illud vero. Graffis. 1. part. decis. lib. 3. capit. 7. num. 14. Cardinalis Toletus, & Rodriguez vbi supra. & alij ex supracitatis.* Cuius sententiæ illa potissimùm affertur ratio, quia in dubijs tutior est pars eligēda, huiusmodi autem est, quæ in vitæ periculo fauet reo, & peius est homicidium iniustum, quam iudicis inobedientia, quæ quidem existimari talis non debet, vbi ambigitur sit nè præceptum iustum, cuius irreparabile est detrimentum homine per iniuriam

 perempto.

perempto.tradit Soto,& Nauarrus, qui eo modo contrariæ sententiæ solido fundamento respondet,

19 Vndè colligunt, quod vbi rei publicæ, aut alteri æquale, aut grauius imminet periculum, tunc in dubio innocentis damno esse occurrendum; & teneri reum iudici crimen manifestare. Tum etiã colligit Nauarrus hanc sententiam esse intelligendam, vbi iudex extraiudicialitèr procederet, alioqui præsumendum in dubio, quod iustè procedat, vnde iustè pro contraria sententia eum adducimus.

20 Nos ex his colligimus, quod cum in causis regularium nullũ religioso immineat vitæ periculũ, teneri ex vtraque sententia reum in dubio veritatem manifestare, cum in dubio teneatur superiori obedire. *cap. quid culpatur. 23. quæst. 1.*

21 Tunc enim tantummodo licet subdito non parere, quando apertè, & manifestè præcipit iniustum. *vt docuit glossa. in cap. 2. verbo. morte de maiorita. & obed. Antonius de Butrio. num. 3. Abb. Panormit. nu. 2. in cap. ad aures. de tempor. ordina. optimè Gregorius de Valentia, 3. tom. disp. 5. q. 3. part. 2.* Vbi ex communi omniũ sententia ostenditur, semper subditũ teneri Prælato obedire, nisi euidẽtèr constet esse contra Diuinum præceptum, vel alterius præeminentioris, aut nisi etiam plenè, & manifestè constet esse talia, quæ excedãt suæ potestatis limites, ac proinde semper in dubio obtemperandũ. Optimè. S. Hieronymus. Nec de maiorũ sententia iudices. *Epistola. 4. ad Rusticum. cap. 7.*

22 At qui maximè iudicaret subditus, qui in dubio deteriorem in partẽ superioris præceptum acciperet; Et cum in iure semper præsumatur iustam esse iudicis sententiam. *cap. in præsentia de renuntiat. cap. bonæ. el. 1. de electione diffuse, & benè. Menoch. lib. 2. præsump. 67.* Perperam facit, qui ipse sibi suadeat, malè, & iniquè superiorem interrogare, non quia certò scit, sed dubitat. Absit, absit, vt quicquam sinistrum de his arbitremur, qui Apostolico gradui succedentes Christi corpus sacro ore conficiunt, qui claues Regni

cælo-

cælorum habẽtes ante iudicij diẽ iudicant. *ca. Absit. 11. q. 1.*

23 Sed etiam in meliorem partem dubia interpretari præcipimur. *cap. 2. de regu. iur*. Itaque dubitari non potest quin in dubio teneatur religiosus veritatem manifestare, maximè cum, ex crimine religio, & polluatur, & inficiatur, & bono communi sit consulendum, & ita pro hac parte nulla est opinionum concertatio.

24 Deniquè in hac disquisitione illud disputatur, quando, & quibus conditionibus possit reus absolui in sacramento pænitentiæ vbi iuridicè interrogatus veritatem negauit. In qua illud sinè controuersia est, huiusmodi reum grauissimè peccare, nec posse in sacro pænitentiæ foro à Confessario absolui, nisi promittat crimen iudici manifestare, alioquin in peccato persistere, & perseuerare constat, & consequentèr, quod si iterum à iudice interrogetur, venia dignus non est. *ita Soto. de secreto. mem. 2. quæst. 7. conclu. 3. idem lib. 5. quæst. 6. articul. 2. Nauarr. in cap. inter verba. Corol. 64. num. 728. & in Manuali ca. 25. num. 36. Salzedo. d. cap. 126. alias. 128. glossa. A. versi. secundò. Bartolomeus. Medina in summa. li. 1. ca. 14. §. 35. & alij.* Omittimus alias quæstiones ad forum sæculare pertinentes, vt ea, quæ nostræ disquisitionis, sunt explicemus.

25 Inter probationum genera constituimus confessionem à reo in iudicio factam; Et quidem non infimæ classis auctores arbitrantur in stricta disputandi ratione rei confessionẽ inter probationũ genera censeri non debere, sed propriè actorẽ probandi onere releuare, de quare diffusè agit Decius, in Rub. de probationib9. n. 27. Vt cũq; id sit, nostræ disquisitionis nõ est examinare. Illud tamẽ est apud omnes constitutum; Rei confessione in iudicio legitimè facta plenissimè delictũ probari, & inter probandi species principẽ locũ obtinere, ita vt proptèr ipsam veniat reus delicti dãnandus. *l. 1. & . 2. ff. de conf ssis. l. auxilium. §. sed vide minor. l. qui sententiam C. de pœnis.* Hocque frequentissimum est.

Ita Achan ex propria confeſsione fuit condemnatus. *Ioſue cap* 7. Et Chriſtus Dominus, De oretuo te iudico ſerue nequam. *Lucæ. cap.* 19. *alia apud Simancam. tit. de confeſsis. Menochium de arbitrar. caſu* 268. *Maſcardum. tom.* 1. *de probatio. q.* 7. *num.* 7.

26 Adhoc autem, vt confeſsio plenè probet, diximus neceſſarium, quod eſſet in iudicio facta legitimè. Nam confeſsio extrà iudicium facta, vel etiam coram iudice incõpetenti, non probat, atque ita, proptèr eam damnari minimè poteſt. *cap. at ſi clerici, de iudicijs vbi Abbas. num.* 6. *& Felinus, & Decius, & in ca. ad noſtram. de conſuetudine. Clarus. dict. lib.* 5. *§. fin. quæſt.* 55. *num.* 2. *Farinacius.* 3. *tomo. quæſt.* 81. *cap.* 1. *à num.* 50. *& cap.* 6. *num.* 188. Quam verò probationẽ facit hæc extraiudicialis rei confeſsio exponemus, infra. *ca.*

27 8. dũ de ſemiplena agemus probatione. Interim illud etiam erit annotandum, reum etiam legitimè confeſſum non haberi, & ſi coram proprio iudice crimen agnoſcat, ſi tamen tunc iudex non ſedet pro tribunali, & quando non agit, de cauſa in figura iudicij, vt ſi dum iudex, & reus inter ſe colloquerentur familiaritèr, delictum commiſſum referret, & fateretur, hæc enim non dicitur confeſsio facta in iudicio. *gloſſa. fin. in l. iubemus. C. de liberali cauſa. vbi Baldus. Abb. in d. ca. at ſi clerici. nu.* 6. *& ibidem alij DD. de iudicijs. Clarus. d. quæſt.* 55. *Maſcard. tom* 1. *concl.* 349. *num.* 6. *nos infra. in d. cap.* 8. *& Farinacius vbi ſupra.*

28 Ad hoc autẽ, vt in iudicio facta cõfeſsio legitimè dicatur, requiritur, quod ſponte, ſcientèr, de re certa, & veroſimili à viginti quinque annis maiore, vel ſi à minore, præſente curatore fuerit facta, vt rectè Menochius. *caſu.* 269.

29 Diximus, ſponte, nàm confeſsio per vim, vel metum extorta non nocet. *cap.* 1. *quod metus cauſa. cap. Lechurius in fin.* 31. *quæſt.* 2. *Simancas tit.* 67. *num.* 68. *Maſcardus. d. quæſt.* 7. *num.* 17. *Farinacius. dict. quæſt.* 81. *cap.* 1. *à nu.* 16. Hinc eſt, quod reus in tormentis confeſſus, niſi conſtans perſeuerauerit, eius

con-

confeſsio rata non habetur, & tranſacto vnius diei ſpatio ſit iterum interrogandus, vt in priori parte diximus, nam ſi eam tunc ratam non habuerit, pro confeſſo non habetur.

30 Diximus, ſcientèr, nam per errorē facta confeſsio, quolibèt ante ſententiam tempore poterit reuocari. *cap. fin. de confeſsis.* nō enim fatetur, qui errat. *l.2. de confeßis.* Etenim cum res longe alitèr ſe hebet, quam reus arbitratur, tunc per errorem facta confeſsio dicitur. *cap. in quibus. 22. quæſt. 2.* Verumtamen tunc reus ipſe probare debet, ſe per errorem confeſſum, vt confeſsionem valeat reuocare, *Bart. in l. non fatetur. de confeſsis. Clarus. d. quæſt. 55. in fin. Maſcardus. d. quæſt. 7. num. 24. & concl. 378. Farinacius. ſupra.*

31 Diximus, de re certa, nàm ſi ſit generalis, vel dubia, vel incerta, veluti ſi reus interrogatus reſponderet, fateor, & agnoſco me peccatorem, & grauia commiſiſſe peccata, vel alia generalia diceret, ex quibus non peculiaritèr elicitur crimen, de quo quæritur, non planè hæc confeſsio eſt. *cap. graue. 11. quæſt. 3. l. certum. de confeſsis. Simancas. titul. de confeſsis. num. 3. Clarus. d. quæſt. 55. verſi. poſſet. Maſcard. d. quæſt. 7. num. 47. Farinacius. ſupra.*

32 Diximus, & veroſimilis, nàm quæ veroſimilis non eſt, nil probat, vt ſi id, quod naturæ repugnat, fateatur. Neque enim pro exploratis facinoribus haberi oportet, etiā quod reus cōfiteatur, quando nulla adeſt probatio, quæ cognoſcentis religionem inſtruat, vt ſiquis homicidiū perpetraſſe dicat, non tamen huiuſmodi interfectus appareat, nec aliquis in ciuitate deſideretur. *l. 1. §. Diuus. & §. ſiquis. de quæſtio. Simancas. d. tit. num. 5. Clarus. ſupra. & Maſcardus. conclu. 354.* vel ſi aliquis in tormento, quod legitima non præcedunt indicia, crimen fatetur, huiuſmodi confeſsio nulla eſt, vt diximus. *ſup. lib. 1. cap. 17. num. 12.*

32 Diximus, à maiore viginti quinque annis, vel à minore curatore præſente, quia ſine illius authoritate nulla eſſet. *l. clarum de author. præſ. C. Rolandus Valle conſi. 51. numer. 38. volum.*

vol.1. Menochius.casu.268.Farina.d.q.81.ca.10.nu.352. Nisi in ea diœcesi obtinuerit consuetudo, quod minori in criminalibus curator non detur, vt iam in priori parte. *cap.12. num.17.* diximus. Quando verò minori aduersus confessionē curatoris autoritate factam in integrum restitutio cõpetat, agunt Doctores. *in l. certum. §. fin. de confessis. Iaso. in l.si isqui.§.si minor. num. 7. de iureiura. Simancas. tit. 13.nu. 9. in Catholicis.Clarus.§. fin.quæst.60.post principium.Menoch. de arbitrar.casu.268.num.4.*

33 Non nulli tamen referuntur casus, inquibus extraiudicialis confessio per testes plenè probata reo nocet, & delictum plenè probatum iudicatur. Primò quando reus parte præsente, & acceptante crimen confiteretur, verbi gratia, si diceret, fateor me bona tua rapuisse, Accusator, tuã admitto, vel recipio confessionem. Hæc confessio testibus comprobata plenè delictum probare, tradit Abbas. *in cap. at si clerici vbi Decius. latè, num.127.versi. 2. concl. de iudicijs. Felinus. in cap. de hoc. num. 2. de Simonia. Mascard. 1. to. de probatio. concl. 350. num. 23. Farinacius. d. to. 3. quæst. 82. regul. 1.*

34 *num.5.* Nonnulli tamen contendunt semiplenam dumtaxat facere probationem, vt apud eosdem autores videre licet. *& apud Iulium Clarum. d. §. fin. quæst. 55. versi. vnum tamen.* Verùm tamen arbitramur, vbi illæ conditiones interuenerint, quas in iudiciali exigi supra explicuimus, nam si non error ostenditur, vel aliunde falsa ostendatur confessio, nulla ratio est, quæ reum confessum tueri posit, vt nõ ex proprio ore iudicetur.

35 Secundò plenè delictũ probat extraiudicialis confessio, quando esset geminata; Ea namq; geminatio, & reiteratio firmat probationē, & indubitatũ facit, quod ita asseueratur, *Felin. in d. c. de hoc. n. 2. de Simonia. Anto. Gabriel. tit. de cõfessis. cõcl. 3. n. 3. Mascar. d. concl. 350. plures. Farin. d. q. 82. n. 13.*

36 Tertiò, si publicè coram magna hominum multitudine delictum agnosceret, huiusmodi enim confessio efficit delictum

ctum notorium. *Felinus in cap. olim. num. 6. de rescriptis. Mascard. d concl. 350. num. 36. Farinacius. sup. num. 16.*

37 Deniquè, si ipsa confessio esset delictum, vt si quis de crimine insolentèr gloriaretur, ipsa enim gloriatio delictū graui pœna dignum est. Innocentius. 3. id rectè explicauit his verbis, Quam sit graue crimen in clericis, cum malefecerint, gloriari nullus sanæ mētis ignorat. *c. quā sit de excessibus prælat. Abb. in ca. at si clerici. num. 16. de iudicijs.* vbi rectè ait Abbas, puniri quidē de gloriatione deberi, & si delictum in iudicio neger, se cōmisisse, & proptèr extraiudicialis confessionis probationem posse torqueri, vt verum fateatur, & debitas luat pœnas, & eius, quod perpetrauit, delicti, & gloriationis, *Farinacius. supra num. 22.* alia de cōfessione extra iudicium facta dicemus. cap. 8.

CAP. V. SVMMARIVM.

1 *INSTRVMENTO crimen regularitèr probari non potest, excipiuntur quidam casus.*

2 *Scriptura priuata potest delictum probari.*

3 *Scriptura priuata, vt probet, debet recognosci.*

4 *Scritura priuata duobus testibus comprobata plenè probat.*

5 *Literarum comparatio in scriptura priuata comprobanda quando facienda.*

6 *Literarum comparatio non nunquā facit plenam probationē.*

7 *Frequenter facit semiplenam.*

8 *Indicia, ex quibus literarum comparatio poterit adiuuari, exponuntur.*

9 *Apopochæ triū testium subscriptione munitæ requiruntur in causis creditorum.*

10 *Iuramentum solet deferri parti in probationis supplementum in ciuilibus.*

11 *Iuramentum, vt suppleat probationum defectum non admittitur in criminalibus.*

QVI-

QVIBVS CASIBVS CRIMEN INSTRVmento probetur, & de literarum comparatione, & de iuramento accusatori non deferendo.

CAP. V.

1 QVANQVAM regularitèr crimen per instrumentum probari nequeat iuris ordine reclamante. glossa, verbo, authenticas, in cap. cum in ecclesijs. de maioritate, & obedientia, vbi DD. ordinarij, nihilominus tamen incidunt sæpe casus, inquibus crimen scripturarum monumentis comprobetur, Si enim delictum per scriptum fuerit commissum, nulla quidem certior probatio adduci poterit, quã illud ipsum, inquo euidentèr respicitur. Veluti si contra superiorem religiosum dilapidationis accusatio proponatur, & instrumenta publica donationum, alienationum, & venditionum producantur, in quibus bona religiosa dilapidabat, & pecunias monasterij exhauriebat, optima esset probatio. Sexcenta occurrent similia exempla. *& notauit Abbas, & Felinus, & Henrricus Boic. & Imola. in dict. cap. cum in ecclesijs. in limitationibus, & Mascardus. tom. 1. concl. 460. num. 35. & Farin. 3. tom. quæst. 84. num 7.*

2 Quod etiã obtinet in scriptura priuata, in qua quis vsuras recipisse fateretur. *glossa. in capi. sane. 2. versi. eorundem. 24. quest. 2. Felinus. supra. num. 4. & Farinacius. vbi proximè. num.* 19. Vel si libellum infamatorium quis scripserit, vel si ex literis constaret stuprum, vel adulterium commisisse, hæc, & his similia per priuatam scripturam possent comprobari.

3 Sed animaduertendum est, in his priuatis scripturis ad hoc, vt plenam efficiant probationem requiri, quod ab ipso reo agnoscãtur, fateatur què se ea scripsisse. Tunc enim plenam esse probationẽ in confesso apud omnes est. *l. Publia. §. fin. depositi. l. cum de indebito. §. fin. de probat. cap. per tuas. eosdem*

eodem tit. glossa. & Abbas. in cap. 2. de fide instrument. vbi Decius. num. 9 Didacus Couarruu. in practicis quæst. cap. 22. num. 7. Bart. in auth. & si contractus. C. de fide instrumentorum. Mascar. tom. 1. concl. 109. num. 2.

4 At verò si negaret reus, illa se scripsisse, tunc erunt testibus comprobanda; Et quidem si duo testes adsint, qui affirment reum ea scripsisse illis videntibus, tunc rectè delictum per priuatam scripturam, comprobatur. *ita Felinus. in dict. cap. 2. num. 14. & ibi Decius. num. 13. de fide instru. Mascardus. 1 tom. concl. 110. num. 9.*

5 Quod si non adsint testes, qui scribenti præsentes interfuerint, deueniendum erit ad literarum comparationem, & adhibitis testibus, qui scribendi artem rectè nouerint, qui has literas priuatas, cum alijs ab ipso reo scriptis, quæ publicè agnouerit, vel si non adsint, poterit à iudice com pelli, vt coram notario, & testibus nonnulla propria manu scribat, cum illis conferent, & ex similitudine asserent videri, vel credi ab eodem fuisse scriptas. Hæc enim litterarũ cõparatio vocatur. Quæ etiam fieri solet, vt si testes aliàs scriptoris manum optimè notam habeant, & affirment ex huiusmodi cognitione iudicare à reo fuisse scripta. *vt in l. comparationes. C. de fide instrumento, & ibi ordinarij interpre-*

6 *tes tradũt.* ¶ Et in hoc casu ita euidens poterit esse literarũ similitudo, & characterum vna, & eadem figura, & forma, quod plenam efficiat probationem, & ipsius rei manu fuisse descripta ostendant, *vt tradit Bart. in l. nuda ratio ad finem de donationibus dicit cõmuniter receptam Decius in d. cap. 2. nu. 33. Couaru. d. ca. 22. n. 7. licet ipse ab ea recedat diffusè Menoch. casu. 114. nu. 6. Marscard. tom. 2. concl. 626. nu. 6.* ¶ Quod si

7 non ita euidens, & manifesta sit similitudo, semiplenam probationem faciet, vt ex supracitatis constat, & id regulariter erit seruandum, vt literarũ comparatio semiplenam tantum faciat probationem, dicemus infra. *cap. 8. num. 11.*

8 In hoc autem iudex plurimis poterit adminiculis iuuari,

veluti

veluti si in rei potestate fuerint reperta, si ipse alij dedisse comprobetur, si fuerint rei sigillo munita, & nõnullis alijs, quibus cognoscentis religio moueri posit ad credendum, fuisse à reo scripta; Itaque hæc omnia ad iudicis pertinent arbitrium, qui prudentèr omnia expendet, vt cognoscat, quanta sit priuatis scriptis fides adhibenda, vt Menochius, *dicto.casu.*114. notat.

9 Sed obseruandum est, nullo modo ad hanc speciem trahi debere, quæ iuris interpretes tradũt de trium testiũ subscriptione in apochis priuatis, & de tempore, & loco, quo fuere scriptæ, pertinent enim ad diuersam speciem, nimirũ quando inter creditores agitur, quis potior proptèr debiti ante rioritatem in pignore habeatur, & ideo hæc omnia desiderantur, nõ vt debeatur, cum, & ipse debitum agnoscat, sed nè per huiusmodi apochas antiquioribus creditoribus in bonis debitoris fraus fiat, & posteriores tempore potiores in pignore sint, proptèr quam causam hæc omnia exiguntur. nè si alitèr admitterẽtur facilè per fictam apocham debitor suos veros creditores defraudẽret. Nos verò in longè diuersa specie versamur, vbi tota contra scribentem res agitur.

10 Deniquè, & illud obseruari oportet, solere in apocharũ cõprobationem creditori defferri iuramentũ in probationis supplementũ, *vt in l. admonendi de iure.iuran. vbi Iasson. in lectura.nn.*102. *& in recept.nu.*227. *Roland.Valle.consi.*:6.*n.* 12.*vol.*1. Sed etiam vbi creditor sinè chirographo sibi Titiũ centũ debere per vnũ testẽ probauerit, postulat exprobationis defectu sibi iuramentũ deferri, ex quo ipse alterius testis vice fungitur, vt plenè debitũ cõprobet, *vt in d.l. admonendi, & in c.fi. vbi glo. de iure iurando. Mascar.to.*1.*quæst.*9.

11 Sed in causis criminalibus id nullo modo admittitur, neq; in supplemẽtũ potest accusator postulare, vt sibi iuramẽtũ deferatur, etiã si delictũ semiplenè probauerit. In hoc enim magnũ rei periculum versatur, & iure prohibetur eundem accusa-

accusatorem, & testem simul esse, *vt supra cap. 3. num. 19. diximus.* Idque omnium recepta sententia habet, *vt videre est in d. cap. fi. de iure iuran. & Alexander. in l. 3. nu. 12. de iure iur. Iasso. in d. l. ad monendi. in repe. nu. 224. Simancas. tit. 51. num. 4. Iulius Clarus. §. fi. q. 63. Mascar. d. q. 9. nu. 31.* Quare cauendũ ab Emanuele Rodriguez. *to. 2. q. 12. art. 5.* qui contrarium videtur tenere, nullam inter causas ciuiles, & criminales constituens differentiam.

CAP. VI. SVMMARIVM.

1 *PROBATIO per facti euidentiam quæ sit.*

2 *Deprehensus à iudice in delicto alijs testibus præsentibus facti euidentia conuincitur.*

3 *Deprehẽsio in ipso actu manifestũ facit, idẽ si in actu proximo*

4 *Deprehensio in actu remoto facit præsumptionem.*

5 *Deprehensio in delicto à quibuscũq; deliquisse manifeste diciur*

DE PROBATIONE PER FACTI EVIDENTIAM, & de his qui deprehenditur in crimine.

CAP. VI.

1 INTER probationis species illa habetur certissima, quæ per euidentiam facti vocatur, nimirum quando factum ita clarũ, & perspicuum est omnium intuentiũ conspectui, vt neque negari, neque vlla celari tergiversatione posit, veluti, quod quis sit claudus, monoculus, vel cæcus, quæ ipsa rei euidentia omninò manifestari nõ est dubium. *ca. euidentia. de accusat. ca. penult. de adulterijs, vbi glo. & Abbas, & reliqui. ca. cum speciali. §. porrò. de apellat. cap. vestra. vbi Ant. Butrio. num. 32. & ca. fin. de cohabit. clericorum. Iass. in l. 1. sub. nnm. 10. de operis noui nuntia.*

2 Huiusmodi haberi potest, quãdc quis à iudice in delicto deprehenditur multis alijs præsentibus. *glo. versi. de prehensi. in ca. ad abolendam de hæreticis. vbi Hostien. l. palam. §. vlti. Farinacius in praxi. tom. 1. quæst. 21. num. 143.* Igitur cum iudex alijs

alijs presentibus aliquem crimen perpetrantem deprehenderet, distinctione vti oportet, aut enim deprehendit in ipso actu, vel in actu propinquo, si actionis si transeuntis, aut in remoto.

3 Si in ipso actu deprehéditur à superiore, huiusmodi deprehensi[illegible] facit manifestum. Quod si in actu propinquo, ita vt nullo modo in dubium reuocari possit, quòd delictum commiserit, quia actus erat ita proximus, vt actionis quasi finis esset, etiam constituit manifestum. *vt tradit Antonius. in cap. cum non ab homine. num. 28. de iudicijs, & melius ibi Abbas, num. 19. quem sequitur Felinus. ibi num. 5. optimè Decius. num. 49.*

4 At verò si deprehendatur in actu remoto, tunc solum inducitur præsumptio, non verò plena probatio, sed semiplena, maior, aut minor, prout magis, aut minus fuerit remotus actus, *ita accipiendus est Iulius Clarus. §. fin. quæst. 8.* dum ait deprehensionem solam semiplenā efficere probationem, intelligi enim oportet in deprehensione in actu remoto, nàm si in ipso actu quis deprehendatur à iudice alijs eum comitantibus qui rei patratæ sint testes, & de re visa testimonium ferre possint (sempèr enim in deprehensione supponimus iudicem reum delinquentem inuenisse suorum caterua comitatum, ita vt simul cum iudice plures adsint, à quibus conuincatur reus, si crimen neget) dubium non est, quin tunc sit delictum plenissimè probatum, vt constat ex supra citatis, *& ex Farinacio. dict. tom. 1. quæst. 21. num. 162.*

5 Idemque dicendum, vbi à quibuscumque hominibus delinquens deprehenditur, ita vt crimen fieret notoriū, quo etiā casu laici contra ecclesiasticos testes admittuntur. *capit. de cætero. de testibus. Abbas supra. & Decius. num. 55. nos etiam supra cap. 3. num. 14.*

CAP. VII. SVMMARIVM.

1 PRÆ-

1 PRÆsumptionum materia in delictis maximè necessaria.
2 Indicij, & præsumptionis diffinitio. num. 3.
4 Salomonis iudicium præsumptionum tractationem explicat.
5 Præsumptio iuris, & è iure quæ sit.
6 Præsumptio iuris quæ sit.
7 Præsumptio hominis explicatur.
8 Quomodo in præsumptionibus procedendum.
9 Indicium grauissimum, vehemens, aut necessarium declaratur.
10 Præsumptio vrgens, & necessaria plenam efficit probationē.
11 Famulus fugiens præsumitur furtum commisisse.
12 Præsumptio proxima seu vrgens semiplenè probat. Hoc S. Alipij narratione explicatur.
13 Indicium leue, seu non repugnans, minus, quam semiplenè probat.
14 Suspicio ex remotis orta mala est.
15 Qui ex se alios metitur, malè facit.
16 Suspicio ex maleuolentia proueniens mala.
17 Suspicio ex longa experientia proueniens, vt in senibus, non mala.
18 Superiores qualitèr suspicari rectè possint.
19 In bonam partem proximi facta accipienda esse.
20 Proptèr suspicionem aliquem punire pessimum est.
21 Præsumptiones, & indicia sunt duobus testibus probanda, vt alia omnia.
22 Præsumptio vehemens vno teste semiplenè probatur, & duobus plenè. num. 23.
24 Præsumptionum, & indiciorum probatio minutè explicatur.
25 Præsumptio vna aliam excludit.
26 Magis verisimile semper in præsumptionibus præualet.
27 Præsumptionum concursus explicatur exemplo. Religiosi fama omninò auro pretiosior, & ideo omninò conseruanda.

DE PRAESVMPTIONIBVS, ET QVID indicium, & suspicio sit. CAP. VII.

1 PRAEsumptionum, & indiciorum materia latissimè patet, nos breuissimè de ea agemus, quantū ad propositam disquisitionē satis esse iudicabimus; Est enim hæc pars maximè necessaria in delictorum causis, cū non semper liquidæ probationes habeantur, quia delicta occultè cōmittuntur, & frequentèr indicijs, & argumentis sint de-
2 tegenda. ¶ Indicium autem est signum, seu argumentum, quo viso intellectus aliquid aliud non visum coniectat, & iudicat, vnde Baldus. Indicium est coniectura ex probabilibus, & non necessarijs orta, à quibus potest abesse veritas, sed non verisimilitudo *in l. non hoc. sub nu. 1. C. vnde cognati. refert Menochius. de præsumpt. lib. 1. quæst. 7. num. 6. Farinacius. quæst. 36. num. 49. tom. 2.* Ex leuibus indicijs, id est, quæ non habent necessariam connexionem, suspicio insurgit, ex ve-
3 risimilioribus oritur præsumptio. ¶ Hinc describitur, præsumptio, est existimatio, quæ ex verisimilibus indicijs, siuè coniecturis colligitur. *Abbas. in cap. tertio loco. de probatio. vbi Decius à num. 54. ordinarij. in Rubr. de præsump. Syluester. uerbo. Indicium. num. 1. Simancas. titul. 50. Iulius Clarus. d. §. fin. quæst. 20. Mascardus. tom. 1. quæst. 10. Menochius. lib. 1. q. 5. num. 16. Farinacius. supra. num. 67.*

4 In Salomonis iudicio, quasi tota indiciorū, & præsumptionū cognitio, & delineata, & effigiata est. Mulieris amor infantem diuidi prohibentis indicium fuit, & argumentū, ex quo optimè collegit Rex materna esse procul dubio viscera, quæ malebant filio priuari, nè ille vita priuaretur; Adiuuauit præsumptionē altera meretricis postulatio, quæ infantē diuidi petebat, nulloque modo genuisse indicabat, quē ita crudelitèr sub oculis, ipsa inspectante mediū secari

volebat;

volebat; Vnde iustissimo argumento, & vehementi præsumptione ductus rex sapiens, ex his quæ audierat, & viderat iudicauit, quæ non uiderat: illā esse matrē; quæ diuidi infantē prohibebat; aliam verò id postulantem nullo modo, & id certius putauit, quam si mulierem parientē fuisset conspicatus. *3. Regum. cap. 3. cap. afferte de præsump.*

5 Est autem præsumptionum multiplex differentia; In quibus primum locum obtinent, quæ à iure stabilitæ, iuris, & de iure vocantur, aliæ verò, quæ iuris nominantur à Doctoribus. Primæ illæ; quæ iuris, & à iure dicuntur, ita describere possumus; Cum lex ex aliquibus indubitatis indicijs aliquid præsumit, & super eo tanquam cōperto, & indubitato, cum pro veritate recipiat, aliquid firmum statuit; & contra illud nullam in contrarium probationem admittit: *cap. is qui fidem, vbi glossa, & Doctores; de Sponsalibus. cap. per tuas. de condit. appositis. Syluester. verbo. præsumptio. Simancas. titul. 50. num. 4. Mascardus. 3. tom. conclu. 1227. Menochius. de præsumptio. libr. 1. quæst. 3. num. 17. Farinacius. dict. tom. 2. quæst. 86. num. 100.* In concilio Arelatensi fuit constitutum de vidua, quæ sponte conuersionis velum susceperit; & inter velatas oblationes obtulit; ex hac actione intulit, profiteri voluisse, & perpetuò in eo statu permanere, neque in contrarium probationem fore admittendam. *cap. viduas. de regular.*

6 Præsumptio iuris est, probabilis coniectura ex certo argumento proueniens, quæ sine alio pro veritate in iure habetur, & contra hanc probatio admittitur. *Simancas, vbi proximè. num. 6. Menochius. dict. lib. 1. quæst. 4. à num. 4. Farinacius. supra.* veluti si debiti chirographum cancellatum fuerit, debitor liberatus à iure præsumitur; nisi manifesta probatione cōtrarium ostendatur. *l. si chirographū. de probation.*

7 Hæ autem præsumptiones paucæ admodum sunt, pro ingenti negotiorum numero; quæ plura esse dicuntur, quam vocabula. Ideo frequētissimè ad hominis seu iudicis

 præsump-

præsumptiones erit deueniendum. In his autem certa regula tradi non potest, cum non solum dependeat ab incertis hominum actionibus, sed etiam ab alijs, quæ pro loco, & tempore variantur, quà proptèr ad prudentis iudicis arbitrium hæc pertinet examinatio, & consideratio. Inquo egregia est illa S. Chrisostomi sententia. Non sola, inquit, respiciamus opera, sed tempus, & causam, & voluntatem, & personarum differentiam, & quantacunque alia ipsis operibus acciderint diligentissimè inquiramus.

8 ¶ Non enim possumus ad veritatem aliter peruenire. *cap. occidit. 23. quæst. 3.* & Quintilianus. In causis latentibus ita demum veritatem manifestam esse posse, si nihil quam libet exiguum à iudice prætermittatur. *declam. 320.* Sed S. Gregorius Magnus: Nonnulla autem, inquit, subtilitèr, & occultè sunt perscrutanda: vt quibusdam signis erumpentibus, Rector in subditorum mente omne, quod clausum latet, inueniat, & interueniente correptionis articulo ex minimis maiora cognoscat; Vnde rectè ad Ezechielem dicitur, capit. 8. Fili hominis fode tibi parietem. & c. Notandum itaque est, quia prius foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur, & tunc demum occulta abominatio demonstratur; quia nimirum vniuscuiusque peccati prius signa forinsecus, deinde ianua apertæ iniquitatis, & tunc demum omne malum, quòd intus latet aperitur *in Pastorali. 2. part. cap. 10.*

9 Hæc cum ita sint, ad iudicum instructioné triplex præsumptionum cóstituitur gradus, ex triplici indiciorum natura prouenientes. Primum indicium est grauissimum, alij necessarium, alij vehementissimum vocant, varijs namque nominibus illud appellare solent; sed dum rem ipsam teneamus, nihil est, quod in vocabulis immoremur: Huiusmodi autem indicium est, quando ex eo necessariò concluditur delictum fuisse ab eo commissum, qui illud dedit, nam ita vehemens argumentum est, vt quilibet vir prudens,

prudens, & minimè suspiciosus iudicet, necessario ex eo colligi delictum commissum. *Abb.in cap. tertio loco. num.9. de probat. vbi Decius. num.50. Clarus. d.§.fin.quæst.20. num.1. Menoch.casu.270.num.7.Prosper.Farinacius. 2.tom. quæst. 36. num.*178. Huiusmodi fuere indicia quibus Salomon ductus pro matre sententiam tulit.

10 Hæ autem præsumptiones, ita vrgentes, & necessariæ plenã efficiunt probationem, quia factum ità iudicis oculis conspiciendum præbent, vt de veritate dubitare non posit; Ac propterea reus sit pœna etiam ordinaria plectẽdus, vt graues Doctores censent, *vt constat ex Decio.in dict. cap.tertio loco.num.59.Boerio.decis.164. num.3. Iulio Claro.d. §. fin.quæst. 20. versi.scias tamen. & quæst. 21. versi.si aliquis, diffusè Mascardus.tom.3.conclu.*1220. *num.* 12. & 1221. *num.* 58. & *Farinacius.2.tom.quæst.52.num.*60.qui plures Doctores in hanc partem adducunt, licet alij contrarium deffendant, nimirum pœnam ordinariam esse temperandam, nec supplicio vltimo reum affici posse. Eam nos disputationẽ omittimus, cum in causis regulariũ agamus, in quibus mitior sententia ex bono, & æquo sequenda frequentèr sit.

11 In numero præsumptionum vehemẽtium illa constituitur, cum famulus aufugeret, & post fugam res aliquæ domi desiderantur, quas esse amotas, & furto subtractas cõpertum est. Præsumitur namque eas famulũ furatum esse, & ea ita vehemens præsumptio reputatur, vt plenam faciat probationẽ. *glo.versi.factum, in auth.de exhibendis reis §.si verò.etiam Boerius.decis.*215.*num.*29.*Mascard.tom 2. concl.*819. *num.31.plures Farinacius.2.tom.quæst.48.num.* 70. Sed verum nihilominus est, longè alitèr rẽ se habere posse, sed id quidem frequentissimum est, & nisi legitimam fugæ excusationem habuerit, & alia allegauerit, quæ eam præsumptionem elidant, iustè furti damnabitur.

12 Secundum indiciũ est, quod graue, & proximum vocãt, quod quidẽ non habet illam necessariam connexionem cũ

L 3 delicto,

delicto ficut præcedens,& id femiplenam facere prebatioenm ad torturam fufficientem de quo Menochius in arbitrar.*cafu.*270.In exemplis Doctores,nō facilè conueniunt, & non quidem finè caufa; Nam in vna,& eadem facti fpecie poffunt aliqua interuenire indicia, & argumenta, quæ facilè conueniant effe vehementifsimam præfumptionem contra reum; Hæc autem,fi ademeris, licet facti fubftantia fit eadem graue dumtaxat elicitur indicium, ex quo femiplena fit probatio, *vt conftat ex Iulio Claro. dict. §. fin. quæft. 21. verfi. fi aliquis, & ex Menochio, dict. cafu.* 270. *num.* 18. in ea fpecie, cumquis domi reperitur vulneribus confoffus, à qua vifus eft Petrus egredi cum enfe fanguinolento; Nam multa poffunt in hoc cafu concurrere,quæ indicēt finè dubio à Petro hominem interfectum, & vltimò fit fupplicio afficiendus, quæ fi defuerint, folùm ad torturam fit damnandus; Quæ quidem manifeftè oftendunt, id ex iudicis arbitrio pendere, qui fingula, vel minutifsima expendet, vt ad veritatis cognitionem deueniat.

Mirabilis eft cafus, quem de Alipio Sacer refert Auguftinus.*lib.6.confefsio.cap.* 9. & maximè ad noftram pertinet tractationem. Is enim cum apud Carthaginem quodā die Auguftinum audiuiffet,in meridie cogitabundus, quod recitaturus erat, folus cum tabulis, ac ftylo in foro ante tribunal de ambulabat. Et ecce adolefcens fcholafticus fecurim clanculò apportans Alipio non fentiente ingreffus eft ad cancellos plumbeos,qui vico argentario præeminebāt, & præcidere plumbum cepit. Sono autem fecuris audito argentarij, qui fubter erant, miferunt, qui furem apprehenderent. At ille vocibus auditis relicto inftrumento aufugit. Alipius autem, qui non viderat intrantem,& celeritèr vidit abeuntem, caufam fcire cupiens ingreffus eft locum, & inuentam fecurim ftans, atque admirans confiderabat. Cum ecce qui mifi fuerant,reperiunt eum folum ferentem fecurim, cuius fonitu excitati venerant, tenent, ac

trahunt,

trahunt, congregatis inquilinis fori tanquam furem manifestum se comprehendisse gloriabantur. Quis in hac facti specie ex tali præsumptione non Alipium furti damnaret? Sed tota præsumptio euanuit, quia ipse Alipius adolecentis furis domum ostẽdit, ante ostium puer aderat, illius pedisequus, qui confestim ostensa securi, Domini sui esse asseruit, & cætera aperuit, sicque in illam domum translata fuit causa, & turba confusa, quæ de Alipio triumphare cœperat, qui in Sanctorum numerum est relatus. Hinc constat, quam sint fallaces præsunptiones huiusmodi.

13 Tertium indicium vocatur leue, seu non repugnans, ex quo leuis oritur præsumptio, veluti cum signa, & argumenta sunt remota, vt cum quis domi solus relictus, si res aliqua desideretur, in suspicionẽ venit, quod ille rapuerit. Hæc autem leuia indicia apud sæculares iudices sufficiunt, vt quis in carcerem detrudatur, *Clarus. d. §. fin. quæst.* 21. *in principio.* Sed in religiosis maiorem requiri probationẽ in prima parte diximus. *cap.* 10. *à num.* 14.

14 Suspicio autem quæ ex leuioribus, & valde remotis argumentis proficiscitur, & ex eis iudicatur peccatum fuisse commissum, mala quidem est. Hæc autem, vt ait S. Tho-
15 mas. 2. 2. *q.* 60. *ar.* 3. ex tribus causis oriri solet. Primò, ex eo quòd quis improbus sit, facilè alios sui similes iudicat, iuxta illud. In via stultus ambulans, cũ sit insipiens, omnes stul-
16 tos æstimat. *Ecclesiast. cap.* 10. Secundò ex eo, quod erga alium, malè sit affectus, vnde omnia in deteriorem partem interpretatur, & facilè sibi suadet hominẽ deliquisse. Ter-
17 tió ex longa alienorum deffectuum experientia facilè mala opinatur, quæ in alijs latentia temporis cursu fuere diuulgata. Vnde Senes, vt scribit Aristoteles, maximè suspiciosi sunt. Priores illæ duæ causæ suspicionis prauitatem augent, tertia verò minuit; in quantum longa rerum experientia ad veritatis delitescentis certitudinem eruendam proficit, quæ contra suspicionis strictam, & propriam ra-

 tionem

tionem est. De hac egere Consulti, quos vide apud Menochium. *d. lib. 1. præsum. quæst. 7. à num. 41. & Farinacium. dict. tom. 1. quæst. 36. num. 172. & 176.*

18 Quapropter Prælati illas duas priores maximè fugient, hac vltima suspicione rectè, & sanctè vti possunt, siuè vt foramē in pariete faciant, & posteà ianua pateat, vt S. Gregorius ait, siuè vt gregi caueant, & consulant, & in vigilent ad custodiam, sed in hac suspicione egregiè, & præclarè. S. Thomas docet, duplici modo posse, quem in deteriorem partem interpretari, quæ ab alijs geruntur; Primò per modum diffinitionis. Secundò per modum suppositionis; Primùm quidem minimè licet. Secudùm verò maximè licet. Res exemplo erit manifesta. Video pauperem domum ingredientem, diffinitiuè apud me statuere, quod sit fur, vt res domesticas custodiam, nullo modo licet; At verò supponere, fieri posse ob paupertatem furtum committere, ac propterea diligentiam in seruandis rebus adhibere, per inde ac si fur esset, hoc prudentia est, nullāque homini iniuriam facio, cum minimè illum iudicem esse furē, sed prouidus, & cautus sum erga mea tuenda, & seruanda.

19 Ex quibus patet, quæ in superioribus suspicio admittatur, quæ cricumspectio necessaria, & quæ suspicari diffinitiuè illicitum sit, maximè cum B. Bernardus Sanctissimè scriptum reliquerit. Etiam si perperam factum deprehendas, nec sic iudices proximum, magis autem excusa. Excusa intentionem, si opus non potes, puta ignorantiam, puta subreptionem, puta casum, *sermo. 40. in cantica.*

20 Quod si cauedum est à diffinitione in cogitatione, multò magis in opere, seu punitione, præcipuè in grauioribus, vbi religiosi bonum nomen periclitatur.

21 Hæc autem indicia, & præsumptiones, vt fidē in iudicio faciant, debent ad minus per duos testes idoneos probari, alioquin præsumptionem non efficient, cum in his plenè probandis eadem requirantur, quæ in alijs quibuscumque factis.

factis. *glossa. verb. indicijs. in l. fin. C. familiæ ercifcundæ. Bart. in l. fin. num. 7. de quæst. communis sententia Iulius Clarus. d. §. fin. quæst. 22. initio. Menochius. dict. casu. 270. nu. 23. Mascardus. conclu. 894. num. 1. Gabrielius. libr. 1. communium. titul. de probatio. concl. 1. num. 31. Menochius. l. 1. de præsumpti. quæst. 91. num. 3. & Farinacius. in praxi. 2. tom. quæst. 37. num. 13. & tom. 3. quæst. 86. num. 95.* Neque enim vni testi plena fides vnquam adhibetur, vt iam sæpæ supra diximus, cum de testibus ageremus.

22 Quando autem præsumptio est ita vehemens, & valdè propinqua, vt plenè probata integram faciat delicti fidē, vt supra diximus consequens, tunc erit, quod si per vnum testem idoneum fuerit comprobata, semiplenā delicti faciat probationem. *Parisius. consi. 151. num. 2. volu 4. Clarus, & Marscardus. vbi proximè.*

23 Itaque hæc vehemens præsumptio duobus testibus idoneis integre probatur, & semiplenè vnico teste.

24 At verò indicia grauia, quæ solum delicti faciunt semiplenam probationem contra reū, vt hanc semiplenam efficiant, probationem, ad minus duobus testibus idoneis sunt probanda. Quia in hac disquisitione non tantum expenditur, quòd contra reum sit semiplena probatio, quam quòd nihil in iudicio, siuè paruum, siuè magnum potest vnico teste plenè probari. Quare qui ad indiciū hoc graue vnicum adduceret testem, quasi dimidium semiplenæ probationis haberet, & plenæ probationis quartam partem, quæ ita minutè explicare oportuit, nè quis sibi suadeat, ex vno teste semper semiplenam delicti probationem prouenire.

Idemque in leuioribus etiam indicijs obseruandum, vt licet minorem inducāt præsumptionem duobus sit etiam testibus probanda.

25 Deniquè obseruandum est, quod sicut vnica coniectura alia adiuuatur, & cōfirmatur, ita è contrario, vbi concurre-

re non possunt altera alteram elidit, & eneruat, nimirũ iudicium, quod in rei fauorem facit, vt credatur minimè delictum comisisse, & si fortius sit, destruit contrarium indiciũ, quod delictum commisisse suadeat. *ca. literas. vbi Abbas. nu. 4. de præsumptio. l. diuus, de in integrũ resti. Craueta. consi. 250. nu. 2. Valle. consi. 90. num. 16. lib. 2. Menochius. consi. 21. nu. 25.*
26 *li. 1. Mascard. to. 3. concl. 1224. nu. 1.* ¶ Nàm id quo magis verisimile est præualet, & à minus vero simili recedere facit, & indiciũ speciale præfertur generali, quia generi per speciẽ derogatur. *ca. generi. de regulis iuris.* Itaque illæ cõiecturæ, & præsumptiones maius pódus in se habere debent, vt cõtrarias excludant, & tollant, quæ probabiliores, & verisimiliores apparẽt. Etenim cum præsumptiones ex quadã ratiocinatione proficiscantur, vt ex reuisa, ea, quæ nõ videntur, colligamus, sanè quando contrariæ coniecturæ simul adesse euenit, & probabilior, & credibilior haberi debet, quæ fortiori nititur indicio. *dict. cap. literas. cap. quia verisi-*
27 *mile. de præsumpt. l. non est verisimile. quod metus causa Simancas. optimè. tit. 50. nu. 20.* ¶ Sacerdotem solùm cubiculum ingredi cum fœmina, & ibi remotis arbitris per aliquod tẽporis spacium detineri, indicium peccati habet, sed hanc præsumptionem elidit, & vincit, si hoc præsenti viro nobili, & honesto fæminæ marito factum sit, quia credibile non est in propria domo, omnibus vidẽtibus, lucẽte sole, huiusmodi hominem lenocinij crimẽ admittere voluisse, sed ita; & de Sacerdotis integritate, & fæminæ honestate fuisse certũ, vt nullo modó fuerit tale quid præsumendũ. Quod maximè considerare, & expendere oportet superiores, nè indicia leuiora contra illa, quæ sunt verò similiora admittant, in graue propriæ conscientiæ, & subditorum detrimẽtum, sunt enim hæc examinanda, non vulgari trutina, sed aurificis statera, cum religiosorum fama sit pretiosior auro.

Hæc de præsumptionibus in hoc capite annotasse sufficiat, iterum acturi capite sequenti.

CAP.

CAP. VIII. SVMMARIVM.

1 *SEMIPLENAE probationis descriptio, & eius vtilitas.*

2 *Testis si non est omni exceptione maior, non facit semiplenam probationem.*

3 *Confessio extraiudicialis plenè probata facit semiplenā probationem*

4 *Confessio extraiudicialis sufficit ad torturam.*

5 *Confessio extraiudicialis reuocari potest.*

6 *Confessio coram iudice non sedente pro tribunali facit semiplenam probationem.*

7 *Confessio coram iudice incompetenti facit semiplenam.*

8 *Confessio coram iudice incapaci semiplenè probare, quidam affirmant, quidam negant.*

9 *Superiorum controuersiæ concordia.*

10 *Confessio clerici coram iudice laico ex abrupto procedenti nec indicium facit.*

11 *Scriptura priuata literarum comparatione comprobata probat semiplenè.*

12 *Literarum comparatio fallax est.*

13 *Graues præsumptiones efficiunt semiplenam probationem.*

14 *Famæ descriptio.*

15 *Fama regulariter in criminalibus non probat semiplenè.*

16 *Fama frequens, & vehemens à viris honestis orta probat semiplenè.*

17 *Indicium cum fama concurrens præbet semiplenam probatiotionem.*

18 *Dictum paucorum non infamat aliquem.*

19 *Fama duobus testibus probatur, & quæ in ea probanda qualitas requiratur.*

20 *Religiosi fuga delictum, & commissi criminis præsumptionem præbet.*

21 *Fuga deliquentis semiplenè probat.*
22 *Fugam non semiplenè probare nonnulli asserunt, quæ expendere superior in fuga debeat, declaratur.*
23 *Fugere parans, si deprehendatur, ac si fugisse reputatur.*
24 *Fugens à carcere præsumitur deliquisse, & quod delictum fatetur.*
25 *Contrarium de iure verius est.*
26 *Fuga Religiosi, vt consideranda sit.*
27 *Socij criminis duo semiplenè probant, quidam aiunt, quidam negant.*
28 *Tot sunt præsumptiones, quot indicia.*

DE SEMIPLENA PROBATIONE, EX CONfessione extraiudiciali, scriptura priuata, fama, rei fuga, sociorum testimonio.
CAP. VIII.

1 DIXIMVS capite secundo, semiplenā vocari probationem, cui iudex integram fidem adhibere non debet, sed quasi dimidiatam, vt patet in vno teste cui nihil obijci potest, is enim semiplenè probat delictum, quod plenè esset probatum, si alius æquè idoneus adesset testis. semiplena igitur probatio ad multa in iudicio constituenda, vtilis est, sed non adeo valitura, vt ex ea posit reus de crimine conuinci; & damnari. *cap. veniens. cap. licet de testibus. l. iuris iurandi eodem. C. Iass. in rep. l. admonendi. nu.* 178. *de iure iurando. Mascardus. vom.*1 *.quæst.*11.

2 Cum igitur testis vnus omni exceptione maior semiplenam faciat probationem, constat, quod vbi testi aliqua obijcitur exceptio vera, non potest semiplenè probare, & vbi essent æquè minus idonei, duo semiplenam conficient probationem, nisi exceptiones eos in totum à depositione remouerent, omnem que fidem eleuarēt, vt si essent inimici capitales, vt diximus cum de testibus agere.

Secun-

3 Secundò semiplenam probationem efficit ipsius rei extra iudicium facta confessio, qua planè, & non calore iracundiæ delictum fatetur. Nam ea confessio per duos testes legitimos comprobata semiplenã contra reum facit probationẽ. *glossa. fi. in l. capite quinto. ad l. Iul. de adulte. Abbas. in cap. at si clerici. nu. 16. de iudicijs. ibi Decius. n. 121. Felin. in ca. olim. nu. 2. de rescriptis. Parisius. consi. 153. nu. 26. vol. 4. decisio. Rotæ. nouæ. 1. de conf. ssis. Boerius. decis. 90. num. 5. Clarus. §. fin. quæst. 21. versi. confessio extra iudicialis. Mascardus. to. 1. concl. 350. num. 3. Farina. tom. 3. quæst. 82. regul. 2. num. 23.*

4 Quòd si reus legitimè interrogatus negauerit, sufficit, vt torqueatur, & si in tormentis delictum fateatur, iteranda confessio non est, cum illam non valeat reuocare. *glossa. recepta in d. l. cap. 5. Felin. in cap. olim. num. 9. de rescriptis. Albertinus. de agnosc. catho quæst. 25. num. 23. Mascardus. supra & concl. 353. num. 24. Farinacius. d. tom. 3. quæst. 83. cap. 3. nu. 80.* pluresque in eam sententiam adducuntur, nonnullis contrariam tuentibus.

5 ¶ Hoc tamen limitatur, quando qui ita fuerit delictum cõfessus in iudicium vocatus, suam extraiudicialem confessionem agnoscens reuocaret, asserens, se errasse, tunc enim nullam fidem facit, si errorem probauerit. *Felinus. d. cap. olim. num. 2. de rescrip. Decius. d. cap. at si cleci. num. 122. Boerius. decis. 90. num. 8. Iulius Clarus. dict. quæst. 21. Mascardus. concl. 350. num. 6.* Quod si incontinenti suam reuocauerit confessionem, non indiget errorem probare, vt benè Mascardus. *nu. 8. & Farin. d. to. 3. q. 81. ca. 9. nu. 348.*

6 Tum etiam cum confessio sit extraiudicialis, quæ fit coram iudice non sedente pro tribunali, vt diximus, in capite de rei confessione, constat etiam contra reum delictũ semiplenè probare. *textus, & glossæ. in l. interrogatem, & in l. iubemus. C. de liberali. causa. Imola. in cap. at si clerici. num. 7. de iudic. Boerius. dict. decis. 90. num. 8. Clarus. dict. quæst. 21. Mascardus. conclu. 351. num. 7.*

7 Confessio verò coram iudice incompetenti facta, eamdem

dem regularitèr facit semiplenam probationem, & ad torturam sufficientem, vt habet communis opinio apud Imolam. *in d. cap. at si clerici. num. 7. Boerium. decis. 90. num. 3. Clarum. dict. §. fin. quæst. 22. versi. sed id quæro.* Quapropter si religiosus ab Episcopo comprehensus, vel ab alio iudice ecclesiastico delictum fuerit confessus, semiplenã facere probationem coram proprio superiore, vt constat ex supra citatis *& ex Bernado Diaz ca. 127. num. 8.*

8 At verò si coram iudice laico delictum confiteatur, quidam contendunt, huiusmodi confessionem, etiam, vt extraiudicialem, semiplenam facere probationẽ, & hanc esse communẽ opinionẽ in praxi receptã aiunt *Imola in d. ca. at si clerici. num. 7. Decius ibi num. 115. Boerius. dict. decis. 90. num. 3. Clarus. dict. quæst. 22. versi. hanc tamen. Mascardus. dict. tom. 1. concl. 348. nu. 4.* Contrariam verò sententiam nonnulli deffendunt, *Felinus. dict. ca. at si celerici nu. 5. alios citant Clarus, & Mascardus.* ¶ Possunt hæ opiniones ad concordiam re-

9 duci; Vt prima locum habeat, quando iudex laicus religiosi confessionẽ recepisset legitimis indicijs præcedentibus, tunc enim ex illis, & ex confessione semiplenam adesse probationem nulli dubium esse potest.

10 Secunda verò obtineat, vbi iudex laicus ex abrupto sinè indicijs confessionem reciperet, tunc nullam probationẽ facere non est dubium, quia duo valde iuri contraria interuenisse constat, & quod reus, sinè indicijs interrogatur, & à iudice prorsus incapaci sit recepta confessio. *ex traditis à glossa. in l. quæstionis habendæ de quæstio. Boerio. dict. decis. 90. num. 10. Claro. dict. §. fin. quæst. 55. versi. si vero. Mascardo. concl. 352. num. 6. & 353. num. 17.* Et præsumi potest, metu exorta, ita vt si religiosus eam reuocauerit, non opus sit errorẽ probare, vel vim, vel metum ostendere, nam cum iudex per iniuriam interrogauerit, omnia iniustè facta intelligũtur. *Boerius supra.*

11 Tertiò principalitèr semiplenam probationem efficit indelictis

delictis scriptura priuata per literarum comparationē cōprobata, quando reus negat se scripsisse, vt capite quinto explicuimus; Ex hac enim literarum comparatione, & similitudine, per testes peritos facta, qui iudicent, rei manu scriptam, frequentius est, semiplenam oriri probationem. *l. instrumenta. C. de probatio. glossa. verbo. ex acto. in l. admonendi. vbi Iass. in lectura. num. 76. & in repet. num. 91. de iure iuran. Anton. Butrio. & Abbas. Panor. in ca. 2. de fide instrumen. vbi Imola. num. 11. Decius. num. 56. Parisius. consi. 19. num. 33. lib. 1. optimè Roland Valle. consi. 26. num. 12. lib. 1. Iosephus Ludouicus. decis. 6. num. 18. Mascardus. tom. 1. quæst. 12. nu. 2. & alij quos. cap. 5. citauimus.*

12 Hæc tamen literarum comparatio fallax est, tum quia multi in scribendo ita alienam manum ementiri, & exprimere soleant, vt facilè decipiant, & in errorem inducant, peritos, tum etiam, quia, aliquando similitudo in scriptura inuenitur etiam à diuersis confecta, tum etiam, quia ipsi rei quantam possunt adhibent diligentiam. vt propriā manum occultent, vt non deprehendantur; Quapropter magna prudentia in re dubia vtendum erit, nè falsa pro veris detrudantur, aut è contra, vera pro falsis reijciantur.

13 Quartò semiplenam probationem efficiunt, illæ graues præsumptiones, de quibus superiori capite egimus; Inter quas solum occurrit, vt in præsentiarum non nihil de fama

14 dicamus. ¶ Famam autem quidam, ciuitatis consensum, & veluti publicum testimonium, vocant, Alij, sermonem sinè certo autore dispersum cui malicia, initium dederit, incrementum credulitas. *Quintil. libr. 5. capit. 3. & Innocentius III. facilè vnius dictum sequitur multitudo. capit. cum in iuuentute. de purga. cano.* Quapropter illud est communiter

15 receptum, famam in criminalibus semiplenè non probare, & consequenter reum sola fama notatum torqueri non posse. *glossa. in capite. veniens. 1. de testibus. vbi Butrius.*

Butrius, Abbas, Imola, & Decius dicens, communem. num. 25. Iass. Late. in repet. l. admonendi. num 251. Clarus. §. fin. quæst. 21. num. 1. Mascardus. tom. 2. concl. 754. num. 1. diffuse Farinacius. in praxi. 2. tom. quæst. 47. num. 4. Cum tamen in causis ciuilibus aliud obtineat; Verumtamen in criminalibus cum clarior requiratur probatio, sola fama semiplenam probationem non efficit, quæ non maiori nitatur fundamento.

16 At verò vbi fama originem habuisset, non à vulgo, sed à probis, & honestis personis, & non à maleuolis detractoribus, simiplenè probare nonnulli affirmant, sicuti etiam quando fama esset frequens, & vehemẽs, quæ non per maledicos esset sparsa, *vt videre est apud Marsilium consi. 3. criminali. num. 5. & 6. Felinum in cap. veniens. num. 12. vbi Decius. num. 24. de testibus. Mascard. dict. concl. 754. num. 6. & 7. Menochi. de arbitrar. casu. 261. num. 2. Farinacius. dict. quæst. 47.*
17 *à nu. 28. & nu. 54.* ¶ Quod si cum fama aliquod aliud indicium concurret, non dubium, quin semiplena esset probatio. Deniquè vbi delictum est notorium, & fama postea diuulgatur, ab aliquo esse commissum, hoc sufficere ad semiplenam probationem, volunt Marsilius, & Mascardus, vbi proximè. Quod erit admittendum, vbi fama aliquo certo
18 niteretur indicio, & nõ suspicione maliciosa fulcitur. ¶ Tũ etiam quòd fama per maiorem partem populi, seu congregationis versetur; Etenim semper superiorem oportet præ oculis habere, quòd Innocentius III. ait. Proptèr dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cuius apud bonos, & graues læsa opinio non existit. *cap. inquisitionis. §. quæsiuisti. de accusati.*

19 Fama veró per duos testes probatur, qui se publicè audiuisse affirment, suique testimonij rationem reddant, & personarum numerum, & qualitatem referant, interquos fama vagatur, & à quibus ipsi audierint, quibusque nitatur fundamentis, & indicijs, vt ita credant, vt ex eis omnibus iudex colligere valeat, quantum famæ diuulgatio contra

tra

tra reum probet. Famam autẽ ante inquisitionem institutam fuisse ortam testes deponere debent, nam si postea fama diuulgari cæpit, ab ipsa inquisitione cæpta manasse creditur. *ca. licet ex quadam, vbi Abbas, num. 7. de testibus, & ibi alij Doctores Aymon. consi. 260. num. 7. Mascard. de probat. conclu. 749. num. 29. Farinacius. dict. quæst. 47. num. 172.* Et ad famam probandam duorum testium numerum sufficere, supra diximus in prima parte. *& probat gloss. in l. 3. §. eius confirmat. de probat. Clarus. d. §. fin. quæst. 6. Mascardus. conclu. 749. Farinacius. dict. quæst. 47. num. 208.*

20 Quintò principalitèr constitui potest, religiosi fuga, licet enim ipsa religiosi fuga delictum sit, qua probata fugitiuus dignus est pœna de qua agemus, cum de Apostatis verba faciemus, nihilominus tamèn potest etiam considerari, vt indicium, & criminis commissi præsumptio. Quia quem delicti conscientia fugere suadet, antequam accusetur, se ipsum producit in testem, qui tanquã impius fugit nemine persequente. Quapropter crebrior, & receptior

21 est sententia; Quod vbi qui solum vertit, antequam contra ipsum inquiri cæptum fuerit, ex huiusmodi fuga semiplenam contra ipsum oriri probationem, ita vt possit à fuga reductus torqueri. *Iass. in repet. l. admonendi. num. 169. de iure iur. Boerius. decis. 215. num. 24. Clarus. dict. § fin. q. 21. versi. fuga. Mascardus. 2. tom. concl. 819. num. 4. & Menoch. de præsumptio. lib. 1. q. 89. à nu. 26. Farin. 2. tom. q. 48. num. 27.*

22 Sunt tamèn Doctores graues contrariam opinionem asserentes, quos proximè relati citant. Quapropter superior omnia diligentèr cum prudentia expendet, & quæ simul cum fuga adsint indicia considerabit, vel quæ fugæ causa alia esse poterit, præcipuè cum ad religiosum torquendum amplius semiplena probatione necessariũ diximus. Deinde quælibet fugæ excusatio verosimilis erit admittẽda, veluti futuræ accusationis timor, cũ suam innocentiam ostendere non posset, vel superioris seueritatẽ, & accusatoris rigo-

rem; Præterea si fugitiuus sponte redierit; Hæc enim omnia præsumptionem ex fuga ortam extenuare solent, vt res
23 ipsa docet, & supra citati indicant. ¶ Sicut etiã insinuant, quod de fuga diximus, locum etiam habere in eo, qui deprehensus esset iam iam fugã arripiens, & sarcinulis collectis, insalutato superiore iter adornabat. Deniquè vbi quis aufugeret, postquam contra eum inquiri cæptum est, minorem esse præsumptionem constat, quia iudicium subterfugere magis videtur, quam criminis consciẽtia pœnas euadere voluisse.
24 At verò qui invinculis detentus à carcere efugeret, tantam patrati sceleris coniecturam indicare aiunt, vt perinde habeatur, ac si crimen confessus fuisset, & consequentèr legis pœna velut conuictus sit plectendus ea, quæ communitèr recepta sit opinio *glossæ in l. ineos. verbo puniendi de custodia reorum. recepta secundum Iassonem, in d. l. admonendi. nu. 172. Boerium. decis. 215. num. 9. Menochium. d. libr. 1. præsumpt. quæst. 89. num. 45. diffusè Mascardum. tom. 2. concl. 820. num. 1. Farinacium in praxi. 2. tom. quæst. 30. in principio.*
25 Eam tamèn in hæresis crimine non admitti, nequè vsu receptam nonnulli tradidere in primis Simancas. *in catholicis, titul. 16. num. 23.* sequuntur Rojas, *de hæreticis. 2. part. assertio. 15. num. 185.* Pegña, 3. *part. directo. comment. 35.* Qui eo præcipuè ducuntur fundamento, nullibi in iure id constitum esse. Et quia nulla maior ratio esse posit, vt credamus, quasi malè sibi cõscium saluti suæ pedibus consuluisse, quàm quod carceris tædio, vel tormentorum metu aufugerit. Mascardus, contrariam probare nititur, qui, si ea, quæ notat Simãcas legisset, & expendisset, agnosceret vtique iuris dispositione minimè communem sententiam fulciri, vt & fatetur Iulius Clarus, & alij quos citat Boerius. *d. decis. 215. num. 10. Clarus. dict. §. fin. quæst. 21. versi. Tertio autem, Mascardus. dict. con. 820. num. 22.*
26 Qua de causa idem in religiosorum fuga arbitramur statuendum,

tuendum, fuga què ipsa pro grauitate culpæ erit punienda. Nam si effracto carcere reus aufugeret, maiori erit plectendus supplicio, quàm si oblata occasione clanculum ex custodis negligentia euaserit, minori, aut nulla, si ad alium superiorem via recta se contulerit inferioris sæuitiã timẽs,
27 vt proprio loco dicemus. ¶ Sextò duo socij criminis semiplenã faciunt probationẽ, *vt ex Boerio decis. 319. nu. 6. colligere licet, & tradit Iulius Clarus. d. q. 21. versi. sed pone.* Mascardus vero contrariam tenet sententiã, & contendit nõ sufficere eorũ depositionem ad torturam. *to. 3. concl.* 1311. *nu.* 18. *idem tenet Farin. 2. to. q. 43. n.* 34. Quod intelligit, & declarat, quãdo reus de socijs nõ potest interrogari, secus verò existimat, vbi de socijs iuste interrogatur, *ita ibidem. n.* 41. Vnicus vero socius solum facit præsumptionem, quæ non sufficit ad torturam. *Boerius. decis.* 319. *num.* 1. *Parisius. consi.* 151. *nu.* 10. *li.* 4. *Aymon. consi.* 178. *nu.* 3. *Mascar. supra. & Farin. d. q.* 43. *nu.* 147. *quæst. num.* 152. rectè ait Farinacius in casibus inquibus reus interrogari nequit leuissimum facere indiciũ. Qui autem sint hi casus egimus *cap.* 11. *nu.* 14. Hoc totum ex sociorum qualitate pendere credimus, ita enim suspecti de mendacio esse possunt, vt nulla fides sit eis adhibenda, at vero ibi de eorum veritate sperare posit, quod falsum nõ dicerent, testimonium, semiplenam probationem efficere rectè superior iudicabit.

28 Deniquè tot sunt præsumptiones, ex quibus delicta probari possunt quot indicia concurrere solent, facilè que superior ex supra traditis cognoscet, quando ad semiplenam probationem sufficiunt, neque enim omnium certa regula tradi potest.

CAP. IX. SVMMARIVM.

1 QVÆSTIONEM *de coniungẽdis præsumptionibus implicatã reddiderũt doctorũ variæ opiniones.*

2 *Duæ semiplenè probationes in idem tendentes coniunguntur in ciuilibus.*

In criminalibus non item, quia melius est delictum manere impunitum.

4 *Probatio ex suspicionibus in criminalibus non admittitur.*

5 *Plura indicia in idem tendentia benè probata coniunguntur.*

6 *Ex præsumptionibus damnandus non afficitur pœna ordinaria.*

7 *Præsumptiones, & indicia coniunguntur, vt reus torqueri possit.*

8 *Leuiora indicia non sunt coniungenda in causis regularium.*

QVANDO PLVRES PRAESVMPTIONES coniunguntur, vt ex eis plenè, vel semiplenè delictum probetur. CAP. IX.

1 HAEC de coniungendis præsumptionibus quæstio non tam in se ardua est, quam variæ Doctorum opiniones reddiderunt implexam, & intricatam. Verum quo ad nostram disquisitionẽ facilè, Deo fauente, explicabitur, & extricabitur.

2 Nam illud inter omnes conuenit, duas semiplenas probationes ad idem probandum tendẽtes in causis ciuilibus, plenam, & integram facere probationem, veluti cum adest vnus testis, qui de facto à se cõspecto deponi, & alij duo testes affirmant extra iudicialitèr illud met factũ reum fuisse confessũ, has duas semiplenas probationes plenè probare consentiunt omnes. *in ca. fi. de success. ab intestato. Bart. in l. admonendi. n. 48. vbi Iass. in repet. nu. 257. dicens cõmem. de iu-*

3 *re iur. Felin. in ca. causam quæ nu. 11. de probatio.* ¶ At verò in criminalibus semiplenas probationes coniungi, vt integra, & plena sit probatio, nõ facilè admittũt. Quia proptèr suspiciones aliquẽ dãnari rectè Traianus improbauit, adijciẽs satius esse impunitũ relinqui facinus nocẽtis, quã innocẽtẽ damnari,

4 damnari.*l. absentem.* §.1.*de pœnis*. Quòd quidem verißimũ est, vbi ex superioribus probatio fieret, illas enim diximus ex leuioribus, & remotis indicijs prouenire, ac ideo minoris momenti sunt in probationibus quàm præsumptiones. Quapropter etiam indicia admittuntur indubitata ad criminum probationem, & luce meridiana clariora reputantur. *in l.fin.C.de probatio.*

5 Itaquè vbi ex diuersis indicijs vnum coalescit, & quasi coagmentatur, argumentum ita euidens, & manifestum, quod dubitari non poßit à reo delictum perpetratum esse, constat apertè coniungi debere; Vt in eo casu, quo testis adest de facto à se conspecto, & duo de confeßione extra iudiciali, si cum eis concurreret aliud indicium veluti rei fuga, vel res furto sublata penes eum fuerit reperta, vel aliud simile, ita vt tria, aut quatuor indicia concurrant, omnia mutuo cohærentia, & quibus, vt dici solet, verum vero consonet, dicendum procul dubio esse plenam probationem. *l. excipiuntur. ff. ad S. C. Syllan. vbi Baldus, Bart. in l.1.§.idem Cornelio.nu.2.de q.& ibi Marsilius.nu.3.Capicius decis.126.nu.12.benè Felin.in ca.2.nu.10.de præsumpt.Mascard. tom.3.concl.1221.nu.53.Farin.in praxi.2.tom. quæst.47. num.8. idem 3.tom.quæst.86.num.24.Mascard.concl.2223.nu.8.*maximè in occultis, & quæ difficilè habent probationem. *Aymon.consi.73.nu.19.Anto.Gabriel.lib.1.cōmun.tit.de probatio. concl.1.nu.30.Mascar.concl.496.nu.4.Menoch. de præsumpt.li. 1.q.40.nu.11.Farin.d.q.86.nu.29.*quare nō immerito hoc iudicis arbitrio relinqui quando, præsumptiones coniungãtur, dixerit Menochius *de arbitrar.casu.492.* Itaq; illas duas semiplenas dumtaxat coniungi ad plenam conficiendã in criminibus non facilè admitti debere videtur.

6 Obseruandum etiam est cōmuni opinione esse receptũ, quod vbi reus ex præsumptionibus esset dãnandus ordinariam legis pœnam fore temperandam, neque corporalem imponi posse. *argum. cap.2. de præsumptio. Innocentius. in cap.*

 quia

quia verisimile. eodem tit. Felin. in dict. ca. 2. num. 6. Clarus. d. §. fin. quæst. 20. Decius. consi. 189. num. 3. & Farinacius. dict. quæst. 86. num. 110. & ferè omnes supra citati, & Tiraquelus de pœnis temperan. causa 27. Aymon. consi. 37. num. 19. & diffusè, & benè Menochius. dict. lib. 1. præsumpti. 97. à num. 23. Mascardus. dict. concl. 1221. num. 55. Felinus tamen admittit, vbi præsumptiones ita vehementes, & indubitatæ essent, vt quasi testibus videntibus fuisset commissum, ita vt euidens sit probatio supplicio ordinario etiã capitali fore puniendũ.

7 E contrario tamèn regularitèr indicia, & præsumptiones coniunguntur, vt reus tormẽto subijciatur, vt in superioribus capitibus ostendimus, & admittunt omnes supracitati, ita vt hoc in dubium non reuocetur. Quod admittẽdum arbritramur, vbi delictum esset graue, & vrgentes essent præsumptiones.

8 Sed in leuioribus indicijs coniungendis, vt semiplenè delictum probetur, posset eadem obseruari ratio. Verum id in religiosorum causis non est admittendum, neque tunc debet superior iudicialitèr agere, sed ex Sancti Spiritus vnctione re prudentèr considerata statuet, quomodo cum religioso agendum sit, nullo modo permittens, quod proptèr leuia indicia bonum religiosi nomen periclitetur. Diximus satis in priori parte.

CAP. X. SVMMARIVM.

1 *REORVM defensio iure naturali fulcitur.*

2 *Reorum variæ defensiones proponuntur.*

3 *Negatiua quomodo probari possit.*

4 *Exceptio, quòd factum non est iure prohibitum, statim est examinanda.*

5 *Iudex potest ex causa pœnam lege statutam in sententia temperare ex causa.*

6 *Causæ proptèr quas pœnæ sunt temprandæ, expenduntur.*

7 *Causæ*

7 *Causæ quæ culpam minuunt, & pœnam minuere necesse est.*
8 *Vbi culpa non est, nec pœna esset potest.*
9 *Crimen semel punitum, iterum puniri non debet.*

DE REORVM EXCEPTIONIBVS ADMITtendis; & de causis propter quas pœnæ sunt temperandæ. CAP. X.

1 OMNI animantium generi est à natura tributum, vt se, vitam corpusque tuatur, declinet què ea quæ nocitura videantur. Ex quo consequens est reorum deffensiones iure naturali consistere, ac propterea reos in iudicijs citari debere ex eodem iure prouenit. Si enim solus accusator esset audiendus, ecquis innocens esse posset? vt dixit Imperator ille apud Ammianum, lib. 18. Superior itaque libenter reorum exceptiones audire debere, & cum vnam aurem accusatori præbuerit, alteram reo integram seruare debet. Charumque habere, quod religiosus non peccauerit, & eius comprobetur innocentia.

2 Contra opposita delicta variæ sunt reorum deffensiones, quædam in delicti omnimoda negatione consistunt, quædam obsistunt, in commissa culpa nullum subesse delictum, quædã illi pœnam imponi non oportere affirmant, quia causa interuenit, quæ culpam, vel extenuat, vel annullat, & siquæ aliæ sunt huiusmodi.

3 Illæ primæ, quæ in denegatione commissi consistunt, possunt per legitimas probationes veræ ostendi, vel per rei euidentiã, vel ab impossibilitatis argumento de sumpto, quia quo tempore, & loco deponitur crimen fuisse patratum, tunc reus comprobet alibi versatum fuisse, ita vt per rerũ naturam fieri non potuerit, quod ipse fecerit, vel etiam, quia testes falsi conuincantur, quod varijs modis fieri posse omnes norunt. Huc pertinent omnes illæ exceptiones, quas contra testes adduci posse supra loco proprio osten-

ostendimus. Et contra propriam confeßionem allegari,
4 quod per errorem fecerit. ¶ Deinde excipi poteſt, rẽ factã fuiſſe permiſſam, & nullo iure prohibitam, quia ſi quod ius obſiſtebat, in deſuetudinem abijt, & antiquatum nullas vires habere. Hæc autem exceptio rara erit, nam ſi malum fuerit ea ſolum ratione, quia prohibitum, prohibitione ceſſante delictum non erit, quare hæc ſtatim exceptio examinanda erit, *vt tradit Clarus.§.fin.quæſt.56.*

5 ¶ Prætereà multa ſunt, quæ culpam eleuare poſſunt, & cõſequenter pœnam minuere, vt ætas minor, vel ingraueſcens, metus, & aliæ cauſæ quæ cũ culpæ detrahant, & pœnæ derogare debent. Licet enim pœnam iure conſtitutam iudex imponere teneatur. *ca. de cauſis vbi Decius. num.* 21. *de officio delegati.* poteſt tamẽ eam minuere ex bono. & æquo, vbi cauſa aliqua id ſuadet, ac, vt ipſe arbitratus fuerit mitiorem infligere. *ca. vlti. de tranſactio. Decius. d. nu.* 21. *Couar. lib.2. var. ca.9. nu.8. Iulius Clarus. d. §. fin. q.85. verſi. vlterius quæro. Menochius. de arbitrar. quæſt.96. nu.14. Abbas. in cap.3. de pœnis. Nauarrus. in Rubr. de iud. num.99. B. Diaz. ca.146. Decius. in ca. de cauſis. num.18. de officio. delegat. Ioſephus Ludoui. deciſ. Lucen.15. num.58. Tiraquelus. de pœnis temperan. in præfat. num.16. Farinacius. in praxi.1. tom. quæſt.17. num.7.*

6 Cauſæ autem proptèr quas temperari pœnæ debent, pendent ex perſona, ex tempore, ex loco, ex occaſione delinquendi, quam reus habuit, vt ex proximè citatis patet. Verumtamen natura ipſa ducente cognoſcitur, quæ reum à culpa excuſent, & quæ grauiorem illam efficiant. Procul dubio enim maius eſt delictum ſcienter, & data opera perpetratum, quàm vbi quis ſinè maturo conſilio, tẽporis opportunitate, loci commoditate, iniuria laceſcẽte, aut alia cauſa prouocante deliquerit. ¶ Nam omnes
7 illæ cauſæ, quæ intellectus ratiocinationem impedire, aut minuere ſolent, veluti ignorãtia, vel inconſiderantia, & illæ etiam, quæ voluntatis liberæ functioni, & arbitrio detrahunt,

hunt, & derogant, veluti infirmitas, vel passio vehemens, & si qua sunt eiusmodi, sicut diminuunt voluntarium, ita, & culpã minuere necesse est, adeo quòd si actus esset omninò inuoluntarius non haberet rationem peccati; sed nequè delicti, vt rectè docuit S. Thom. 1. 2. *quæst*. 73. *arti*. 6. Hæ igitur causæ, quemadmodum culpam extenuant, ita pœnam minuere necessum est. Nam pro mensura peccati, erit & plagarum modus. *Deutero. cap*. 25. & optimè iuris interpretes asserunt delictum sinè dolo commissum, & extra deliquentis intentionem fore mitius puniendum. *l*. 1. *C. de siccarijs. l. qui iniuriæ. de furtis. Tiraquel. de pœnis temper. causa*. 14 *nu*. 1. *Farin*. 3. *to. quæst*. 87. *inspect*. 1. *nu*. 2. *Clarus. d*. §. *fin. quæst*. 60. *versi. sunt enim*. Qui auctores plures casus congerunt, qui ex supra tradita sententia facilè cognosci possunt.

8 ¶ Ex ea patet, à pœna excusare dementiam, furorẽ, vel somnum, vel ebritatem, senectutem, atquè etiam minores ætate in delictis mitius puniuntur. *Tiraquel. causa*. 7. & 8. *Menochius, de arbitrar. casu*. 329. *Farinacius*. 3. *tom. quæst*. 92. *num*. 23. & 41. Item naturalis deffensio, quæ intra terminos in culpatæ tutelæ se cohibuit, quæ quidem omninò sicut culpam excludit, ita, & pœnam, aliæ verò sicut culpa non vacant, pœna dignæ sunt, sed illis commensurata. *benè Tiraquelus. in præfa. d. num*. 16. & *Farinacius vbi supra*. & 3. *tom. quæst*. 87. *inspect*. 1. *Clarus. d. quæst*. 60. *versi*. & *generalitèr*. His adde, quæ infra. *cap*. 14. *num*. 9. dico.

9 Deniquè poterit reus opponere, quod iam de illo delicto fuerit vel punitus, vel absolutus, quæ quidem exceptio comprobata excludit superiorem, vt de crimine iterum agere non possit. *cap. de his de accusatio. l. si cui*. §. 1. *de accusatio*. & *vtrobique scribentes. Tiberius. Decianus. tracta. crimin. li*. 3. *cap*. 30. *tom*. 1. *Did. Couarr. lib*. 2. *var. ca*. 10. *Iulius Clarus. dict*. §. *fin. quæst*. 57. *Prosper. Farinacius in praxi*. 1. *tom. quæst*. 4.

CAP. XI. SVMMARIVM.

1 *CAVSA propterquā de purgatione canonica agitur.*
2 *Purgatio canonica periculosa in desuetudinem abijt, & raro est admittenda.*
3 *Purgatio canonica quando quis laborat infamia, quòd delictum commiserit.*
4 *Purgationis canonicæ descriptio.*
5 *Compurgatorum testium numerus à iudice assignatur.*
6 *Compurgatores, eiusdem ordinis, & qualitatis, esse debent cum Reo.*
7 *Reus in purgatione deficiens pro conuicto habetur.*
8 *Quomodo reus in purgatione deficere sit dicendus.*
9 *Compurgatores si non inueniuntur eiusdē qualitatis alij probi viri admittuntur.*
10 *Reo in purgatione deficienti, quæ pœna sit imponenda.*
11 *Purgatio Religioso indicta quibus præsentibus sit facienda.*

DE PVRGATIONE CANONICA. CAP. XI.

1 DIXIMVS in priore parte capite decimo sexto, quòd vbi in causa fuisset conclusum, iudicium à superiore posse terminari triplici modo, vel per sententiam diffinitiuam, si ex actis ad illā deueniri posset, vel per purgationem canonicam, vel per rei torturam si hæc ante diffinitiuam iudiciarius ordo postularet. Vnde oportet, vt inpræsentiarum breuitèr nonnulla de purgatione canonica dicamus.

2 Purgatio canonica ferè in desuetudinem abijt, est enim res periculi plena, proptèr humanam fragilitatem, & maliciam, & quæ olim in ptetio habita, & à magnis viris vsurpata, hodie, vt fragilis, fallax, & incerta non facilè admittitur; Quaproptèr rarissimè superior illam indicet, quando in Domino ita iudicauerit, vt vulgatā religiosi infamiam, graue scandalum, vehementemque suspicionem ex testium

dictis

dictis obortam cohibeat,& compescat, & bonum nomen restituat,& maculas inustas eluat.

3 Cum igitur reus aliqua laborat infamia, quod crimen perpetrarit, quod ipse negat, & testibus probari non potest, & nota illa,& macula non ab inimicis, vel maleuolis, vel deperditis hominibus fuit inusta, sed à bonis, honestis que viris exordium habens, apud eos existimatio læsa est, purgatio canonica indicitur, qua deleatur, vel reus, si in purgatione defecerit pœnas det. *ca.nos inter. ca. si quis.cap. cum dilectis.ca. cum, in iuuentute.ca. penult. de purgatio.canon. vbi scribentes.Simancas.tit.56.Syluester.verb.purgatio.Bernardus Diaz.cap.150.Directorij.additio.Coro.14.2.part.*

4 Est autem purgatio canonica; Innocentiæ ostensio per proprium iuramentum aliorum iuramentis comprobatum, iure canonico inuentum. Itaque huius purgationis vis in eo stat, quod ipse, qui infamia notatur iuris iurandi sacra religione affirmet, se huiusmodi crimine nullo modo inquinatum, & certa compurgatorum manus eadem adhibita iuramenti religione asserat, credere eundem à crimi-
5 ne esse immunem, ac propterea verum iurasse. Hic autem compurgatorũ numerus,quem sacri antiqui canones, manum, apellant,in arbitrio iudicis hodie est, licet olim Presbyter septem, Diaconus tres adhibere debeat. *ca.si legitimi.cap.sequenti.2. quæst.* 5. Verum vt diximus iam numerus penes iudicis arbitrium est. *ca. presbyter si à plebe, vbi glossa. finalis.& Turre Cremata.2.quæst.5.Hostiensis in summa.hoc titulo.num.7.Syluester.verbo.purgatio.Simancas.dict.tit.56.Menochius.casu.274.num.5.*

6 Huiusmodi autem compurgatores eiusdem debent esse ordinis, & qualitatis,qua reus est, vt si ille sit Sacerdos, & illi Sacerdotes existant, & qui rectè actam infamati vitam nouerint, vt melius,certiusque testimonium ferre queant, qui ab ipso adducti erunt à iudice approbandi,vt ex supra citatis decretalibus, & doctoribus constat.

Quod

7 Quod si reus in purgatione defecerit, pro cõuicto haberi debeat, deficere autem in purgatione dicitur, quando compurgatores non exhibet, vel quos exhibuit, affirmare non audent illum verum iurasse. At verò vbi illorum quidam in illius fauorem testimoniũ ferunt, alij verò minimè, cõtrouersum est, qui numerus sit sufficiens, vt reus in pur-
8 gatione defecisse dicatur. Et obtinuit, hoc ad iudicis arbitrium pertinere, sicut & compurgatorum numerus, vt rectè Simancas. tit. 56. num. 15. Quapropter cum iudex numerum compurgatorum in sententia expresserit, adijcere debebit, in quo numero si defecerit, pro conuicto habeatur. Satis autem videtur si in duobus deficiat, cum sint ab ipso nominati, & maximè probare videtur duorum testium ita approbatorum rei iuramentum in dubium reuocari.

9 Quod si reus paris conditionis compurgatores non inueniat, quia tot Sacerdotes in oppido paruo, vel collegio exiguo non inueniantur, & hoc appareat, & sit iudici cognitum, alios viros probos, & honestæ famæ poterit adducere, vt apud omnes supra citatos constat.

10 Reo in purgatione deficiente pro conuicto habetur, sed vt pœnas iuxta iuris dispositionem impositas luat, oportet expendere, hanc non esse legitimam criminis probationẽ, sed ex præsumptione ortam, proinde què eas esse temperandas constat, in quo examinare opus erit quàm grauis, aut vehemens fuerit nota reo inusta, & quis modus, qualitas ve iudicij, nam iuxta horum proportionem constituet iustum, legitimum que temperamentum, & pœnarum moderationem, ita vt etiam aliquando rei qualitas exigere poterit pœna reum affici ordinaria. *vt colligitur ex Felino. in cap. accedens. num. 2. versi. nota. 4. de accusat. Syluester verbo. purgatio. nu. 6. Bernardus Diaz. ca. 151. Simancas. tit. 56. nu. 13.*

11 Purgatio si religioso fuerit indicta coram domesticis facienda erit, si sola infamia intra domesticos parietes se cõtinuerit, quod si etiam ad externos fuerit peruagata, pote-

runt,

runt, & aliqui vocari, vt quibus ſcandalum fuerit datum per purgationem ſatisfaciat. Purgationis formam in 3. libri fine exhibemus.

CAP. XII. SVMMARIVM.

1 *QVAE requiruntur, vt reus torqueri poſsit.*
2 *Probationes, quæ præcedere poſſunt, vt reus tormẽto ſubijciatur.*
3 *Sola vacillatio ſinè probatione ſemiplena non ſufficit ad torturam.*
4 *Vt clericus tormentis ſubijciatur, non opus eſt, quod laboret infamia.*
5 *Crimina grauia quæ ſint, vt clericus torqueatur.*
6 *Tormentum ſuperans indicia quando purgaſſe dicatur. & numero. 7.*
8 *Indiciorum grauitatem, & tormentorum formam expendere debet ſuperior, vt conſtet an reus indicia purgauerit.*

DE TORMENTIS. CAP. XII.

(?)

1 EGIMVS de tormentis in priori parte capit. 17. ita vt pauca ſint modo addenda, ad maiorem explicationẽ. Duo aſſeruimus copulatè requiri, vt ſuperior quæſtionem de reo habere poſsit. Primò ſemiplenã probationem, & ſecundò delicti grauitatem, & in ſemiplena ſæculares iudices cõſiſtunt, nos aliquid amplius in religioſo po-
2 ſtulamus. ¶ Quibus autem caſibus conſtet breuitèr perſtringemus. 1. Vt ſi cum vno teſte, qui delictum committi vidit, adſit etiam fama, quæ idẽ aſſerat. 2. Si cum vno teſte eiuſdẽ teſtimonij adſit aliud indicium veluti fuga, vel aliud huiuſmodi. 3. ſi contra reũ adſit fama, quæ alijs indicijs adiuuetur, veluti fuga, licet de viſu teſtis nõ adſit. 4. Vehemẽs fama,

tortura.num.1.& Salzedum ibi. A.ex Boerio.decis.163.num.6. Iulio Claro.quæst.64.versi.sed an clericus. Quoniam si quēadmodum ea opinio Doctorum auctoritate fulcitur, ita aliqua iuris dispositione niteretur, vtique illam sequi omninò teneremur. Verumtamèn cum hoc præcipuo fundamēto sit destituta, admittendam non duximus, sicuti nec Abbas Panormitanus admisit, quem sequutus est Felinus. *in cap.olim.num.2.de rescrip. Alciatus. in cap. 1. num. 43.de officio.ordinarij. Simancas.tit.65.num.48.quos, & sequitur, & refert Salzedo,in dicta additione, & Decij additio in ca. at si clerici.de iudicijs.nu.115.verbo. contra excludit.* Vbi contrariam, communem errorem vocat; Et hæc vsu recepta est, vt ex Bosio tradit Salzedo, & Farinacius. 2. *tom. in praxi. quæst.* 41.*num.*9. Grauiora enim indicia diffamationis vice fungūtur. *Dueñas.reg.298.limi.12.Roland,consi.24. num.8. lib.1. Clarus.lib.5.§.fin.quæst.6.versi.suas.quos, & alios apud Farin.sup.*

5 Secundò requiritur criminis grauitas, eiusmodi erunt stuprum per vim commissum, adulterium; Incestus præcipuè cum sacris virginibus, crimen nefandum; Furtum graue maximè si res furto sublata desideratur. Simonia in sacramentis pluries commissa, conspiratio grauis in superiores, & etiam in principes sæculares. Literarum Apostolicarum, & etiam Regiarum, vel Superiorū in re graui falsificatio, veneficia, & in cātationes, quibus alia enormia facinora admiscētur; In causa criminali graui, falsi testimonij contra aliquem depositio, homicidium, & his criminibus similia. Desideramus tamèn præter criminis grauitatem, & eius punitionem aliquid etiam peculiare interueniat, quod ad veritatem eruendam superiorem cogat, veluti si boni communis, aut priuati detrimentum graue versetur, quod resarciri non possit, nisi veritate detecta; exempli causa, re furto, sublata, si domino fuerit restituta, non erit religiosus torquendus, alias secus.

6 Qui igitur reus superauerit tormenta in criminis negatione

tione constanter perseuerans, dicitur indicia purgasse, & quasi obliterasse, & obleuisse. Facit enim necessitas fidem, quæ tum à corporibus, tum ab animis nascitur. Nam & verberibus torti, & igni fatigati quæ dicũt, ea videtur veritas ipsa dicere, vt Cicero in Topicis ait, & consequenter reus erit absoluendus, iuxta veritatem, quam cruciatus dixisse intelligitur. *glossa.2.in l.edictum de quæstion. vbi Albericus.Decius.consi.163.in fin.Crauetta. consi. 287. num.4. volu.2.Boerius.decis.163.num.12.Anton.Gomez.3.tom.cap.13. num.20 & 28.Dida.Couar.in prac.cap. 23.num.5. in medio, Simancas.titul.56.num.20.& 65.num.74.Clarus.§.fin.quæst.64. num.38.versi.Illata reo,qui alios plures adducunt, & receptam communiter affirmant.Latè Farinatius.2.tom.in praxi.quæstio. 40. num.1.*

7 Sed quoniam ad hoc, vt negatio tormentis confirmata indicia contraria excludat, & deleat, requiritur, quod habita de reo quæstio fuerit, & indicijs, & personæ viribus commensurata, neque enim viro robusto, & forti difficilè erit leue tormentum perferre, & tolerare, ita vt necessitas cogat verum fateri. Qua propter ad iudicis pertinere arbitrium asseritur, vtrum reus obiecta diluerit, vt Menochius

8 tradit. *casu.273.in arbitrar.* ¶ Vt autẽ rectũ iudex proferat arbitriũ, expendere debet indiciorũ grauitatem, & tormẽtorum formam, & modum, & rei torti coporis habitum, & vires, nam si inter qualitatem indiciorum, & rei, in tormẽtis fuerit seruata proportio, & ad seueritatem declinauerit tormentum, dubitari non oportet, quin reus indicia aboleuerit. Quod si apparet mitem, & leuem fuisse quæstionem, dicendum erit, indicia nõ exclusisse, vt ex instructione Madritiana in Sanctæ Inquisitionis foro seruatur, vt videre est apud Pegñam. *2. part.direct.comen.14.* Et tunc quidem poterit reus ob indicia non abolita, nec purgata ad aliquã pœnam leuem damnari. *vt Iulius Clarus tradit. dict. quæst. 64. num. 38.*

CAP. XIII. SVMMARIVM.

1 *SEntentiarum differentia, & quæ sit interlocutoria.*
2 *Sententiæ interlocutoriæ diffinitiuæ vim habentis descriptio.*
2 *Sententia diffinitiua quæ sit.*
3 *Sententia secundum iuris dispositionem est ferenda.*
4 *In sententia misericordia, & seueritas, cum mansuetudine rigor seruari debent.*
5 *In sentẽtia fugiendum à cupiditate, præmio, odio, timore, aut amore*
6 *Spiritus Sanctus inuocandus inferenda sententia.*
7 *Sententia secundum probata, & allegata est ferenda.*
8 *Conuictus homicida, quem iudex nouit innocentem, vtrum sit damnandus, tres sunt opiniones, quæ hoc numero, & 9. & 10. explicantur.*
11 *Reus, qui delictum commisit, & innocens ex actis apparet, sine controuersia absoluendus.*
12 *Superior quid agere debeat in sententia ferenda.*

DE SENTENTIA. CAP. XIII.

1 DVAE sententiarum species in iudicijs esse solent, aliæ quidem quas interlocutorias vocant, aliæ verò quas diffinitiuas dicunt, & illas quidẽ diuidunt, in interlocutorias simplicitèr, & interlocutorias diffinitiuæ vim habẽtes. Interlocutoria est illa, quæ aliquid ad causam pertinens ipsa adhuc pendente obiter decernit, non tamèn vniuersam controuersiã definit. Vt cum iudex dilationẽ cõcedit, testes examinari præcipit, & his similia, quã nec in scriptis ferri oportet, & facilè iudex potest reuocare. *l. quod iussit. de reiudicata.* Quod locũ nõ habet in ea interlocutoria, quæ vim diffinitiuæ habet, huiusmodi autẽ habetur, quæ præcipuũ aliquem articulũ determinat, ex quo maximè totius

causæ definitio pẽdet, quam iniſtam Antonius Butrio appellat. *in Rubri. de ſententia, & re iu. vbi Abbas. Panor. num. 8.*
2 *& Imola. 3. Felinus itidem. 3.* ſed interſe conueniunt. ¶ Sententia diffinitiua eſt, iudicis determinatio, quæ per abſolutionem, vel condemnationem iudicio finem imponit, vt ex modo citatis patet, *& ex Syluestro. verbo ſentẽtia. Lancelloto. in inſt. iuris canonici. de ſententia, & re iudic.* §. 1. de hac igitur nobis inſtitutus eſt ſermo.

3 Itaquè ſententia diffinitiua eſt, quam iudex pronuntiat, & in ea ſancit, quod ius exigit, vt ſecundum hoc à tota diſcedatur controuerſia. Ad eam iuſtè proferendam ordo iudiciarius dirigitur, ad iuſtam pronunciandam omnia, quæ in ipſa ordinis, & religionis regula, & cõſtitutionibus iure conſtituta ſunt diriguntur. Nam vt ex Beato Ambroſio iã ſupra diximus. Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuo facit, ſed iuxta leges; & iura pronunciat ſtatutis iuris obtemperat. *cap. iudicet. 3. quæſt. 7. & S. Gregorius. in ca. ſummopere. 11. quæſt. 7. ca. ea quæ. de ſtatu. monacho. ibi iuxta B. Benedicti. regulam & Apoſtolica inſtituta, Abbas. in cap. cum contingat. num. 29. de foro competen. opptimè Felinus in cap. ego. N. de iure iurando. num. 4. Bernardus Diaz. in praxi. ca. 14. num. 1. Decius in cap. de cauſis. num. 21. de officio deleg. Couarru. lib. 2. variar. ca. 9. num. 8. & alij frequentèr. nos capite ſequenti num. 2.* Alioquin fruſtra leges cõderentur, ſi iudicis voluntate ſententia in iudicio eſſet ferenda, & ad eius arbitrium abolerentur.

4 Sed ita ius erit ſeruandum, vt cum mãſuetudine rigor, cum miſericordia iudicium, cum lenitate ſeueritas adhibeatur, vt S. Conciliũ ſtatuit. *cap. 1. de reform. ſeßi. 13.* Præclarè namquè S. Iſidorus. *lib. 3. ſententiarum.* Omnis, inquit, qui iuſte iudicat, ſtateram in manu geſtat, in vtroque penſo iuſtitiam, & miſericordiam portat, ſed per iuſtitiam reddit peccati ſententiam, per miſericordiam peccati temperat pœnam, vt iuſto libramine, quædam per æquitatem corrigat, quædam verò per miſerationem indulgeat. Qui

Dei

Dei iustitiam oculis suis proponit semper timens, & tremens in omni negotio formidat, nè de iustitiæ tramite deuians cadat, & vnde non iustificatur, inde potius condemnetur. *cap. omnis. 45. distin.* Et quoniam nos de misericordia, & charitate summopere à Sanctis Patribus commendata nonnulla adduxerimus. *in capit. 1. libr. 1. & alia in 2. libr. cap. item primo.* non est quod amplius hic immoremur, nequè etiam repetamus causas, proptèr quas iudex pœnas iure statutas imminuere possit, de quibus breuitèr, & perspicuè egimus supra. dum de reorum defensionibus ageremus. *cap. 10. num. 16.*

5 Igitur oportet iudicantem cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere, vt S. Eleuterius Papa scriptum reliquit. *cap. iudicantem. 30. quæst. 5.* Sed mens prauo aliquo affectu obcæcata haud facilè verum prouidet. Id autem S. Gregorius non inelegantèr dixit. Quatuor modis iudicium humanum peruertitur, timore, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pertimescimus. Cupiditate, dum præmio alicuius animum corrumpimus, odio, dum contra quem libet aduersarium molitur. Amore, dum amico, vel propinquo contendimus præstare auxilium. *ca. quatuor. 11. quæst. 3.*

6 Enixè Deus deprecandus, vt sedium suarum assistricem sapientiam mittere dignetur, qua illustrata mens rectum, & iustum proferat iudicium.

7 Vt autem iudex sententiam ferat iustam, debet etiam actorum probationes sequi, quæ fidem publicam habent, à quibus discedere nequit proptèr notitiā priuatam, quam ipse aliundè accepit, vt habet omnium recepta sententia. *ex cap. 1. iuncto. cap. laudabilem. de frigid. l. illicitas. §. veritas. de officio. præsidis. l. rem non nouam. C. de iudicijs. Sanctus Thomas. 2. 2. quæstion. 67. articul. 2. & ibi Thomistæ. Syluester. verbo. iudex. 2. quæstion. 5. Nauarrus. in Manuali. capit. 25. numer. 9. Couarru. diffusè. libr. 1. variar. capit. 1. P. Va-*

lentia.3.tom.disp.5.quæst.11.part.2.Lessius.lib.2.de iust.& iure.cap.29.num.10.Nauarr.lib.2.de restit.cap.3.nu.157.Tiberius Decianus.lib.2.cap.14.à nu.2.tom.1.tract.criminal.

8 Et in hoc omnes conueniunt, tantum modo controuersia est, in ea specie, quãdo reus homicidiũ perpetrasse testibus fuisset conuictus, iudex verò ex priuata notitia certò nouisset, eum innocentem esse. In quo tres sunt opiniones. Prima asserit, in nulla causa siuè criminali, siuè ciuili licere iudici damnare, quem euidentèr nouit esse innocẽtem, tametsi legitimè fuerit in iudicio conuictus. Euidentèr dicũt, quia circa euidentiã nemo ambigit sequi teneri actis publicis comprobatum. Hanc primam opinionem amplectitur Nicolaus Lyra.*in Exod.cap.23.& alij.* Secunda opinio, primam admittit in causis criminalibus, vbi capitis vel membrorum periculum vertitur, nõ autem in alijs, in quibus corporalis pœna infligi non potest. In his enim acta publica sequatur iudex, in alijs non item: Hæc est Adriani.

9 Tertia opinio habet iudicem debere in quouis casu legitima documenta sequi, non verò quod ipse priuatè nouerit, licet ea cognitione vti posit, vt maiori cum diligentia latentes probationum defectus, & inuestiget, & legitimo modo detegat, vt rei innocentia apud acta constet, quod si id præstare nequiuerit, secundum publica testimonia sententiam feret; Hæc S. Thomæ est.2.2.*quæst.64. art.3. ad 3. & 97 art.2.* quam frequentiori doctorum calculo receptã dicunt Soto.*lib.5.de iust.& iure.quæst.4.art.2. Couarr.supra dict.cap.1.num.6.& Valentia vbi supra.*

10 Nos fatemur difficile esse, quod vbi iudex euidẽtèr nouerit, reum innocentem esse, non posit inuenire modum, quo legitimè ostendat eius innocentiã; Et omninò ad bonum publicum expedire iudicem sequi publica documenta, alioqui ratio inuenta esset, qua iudices nocentissimos homines, & sceleratos impunitos relinquerent, affirmãtes, sibi de illorum innocentia constare, & vnius testimonium

su pe-

superaret, & vinceret plurimum testium depositiones. Sancti igitur Thomæ sententia sequēda est, præcipuè cū in his regularium iudicijs nullum periculum versetur, si superior diligentiam adhibuerit.

11 Est etiam alia disquisitio quæstioni superiori in facto contraria, nimirum quando reus, quem manifestè nouit superior delictum commisisse, ex publicis actis innocens apparet, vtrum posit illum ex priuata delicti cognitione dānare, an vero ipsum absoluere. Et in hac quæstione, Respōdet Soto, id extra quæstionem esse neque vmquam dubitatum fuisse, quoniam ex priuata notitia, nullo modo damnare debet iudex, sed omninò absoluere tenetur. *dict. quæst. 4. artcul. 2. circa principium. idem dixerat Syluester dict. versi. iudex. 2. num. 5. in principio. tradit expræsse Lyra. dict. capit. 23. exodi. versi. Iustum; sequitur. Ioannes Arboreus libro. 9. Theosophiæ. capit. 20. versi. at conflictabitur. Angelus. verbo. iudicare. numer. 7. circa medium. Imola ex Calderino. in §. quia vero. num. 41. capit. Pastoralis. de officio deleg. Butrius. numer. 21. Panormit. num. 8. in capit. 1. de officio ordin. Turrecremat. in capit. iudicet. num. 1. 3. quæst. 7. Iulius Clarus. dict. §. fin. Tyberius Decianus. dict. libr. 2. capit. 14. num. 15. Valentia. vbi supra. Michael Salon. 2. 2. quæst. 67. articul. 2. statim post conclusiones. Nauarra. dict. lib. 2. capit. 3. num. 160.* & probatur in capite. Si Sacerdos. de officio ordinar. & in capit. si tantum. 6. q. 2. Quod ita diligentèr obseruandum duximus, nè facilè quis superior ex priuata cognitione sibi licere crimina punire arbitretur, de quo in alia quæstione agemus.

12 Cum ergo iudex, siuè superior diligentèr actis consideratis apud se statuerit, quæ sit facti veritas, quæ ex publicis documentis constat tunc inuestigare debebit, quid iure fuerit stabilitum in ea facti specie, vt iuxta legum præscripta posit sententiam ferre. Reliquum est, vt quæ ista sint ostendamus.

CAP. XIV. SVMMARIVM.

1 *POENÆ descriptio.*
2 *Pœnæ secundum iuris dispositionem sunt imponendæ.*
3 *Pœna nouo iure constituta est imponenda.*
4 *Pœnis diuersis à iure constitutis illas imponet superior, quas nouerit expedire.*
5 *Vbi pœnæ non sunt in iure constitutæ, ad statuta, & consuetudinem recurrendum erit.*
6 *De similibus ad similia procedendum.*
7 *Lex pœnalis non extenditur de casu ad casum, sed benè iudex pœnam iure impositam ex arbitrij sui potestate in simili delicto imponet.*
8 *Pœna vbi non est iure constituta iudicis arbitrio imponetur iuxta criminis grauitatem.*
9 *Crimina non sunt æqualia, & ideo pœnæ æquales esse non debent.*
10 *Criminis grauitas exquibus consideretur.*
11 *Iudex in pœna costituenda debet considerare rei emendationem, aliorum exemplum, & damnum passi satisfactionem.*
12 *Pœnam iure constitutam potest iudex minuere ex causa.*
13 *Conatus in delictis non punitur, sicut delictum.*

DE POENIS INGENERE, ET VBI A IVRE sunt præscriptæ constitui in reos debere, alias esse in iudicis arbitrio. CAP. XIV.

1 POENAM, dixit Sanctus Augustinus, esse læsionẽ, quæ punit, & vindicat, quod quis commisit delictũ. in cap. pænitentia. 4. de pæniten.dist.3. Quam nos fusius describentes dicere possumus; Esse damnum, & detrimentum, quo quis ob crimen cõmissum corripitur ad sui emendatio-

dationem, & in exemplum, & documentum cæteris, nè delinquant, & pro iniuria ei, quem illam pertulit, satisfactio; Hæc enim tria in exigendis pœnis debent considerari, vt rectè Simancas *in catholicis. tit. de pœnis. 46. num. 1.*

2 Sed in pœnis constituendis, (diximus superiori capite) esse canonicas sanctiones à iudicibus seruandas, sunt enim legum custodes omni iure tam Diuino, quam naturali, & humano obligati, & adstricti ad seruandas leges, & constitutiones à suis superioribus stabilitas, & sancitas. *cap. 1. de constitut, vbi ordinarij scribentes. cap. 2. de maiorit. & obedien. l. veluti. de iustit. & iure. l. 1. §. fin autem ad Turpil. S. Thom. 2. 2. quæst. 67. art. 4. & ibi omnes interpretes. S. Antoninus. 3. par. ti. 9. cap. 2. §. 5. Syluester verbo. iudex. 1. quæst. 11. num. 16. Soto lib. 5. de iustit. quæst. 4. art. 4. Castro. de lege pænali. lib. 2. cap. 13. concl. 1. Nauarrus. in Rub. de iudic. nu. 99. Farinacius. plura. in praxi. tom. 1. quæst. 17. num. 4. B. Diaz. cap. 136. num. 1. Rodriguez. tom. 2. quæst. 21. art. 3.* nos capite superiori *num. 3.* Nam cum omnes oporteat superiorum suorum constitutiones, & leges custodire; Iudices præceptis eorum obtemperare plus conuenit, qui & transgressores coercere debent, & exemplum cæteris præstare, & obedientiæ, & timoris, vt quod ipsi in alijs corripiunt, maximè fugiant, & euitent; Hæc autem obtinent vbi certa pœna à iure fuerit constituta.

3 At vero vbi recentiores canones nouam pœnam crimini imponerent ab illa diuersam, quæ iure antiquo erat cõstituta, noua, & vltima exigetur à reo, priori enim videtur derogatum, nisi expressè contrarium nouo iure statuatur. *Iulius. Clarus. d. §. fin. quæst. 85. versi. debet etiam.*

4 ¶ Qui & illud rectè obseruat, quod vbi plures pœnæ constitutæ in iure reperiuntur diuersæ, & quæ non facilè interse cohærent, tunc iudicis est electio, vt quas crimini magis adæquatas, & conuenientes putauerit, has dare reum compellat, & *Decianus. lib. 6. cap. 33. num. 38. tom. 2.*

5 Quod si in iure nulla illi delicto inueniatur certa statuta

pœna, ad consuetudinem, & statuta Synodalia recurrendum videtur, vt quas pœnas in huiusmodi delicto clericos reddere fuerit statutum, easdem religiosi dent, si regulari statui conueniant; Quòd si. & istæ deficiant, si in illa prouincia iure ciuili in laicos certa pœna animaduertatur, & eam commodè religiosi pendere possint, ea erunt afficiendi. Non quia constitutio Synodalis, vel lex ciuilis religiosos teneat, qui huiusmodi cõstitutionibus sunt soluti, & ab illis omninò exempti, sed quia ex illis rectè superior dirigitur, vt æquales pœnas religiosorum delictis infligat, secundum patriæ mores, & consuetudinem. Tum etiam quia viris religiosis concessa exemptio non tribuit delictorum impunitatẽ, quæ supponit vitæ sanctitatem, & regularem disciplinam, ad minuta etiam errata cauenda, quare multo seuerior, & exactior esse debet in grauioribus fugiendis, & vbi fuerint, puniendis. Quòd si laicus secundum ciuilẽ doctrinam, quæ solum bonum cõmune respicit ita delictum coercendum grauiorem pœnam religiosus persoluere debet, cuius tanto maius cognoscitur esse peccatum, quanto maior, qui peccat, habetur, vt ex S. Isidoro refert S. Thomas. 2.2. *quæst* 73. *art*. 10. His de causis idem censuit in clericis puniendis Bernardus Diaz. *cap*. 146. *num*. 4.

6 Cum autem hæc omnia deficiunt, si in delicto simili certa pœna à iure sit cõstituta, illã à reo poterit superior exigere. Non quia constitutio illum casum per extensionem complectatur, quod omnes nullo modo admitttunt, cum odia non amplianda, sed restringenda sint. *reg. odia. in* 6. *glossa recepta in ca.* 1. *verbo. Italiæ de tempori ordina. li.* 6. *Abb. in repet.* §. *qui vero. cap. extirpandæ. de præben. Viuis. versi. extensio, in odiosis Aymon. de antiquit. temp.* 5. *part, num.* 17.

7 Sed quia hoc nõ obtinet, constitutio ex vi rationis eiusdẽ, vel similitudinis prorrogatur ad similẽ speciem, ita vt si pœna ipso facto reum afficiat, per extensionẽ in simili casu cõmittatur, hoc enim nos hæc asserimus, nec recipimus, arbitra-

bitramur tamen rectè iudicem facturum, vt quæ crimina similia sunt, simili pœna coerceat, non ex vi, & potestate legis inferentis, sed ex arbitrio iudicantis. Et ita accipiendum credimus Innocentium à Bernardo Diaz citatũ: *in cap. qualitèr, & quando 2. de accusat. col. fin. versi. item nota in praxi. cap. 148.*

8 Porro vbi iudex nec hanc vltimam directionem à iure mutuare poterit, tota pœna ex eius arbitrio erit constituenda. l. hodie de pœnis Bernardus Diaz, vbi proximè. Sed ea quidem non à libera voluntate imponitur, sed à iusta proficisci debet, secundum iustitiæ æquilibrium. Non enim accipit iudex plenam, & liberam pœnæ constituendæ potestatem, sed rationi, & legi alligatam, quæ ait, pro mensura peccati erit, & plagarum modus. Quapropter iu-

9 ris consultus ait. ¶ Respiciendum est iudicanti, nequid aut durius aut remissius constituat, quam causa deposcit, nec enim, aut seueritatis, aut clementiæ gloria affectanda est; sed proprio iudicio, pro vt quæquæ res expostulat statuendumest. *l. Respiciendum de pœnis.* Et Sanctus Hieronymus, pro magntiudine iniquitatis, magnitudo supplicij sit. Ex quo dicimus, nõ vt plerique æstimant, & maximè stoici paria esse peccata, sed vel magna, vel parua, & pro qualitate, mensuraquè peccatorũ diuersitatem esse iudicij punientis. *in Ezechi. capite. 9. D. versi. iniquitas domus Israel.*

10 Ex quo sequitur, iudicem in pœnis costituendis criminis debere magnitudinem, vel paruitatem expendere. Hæc autem consideratur ex ipsius peccantis persona, & qualitate, tũ ex illius personæ dignitate, in quã peccatur, tum ex peccati causa, si dolus malicia, aut ex cõtrario ignorãtia, vel parua affectio causam dederint, tũ deniq; ex nocumento, quod alijs fuerint illatũ, in honore, bonis, & in corpore vel etiã in scandalo, propter loci, & tẽporis circũstantias. Egregiè Alexãder III. Plenius nosti, quod in excessibus singulorum

gulorũ non ſolum quantitas,&qualitas delicti,ſed & ætas, ſcientia,ſexus,atque cõditio delinquentis ſunt attẽdenda, & nõ ſolum ſecundum prædicta,ſed ſecundum locũ, & tẽpus vnicuique pænitentia debet indici,cum idem exceſſus magis ſit in vno, quam in alio puniendus. *ca. ſicut dignum. 6. de homicid. S.Thomas.1.2.quæſt.73.art.68.9 .& 10.Bernar. Diaz.cap.148.Couarru.lib.2.variar.cap.9.num.8. Nauarrus.in Rub.de iudicijs.num.99.*

11 Atquè vt plenam, & exactam pœnæ rationem habeat, debet tres illas partes comprehendere, & implere, quas in huius capitis principio diximus; Rei emendationem, aliorum exemplum, damnum paſsi ſatisfactionem.

12 Ex ſupradictis etiam colligitur, quòd cum lex non poſſit omnes caſus amplecti, & in vniuerſum loquuta, ſi ita à iudice accipiatur,fiet aliquando iniuſta, quæ eandem pœnã ſinè diſcrimine infligat,& ei,qui delictum ex dolo commiſit, & ei, qui ex ignorantia peccauit, propterea recepta communis ſententia eſt, iudicẽ ex legitimis cauſis poſſe pœnam iure conſtitutam, vel temperare,& minuere,vel augere, & maiorem reddere, vt iuxta criminis menſuram ſit plagarũ modus,& quod & traditur in cap.vlti.de tranſactionibus, & cap.ſicut dignum de homicidio,& nos diximus ſupra,*cap.*10.*nu.*5.& nonnullosDoctores pro hac parte citauimus.Cauſa tamèn in ſententia,vel nominatim exprimenda,vel generalitèr dicenda,his vel ſimilibus verbis. Ex certis cauſis legitima ratione innixis, & animum noſtrum mouentibus duximus temperandam. *Farinacius in praxi.1. tom.quæſt.17.à num.62.*

13 Deniquè ſequitur,quòd ſi quis crimen comittere conatus fuerit, ita, vt ad proximum conſummati ſceleris actũ de duxerit, aliquo tamèn exteriori caſu fuerit impeditus, huiuſmodi fore quidem puniendum, non pœna illa, quæ crimini à iure imponitur, ſed proxima, ea ſeruata proportione, vt quo magis conatus ad actus perfectionem, vel

per-

peruenerit, vel dictauerit, eo pœnæ ordinariæ propinquiore, vel remotiore corripiatur. Licet enim nonnulli existimarint, & non sinè iusta causa, eadē prorsus pœna conatus in grauioribus delictis, ac ipsa delicta fore puniendos. obtinuit tamèn contraria sententia, quæ totius orbis consuetudine dicitur corroborata. *de qua diffusè Courru. in Clement. si furiosus. 2. part. relectio. initio. nu. 6. Iulius Clarus. §. fin. quæst. 92. & Doctores. in capit. sicut. 6. §. illi autem. de homicidio. qui textus communi sententiæ fauet.*

CAP. XV. SVMMARIVM.

1 *CARNIS lapsus, quo sunt frequentiores, eo maiori cura cauendi, & puniendi.*

2 *Luxuria Christiano turpis, Religioso turpissima, cum sacrilegum committatur.*

3 *Religiosus castitatē violans simul etiam adulterium comittit.*

4 *Item committit incestum. Prædicatorum constitutione grauissima pœna carnis lapsus punitur.*

§. 1. 5 *Pœna clerici fornicarij. Concubinarij pœna. num. 6. & 7.*

8 *Fornicatio in religioso crimen depositione dignum.*

9 *Religiosus concubinarius seuerissimè puniendus.*

10 *Lapsus carnis in religioso suspensione, & alijs pœnis castigandus.*

11 *Religiosus non initiatus, si castitatem violauerit, qualitèr puniendus.*

§. 2. 12 *Stuprum graue delictum, & qua pœna iure ciuili puniatur.*

13 *Clerici stuprum committentis pœna.*

14 *Religiosus qualitèr puniendus proptèr stuprum.*

§. 3. 15 *Adulteriū grauissimū crimen grauissimè iure ciuili punitur*

16 *Clericus adulter qualiter iure canonico puniatur.*

17 *Adulterium in clericis non esse impunitum relinquendum.*

18 *Fæminæ nomē in processu reticendū, vbi maritus non accusat*

19 *Incestus grauissimū crimē iure ciuili vltimo suplicio punitur*

20 Ince-

43 *Bibere sine licentia religiosi non debent.*
§. 45 *S. Bernardi epistola de quodam religioso in vitio inhonesto*
7. *deprehenso.*
46 *Curatio, quæ religioso adhibenda erit, vbi contra castitatem peccauerit.*

DE CRIMINIBVS CONTRA VOTVM CASTITATIS commissis, & de eorum pœnis.
CAP. XV.

1 QVONIAM, vt ait Sanctus Augustinus, inter omnia Christianorũ certamina duriora sunt prælia castitatis, vbi est quotidiana pugna, & rara victoria, propterea frequentiores erunt lapsus; quia appetitus vehementia facilè humanam impellit, & rapit naturã, vt rectè S. Thomas. 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 3. Ideo pœnarum assignationem hinc auspicãdam duximus, vt cuius virtutis maius sit periculum, maior, & sit cura, & quo plus de carnis infestatione timemus, eo magis solicitudine cauti existamus, & quos Angelicæ virtutis pulchritudo, & decus in sui amorẽ non trahit, pœnarũ saltim metus coerceat, & deterreat.

2 Cum igitur luxuria omni Christiano sit turpis, religiosis est fœdissima, quia per cõtinentiæ votum, se Deo consecrarunt. Vnde fit, vt in quocumque crimine contra castitatem commisso, semper illud sacrilegium cõmitetur, vt S. Thomas tradit. *dict. quæst.* 154. *art.* 10. & S. Bonauentura *in centiloquio. cap.* 24. *tom.* 1. *opusc. Syluester. verbo. luxuria. nu.* 8. *Nauarrus. in Manuali. cap.* 16. *nu.* 2. Vnde fornicatio, quæ luxuria est soluti cum soluta, in religioso erit, & sacrilegiũ, seu sacrilega fornicatio, vt ait S. Bonauentura. & innuit S.

3 Thomas. ¶ Sed & alia deformitas reperitur, nam quodam spirituale adulterium est, cum anima Deo desponsata violetur, vt ait S. Tho. *d. q.* 154. *art.* 1. *ad* 3. *Nauar. vbi proximè. Felin. in ca. at si clerici. nu.* 13. *Decius. ibi nu.* 234. *de iudicijs. Imola. in Cle-*

n Clement. ad nostram. num. fin. de hæreticis.

4 Deniquè huiusmodi luxuria etiam incestuosa vocatur in iure. *cap. Virginibus. vbi glossa. 27. quæst. 1. Nauarrus. supra Menochius. casu.* 418. Eheu quot in vno crimine fæditates, quæ miseri delinquentis animum deformant, & turpificant. Quapropter cum luxuriæ species erunt à nobis nominandæ, tantum modò personæ qualitatem, ad quam sacrilegè religiosus accedet, respiciemus, & illius consideratione habita erit nomen accipiendum. A leuioribus igitur, si vlla leuiora dici possunt, incipiemus. Sed illud generalitèr præmittimus, quod in Prædicatorum constitutionibus, est statutum; Quicumque de lapsu carnis manifestè conuictus fuerit voce actiua, & passiua est priuatus, nec prædicare, nec audire cõfessiones poterit, & nisi triennio elapso non poterit restitui. *distin. 1. cap. 20. §. 4. & ibi glossa.*

DE FORNICATIONIS, ET CONCVBINATUS pœnis. §. I.

5 FORNICATIO, qua quis illicitè adsolutã accedit, in clerico iudicis arbitrio punitur. Licet enim communis aliquorum sententia existimauerit, crimen esse depositione dignum. *ex cap. præsbyter. 81. dist. cap. præsbyter. 82. dist. cap. Lator. 2. q. 7. cap. erubescant. 32. dist. cap. à multis de ætat. & qualit.* Nihilominus tamèn obtinuit, ex receptiori sententia, pœnam iudicis arbitrio constituendã. *glo. in d. ca. lator. & in cap. Maximianus. 81. dist. Abbas in ca. at si clerici. num. 35. vbi Imola. num. 11. Felinus. 13. Decius. 227. de iudi. Bernardus Diaz. cap. 79. Clarus. lib. 5. §. fornicatio. num. 2. Menochius. d ict. casu.* 418. *Decianus. tom. 2. tracta. crimin. lib. 6. cap.* 20. *num* 110.

6 Idemxocum habere vbi clericus concubinã haberet domi, vel etra domũ, vt proximè citati. *& Bernardus Diaz. cap. 80. deconcubinarijs.*

Hac

7 Hac igitur ſententia retenta exiſtimat Abbas Panormitanus, clericum concubinarium, ſeu fornicarium fore ſuſpendẽdum, quod ſi admonitus non emendetur fore ab altaris miniſterio deponendum. *ita in dict. cap. at ſi clerici.nu. 36.& Nauarrus.in ca.conſideret.nu.121.de pœnit. diſt.5.* Quodammodo hæc opinio à S. Concilio Tridentino videtur approbata. *ſeſſ.25. de reformatio. cap.* 14. vbi clerici beneficia non habentes, iuxta delicti, & contumaciæ perſeuerantiam, & qualitatem, carceris pœna, ſuſpenſione ab ordĩne, alijs ve modis iuxta ſacros canones puniuntur; Hæc quidẽ de clericis.

8 In regularibus verò fornicationem eſſe delictum depoſitione dignum, & Felinus, & Decius affirmant, qui quidẽ in alijs clericis denegant, & in his ſacros antiquos canones obſeruandos requirunt. Felinus. *num.* 13. Decius. *num.* 10.*verſi.Limitatur.2.& cap.21.num.33.*

9 Qui ſacrilegam fornicationem, ſpirituale adulteriũ vocant, ac propterea perpetua depoſitione puniendum cenſent, quod ſi frequens fuerit ita, vt concubinatus dici poſſit, ſeuera animaduerſione corripiendum affirmant, cum eo grauius ſit delictum, quo maior in eo fuerit pertinacia. *gloſſa in cap.conſideret.de pœnit.d.5.vbi Nauarrus.num.121.*

10 Nos ſicut exiſtimamus religioſum, qui miſerè in profundum malorum deuenerit, vt concubinam habeat, deponendum perpetuò, & alijs carceris, & ieiuniorum, & corporis caſtigationibus, vt reſipiſcat, plectendum, ita etiam arbitramur, eum, qui ſemel, aut bis ex fragilitate humana lapſus fuerit per aliquod temporis ſpacium fore ſuſpendẽdum, & alijs ſalutaribus pænitentijs caſtigandũ, prout peccatorum circunſtantiæ poſtulauerint. Quod ſi religioſus initiatus non fuerit carceris pœna, & ieiuniorum, & funiculorũ caſtigatione corpus macerandum, iuxta commiſsi qualitatem. Quod ſi concubinarius fuerit, ad has pænitentias erit extra locum, vbi occaſionem habet, relegandus.

capit.

cap. placuit. 8. *dist.* In Prædicatorum constitutionibus lapsus carnis grauior culpa reputatur, & per sententiam carcerali custodiæ mancipatur. *dist.* 1. *cap.* 18. §. 4.

DE STVPRI POENA. §. *II.*

12 QVAMQVAM stuprum omnem coitum legē vetitum significet, hic tamèn agimus, cum accipitur pro virginalis integritatis defloratione; Graue hoc delictum iure ciuili reputatur, nam qui stuprum sinè vi intulit, si honestus esset partis dimidiæ bonorum publicatione mulctabatur, sin autē vilis corporis coertione castigatus relegabatur. §. *item lex Iulia. inst. de publi. iudi.* Quod si per vim stuprasset, & stuprator, & qui opitulati sunt capite puniūtur. §. *item lex Iulia. deni. inst. eodem.*

13 Iure canonico clericus, qui stuprum commisit perpetuò deponitur. *Abbas. in cap. at si clerici. num.* 35. *de iudic. Decianus. lib. 6. cap.* 23. *num.* 12. *Bernardus Diaz. ca.* 85. *Iulius Clarus. lib.* 5. §. *stuprum. Menochius. casu.* 288. *num.* 5. Et nonnulli existimarunt, quod cum virginem defloratam vxorem ducere non posset sacris initiatus, corporaliter fore coercendum. *vt refert Abb. in cap.* 2. *num.* 4. *de adulterijs. Diaz vbi proximè, & Decianus.* Hoc autem cum iuris ciuilis dispositione conuenit, sed & canonica lex iubet, stupratorem renuentem in vxorem ducere corruptam corporaliter castigatum, & excōmunicatum in monasterium detrudi ad pænitentiam agendam. *cap.* 2. *de adulter.*

14 Ex his liquere facilè potest, quibus pœnis sit afficiēdus stuprator, maior, vbi per vim, minor, vbi sinè illa commissum fuerit, vt benè Diaz, & Decianus notant. Quod si initiatus non fuerit pænitentia condigna imposita, carceri mancipandus, vt superiori. §. dictum est.

DE ADVLTERII POENA. §. *III.*

ADVL-

15 ADVLTERIVM, coniugalis thori violatio, grauissimum crimen est. In antiqua lege adulteri lapidibus obruti mortis pœna crimen luebant. *Deutero cap.* 22. *Ioan. cap.* 8. lex Iulia temeratores alienarum nuptiarũ gladio vindice punit. §. *item lex Iulia de adulterijs inst. de pub. iudi. l. quamuis. C. de adulterijs. Tiraquel. in l. connubia. libr.* 13. *num,* 26. *Clarus. dict. lib.* 5. §. *adulterium. Menochius. casu.* 419. *de arbit. Couarru. in* 4. 2. *part. cap.* 7. §. 7. *num.* 16. ¶ Iure verò canonico Pelagius Papa his verbis pœnam explicat. Romanus Ecclesiæ Thianensis clericus pro crimine adulterij, quod admisisse perhibetur, à clericatus ordine depositus, in monasterium hic in Vrbe Romana ad agendam pænitẽtiam ex nostra iussione detrusus est. *cap. Romanus.* 81. *dictin.* & idem passim grauissimis verbis cauetur, decem annorũ pænitentia in seueris ieiunijs indicitur. *capit. præsbyter.* 82. *dist. cap. siquis clericus.* 81. *distin. capit. Siquis Diaconus.* 50. *distinctione.*

16 Vnde communis, & recepta sententia habet; Clericum proptèr adulterium perpetuò esse deponendum. *Bernardus Diaz dicens communem. cap.* 87. *de adulterio.* Couarruuias vbi *supra. in* 4. 2. *part. cap.* 7. §. 7. *nu.* 19. *Clarus. vbi supra, Decian. dict. lib.* 6. *cap.* 23. *num.* 14. & *Menochius. dict. casu.* 419. *nu.* 60. Et non solum deponendum, sed etiam in monasterium detrudendum, vt constat ex supracitatis. *quibus addendi Maiolus. de irregularita. lib.* 5. *cap.* 38. *Rodriguez. tom.* 2. *quæst.* 28. *art.* 3. Bernardus Diaz maximè cõmendat, nè impunitũ hoc crimen relinquatur est enim iustitiæ inimica bonitas, quæ palpat huiusmodi criminosos, & vulnera eorũ incurata reseruat. *dict. cap. siquis Diaconus in fin. dist.* 50.

17 Obseruandum tamèn est, quod si maritus non accuset, & de imponenda pœna ex officio agitur, adulteræ nomen non erit in actis exprimendum, sed cum omni diligentia reticendum, præcipuè vbi maritus crimen ignorat, nè in eius deueniat notitiam, & aliquid mali in adulteros moliatur.

O Hac

Hac adhibita cautela non sunt impuniti dimittendi.

DE INCESTV CVM CONSANGVINEIS, ET affinibus, & filiabus spiritualibus, & sacris virginibus commisso.

§. *IIII.*

19 INCESTVS cum quis consanguineis, vel affinibus abutitur, grauissimum est crimen, cum illud natura ipsa abhorrere videatur, vt ait S. Tho. 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 9. Iure ciuili vltimo supplicio, vt adulteriũ puniebatur. *glossa. in l. si adulterium cum incestu. & ibi Bart. num.* 2. *ff. ad l. Iul. de adult. communis secundũ Couarr. in* 4. 2. *part. cap.* 16. §. 9. *nu.* 2. licet hodie variè puniatur. *Clarus. lib.* 5. §. *incestus.*

20 Clericus proptèr incestum perpetuò deponitur. *argum. cap. tua de pœnis. glossa. in cap. Maximianus.* 81. *dist. & in cap. Lator.* 2. *quæst.* 7. *Abbas. Imola. Felinus. & Decius. in capit. at si clerici de iudic. Bernad. Diaz. cap.* 86. *Couarr. dict. cap.* 6. §. 8. *num.* 3. *Clarus. dict.* §. *incestus. versi. sed quæro. Decianus. lib.* 6. *cap.* 23. *num.* 13. Ea pæna etiam imponitur, vbi incestus cõmittitur contra cognationem spiritualem, & in his, quas filias pænitentiæ vocant, proptèr auditas earum confessiones. Omnes, inquit Symachus ex Sancto Syluestro, quos in pænitẽtia accipimus, ita filij nostri sunt, vt in baptismate suscepti. *cap. omnes.* 30. *quæst.* 1. qui & Celestinus eã pœnam imponit. Quod Sacerdos ab omni officio depositus peregrinando duodecim annis pœniteat, quibus trãsactis, in monasterio quod vitæ supererit, deseruiat. *cap. si quis sacerdos.* 30. *quæst.* 1. *& ita receptum tradunt Abbas. in cap. fin. de purgat. cano. Felinus. in cap. at si clerici num.* 15. *de iudic. Diaz. ca.* 84. *Rodriguez.* 2. *to. q.* 26. *ar.* 1. *Decian.* 2. *to. lib.* 6. *ca.* 23. *nu.* 2.

21 Quicumquè autem pænitentiæ sacramento abutentes, & audiendi confessionem mulieres pænitentes ad actus inhonestos alliciunt, & prouocant, seu allicere; seu prouocare

uocare tentant Paulus IV. ab inquisitionibus cōtra hæreticam prauitatem destinatis in Hispaniarum regnis puniri sanctissimè præcepit, ex cuius commissionis verbis, hæc verba mutuati sumus, quam affert Rodriguez. *tomo. 1. quæst. 59. art.* 4. Igitur extra actum confessionis, siquid religiosus deliquerit à proprio superiore erit puniendus. Quòd si Inquisitoribus in aliqua prouincia huiusmodi causa non fuerit à Sede Apostolica delegata, etiam si in ipsa deliquerint confessione superiorum, suorum erit cognitio, id enim crimen propriè hæresis non est, ac proinde Inquisitorum generalis delegatio id non comprehendit, vt annotauit Nauarrus. *consilio 1. aliàs. 2. de hæreticis. libr. 5.*

23 Is autem, qui ad Virginem Deo sacram, id est monialem professam accesserit: adulterium, sacrilegium, & incestum committit, vt tradit Decius. *consi.* 337. *alias.* 338. *numer.* 1. *Menochius de arbitrar. casu.* 489. *numer.* 23. *Decianus. libr.* 6. *capit.* 20. *numer.* 6. Tam immane facinus committens, vel attentans vltimo supplicio plectitur iure ciuili. *l. siquis non dicam. C. de Episcopc. & cleric. Authent. de sanctiss. Episcop. §. pænult. Iulius Clarus. lib. 5. §. fornicatio. versi. cum moniali. Menochius. casu.* 384. *Salzedo. ad Diaz. cap.* 84. *& Decianus supra.*

24 Iure Pontificio, si quis clericus cum muliere sanctificata Deo mœchatus fuerit, deponitur, quia sponsam Christi corrupit; *cap. siquis Episcopus.* 27. *quæst.* 1. *diffusè Bernar. Diaz. cap.* 83. Atquè in cænobium, vel carcerem ad tempus iuxta personarum qualitatem, & delicti continuationē detrudēdum. *Victorinus Mansus de modo procedendi. cap.* 20. *num.* 13.

DE NEFANDI STVPRI POENA. §. 5.

25 SCELVS horrēdum integra honestate enuntiari nō valet; & detestabilis criminis magnitudo nè linguæ officium inquinet, nefandum meruit vocari. In illud insur-

gunt leges, armantur iura gladio vltore, & exquisitis pœnis subduntur qui perpetrarunt. *l. cum vir. C. de adulter.* iure Diuino antiquo capitis pœnas luebant, *Exod. cap. 22. Leuitici: c. 20* sed Diuinam iustitiam, quæ Sodomæ incolas huius criminis turpitudine pessima fædatos incendij vltrici pæna affecit. Imitati sunt Imperatores Valẽtinianus, Theodosius & Arcadius & huius modi scelus flammis vindicibus iusserunt expiari; extat lex in Codice Theodosiano *lib. 6. t. 7.* & hæc pæna est vsu recepta *Iulius Clarus. §. Sodomia. diffuse Menochius casu. 286.*

26 Clericus perpetuò deponitur, & in arctum monasterium detruditur *cap. Clerici: de excessibus prælatorum, & ibi scribentes. B. Diaz. c. 88.* in prædicatorum constitutionibus huius criminis reus perpetuo carceri addicitur. *dist. 1. c. 18. §. 9.* Pius. V. in extrauaganti contra huiusmodi edita, præcepit, omnes clericos etiam regulares, tam dirum nefas exercentes omni priuilegio clericali, omnique dignitate, & beneficio ecclesiastico illius Canonis autoritate priuat, ita quod per iudicem ecclesiasticum degradati, potestati statim sæculari tradantur. Quidam ea constitutione eos comprehendi dumtaxat asserunt, qui id nefarium crimen exercẽt, ita vt nõ eos afficiat, qui semel aut bis perpetrarint, sed continuatam vsurã habent, huius opinionis assertor est M. Nauarrus i*n Manuali. ca. 27. nu. 249. & P. Franciscus Suarez. supra to. disp. 31. sect. 4. num.* 20. Fatemur nobis hanc opinionem aliquando placuisse, quam defendit Emanuel Rodriguez. 1. *to. quæst.* 30. *art.* 18. *&*. 2. *to. quæst.* 28. *art.* 2. *& Sayrus in Thesauro: t. to. lib. 7. cap. 12. nu.* 22. fauentque cõstitutionis illa verba. [exercentes.] Quæ recte ponderat Nauarrus.

27 In contrariam sententiam iuit Ignatius Lopez Salzedo ad Bernardum Diaz. *cap.* 80. nimirum semel hoc nefario scelere turpificatum exauctorari debere, & potestati sæculari tradendum dignis pœnis plectendum. Idque ex eius-

ex eiusdem Pij V. anteriore constitutione. 5. quæ ait. Si quis crimen nefandum contra naturam proptèr quod ira Dei venit in filios diffidentiæ perpetrauit, curiæ sæculari puniendus tradatur, & si clericus fuerit omnibus ordinibus degradatus simili pœnæ subijciatur. Huius autem constitutionis facit mentionem in secunda Pius.V. & tãtum abest, quod illi in aliquo voluerit derogare, quod immò illam amplioribus pœnis voluerit roborare, ait enim in secunda. Verum nè tanti flagitij contagium impunitatis spe, quæ maxima peccandi illecebra est fidentius inualescat Clericos huius nefarij criminis reos, grauius vlciscendos deliberauimus, vt qui animæ interitum non horrescunt, hos certè deterreat ciuilium legum gladius vindex sæcularis. Itaq; quod nos in ipso Pontificatus initio de hac re decreuimus, plenius nunc, & fortius prosequi, intendentes statuimus. Ex quibus verbis euidentèr constat, quod nullo modo voluerit prioris constitutionis pœnam limitare, & in solos exercentes vim habere, quam omninò constat, quoslibet delinquentes flagitio nefario comprehendi. Et ex contraria interpretatione sequitur prioris cõstitutionis correctionis correctio, & id, quod iurè non admittitur, fiat, vt inducta in augmentum diminutionem operẽtur, *contra l. nec econtra. l. legata inutiliter. de adimen. legat.* Quod procul dubio sequitur contra legislatoris mẽtem. & verba. Ex quibus si expendantur, hæc sententia erit manifesta.

18 Nã si legislatoris mens ex procemio colligitur, vt colligi necesse est; Vtique ea fuit, nè huius pestiferi sceleris contagium grassaretur, tempestiuè præscindere, & nè fidentius inualescere, pœnarũ corretione in tempore occurrere, sed quæ, obsecro, præcisio est, & quæ opportuna medicina, quæ peccatũ expectat exerceri, vt illud puniatur, & impunitatem permittit, donec de pessimæ artis vsu, & exercitio cõstet? Hoc certe contra legislatoris mentẽ est, quæ scelus

 radici-

29 radicitus euellere,& eradicare volebat. ¶ Deindè Pius V. addit. Poteſtati ſæculari ſtatim tradantur, qui de his illud capiat ſuppliciũ, quod in laicos hoc exitio deuolutos legitimis reperitur ſanctionib⁹ cõſtitutũ. Quæ verba, in laicos hoc exitio deuolutos, idem prorſus ſignificant, quod exercentes. Et tamèn in ſæcularibus legibus non pluries requiritur huius ſceleris cõmiſsio, ſed vbi ſemel patratum conſtat, igne luſtratur. Præterea quos initio conſtitutionis punire velle ſignificauit, clericos huius nefarij criminis grauiùs reos vlciſcendos deliberauimus. Hi autem procul dubio ſunt, qui ſemel nefarium crimen admiſerunt, & quum eos ſeueriùs, & grauiùs punire deliberaſſet, mutata volũtate, tandiu opperiri, & expectare præcipiat, donec per vſum, & exercitium vniuerſam inficiant ciuitatem. Procul iſta ſint, & longe faceſſant, quæ ita Pontificis mentem op-
30 pugnant, ſola vnius dictionis natura malè accepta. ¶ Licet enim exercitium vno actu non verificetur, hoc in delictis non obtinet, nam tùnc ſemel commiſſo delicto nomen ei competit, vt patet in præuaricatoris. & calumniatoris nominibus, quæ præuaricandi, & calumniandi vſum, & exercitiũ poſtulare natura ſua videntur, & tamèn ſiquis ſemel præuaricatus, & calumniatus fuerit, & nomen, & pœnam accipit. *l. atletas. §. præuaricator. de his qui notant. infam. Abb. in cap.* 1. *num.* 38. *de iudicijs.*

31 Præterea contra huiuſmodi nefario ſcelere inuolutos præſumptio eſt, cæca libidine pronos, frequenter in illud demergi, quia tranſuerſi contra naturã aguntur; Quapropter filij diffidentiæ vocantur, id eſt, de quorum ſalute diffidendum, vt interpretatur gloſſa *in cap. clerici. de exceſ. prælat.* S. Hieronymus verò exponit: inſuabilitatis. *Ad Epheſ.* 5. ἀπειθεία, enim magis à ſuaſsione, quàm à fiducia. Eſt etiam contumacia, itaquè, filij diffidentiæ, inſuaſsibiles, contumaces, dictis non acquieſcentes, ſed in malo perſeuerantes. Itaque rariſsimus quis erit, qui ſemel hoc flagi-

tio

tio commisso emendetur.

32 Deniquè si quam vim habet illud participium, exercentes, constat solum pertinere ad nouam pœnam priuilegij clericalis, officij, & beneficiorum priuationem; quam ipso facto incurrere voluit exercentes, quæ cum eos afficiat, etiam sinè iudicis ministerio arbitramur eos solum in foro interiori comprehēdere, qui vsitatius nefarium scelus perpetrare audent, non vero illos, qui semel, aut bis, quod voluere M. Nauarrus, & Petrus Suarez, neque enim asserunt, semel hoc delictum committentem non esse tradendū curiæ sæculari, agunt enim dumtaxat de noua illa pœna, quæ ipso iure imponitur, quo ad ordinis, & beneficiorum priuationem. In qua illos admittimus. Negamus tamèn necessarium esse huius nefarij sceleris vsum, vt quis curiæ sæculari tradatur degradatus, & existimamus sufficere quod probetur clericum nefario crimine fædatum, vt degradatus sæculari potestati tradatur debito supplicio afficiendus, propter priorem Pij V. constitutionem, cui secunda posterior plenius, & fortius robur adiecit. Sed in pœna quā in super addit, quod clericus ordinis exercitio, & beneficijs ipsa constitutione sit priuatus, & nouam verbalem depositionē introducit ipso facto incurrendā, hanc propter tantorum Doctorum authoritatem arbitramur in foro interiori locum non habere, nisi in eis, qui frequentius diro flagitio polluuntur. ¶ Probabilem namque existimamus hanc opinionem, licet propter argumenta veriorem contrariam putemus. Ante Pij V. constitutionem existimauit Guido Papæ. *quæst.* 238. quem sequitur Decianus. *libr.6. cap.* 23. *nu.*16. Clericum qui cum brutis coiret, fore actualiter degradandum, & sæculari iudici puniendū tradi debere, *ex cap. mulier.* 15. *quæst.* 1.

33 Est etiam in hoc crimine alia controuersia, vtrum de iure antiquo huius nefandi flagitij reus sit ipso facto suspensus, ita vt diuina ministrando fiat irregularis communis,

& recepta antiquorum ſententia eſt, eſſe ſuſpenſum. *vt tradit Dida. Couar. in Clement. ſi furioſus. 1. part. §. 1. nu. 6. & Salzedo illum ſequutus in dict. cap. 88. ad Bernard. Diaz.*

34 Hanc communem ſententiã diligentèr examinat Lambertinus. *de iure patronatus. 1. part. 2. libr. quæſt. 9. articul. 18.* & multis in fauorem communis opinionis adductis, tandẽ ſolidis argumentis ab ea diſcedit. Hæc autem opinio, quæ communi oppoſita eſt, & negat huiuſmodi eſſe ſuſpenſos, eſt recepta apud recentiores. Eam videtur tenere Nauarrus. *dict. capit. 27. numer. 249.* Licet enim agat de irregularitate, cum tamèn Didaci Couarruuiæ mentionem faciat, qui de ſuſpenſione agit, colligitur id etiam, quando de irregularitate affirmat, de ſuſpenſione etiã aſſerere; tenet, & Sayrus, *in theſauro. 1. to. lib. 7. cap. 12. num. 22.* Petrus Valentia. 4. *tomo. diſput. 7. quæſt. 19. punc. 3. circa fin.* Suarez. *dict. 5. tom. diſput. 31. ſect. 4. numer.* 20. Rodriguez. 2.

35 *to. quæſt. 28. art. 2.* ¶ Hæc licet ita ſint, caueant ſibi, qui ſcelerato, & impuro vitio laborant, quoniam contra ſe receptam antiquorum habent ſententiam, & nouam Pij V. cõſtitutionẽ, inter quas à ſuſpenſione, vel depoſitione vix effugere poterunt, ſed non Diuinam vltionem euadere niſi pænitentiam agant.

36 Hæc generalitèr dicta ſint, quæ tam ad clericos, quam ad religioſos pertinent. Verum quo ad religioſos Sancti Patres maximam adhibuere diligentiam, vt nè veſtium quidem, nec leuis ſuſpicio huius flagitij in religionibus eſſet, vel daretur.

37 Hanc nobis exhibuiſſe videtur Smaragdus ex B. Fructuoſo Epiſcopo. Monachus, inquit, paruulorum, aut adoleſcentium conſectator, vel qui oſculo, vel qualibet occaſione turpi deprehenſus fuerit, inhiare, cõprobata patenter per accuſatores veriſsimos, ſiuè teſtes, huius rei cauſa publicè verberetur. Coronã capitis, quã geſtabat, amittat, decaluatus què turpiter opprobrio pateat, omniũ què ſputis

in fa-

in facie probra æquè suscipiat, vinculisq; arctatus ferreis carcerali sex mensibus angustia maceretur, & triduana per hebdomas singulas refectionis panis exigui hordeacei vespertino tempore subleuetur, post deinde expletis mensibus his, alijs sex mensibus succedentibus sub senioris spiritualis custodia segregata in corticula degens, in operibus manuum, & oratione continua sit contentus, vigilijs, & fletibus, & humilitate subiectus, & patientiæ lamentis veniam percipiat, & sub custodia semper, & solicitudine duorū spiritualium fratrum in monasterio ambulet, nulla priuata locutione, vel consilio deinceps iuuenibus coniungendus. Hæc Smaragdus. *in reg. S. Benedicti. cap.* 25.

38 Ad nefarium putamus pertinere S. Bernardi Epistolam. 79. quam §. sequenti adducemus. Ex illa, & ex supradictis constat, difficilè emendari, qui hoc fœdo morbo laborant, & licet dimittantur, tandem pœnas ignominiosè dare. Vidimus cuiusdam religionis fratrem eiectum, diu tanquam villicum in agro delituisse in regione satis lōginqua, & ibi multis annis ignotum permansisse, donec fœtidum scelus illum, & religiosum, & sacerdotem prodidit, qui agnoscens tetri vitij flammas non nisi materiali igni extingui, in iudicio confessus degradatus actualitèr iuxta Pij V. constitutionem fuit potestati sæculari traditus. Verè huius praui morbi difficilis est curatio, vt ex illa. S. Bernardi Epistola liquet.

DE EBRIETATIS POENIS. §. VI.

39 QVONIAM venter mero æstuans cito spumat in libidinem, vbi enim ebrietas, ibi & libido dominatur. *capit. venter.* 35. *distint. & capit. luxuriam. ead.* Quapropter Apostolus ait. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Ad Ephes. capit. 5. ideo inter vitia contra castitatem de hoc visum est etiam in præsentiarum agere. De ebrietate in consilio Agatensi ita constitutum est. Ante omnia

clericis vetatur ebrietas, quæ omnium vitiorum fomes, ac nutrix est. Itaque eum, quem ebrium esse constiterit, vt ordo patitur, aut triginta dierum spacio à communione submoueatur, aut corporali subdatur supplicio. *cap. fin.* 35. *dist.* Pœna hæc alternatiuè imponitur, non vt electio sit pœnes superiorem, sed pro personæ qualitate, vel corporalitèr puniatur, vel à comunione remoueatur, idē enim verba illa denotant. Vt ordo patitur, id quē rectè obseruauit

40 ibidem Turrecremata. ¶ Innocentius III. in Concilio generali adiecit; Quod si à superiori commonitus non abstinuerit ab officio, & beneficio suspendatur. *cap. à crapula. de vita, & honest. clerico.* In constitutionibus Prædicatorum ebrietas assidua, pœna grauioris culpæ punitur. *dist.* 1. *cap.*

41 18. *glossa. E.* ¶ Sed etiam clericis, & religiosis tabernas intrare prohibitum est, nisi peregrinationis necessitate cō-

42 pellantur. *cap.* 2. 3. *&* 4. *distinct.* 44. ¶ Siquis clericus per ebrietatem Eucharistiam euomuerit septuaginta diebus pœniteat. *cap. siquis per ebrietatem. de consecrat. distinct.* 2. Hæc breuitèr annotasse sat sit, alia apud Bernard. Diaz. *ca.* 40. *&* 78. *& Menochium de arbitrar. casu.* 404. *& casu.* 405. *& Graffis. decis. aurearum.* 2. *part. lib.* 3. *cap.* 7. *Gutierrez, cano-*

43 *nica quæst. lib.* 2. *cap.* 4. *à nu.* 60. ¶ Patres Dominicani, vt bibant extra horam consuetam, licentiam petere debent à Prælato, qui in poculo socium adhibebit. *dist.* 1. *cap.* 6.

REMEDIA EX SANCTO BERnardo. §. *VII.*

44 RELIGIOSA castitas, & munditia, quam sit in religione necessaria, vt qui in ea degunt suorū ministeriorum functiones rectè obire possint prima parte exposuimus; Ideo visum est pro huius capitis coronide Epistolam. S. Bernardi adijcere, ex cuius consilio, & directione superiores nonnulla statuere possint, contra peccata ex incon-

incontinentia commissa. Is autem ad Abbatem Lucã hæc scribit. *Epist.* 79. Si frater casum suum quantumlibet grauem, quantumlibet turpem prior ipse confessus fuisset, & curandus foret, & non effugandus. Nunc autem quoniam tanti mali aliunde fætor emersit, nihilominus quidẽ eius si fieri potest, curationi operam dare necesse est; sed alitèr fortassis expedit, vt vlterius apud vos remorari sanitur, nè fortè (quod te non immerito timere scripsisti) pusillus, & nouellus grex huiusmodi tabe contaminetur. Nec tamèn filio quantumlibet peccatori paterna omninò sunt viscera claudenda. Arbitror autem, & patri pium, & filio tutum esse consilium, si quæras ei quomodo in aliqua è remotioribus Domini Noberti domibus recipiatur, vbi sub districtiori disciplina mutato loco, non proposito, pænitentiam agat, donec quandoquè cum tibi visum fuerit, ad locum proprium reuocetur. Sanè si tibi non placet vsquam eum illorum, quæ dixi, locorum mittere ad habitandum, aut te volente, iste forsitam non consentit, aut cum vtrique cõplaceat, fortè non inueniatur, qui eum recipere velit, tunc oportet, vt aut vrgente necessitatis causa quocumque ad saluandam animam suam ire voluerit, cum literis dimittatur, aut dispensante pietatis gratia in suo loco retineatur. Si tamèn præsentiri potuerit, quomodo ibidem omnis occasio iterandi, aut seminandi hanc turpitudinem penitus
45 subtrahatur. ¶ Ex his satis colligi potest, quæ remedia superior in his contra castitatem vitijs debeat adhibere, iustamque dimittendi caussam esse, quando contagij periculum timetur, quoniam emendationis spem nullam præbet ægrotus. At uerò vbi illam non adimit, & medicina proficere potest, tunc cum omni paterna charitate peccator nõ despiciendus, sed amplectendus, curatio diligentèr adhibenda, & ad frænandam carnis vim, & petulantiam piè, sanctè, & prudentèr multa media, & remedia afferre debebit. Nocturnæ vigiliæ, verberum castigatio, cilicia, &

corporis

corporis labores indicenda, vt carnis sensus retundantur, & coerceantur. Sed in primis, & ante omnia frequens oratio, & ieiuniorum abstinentia, quæ firmissima aduersus diaboli carnis què insultus præsidia sunt, iniungẽda erunt: Quæ si infirmus paratus sit suscipere, & inquouis loco ei assignato reliquis inseruire, planè hæc indicia erunt, quæ benè sperare iubent, de illius valetudine. Quod si experimento comperiatur huiusmodi fructus facere dignos pænitentiæ, hanc vtiquè animam Christi Domini sanguine pretioso redemptam superior, & Deo, & religioni lucrabitur, sin minus sanguinem eius de manibus suis Dominus requiret. Si autem peccator remedia non recipiat, vel recepta respuerit, tunc integrum erit superiori, membrum putridum, nè sua tabe alios inficiat, præscindere, & abijcere, si in corrigibilis, & contumax fuerit.

CAP. XVI. SVMMARIVM.

1 *PAVPERTAS religionis munus, & parens, generatio què virtutum dicitur.*

2 *Paupertatis votũ continet, vt nihil religiosus habere possit.*

3 *Professi in quauis religione exuunt se omni dominio, & possessione.*

5 *Proprietarius Religiosus quis dicatur, & quam graue crimen committat.*

6 *Peculium religiosus habere non potest, & proprietarij religiosi pœnæ.*

7 *Fur iure ciuili quas pœnas sustinere debet.*

8 *Clericus fur quibus pœnis iure Pontificio subijciatur.*

9 *Latronis Clerici pœnæ.*

10 *Famuli furtum grauissimè punitur.*

11 *Religiosus furtum committens quam grauitèr peccet.*

12 *Religiosus furtum committens abijciẽdus nonnullis videtur, & quæ sit furti pœna in constitutionibus Prædicatorũ.*

13 *Ludus honestus religiosis prohibitus non est.*

14 *Ludi*

14 *Ludi ex quibus fiant inhonesti, & prohibiti.*
15 *Aleæ Ludus in sorte consistens præcipuè ad Dados pertinet.*
16 *Aleæ Ludus olim & hodie iustè prohibitus.*
17 *Alea seuere prohibita, & punita à sacris Canonibus.*
18 *Iustinianus alienæ iurisdictionis vsurpator, clericis lusoribus pœnas imposuit.*
19 *Tabularum Ludus dicebatur Alea, & ante Ludum Zabulo sacrificabatur.*
20 *Fidelibus omnibus iustissimè alea interdicta, & multo magis clericis.*
21 *Ludus Laicis interdictus multo magis religiosis, vt alea & cartarum.*
22 *Ludentis Religiosi pœna.*
23 *Religiosus plus debito Ludo permisso insistens punitur.*
24 *Ludi inspectores, vt ludentes puniuntur.*
25 *Ludentes, & inspicientes pro ludi grauitate puniendi.*
25 *Lusores contumaces deponi poterunt.*
§.4. 26 *Dilapidator quis dici possit.*
27 *Religiosis necessaria sunt exhibenda.*
28 *Religiosis omnia necessaria sunt præbenda, paupertatis ratione.*
29 *Bona Religionis communia, vt Christi Domini propria sunt seruanda.*
30 *Dissipans monasterij bona ab officio remouetur.*
31 *Dissipatio tanta esse potest, vt superior deponatur.*
33 *Alienatio bonorum sine causa dissipatio est.*
34 *Alienationis nomine quæ veniant.*
35 *Alienans monasterij bona iniustè, dissipat, & sacrilegus habetur.*
36 *Pauli.2. extrauagans Ambitiosæ expenditur.*
37 *Religiosus superior ad vitam bona monasterij concedens suspensus est.*
38 *Monasterij alienatio omnino prohibita.*
39 *Dilapidationis iudicium quomodo formandum.*

40 In di-

40 *In dilapidatione ordo iudicij non differt ab eo, quem in alijs causis seruari oportet.*

41 *Simoniæ grauitas, vt omnia crimina ad eius comparationem quasi nihil sunt.*

42 *Simoniæ diffinitio.*

43 *Simonia triplex mentalis, conuentionalis, & realis.*

44 *Simoniæ realis pœnæ.*

45 *Pij V. constitutio aduersus Simoniacos.*

46 *Simoniacè in religione recipientis religiosum pœna, & quãdo dicatur Simoniacè recipi.*

47 *Simonia in sacramentorũ administratione, & quæ eius pœna*

48 *Multa interuenire possunt, quæ à Simonia excusent.*

49 *Simoniæ conuentionalis pœnæ.*

50 *Excomunicationis, & suspensionis pœnæ, quæ in realis Simonia locum habent, non admittuntur in conuentionali.*

51 *Simoniacus mentalis non punitur in foro exteriori.*

42 *Simoniaci non sunt irregulares.*

53 *In Simoniæ crimine puniendo multum iudicis arbitrio tribuitur.*

DE POENIS CRIMINVM QVAE CONTRA paupertatis votum committuntur.
CAP. XVI.

1 OPTIME Paupertatis votum religionis murus vocatur, & paupertatem tanquam matrem diligere debemus, quoniam ea, vt ait B. Ambrosius, Parens quædam, generatio què virtutum est. Nam sicut etiam ait Apostolus, radix omnium malorum est cupiditas, à qua, & à superbia, quæ illam comitatur, semper originem, & incrementa omnia peccata ducunt, & ex rebus temporalibus possessis fouentur, & pascuntur. Ideoquè ab omnibus, religiosi animum oportuit abducere, & omnem occasionẽ radicitus extirpare, vt in solo Deo, & amor, & spes nostra colloce-

collocetur. Quapropter paupertatem ad religionis perfectionem maximè requiri. S. Thomas docet. *2. 2. quæst. 186. articul. 3.*

2 Per votum paupertatis religiosus nihil habere potest proprium sed nec possidere, nec dare, nec accipere sine superioris licentia. *cap. non dicatis. vbi diffusè Nauar. 12. quæst. 1.* Hanc religiosi omnes profitentur, qui nulla re tanquam propria vti possunt, sed nec mutuò dare, vel accipere, vel dispensare quicquam de ijs, quæ domi sunt, nisi superior conscius præstiterit consensum.

3 Igitur in quauis religione professi, Exuunt se omni dominio, proprietate, & possessione quorumcumquè bonorum, & omni etiã ratione etiam iustissima, nedum iniusta, & illicita, aliquid acquirendi, habendi, possidendi, & distribuendi, quorum omnium fiunt incapaces per votũ paupertatis.

DE POENIS RELIGIOSI PROPRIETARIJ. §. I.

5 ILLE Religiosus dicitur proprietarius, qui aliquid occultè habet contra superioris voluntatem, vt communitèr recepta sententia ait, *quam ex Archidiacono, & alijs tradit Sylvester. verbo. religio. 6. num. 7. Nauarrus. consi. 3. de statut. monach. num. 49. in constit. Prædicato. 2. dist. cap. 14. §. 2. glossa. C. Graffis. decis. aur. 1. part. libr. 3. cap. 5. num. 48. & 2. part. lib. 3. cap. 19.* Igitur quecumque religiosum, qui re vlla tãquam propria sinè superioris licentia vti vult, paupertatis votum non est dubium violare. Hoc autem proprietarij vitium grauissimis verbis. S. Basilius ponderat. *in constit Monast. cap. 35.* & Turrecrema. *in regulam S. Benedicti. tracta. 92.* Furtumquè propriè appellatur, sicut ille dicitur furtum committere, qui sociorum rem communem, in vsum priuatum applicat, sinè aliorum consensu, & ipsis inscijs societatis bona expilat, ita religiosus proprietarius judæ imitator

ter existens bona Religionis, quæ Christi sunt. & omnibus deseruire debent, sibi vendicat, assumit, & appropriat, Dign⁹ certe, qui Ananiæ, & Saphiræ pœnas luat. Acto. c. 5.
6 Ideo Innocentius. III. in Concilio Generali, cum peculiū monachis prohibuisset, ait. Qui vero peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta administratione permissum, á communione remoueatur altaris, & qui in extremis cum peculio inuentus fuerit, & dignè non pænituerit, nec oblatio fiat pro eo, nec inter fratres accipiat sepulturam, Quod etiam de vniuersis Religiosis præcipimus obseruari. *ca. 2. de statu Monach.* & in ca. cum ad monasterium, eodē tit. ait. Prohibemusq; districte in virtute sāctæ obediētiæ, sub ob testatione diuini iudicij, nequis monachorū proprium possideat, sed siquis aliquid habeat proprij totum in continenti resignet. Si vero post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehēsus habere regulari monitione præmissa, de monasterio expellatur, nec recipiatur vlterius, nisi pæniteat secundum monasticā disciplinam. Quod si proprietas apud quenquam inuenta fuerit in morte, ipsa cum eo in signū perditionis extra monasterium in sterliquinio subterretur, secundum quod B. Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Item in sacro Concilio Tridentino huiusmodi proprietarij actiua & passiua uoce sunt per bienniū priuati. *ca. 2. in fin. sess. 25. de regular.* Hac igitur pœna sunt plectendi initio, contumacia crescente Innocentij erit infligenda. In constitutionibus prædicatorum pœna grauioris culpæ mulctantur *dist. 1. ca. 18.*

DE FVRTI POENA. §. II.

1 IVRE Ciuili fur pro criminis grauitate punitur, vel fustibus cæsus relegatur, vel hodie ad trirremes mittitur, non vero vltimo supplicio damnatur. Quod si furtum insigne cōmiserit, vel ipse famosus sit latro, aut alioqui è rapto

pto viuere cõsueuerit, in his casibus capite plectitur. *Hæc ex auth. Sed nouo iure. C. de seruis fugiti: vbi ordinarij. Di. Couarru. lib. 2. variarum. ca. 9. nu. 7. Clarus lib. 5. §. furtum. ver. sed quæro. Menochius. de arbitra. casu 295. nu. 7.* Licet quod ad primnm furtum insigne, nonnulli dissentiant, sed ad nostram directè non pertinet disquisitionem.

8 Iure verò pontificio Clericus fur perpetuò deponitur, sicut homicida. *ca. cũ non abhomine. de iudic. ca. presbyter.* 81. *dist. Butrius. Abbas Imola in d. ca. cum non ab homine, & in ca. tuæ. de pœnis. Ber. Diaz. ca. 91. in praxi:*

9 Quod si Clericus latro fuerit, postquam fuerit depositus in arctum monasterium erit detrudendus, hac inter furti; & latrocinij pœnã constituta differentia, *vt tradit Abb. in d. ca. tuæ.* Quod si furtum fuerit ingens, vel Clericus furari consueuerit, sicut sæculares in his casibus grauiores luunt pœnas, & Ecclesiastici dabunt, vt post depositionem in monasterium detrudantur, vt rectè Bernardus Diaz, & Salzedo, volunt.

10 Nonnulli existimarunt, inter grauia furta esse connumerandas, quæ á famulis domesticis cõmittuntur, & quidem capitali pœna, digna; vt pote qui bona Domini tueri, & ab alijs rapere volẽtibus defendere tenerentur, & vbi quis in domesticis bona tuta nõ habeat, cuius erit fide securus? *Ita ex Ioan. Fabro. B. Diaz. d. cap. 91. Salzedo lit. C.* pluries in praxi seruatum testatur Iulius Clarus. *d. §. furtũ. ver. posse etiam.*

11 Hæc ideo diximus, vt cogoscatur quanta sit, qui propter votum paupertatis, etiam vbi rem alienam inuito domino non contrectauerit, si rem vbi donatam inscio Superiore vendicaret, & appropiaret, religionis, & sponsionis violatæ reus efficitur, quanto grauius & maius erit delictum vbi iniustè aliena rapit? Ideo furem à religione exterminãdum, & velut incorrigibilem putauit Ioãnes Trullus (autor à Martino Nauarro laudatus *in cõmenta. 1. de regular. nu. 1.*) *li. 2. de Canoni. regul. ca. 23. nu. 9.*. Quæ opinio se-

uerior Emanueli Rodriguez videtur *tom.2.q.38.art.1.*

12 Verum si proprietarium admonitum repellēdum à monasterio Innocentius tertius, vt superiori. §. diximus statuit, quid de fure dicendum? Quapropter à furti grauitate, & alijs quæ emendationis spem adimere possunt hoc erit dijudicandum; talia enim concurrere possunt, vt iustè præscindi, & abijci mereantur. In constitutionibus prædicatorum furtum pœna grauioris culpæ punitur. *dist.1.cap.18.gl.E.* Et de furto conuictus voce actiua & passiua priuatur, & prædicare, & confessiones audire non poterit, & ante triēnium hæc pœna non potest remitti. *dist.1.ca.20.§.4.gl.H.*

DE ALEAE LVSV, ET EIVS *pœnis.* §. III.

13 LVdus honestus recreandi animi gratia nō est religiosis prohibitus. Cum relaxare animos, & dare se festiuæ iucunditati moderatè, vt non semper intendatur regularis disciplina, sed aliquādo remittatur, ad virtutem pertinet, quam Eutrapeliam. S. Thomas vocat. *2.2.q.16.ar.2.*

14 Verum natura humana in malum propensa, qui ad animi remissionem inuentus est ludus, cum in turpe lucrum, & grauia crimina conuertit, & transfert. Vnde ludi fuerunt inuenti omnino illiberales, & illiciti ex materia, quia turpis & obscæna; ex circunstantijs, propter Dei irreuerentiam, propter scandalum, propter cupiditatem, propter magnam temporis amissionem, & propter similia, deniq; ex legis prohibitione. *Hæc ex S. Thoma. vbi proximè & ex Syluestro. verbo Lusus. Soto. lib.4. de iust. q.5. ar.2. S. Anto.2.p. tit.1.cap.23.§.6. Nauarro. in Manua. cap.19. als.20. à nu.1. Ber. Diaz in praxi. ca.72. P. Valentia.3. to. disp.5.q.6. Cōstant. Grassis.2.p. lib.3. ca.8. decis. aure.*

15 Aleæ lusus præcipuè lege prohibetur, is autem præcipuè ad talorum, seu taxillorum, & tesserarum ludum pertinet, vt facilè ex antiquis colligi, potest *præcipuè ex A. Gellio.*

lio.li.18.noctium.Atti.ca.13.Iulio Polluce.li.7.c.fi.& li.9.c.7.& ex S.Isidoro li.18 Etymol.ca.fi. Tesseræ, modò nuncupantur Dadi, erant enim eburneæ ex omni latere quadratæ, & turribus in iactu vtebãtur, de quibus diffusè Alexãder ab Alexãdro li.3.c.21.& Andreas Tiraquel. ibidẽ. Hinc est, quod omnis ludus, qui magis est sortis, quã artis, alea vocetur. Quod frequens apud Ciceronẽ, & Horatiũ & alios bonos auctores est, sed & sors ipsa sine ludo apud eosdem alea nũcupatur, sicut & apud Iurisconsultos in l. nec emptio. de contrah. empti. & in l.cum hæredi, de hæred.& act.vend.

16 Aleæ ludũ lege antiqua prohibitũ meminit Horati⁹ Seu malis, *Inquit*, vetita legibus alea. *3.car.odæ.24.* & fit mẽtio in Pandectarum libro titulo de Aleæ lusu, & Aleatoribus. Iustinianus etiam grauissimè lege lata prohibuit propter blasphemias, periuria, bonorũ amissiones, quæ ex huiusmodi ludo proueniunt. *l.fin.C.de religios. & sumpt.funer.*

17 In Cõcilio Illiberritano *Canone.19.* Ita statuitur. Siquis fidelis alea, id est, tabula luserit, placuit eũ abstinere. & si emẽdatus cessauerit, post annũ poterit cõmunione reconciliari. In Concilio Cõstantinopol. *6.ca.50.* Nullũ omnino, siue clericũ, siue laicũ ab hoc deinceps tẽpore alea ludere, qui secus fecerit excõmunicetur. Innocẽtius.III. in Cõcilio generali statuit. Clerici ad aleas, & taxillos non ludant, nec huiusmodi ludis intersint. *ca.Clerici.15.de vita, & honest.Cleric.* Antiquorum Canonũ pœnas S. Concilium innouat, & iisdem, uel maioribus pœnis arbitrio ordinarij imponẽdis coërceri transgressores præcipit. *cap.1.sess.22 de refor. in Tridentino.*

18 ¶ Iustinianus, qui nonnunquam in alienam messem falcem immittebat, vt illa calamitosa tempora ferebãt, hæreticis pacẽ Ecclesiæ vbiq; turbantibus, constitutionem in hæc verba edidit. Interdicimus sanctissimis episcopis, presbyteris, & cuiuslibet ordinis venerabilis collegij, aut schematis cõstitutis ad tabulas ludere, aut alijs ludentibus participes esse, aut inspectores fieri & si-

quis autem ex his in hoc deliquerit, iubemus hunc tribus annis à venerabili ministerio prohiberi, & in monasteriũ redigi, sed in medio tempore, si se pænitentem ostenderit, liceat Sacerdoti, sub quo constitutus est, tempus minuere; & hunc priori rursus, vel proprio ministerio reddere. *Auth. interdicimus. C. de Episcopis, & Clericis.*

19. Aleæ lusum ad tabulas ludere illo tempore dicebãt, vt constat ex Concilio Illiberritano; quoniam tesseræ in tabula iactantur, vt tradit. S. Isidorus. *Vbi supra*, & constat ex. S. Cipriano, (si illius aureus libellus est, qui in eius operibus circunfertur) contra Aleatores, in quos egregiè inuehitur; maximè in presbyteros huiusmodi ludo deditos. Quod absurdissimum sit, manum ad sacrificium Dominicum ad missam, quæ ad laudẽ Domini in oraculo exsurgit; quæ signum crucis, per quod tuemur, frõtibus imprimit; quæ Diuina Sacramenta consumat, iterum implicari laqueis Zabuli huius ludi autoris, & cui sacrificandum erat, ante quã manus in tabulã porrigeretur: & ad-

20. dit. Christianus qui es, & aleæ tabula ludis, licet non sacrifices, lege huius facinoris particeps es. Ex quibus apparet, quam iusta causa antiqui Patres fuerint moti, vt fidelibus aleæ ludum interdicerent, & multo magis presbyteris, & alijs quibuscũque viris religiosis, quorum actiones, cum ad eminentiorem dirigantur perfectionem, his ludorum illecebris & criminibus minus implicitas esse oportet. Quapropter religiosis hunc ludũ prohibitum Syluester supra tradit, & Nauarrus. *d. ca. 19. al. 20. nu. 9.* Quocirca non immerito nonnulli existimarunt minimè licere viris religiosis vti ludo laicis permisso, *vt tradit Henricus Boyc. in ca. Clerici. 2. n. 6. de vita, & honest. Cleric. alios ad-*

21. *ducit Farinacius. 3. to. q. 109. 2. p. n. 98.* ¶ Vnde alij ludi, qui sæcularibus sunt interdicti, sunt regularibus multo magis prohibiti pro cuiusq; religionis cõsuetudine, ex prædicta ratione, sicut Cartharum ludus, de quibus. S. Antoninus,

Vnde

Vnde in chartis, inquit, siue Naibis sunt figuræ baculorũ, denariorum, cuparum, sed & gladiorũ ad innuendũ quod ex ludo sequũtur cupiditates, potationes vsque ad ebrietatem, verberationes, & vulnera. *d. 2. p. tit. 1. cap. 23. num. 8.* Quare chartarũ ludum esse Clericis prohibitum recepta est sententia *apud Imolam in d. ca, Clirici. nu. 16. in fin. de vita, & honest. Cleric. & Nauarrum. vbi proximè. Iulium Clarum. d. li. 5. §. Ludus. nu. 2.*

22 Religiosus ergo in ludo prohibito deprehensus ad pœnam imponendam, perpẽdendũ erit, vtrum lucri spe proposita ludat, quæ contra paupertatis votum sit, tunc enim patet duo concurrere delicta, & contra ludi prohibitionẽ, & contra paupertatem, quando pecuniam aleæ periculo exponit, vnde pœna grauior imponenda erit. Quod si nulla spe lucri ludus exercetur, ratione prohibitionis, & ne huiusmodi ludis per impunitatem aditus in religione detur, pœnæ ad superioris arbitrium imponendæ erunt. In prædicatorum cõstitutionibus fratres ad taxillos ludẽtes pœna grauioris culpæ & carceris inclusione puniuntur. 1. *d. cap.* 18. §. 5.

23 Si autẽ ludus fuerit permissus nulla pecunia exposita, puniẽdi sunt, qui plus nimio horis insuetis illi indulgẽt, ne res in animi remissionẽ admissa, vertatur in disciplinæ regularis dissolutionem, maximè vbi domestica ministeria spernerentur & diuina officia etiam contemnerentur.

24 ¶ Ludi etiam inspectores non dissimili pœna acludentes erunt plectendi, cum agentes, & consentientes pares pœnas dare oporteat. *d. ca. Clerici. de vita & honest. Cler. vbi Doctores. B. Diaz. d. cap. 72. nu. fin. vbi Salzedo. Rodriguez. 2. to. q. 37. ar. 7. Farinacius. d. 3. to. q. 109. à nu. 934. & nu. 93.*

25 Omnibus tam ludentibus, quam inspectoribus pœna reddenda pro qualitate ludi prohibiti, pro quantitate pecuniæ lucro expositæ, pro mali exempli dati pernicie, ex quibus superior iustas poterit arbitrari pœnas constituẽ-

das, *vt B.Diaz vbi proximè tradit, & Menoch.casu.399.nu.3. Rodriguez.d.q.37 ar.2.Farinacius.d.q.25.109.à nu.96.* Quod si religiosi admoniti à ludo non cessauerint, poterunt contumaces perpetuò deponi, vt in Canone Apostolor præcipitur.*ca.1.35.dist.*

DE POENIS SVPERIORIS BONA RELigionis dissipantis, & alienantis. §. IIII.

26 Dilapidatorem illum possumus dicere, qui neque tẽpus, neque finem expensarum habet, & bona dissipando profundit, *vt colligitur ex lib.1.de curatore furiosi: ex Syluestro.verbo.dilapidator.Mascardo.to.1.concl.515.*Ita enim redundãtes,& superfluos sumptus reprimere oportet,sicut & nimiam, & tenacem parsimoniam fugere, vt docuit.S. Bonauentura *in reg. cap.* 33. Mediam tenere viam docuere Sancti Apostoli in primitiua Ecclesia,de qua scribit.S.Lu-
27 cas:Neque enim quisquam egens erat inter illos.Diuidebatur autem singulis, prout cuique opus erat. *Act. 4. cap.* Inhumanum namque onus imponere, & virga operis pensum exigere,& victui necessaria non præbere. Qui aufert in sudore panem,quasi qui occidit proximum *Eccl.cap.*34. Contra hos nulla iure pœna imponitur.Contra dissipatores variæ redduntur. Et quidem meritò, cum enim bona paupertatis intuitu fuerint religioni donata, nulla ratio patitur superfluè,& vsq; ad delicias profundi,contra quos egregiè differit.S.Bernardus *in Apologia ad Gulielmũ Ab-*
28 *batem.* Vtrisque sanctissmè prospectum erit, si in his, quæ ad rationem victus,ac vsus reliquarum rerum vitæ necessarium, iuxta personarum exigentiam omnia præbeantur, ita vt quod quisque sibi inde subtraxerit ex deuotione, & non ex obligatione, subtrahat, habita tamen semper ratione humilitatis, paupertatis,ac spiritualis ædificationis, quæ semper ob oculos superiorum versari debet. Id qui sanctis-

santissimè in sacro Cōcilio Tridētino sessione 25. de regularibus. ca. 2. Ita statuitur. *Mobiliū vero vsum ita superiores permittant, vt eorum supellex statui prupertatis, quā professi sunt, conueniat, nihilque superflui in ea sit, nihil etiam, quod sit necessarium, eis denegetur.*

29 Res verò cōmunes, qua diligentia conseruare debeāt, indicat Vrbanus Papa his verbis. Res Ecclesiæ non quasi propriæ, sed vt communes & Domino oblatæ cū summo timore sunt fideliter dispensandæ. ca. Res Ecclesiæ. 12. q. 1. Eas itaque superior diligenter conseruet, & tanquam bona Domini nostri IESV Christi propria, ea curet.

30 Superior ergo bona monasterij dissipans ab administratione remouetur, vt in Concilio Lateranensi sancitum est. *ca. 2. de statu monach. ca. venerabili: vbi glossa Abbas, Felinus & Imola. de officio deleg. B. Diaz. ca. 73. Victorinus. ca. 20. nu. 7. Vnde Rodriguez. to. 2. q. 34. ar. 1. & traditur in ca. licet Heli, & in ca. per tuas, de simonia.*

31 Tanta autem poterit esse bonorum dilapidatio, & dissipatio, vt sit ab altaris ministerio perpetuò remouendus in pœnam. *cap. si quis presbiter. 8. dist. cap. Apostolicos. 12. q. 2. Sylvester. d. ver. dilapidator, & B. Diaz vbi proxime.*

33 Non immeritò inter bonorum dissipationem, rerum stabilium alienatio sine vlla necessitate. vel euidenti vtilitate, & forma á iure præscripta non seruata connumeratur, quia vbi hæc non interueniūt, aperta est dilapidatio, quia vbi non vtilitas, non necessitas alienari cogit, quid aliud superest, quā dissipandi voluntas? Ac propterea seuerè est prohibita rerum Deo dicatarū alienatio *in ca. sine exceptione. 12. q. 2. vbi Rebuffus, & Couar. li. 2. Var. ca. 17. & Redoanus tractatu integro.*

34 Alienationis nomine comprehenditur venditio, permutatio, donatio, specialis hypotheca, & in emphiteusim perpetua datio. *cap. nulli: de rebus eccle. non alie. & ibi ordinarij superiores.*

35 Superior igitur, qui iniustè alienando bona dissipat, officio, & administratione priuatur. *cap. quisquis. 12. q. 2. cap. 1. 17. q. 4. l. iubemus. 2. C. de Sacrosanct. Eccle, Quæ Pontificia auctoritate recepta est in d.. ca. nulli.* Et tam qui alienauit, quam etiam qui recipit sacrilegi habentur. *cap. omnes Ecclesiæ. 17. q. 4.* Et vbi criminis crescit grauitas, depositione dignus alienator habetur. *ca. Diaconi. ca. Apostolicos. 12. q. 2. ca. si quis presbiterorum de rebus Eccl. non al.*

36 Vbi Pauli secundi extrauagans Ambitiosæ. de rebus Ecclesiæ non est quo ad censuras recepta (non enim vbique est admissa) alienans extra causas à iure permissas est ipso facto excommunicatus, *videndus Nauarrus in Manuali. cap. 27. & consil. 2. de rebus Ecclesiæ non. & Card. Toletus. in instruc. Sacer. li. 1. ca. 40.* Alias pœnas alij congerūt, quæ minus ad hanc disquisitionem pertinent, consulendus Redoanus. in tractatu. de rebus Ecclesiæ non alien. *q. 76. ca. 2. Salzedo. ad B. Diaz. d. cap. 73.*

37 Peculiariter verò Religiosus superior, qui iura sui monasterij alicui ad vitam, seu ad tempus concesserit, est ipsofacto ab officio suspensus, nisi id ex necessitate, vel vtilitate fecerit. Clement. 1. de rebus Ecclesiæ non alien. quæ quidem suspensio iuxta communem acceptionem est ab officio diuino, ita vt qui celebrauerit suspensus, efficiatur irregularis. *ca. is cui. de sentent. excommunic. lib. 6. Cardinalis in d. Clement. 1. nu. 79. Redoanus. d. cap. 2. nu. 27.*

38 Quod si bona monasterij alienari prohibentur; Multo magis prohibetur ipsius monasterij alienatio, qua redeat in antiquum statum, & sæcularem vsum, vt optimè Iustinianus Imperator, in Auth. multo magis. C. de Sacrosf. Ecclesijs.

39 In hac disputatione controuersia non leuis est inter bonos auctores, quæ forma, & ordo sit seruandus in dilapidationis iudicio, arbitranturque duos oportere componi processus, vt per vnum ab administratione superior ante

omnia

omnia interim suspendatur, in altero verò re maturè discussa, si dilapidator fuerit comprobatus, priuetur officio, & pœnam reddat condignam, vt videre est apud B. Diaz
40 *d.ca.73.nu.5.* ¶ In ordine verò iudiciario quem nos sequimur, res sine difficultate planè est: nam cum in actis describēdis summaria sit præmittenda iuformatio, vbi ex illa constiterit de dilapidatione, superiori coadiutor in administratione erit dandus, iuxta.ca.Venerabili.de officio delegati, postea verò plenè, & exactè iuxta formam traditam ad sententiam vltimam etit deueniendum.

DE SIMONIÆ POENIS. §. V.

41 TAnta est, inquit Deo datus, labes huius criminis, quod etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem, vel etiam meretrix. ca.tāta.de Simonia. Quia, vt ait Paschalis, patet Simoniacos, veluti primos, & præcipuè hæreticos ab omnibus fidelibus respuendos, & si commoniti nō resipuerint ab exteris etiam potestatibus opprimendos. Omnia etiam crimina ad comparationem Simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo putantur.*cap.patet.1.q.7.ratio redditur in.cap.eos.1.q.1.* His contra crimen dictis, huius criminis diffinitionem ita omnes Theologi, & iuris professores constituunt.

42 Simonia est, studiosa voluntas emendi, vel vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Hanc exhibet S. Thomas. 2.2.*q.*100.*ar* 1.*vbi omnes Thomistæ.gl.in summa.*1.*q.* 1.*Nauarrus in Manuali.ca.*23.*nu.*100.*Decianus lib.* 5.*ca.*77.*nu.* 1.*& nouissimè P.Suarez.de religione.lib.*4.*ca.*1.& alij passim, ita vt in his congerendis, vel diffinitione explicanda tempus teramus, & actum agamus, non fit opus.

43 Simonia triplex est, mentalis, conuentionalis & realis, mentalis, quæ mente cōcepta ad conuentionem non peruenit, sed neque ad traditionem. Conuentionalis, quæ in con-

conuentionem, seu pactionem dumtaxat fuit de ducta. nõ tamen ad traditionem peruenit. Realis, quæ pactionis con uẽtionem per rei traditionem adimplere, & exequi cæpit, *vt videre est apud Nauarrum.d.ca.23.à nu.103. & per Theologos loco citato. Soto.lib.9.de iust. & iure.q.8.artic.1. Mascard. ex Archidiacono.3.tom.de probat. concl.1305.à nu.12. Decianus.d.li.5.ca.77.nu.4.P.Suarez.d.li.4.ca.41.* Omnium detestabilior realis, de cuius pænis primó agẽdum.

44 Simoniam igitur in ordinis susceptione committens, ad ordinis exequutiones suspenditur. *ca. Inquisitionis.de accusat.ca.qui studet.1.q.1.* & perpetuó deponitur ab officio, & beneficio *ca.cum super.de confessis.ca.de hoc. de simonia.Bern. Diaz.cap.92.al.85.* Quod si occulta fuerit Simonia, ita vt probari nequeat, monendus secreto, vt abstineat, & pænitentia secreta imponẽda. *ca.ex tua.de Simonia.* Sed tam occultus Simoniacus, quam publicus est ipso iure suspensus *extrauagans.2.de simonia. ca.tanta.de simonia. tradit bene Syluester.verbo suspensio.nu.7. Nauarrus.d.ca.23.nu. 111. & ex communi probat Couar.in Clement.si furiosus.1.p.§.1.nu.7.Sayrus.lib.7.ca.12.nu.19.* Item est ipso iure excommunicatus. *d.extrauag.2.de Simonia.inter communes. Nauarrus vbi proximè. & Syluester verbo. Simonia.n.19.diffuse Boerius.deciss.117. nu.fin.P.Suarez.5.to.in.3.disp.22.sect.5.num.22. & li.4.cap. 55.nu.5.de religione.* Itaq; est excommunicatus suspensus, & perpetuò deponendus. *de quibus pænis rectè Salzedo. ad B.Diaz.d.cap.92.egerunt & Iulius Clarus.d.lib.5.§.simonia. Boerius.deciss.117.Menochius casu.401.de arbitra. Decianus.li. 5.ca. 87.per totum. & P. Suarez. d.li.ca,55. & 56.vbi latè de*

45 *his pænis.* ¶ Pius.V.in const. Cum primum quæ est.s.ita statuit. Quicumque igitur detestabile crimen Simoniacæ prauitatis cõmisisse conuictus fuerit in consequendis ordinibus, eo ipso sit ab illorum exequutione per decenniũ sinè spe dispensationis suspensus, & per annum carceribus mãcipetur. Si veró quis pluries comisisse cõuictus fuerit,

præter

præter pænas supra dictas etiam corporaliter puniatur, & ab ordinibus Ecclesiasticis degradatus à fidelium consortio eijciatur. meminit Nauarrus.*cons 92. de simonia.* Videturque ad has pænas perpetuam dispositionem iure antiquo inflictam redigi. Sed bene P. Suarez aduertit in illo decẽnio careat dispensatiónis spe.*d.li.4,ca.56.nu.10.*

46 Quod si aliqui in religione Simoniacè recepti fuerint, debent tam recipiens, quam recepti á monasterio expelli sine restitutionis spe, & in locum arctioris regulæ ad agen dam pænitentiam detrudi, vt in Concilio generali est cõstitutum. *cap. quoniam. ca. de regularibus. de simonia. S. Tho. 2. 2. q. 100. ar. 6. ad. 5.* & vtrobique scribentes, & ipso iure sunt excõmunicati ex consti.*extrauag. 1. de Simonia inter communes. Nauarrus in Manu. ca. 27. nu. 106. Toletus Card. in instruc. Sacer. li. 1. cap. 36. ver. octauo. Syluester. tit. Simonia. nu. 15. in fin. qui diffusè de hac Simonia agit. P. Suarez. 5. to. in 3. disp. 22. sectio. 5, nu. 5. & d. li. 4. ca. 55. nu. 5. Sayrus. li. 7. ca. 12. nu. 18.* Et licet non essent excommunicati interim dum pænitentiã agunt, sunt ab ordinis executione suspendendi.*ca. dilectus filius A. de Simonia,* & quidem vbi Simonia per accusationem in iudicium deducta fuerit, & probata, tunc & recepti, & recipientes sunt deponendi.*d. ca. dilectus filius A. vbi glossa verbo. seueritatis. recepta cõmuniter, vt per Abbatem ibi nu. 7. & Felinum. nu. 3. Decianus. d. li. 5. ca. 87. nu. 9.* Ab hoc autem crimine committendo multa excusant, vt videre est apud S. Thom.*vbi supra Hostiensem. in summa. nu. 14. Syluestrum Nauarrum & Toletum, proximè citatos,* facileq; dignosci potest, si diffinitio Simoniæ tradita rectè perpendatur. Nam simonia proculdubio esset aliquid exigere, vel accipere in pretium, vt quis ad religionem recipiatur, vendẽdo statum religiosum. At veró si monasterium egeat, & non posit religioso alimenta præbere, quod tunc gratis receptus, ipse det, vnde ei alimẽta tribuantur, Simonia nõ est, vt optimè. S. Thomas *d. q. 100. ar. 3. ad. 4. & ibi Caieta. S.*

Anton.

Anton.2.p.tit.1.ca.5.§.18. Syluest.supra.Soto.li.6.de iust.q.6. ar.2.glossa.1.in ca.non satis.de Simonia.& ibi omnes scribentes, & alij supra citati, & P.Suarez.li.4.de religio.ca.17.nu.7.Sayrus.li.3.ca.30.nu.4.de censuris.

47 Item Simoniæ crimen committitur, si pro sacramentorum administratione aliquod pretium detur, aut recipiatur.*ca.non satis.ca.cum in Ecclesiæ.de Simonia.S.Th.& eius interpretes.d.2.2.q.100.art.2.Syluester.verbo.simonia.nu.8.* Pæna iure specialiter constituta non est in hoc casu. Sed in d. ca.cum in Ecclesiæ dicitur. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum Giesi se nouerit habiturum.Generaliter tamē omnis Simonia depositionis pæna debet ex Canonicæ seueritatis vltione puniri.*cap.sicut. de simonia vbi omnes DD.notant, glossa.simul cum textu in d.ca. dilectus filius A.verbo.seueritatis.de simonia,& diximus receptam numero superiori.* Quæ quidem pæna tam in hoc casu, quam sequentibus temperari debet iuxta criminis quali-
48 tatem, vt dicemus in fine. ¶ Multa etiam interuenire possunt, quæ Simoniæ crimen excludant, & excusent, licet pretium videatur, quodammodo interuenisse, quod quidem ratione rei spiritualis nō accedit, quod si ea de causa tribueretur, esset vtique Simonia. Pecunia Sacerdoti collata, vt missam recitet, stipēdium, quod pro Sacerdotis sustentatione assignatur, & præbetur, non verò consecrationis est pretium, quod si esset Simoniam vterq; committeret.*S.Tho.d.ar.2.& alij citati.*

49 De Simonia dumtaxat conuentionali pæna depositionis ab omni beneficio & de officio Ecclesiastico imponitur. *in ca.2.de confessis. vbi notat Butrius.nu.4. Abbas.num.2. & in.ca.nobis fuit. de Simonia glossa.1.in.ca.de hoc de Simonia recepta, vt per Ioannem Andream ibi nu.5.Butrium.nu.11.Cardi.Toletus in instruct.li.5.ca.93.* Et quamuis agatur de Simonia conuentionali in beneficio obtinendo, multo magis locum habere debet, in ordine recipiendo, & in alijs casibus

bus

bus de quibus egimus in reali, cum in ordine & in sacramentis maior ratio,& vrgētior habeat locum, tum etiam, quia generaliter omnis Simonia depositionis pœna plectenda videtur, *vt superiori numero 47. diximus.* De alijs pœnis suspensionis, & excommunicationis contra Simoniacos in ordine recipiendo,& in religione admittendo,quas in reali Simonia locum habere diximus; inconuentionali non obtinere, arbitramur; *vt rectè docet Nauarrus. in d. cap. 23. nu. 103. & in ca. 25 nu. 68. plures in eam sententiam Couar. in regula Peccatum. 2. p. §. 8. nu. 7. Sayrus li. 2. ca. 30. nu. 7. & li. 7. ca. 12. nu. 17. Opimè probat P. Suarez. d. li. 4. ca. 55. nu. 22. Salzedo. d. ca. 92. ad. B. Diaz.* Licet contrarium defendere velit Cardi. Toletus vbi proximè debili vsus argumento, nimirum, quod conuentionalis Simoniacus deponatur, hoc enim nos admittimus, sententia iudicis forè deponendū, non tamen sequitur, quod sint suspensi, & excommunicati,cum Canonicæ constitutiones,quibus ea pœna infligitur agant expressé de reali Simonia,quæ dando & recipiēdo committitur,non verò de conuentionali,& pœnæ ipso facto nullo modo etiam ex rationis idētate de casu ad casum extendi possunt, *vt diximus supra c. 14. nu. 6. cum de pœnis generaliter ageretur.*

50

51 Simoniacus mentalis pœna exteriori ab Ecclesia non punitur. ca. fin. de Simonia, vbi ordinarij scribentes,& notauit. S. Thomas. 2. 2. *q. 100. ar. 6. ad. 6. Nauarrus. d. cap. 23. nu. 111. versi. ad. 15. Card. Tole. d. li. 5. ca. 93. de quo etiam Soto. li. 9. ar. 1. qui disputat de restitutione P. Suarez. d. li. 4. ca. 55. & cap. 56. nu. 23. Sayrus, de censuris d. li. 3. cap. 30. nu. 17. tradiderunt etiam Archidiaconus: & Dominicus in summa. 1. q. 1. Mascardus. 3. to. conclusione. 1304. qui ait*, quod si probari posset ecclesiam illos impunitos non dimissuros, *ex sententia Dominici, & Archidiaco. Menochius. cons. 67. nu. 4. li. 1. incautè locutus videtur.*

52 Non nulli existimarūt Simoniacos esse irregulares, sed id fal-

id falsum esse, cum nullo iure sit constitutum, *rectè probat P. Suarez. 5. to. in 3. disp. 43. sect. 4. & d. li. 4. ca. 56. nu. 20. Sayrus. li. 7. ca. 12. nu. 17. de censuris.*

53 Hæc ita iure constituta habentur contra detestabile Simoniæ crimen, sed nihilominus, in ipsa pœna reddenda, vbi, quod Deus auertat, casus inciderit, pro qualitate illius, & circũstantiarum, vel suspendẽdus, vel deponẽdus erit delinquens, vt criminis grauitas postulauerit, in hoc enim crimine Iudicis arbitrio multum tribuitur, *vt scriptũ reliquit Boerius. d. dicisione. 117. nu. 3. & Bernard. Diaz. d. ca. 92. & Menochius. d. casu. 405. nu. fin.* Arbitrium dirigendum iuxta ea, quæ tradidimus supra. *ca. 14. nu. 8.*

CAPIT. XVII. SVMMARIVM.

1 *Obedientia in religione primũ locum obtinet, vnde inobedientia graue crimen est.*

§. 1. 2 *De qua inobedientia in hoc capite agitur.*

3 *Inobedientia diuiditur in formalem, & materialem, & materialis diffinitio.*

4 *Inobedientia formalis quæ sit, & in quo præcipuè cõsistat.*

5 *Inobediẽtiæ grauitas ex quibus colligatur.*

6 *Inobedientis pœnæ.*

7 *Sanguinis pœnam Ecclesia non imponit, excommunicatio in locum capitalis pœnæ subrogata.*

8 *Pro inobedientiæ grauitate pœna imponenda.*

9 *Quando propriè quis inobediens dicatur.*

§. 2. 10 *Cõiurationẽ contra superiores faciẽtes, qua pœna puniãtur.*

11 *Insidias Episcopo parantis pœnæ.*

12 *Contumax, & incorregibilis curiæ sæculari traditur, & diuisionem religionis curantis pœnæ.*

13 *Manus violentas in superiorem iniicientis pœnæ.*

14 *Religiosi maledici quomodo puniendi, & quæ mala ex maledicentia oriantur.*

Supe-

15 *Superiori detrahens, qualiter puniendus.*
16 *Superior, quo casu poßit propriam iniuriam sibi illatã punire.*
17 *Seditioni occurrendum, & qualiter seditiosi punie͂di.*
18 *S. Bernardi insignis locus contra religiosos aliarum religionum detractores.*
19 *Prædicatores in sermonibus Episcopis detrahentes seuerè puniuntur.*
20 *Libellum famosum edentium pœnæ.*
§. 3. 21 *Falsarij literarum Apostolicarum pœnæ.*
22 *Literarum regiarum, aut aliorum superiorum falsarij quomodo puniantur.*
23 *Literas superiorum aperientium pœnæ.*
24 *Literas aperientes & secreta in eis conte͂ta reuelantes, quomodo puniendi.*
25 *Literas ad superiores missas aperiens puniendus.*
26 *Secreta reuelans, qua pœna puniatur.*
27 *Officij sui secreta reuelans dignus, qui officio priuetur.*

DE DELICTIS CONTRA OBEDIENTIAE votum comißis & de eorum pœnis. CAP. XVII.

1 SIcut inter religionis vota principe͂ locũ tenet obedie͂tia, ita inobedientia præcipuũ obtinebit gradũ inter crimina quæ contra ipsa vota committũtur. Primum. S. Thomas docet. 2. 2. *q.* 186. *ar.* 8. Secũdum colligitur ex Samuele. Quasi peccatũ ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. 1. *Regil. c.* 15. & S. Gregorius apud Gratianum. Sola est, quæ fidei meritũ possidet, obedientia, sine qua quisque infidelis conuincitur, etiam si fidelis videatur. *ca. sciendum.* 8. *q.* 1.

De qua inobedie͂tia hic agitur, & de eius pœnis. §. I.

2 CVM in omnibus delictis inobedientia reperiatur, per quam legi non paretur, nec obtemperatur, distinctione opus est. Vt cognoscamus, de qua in præsentiarium est disserendum.

In obe-

3 Inobedientia igitur alia Materialis, alia Formalis, Materialem nil aliud esse dicemus, quam cuiuscumque præcepti ad alicuius virtutis exercitium pertinẽtis trãsgresſionem, & violationem, & in hac accepione non est quid distinctum, aut separatim ab illis peccatis, quæ virtuti opponuntur, & cuius pulchritudine priuãtur, & diuersis nominibus cẽsentur, sed est conditio generalis, quæ illis omnibus inest, eo ipsó, quo sit contra præceptum, propterea que in peccatis omnibus concurrit, vt manifestum est, in criminibus, de quibus hactenus egimus, sed cum de eis separatim sermonem instituerimus, de inobedientia, quã illis inesse constat, non opus est, quod agamus, de Formali tamen oportet disputare.

4 Formalis porrò inobedientia est, præcepti contemptus & vilipendium, directo, & ex diametro pugnat, cum ipso otemperandi actu, qui strictè exigit, vt iuſsioni, vt iuſsio est, pareatur. Qui enim inobediens hoc modo est, spernit, & abijcit præceptum, nec illi parere vult, cui subijcitur, & iure obtẽperare tenetur, *Vt colligitur ex. S. T. 2. 2. q. 105. ar. 1. ad. 1. vbi optimè explicat P. Gregorius de Valentia. 3. to. disp. 7. q. 3. p. 3. notatur in ca. cum quidam. de iureiurando. & in ca. nõ afferamus. 24. q. 2. Felinus in ca. 1. nu. 26. in fin. de constitntionibus. optimè Tiberius Decianus responso. 14. à nu. 9. vol. 3.* Vnde præclarè S. Bernardus id, & exposuit, & perpẽdit, ait enim. Denique in quo inobedientiæ crimen absque dubio sit, apud Samuelem aduertite. Quasi *inquit*, peccatum ariolãdi est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Non ait, non acquiescere, sed nolle acquiescere, vt non iuſsionis simplex ipsa transgreſsio, sed voluntatis superba contemptio scelus idololatriæ reputatur. Non est enim id ipsum, nolle obedire, & non obedire. Hoc quippe interdum erroris est, nonnumquam infirmitatis, illud verò, aut odiosæ pertinaciæ, aut contumaciæ, non ferendæ. Non ergo qualiscumque mandati præteritio criminalem

facit

facit inobedientiam, sed repugnare, sed nolle obedire. Hæc in libro de præcepto, & dispẽsatione, de hac criminali inobedientia agimus; Quæ etiam si interueniat in præcepto leui non leue erit delictum; vt idem met S. Bernardus testatur dicens. Elatio contemnentis, atquè impænitentis in mi nimis quoqué mandatis culpam facit non minimam, & cõuertit in crimen grauis reuellionis nœuũ nõ satis leuem simplicis transgresſionis. vbi supra.

5 Ad huius criminis grauitatem expendendum erit. Primò præcipientis persona, quo enim superior maiorem dignitatem obtinet, eo inobedientia grauior; Secundò ipsum præcept, tam quo ad rem iniunctam, quã quo ad iniũgentis voluntatem, quoniam si præceptum in re magni ponderis sit, satis indicat maiorem futuram inobedientiam, si abijciatur. Deinde, & voluntas præcipientis consideranda, non enim superior æquè omnia obseruari vult ex ijs, quæ facienda iubet, sunt etenim gradus, quibus voluntas magis, aut minus afficitur erga ea, quæ præscribit, vt optimè declarat S. Thom. *dict. quæst.* 105. *articul.* 2. ex quo colligi potest, quæ inobedientiæ sit grauitas in casibus occurrentibus.

6 De inobedientiæ pœna hæc Antherus Papa. In veteri quidem lege quicumque Sacerdotibus non obtemperasset, extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiecta contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens spirituali animaduersione truncatur, eiectus autem de Eccesia rapido ore dœmonum discerpitur. *capit. Absit.* 11. *quæst.* 3. Sed in bello iure ciuili, & gentium arbitramur, omnis contamacia aduersus ducem militis capite punitur. *l. omne. § contumacia de remilitari*, vbi Accursius ait, id notandum esse contra clericos contumaces, hi enim cælestis militiæ dicuntur milites. *glossa in l. miles. de reiudica. Couaru. lib. 2. variar. cap. 1. num. 9.*

7 Sed quoniam Ecclesia gladio ad capitis pœnam nõ vtitur

 tur

tur, ſpiritualem tamen educit penetrabiliorem, excõmunicationem nimirum, quæ ad ſpiritum pertingit, quo inobedientes trucidandi ſunt. Nam vt optimè ait S. Benedictus; Tunc demum inobedientibus ſuæ curæ ouibus pœna ſit eis præualens ipſa mors, *in reg. cap.* 2. Quod ſi adhuc obedire noluerit, ita vt incorrigibilis ſit, depoſitus tradi debet curiæ ſæculari, vt ait Pius Papa. *cap. ſiquis ſacerdotum.* 11. *quæſt.* 1. cuius verba mox afferemus. §. *ſequenti. num.* 11.

8 Itaquè pro cauſa; & inobedientiæ grauitate pœna iniungenda, & ſi oportuerit, & præcepti poſtulauerit neceſſitas cenſuris agendũ, & creſcente contumacia, & incorrigibilitate ſtatuere oportebit, iuxta ea quæ. *c.* 26. trademus.

9 Tunc autem in obedientiæ crimen, de quo agimus, erit, cum quis aſſerit. Nolo obedire, non abſimile eſt, cum nè obtemperet, excuſatione vtitur leui, & friuola, & manifeſtè nullius momenti, & quæ plenè indicet, eũ cauſam prætexere, nè videatur liberè, & inmodeſtè dicere, nolo parere, ſed tegit falſo colore dicens, ſe non poſſe, quod apertè non vult. Quod ſi iuſtam habere quis putat excuſationem, humiliter exponat, ſuperioris ſe ſubdens arbitrio, vt præclarè S. Baſilius. *de monacho. inſtit. capit.* 42. Et inconſtitutionibus Prædicatorum habetur. Grauior culpa eſt, ſiquis per contumaciam, vel manifeſtam rebellionẽ inobediens Prælato ſuo extiterit, vel cum eo intus, vel foris proteruè contendere auſus fuerit. *diſt.* 1. *cap.* 18. *vbi gloſſa.* Exponit, manifeſtam rebellionem, quando pertinacitèr eius mãdata cõtemnit, & iudiciũ ſui ſuperioris ſubire recuſat. Proteruè contendere eſſe Prælati verba tumultuoſis, vel clamoſis improbè, & peruerſè, ſeu ſuperbè impugnare: Hi pœna grauioris culpæ puniuntur.

DE PEONA CONSPIRATIONIS, DETRACtionis, conuitij, iniuriarum, & manus iniectionis in ſuperiorem. §. *II.*

PER-

PERTINET ad inobedientiam, cum subditi in superioris perniciem, & damnum conueniunt, & coniurant; quod rectè conspiratio dicitur, *vt notauit Archidia. in capit. coniurationem. 11. quæst. 1. Menochius de arbitrar. casu. 301. nu. 22.* De his conspirātibus in Concilio Calcedonēsi, ita santitur; Siqui clerici, aut monachi inuenti fuerint cō iurātes, aut cōspirātes, aut insidias ponētes Espicopis, aut Clericis, gradu proprio pœnitus abijciantur. *cap. siqui clerici. 11. quæst. 1. & in cap. coniurationis. eadem quæst. 1.* Quod de Episcopo dicitur, de quolibet superiore intelligendum, tunc enim temporis monasteria solum eximebantur á legē diocœsana, & quo ad legem iurisdictionis Episcopis parebant. *glossa in capit. dilectus verbo de lege iurisdi-*
11 *ctionis de officio iud. ordin.* Fabianus item Papa ait, Statuimus, vt siquis clericorū suis Espisco pis infestus; aut insidiator extiterit, mox ante examinatum iudicium submotus à clero curiæ tradatur, cui vitæ suæ omnibus diebus seruiat, & infamis absquè vlla spe restitutionis maneat. *cap. statuimus. 11. quæst. 1.* Deniquè Pius Papa. Siquis sacerdotum, vel reliquorum clericorum suo Episcopo inobediens fuerit, aut si ei insidias parauerit, aut contumeliam, aut calumniam, aut conuitia intulerit, conuinci potuerit, mox depositus curiæ tradatur, & recipiat, quod iniquè
12 gesserit. *ca. siquis sacerdotum. 11. quæst. 1.* ¶ Hæc autem pœna tunc locum habebit, cum huiusmodi cōtumaces, & incorrigibiles fuerint, ita recepit cōmunis scribentium opinio. *vt apud Bernard. Diaz. capit. 119. Iulium Clarum. d. lib. 5. §. fin. quæst. 36. versi. hinc infertur. Sayrus in thesauro. lib. 5. ca. 22. nu.* 18. In cōstitutionibus Prædicatorum siquis verbo, vel facto diuisionē ordinis procurauit, vel si mutationē magistri generalis, aut aliquod monasterium ab eius obediētia eximere curauerit, ipso facto excōmunicatus sit, & habeatur schismaticus, & ordinis destructor, & pœnæ grauioris culpæ subiaceat. *dist. 2. c. 8. § 9. & in eodē §. glo.* ei qui crimē visum

tur, ſpiritualem tamen educit penetrabiliorem, excõmunicationem nimirum, quæ ad ſpiritum pertingit, quo inobedientes trucidandi ſunt. Nam vt optimè ait S. Benedictus; Tunc demum inobedientibus ſuæ curæ ouibus pœna ſit eis præualens ipſa mors, *in reg. cap.* 2. Quod ſi adhuc obedire noluerit, ita vt incorrigibilis ſit, depoſitus tradi debet curiæ ſæcnlari, vt ait Pius Papa. *cap. ſiquis ſacerdotum.* 11. *quæſt.* 1. cuius verba mox afferemus. §. *ſequenti. num.* 11.

8 Itaquè pro cauſa; & inobedientiæ grauitate pœna iniungenda, & ſi oportuerit, & præcepti poſtulauerit neceſſitas cenſuris agendũ, & creſcente contumacia, & incorrigibilitate ſtatuere oportebit, iuxta ea quæ. *c.* 26. trademus.

9 Tunc autem in obedientiæ crimen, de quo agimus, erit, cum quis aſſerit. Nolo obedire, non abſimile eſt, cum nè obtemperet, excuſatione vtitur leui, & friuola, & manifeſtè nullius momenti, & quæ plenè indicet, eũ cauſam prætexere, nè videatur liberè, & inmodeſtè dicere, nolo parere, ſed tegit falſo colore dicens, ſe non poſſe, quod apertè non vult. Quod ſi iuſtam habere quis putat excuſationem, humiliter exponat, ſuperioris ſe ſubdens arbitrio, vt præclarè S. Baſilius. *de monacho. inſtit. capit.* 42. Et inconſtitutionibus Prædicatorum habetur. Grauior culpa eſt, ſiquis per contumaciam, vel manifeſtam rebellionẽ inobediens Prælato ſuo extiterit, vel cum eo intus, vel foris proteruè contendere auſus fuerit. *diſt.* 1. *cap.* 18. *vbi gloſſa.* Exponit, manifeſtam rebellionem, quando pertinacitèr eius mãdata cõtemnit, & iudiciũ ſui ſuperioris ſubire recuſat. Proteruè contendere eſſe Prælati verba tumultuoſis, vel clamoſis improbè, & peruerſè, ſeu ſuperbè impugnare: Hi pœna grauioris culpæ puniuntur.

DE PEONA CONSPIRATIONIS, DETRACTIONIS, conuitij, iniuriarum, & manus iniectionis in ſuperiorem. §. *II.*

PER-

PERTINET ad inobedientiam, cum subditi in superioris perniciem, & damnum conueniunt, & coniurant, quod rectè conspiratio dicitur, *vt notauit Archidia. in capit. coniurationem. 11. quæst. 1. Menochius de arbitrar. casu. 301. nu. 22.* De his conspirãtibus in Concilio Calcedonẽsi, ita santitur; Siqui clerici, aut monachi inuenti fuerint cõiurãtes, aut cõspirãtes, aut insidias ponẽtes Espicopis, aut Clericis, gradu proprio pœnitus abijciantur. *cap. siqui clerici. 11. quæst. 1. & in cap. coniurationis eadem quæst. 1.* Quod de Episcopo dicitur, de quolibet superiore intelligendum, tunc enim temporis monasteria solum eximebantur á legẽ diocœsana, & quo ad legem iurisdictionis Episcopis parebant. *glossa in capit. dilectus verbo de lege iurisdi-*
11 *ctionis de officio iud. ordin.* Fabianus item Papa ait, Statuimus, vt siquis clericorũ suis Espisco pis infestus; aut insidiator extiterit, mox ante examinatum iudicium submotus à clero curiæ tradatur, cui vitæ suæ omnibus diebus seruiat, & infamis absquè vlla spe restitutionis maneat. *cap. statuimus. 11. quæst. 1.* Deniquè Pius Papa. Siquis sacerdotum, vel reliquorum clericorum suo Episcopo inobediens fuerit, aut si ei insidias parauerit, aut contumeliam, aut calumniam, aut conuitia intulerit, conuinci potuerit, mox depositus curiæ tradatur, & recipiat, quod iniquè
12 gesserit. *ca. siquis sacerdotum. 11. quæst. 1.* ¶ Hæc autem pœna tunc locum habebit, cum huiusmodi cõtumaces, & incorrigibiles fuerint, ita recepit cõmunis scribentium opinio. *vt apud Bernard. Diaz. capit. 119. Iulium Clarum. d. lib. 5. §. fin. quæst. 36. versi. hinc infertur. Sayrus in thesauro. lib. 5. ca. 22. nu.* 18. In cõstitutionibus Prædicatorum siquis verbo, vel facto diuisionẽ ordinis procurauit, vel si mutationẽ magistri generalis, aut aliquod monasterium ab eius obediẽtia eximere curauerit, ipso facto excõmunicatus sit, & habeatur schismaticus, & ordinis destructor, & pœnæ grauioris culpæ subiaceat. *dist. 2. c. 8. § 9. & in eodẽ §. glo.* ei qui crimẽ visum

vel auditum de ordine, vel fratribus ordinis scienter alicui reuelauerit, ad quem correctio non pertinet, vel creditur prodesse non posse, exprimendo fratris nomen pœna criminoso debita imponatur. Clericus verò maledicus iuxta delicti grauitatem iudicis arbitrio punitur. *Henrricus Boic, & reliqui scribentes. in capit. 1. de maledicis. Farinacius 3. tomo. in praxi quæstion.* 105. Clericus maledicus ad veniam postulandam cogatur, si verò noluerit, degradetur. *ca. Clericus. 46. d. de quo apud Bernard. Diaz cap. 68. de maledicis.*

13 Iniuria, quæ superiori fit, semper atrox reputatur. *l. Prætor edixit. §. fin. de in iurijs.* Atrocior erit, vbi vulnus illatum, aut os percussum colapho fuerit. *l. omne. §. manus. de remilit.* In qua dicitur; Qui manus intulit præposito capite puniendus est, augetur autem petulantiæ crimen dignitate præpositi. Et licet in alijs ciuibus iniuria affectis crimen arbitraria pœna vindicatur, at verò si fuerit Præposito illata arbitrium etiam capitis pœnam comprehendit, vt ex multis probat Menochius. *de arbitrar. casu 263. à numer. 5. vnde Rodriguez. 2. tom. quæst. 33. art. 2.* Ex quo patet subditum qui diabolica suggestione cōmotum superiorem iniuriosè percusserit, & ipso facto excōmunicatum existere, & insuper fore deponendum. *iuxta capit. si quis suadente. 17. quæst. 4. & capit. statuimus.* & aliorum, quæ iam exhibuimus, & iuxta criminis grauitatem, & pœnas carceris, & alias fore indicendas. In constitutionibus Prædicatorum; Siquis in Prælatum suum manus iniecerit temerè violentas, vel grauitèr, & atrocitèr percusserit, aut infra septa monasterij super se arma inuasiua portare præsumpserit, aut aliquod prædictorum fieri fecerit carcerali custodiæ mancipetur. *dist. 1. cap. 18. §. 4.* Hæc autem est carceris pœna præter alias pœnas grauiori culpæ assignatas, vt ex eodem capite, & glossa constat.

Pro-

14 Proximè his accedit, si inferiores de superioribus maledi-
cè, & contumeliosè loquantur, & eius famæ detrahant, &
obmurmurantes bonam illius opinionem lædant, graue
crimen seuera punitione dignum, propter quod ignis ex-
tremã castrorum partem absumpsit, & Maria lepra percus-
sa fuit, Dathan, & Abiron viuos terra dehiscens deuora-
uit. Numer. cap. 9. & cap. 12. & cap. 16. Dici breuiter nõ
possunt, quæ mala ex detractionibus oriuntur, atquè, vt
subditorum animis instilletur quædam alienatio á pia, &
debita superioribus affectione, & reuerentia, ita vt sensim
mutatio, & auersio etiã in bonis reperiatur, parumq; absit,
vt seditio oriatur, & omne regulare corruat institutũ. Ap-
positè S. Bernardus, huiusmodi proditores vocat, qui in
hoc Dñi castrũ inimicos eius introducere moliuntur. Deo
odibiles, qui discordias seminant, nutriunt scandala inter
fratres. Sicut enim in pace factus est locus Domini, sic in
15 discordia locũ diabolo fieri manifestũ est. Sermo de dedi-
cat. Ecclesiæ. Quare S. Basilius dum primò interrogasset,
qua dignus esset pœna is, qui detrahit fratri, vel audit de-
trahentẽ, respõdet: excõmunicari debet, detrahentẽ enim
occultè proximò suo hunc persequebar. *de monast. instit. ca.*
34. Vbi iterum rogat. Quod si de eo, qui præest, quis de-
traxerit, quomodo eum obseruabimus? Resp. Et in hoc
manifestum est iudicium iracundiæ Dei super Mariam, &
peccatum eius, nec ipso quidẽ Moyse orante inultũ Deus
esse permisit. Et apud Gratianũ. Alienus sit à fratrũ vni-
tate, qui murmurat, & opus eius abijciatur. *cap. Alienus.*
90. dist. Et qui cõtentiosus, aut murmurans extiterit secun-
dum arbitrium prioris tandiu pœniteat, quandiu culpæ
15 qualitas extat. *cap. siquis monachus eadem. 90. dist.* Superior
autem vbi injuria sibi illata est notoria, & iure certa pœna
est illi constituta, & in officij sui vilipendium tendit, potest
illam punire, aliàs verò non, nè in causa propria iudex ex-
istat, quod S. Gregorius seuerè Episcopum Caralitanum

increpat. *lib. 2. Epist. 34. capit. inter querelas. 23. quæst. 4.* Cum illis conditionibus admittunt cōmuniter Doctores, colligitur ex Sancto Thoma. 2. 2. *quæst.* 108. *articul.* 1. *ad* 4. *Doctores in dict. cap. inter querelas. Abbas, expressè in ca. dilectus. num. 3. de pœnis. Felinus in capit. cum venissent. num. 4. de iudicijs. Iulius Clarus.lib.5.§.fin.quæst.35.num.26.Rolandus Valle.consi.48.num.7.lib. 2. Azebedo. in l. 10.tit.5. lib. 3. num.8.Graffis.benè decis.2.part.lib.2.cap.* 4. Aliàs autem informatione facta ad superiorem deferat, vt ille puniat, ita citati.

16 Opportunè igitur detractionibus occurendum, & discordiæ obuiādum erit, nè seditio exoriatur. Est enim seditio graue admodum delictum, & eo grauius in monasterijs erit reputandum, quo ab ipsis longissimè distare debet, de seditionis grauitate egit Menochius. *casu 266.* Qui rectè docuit, pro personarum, & seditionis excitatæ qualitate fore eos, vel mitioribus, vel acerbioribus supplicij coercēdos. *casu 437. & ex eo Rodriguez.*tom.2.*quæst.*30. *art.* 4. *Egit etiam Decianus lib.7.cap.19.tracta. crimin.* In constitutionibus Prædicatorum ita cauetur. Si qui per coniurationem, vel conspirationem, vel malitiosam concordiam aduersus Priores, vel Prælatos suos manifestè se erexerint, supradicto modo pæniteāt, & inde de cætero in omni vita sua extremum locum sui ordinis teneāt, & vocem in capitulo nō habeant, nequè eis aliqua committatur obedientia. *dist.*1. *cap.*18.§. 8. Pænitentia est grauioris culpæ.

17 Nec contemnenda alia detractio, qua alterius ordinis regularibus obtrectatur, de quibus Sanctus Bernardus ait. Vobis fratres, qui etiam post auditā illam Domini de Phariseo, & Publicano parabolam, de vestra iustitia præsumētes cæteros aspernamini, dicitis (vt dicitur) solos vos hominum iustos aut omnibus sanctiores, solos vos monachorum regulariter viuere, cæteros verò regulæ existere transgressores, &c. Si ita vt dicitur, de ordine vestro præsumitis.

Qua-

Qualis ordo est, vt antequam de suo trabem eijciat, in fratrum oculis tam curiosè festucas perquirant? Qui in regula gloriamini? cur contra regulam detrahitis? cur contra Euangelium, & contra Apostolum ante tempus, & alienos seruos iudicatis. Eleganterq; Bernardus plura in hanc sententiã disserit in Apologia ad Gulielmũ Abbatem, quæ satis ostendunt, superiores huiusmodi impunitos non debere permittere.

19 Denique Clemens. V. statuit, religiosos, qui in Verbi Diuini, prædicatione prælatis obtrectant, & eorum famæ detrahunt, per duos menses illis pœnis subjacere debere, quæ secũdum eorum regulam pro grauioribus criminibus, seu culpis imponi consueuerunt. *Clem.1. in. §. quibus. de priuilegijs* de qua nos infra. *ca.20. nu.3.*

20 Qui veró libellũ famosum ediderit pro culpa flagellis puniatur. *c. qui in alterius. 5. q. 1.* vel iudicis arbitrio, cũ tamẽ de iure ciuili huiusmodi capite puniatur. *ca. fin. 5. q. 1. Syluester. verbo. libellus famosus. n. 4. & reliqui summistæ. Clarus. li. 5. §. fi. q. 62. n. 26. Farinacius, to. 3. q. 105. n. 466. in spect. 11. &* quãdo crimẽ adeo sit atrox poterit pro qualitate reus deponi. *Turrecremata in. ca. si qui. 5. q. 1. & alij apud Farinaciũ. supra.*

DE POENA FALSIFICANTIS SVPERIORIS literas, & eas aparientis, & arcana reuelãtis. §. III.

21 Literarum Apostolicarum falsarij actualiter degradati puniendi sæculari iudici traduntur. *ca. ad falsariorũ. de crim. falsi. B. Diaz in praxi. ca. 118. Iulius Clarus. d. li. 5. §. fin. q. 36. ver. sunt etiam.* Hanc tamen pœnam communiter non imponi tradit Clarus. *d. q. 36. vers. videamus, & Prosper Farinacius. 1. to. q. 8. nu. 77.*

22 Literarum vero regiarũ falsarij degradãti, & aliquo inusto charactere, vt dignoscerentur, in exilium extra prouinciam mitti præcipiũtur. *in. ca. ad audientiam de crimine falsi.*

22 Aliorum autem Superiorum literas adulterantes falsarij ex Concilio Agathensi perpetuò deponuntur, & in arctum monasterium, detruduntur, vt ibi quandiu vixerint laicam dumtaxat communioem accipiant. *cap. Si Episcopus. 50. dist. tradit ex Abbate, & alijs Bernardus Diaz cap. 118. & Victorinus de modo procedendi. cap. 20. nu. 2. Rodriguez. 2. tom. quæst. 31. articul. 1.*

23 Et licet nonnulli putauerint, easdem pœnas daturos, qui superioris literas obsignatas aperirent, & resignarent. *vt constat ex glossa. in capite olim. el 2. verb. sigilla. de officio deleg.* Verius tamèn est huiusmodi, qui tantum modo literas aperuerint, nihilquè falsi in eis admiserint, pœnas ex arbitrio superioris reddituros iuxta rei grauitatem, & iniuriam illatam. *Innocentius in dict. ca. cum olim. 2. de officio deleg. vbi Ioan Andr. num. 9. Butrius. item num. 9. Abbas num. 4. Imola. num. 6. Felin. uum. 2. Menochius. casu. 311. nu. 12. de Arbitrar. Rodriguez tom. 2. quæst. 35. articul. 2.* Ideò què si nullum in literis arcanum continebatur, leuior erit pœna, nulla verò vbi casu aperuerit, quod quotidie per errorem fit.

24 Alia ratio est eorum, qui literas sigillatas resignauerint, & aperuerint, & secreta in eis contenta eis, quorum de negotio agebatur, manifestauerint, quoniam pro secreti grauitate, & damno illato pœnis afficientur condignis, vt si grauitas postulauerit, etiam perpetuò sint deponendi, non aliter quam falsarij. Huiusmodi enim falsi crimen comittere existimãtur. *ex l. 1. §. is qui depositam. ad legẽ Cornel. de falsi.* & ideò falsi pœna coercendos recepta communiter habet opinio Bartholi. *in l. qui testamentum.* ad l. Cor. *de falsi. vt per Iulium Clarũ lib. 5. §. falsum. versi. aperiens. Tiberius Decianus. lib. 7. cap. 18. num. 46. tractat. crimin.* Et ita accipiendus est Bernardus Diaz. *in praxi. cap. 104. literas ad alios directas aperientes, &c.* Ipse enim arbitrariam esse asserit pœnam, nos itidem, sed arbitrium pro criminis grauitate depositionis pœnam comprehendere posse credimus.

Lite-

25 Literas verò ad superiores missas, si religiosus aperuerit, pro grauitate puniendus, sed si ad alios datas legerit, etiam pænitentiam accipiet, cum vel literas ad se missas sinè superioris consensu accipere, & legere non possit, quod si deprehendatur fecisse; secundum arbitrium Præpositi grauius emendari tradit S. Augustinus. *in regula. cap. non dicatis. 12. quæst. 1.* Quod si in literis ad religiosum datis hoc locum habet, quanto grauius est, aliorum literas accipere, & resignare, & multò magis ad superiores datas. Vnde in Prædicatorũ cõstitutionibus cauetur. Siquis literas alicui miserit, vel sibi missas legerit, quas primitus suo Præsidenti non ostenderit, pœna grauis culpæ punitur, *dist. 1. ca. 17. §. 2.* At verò siquis literas Magistri Ordinis, vel Priorum Prouincialium, vel eorum sigilla falsificauerit, vel falsificatis scienter vsus fuerit pæna grauioris culpæ, & carcerali mancipatur custodia. *dist. 1. cap. 18. §. 4.* Si autem falsificauerit Generalis, aut Prouincialis literas, aut sigilla, aut eis scienter vsus fuerit est ipso facto excommunicatus, & priuatur voce actiua, & passiua, nec prædicare, aut confessiones audire vnquam poterit. *dist. 1. cap. 20. §. 4.*

26 Secreta itẽ tacere, & abscondere religiosum oportet. Et nè dum secretum commendatur, cum etiam, quæ in monasterio palám sine secreto fiunt, arcana esse deberẽt quo ad externos. Qui igitur manifestauerit pœna condigna iuxta rei grauitatẽ punietur. Sed maioris momenti ea sunt, quæ in consultationibus á superioribus pertractantur, inquibus secretum detegere domesticis, nedũ externis, grande piaculum est, pœnis non leuibus luendum, refert Victorinus Mansus in Augustinianorum regulis statui: eum, qui cœnobij negotia alienis à familia personis manifestauerit, per tres menses in carcere detrudendum. *de modò proceden. in caus. regul. cap. 20. num. 17.* & quidem meritò, cum priuatus homo, qui amici secreta fidei suæ commissa detegit falsi pœna puniatur. *l. 1. §. is qui deposita. ff. de falso. Decianus dict.*

lib. 7. cap. 17. num. 8.

27 Pœna igitur arcano reuelato arbitrio superioris erit moderanda, & vbi consultor, aut alius officialis secretum detexerit, dignus existimatur, qui huiusmodi muneris functione amplius non vtatur. *Bald. in tit. de pace Constantiæ verbo credentia. Decianus, vbi proximè nu. 6. Salzedo ad Bernardum Diaz. cap.* 104. *Rodrig. to.* 2. *quæst.* 25. *art.* 3. In constitutionibus Prædicatorum qui secreta capituli generalis, aut prouincialis reuelauerit excommunicatur, & schismaticus, & ordinis destructor habetur: & pœnæ grauioris culpæ subijcitur. *dist.* 2. *cap.* 8. §. 9. Hactenus de his, qui contra aliquod ex votis delinquunt, modo agamus oportet de illis qui simul omnia violare curant, illa deserendo.

SVMMARIVM. CAP. XVIII.

1 *Apostasiæ difinitio.*
2 *Apostasia triplex.*
3 *Apostasiæ grauitas.*
4 *Apostatæ digni morte, & Apostasiæ crimen morte luendum.*
5 *Apostata quis propriè sit in religione, siuè ordine religioso.*
6 *Cum retentione habitus potest esse Apostata.*
7 *Vagabundi sinè animo dimittendi religionem non sunt Apostatæ.*
8 *Transeuntium ad aliam religionem consideratio.*
9 *Transeuntes ad laxiorem religionem large Apostatæ vocãtur*
10 *Propriè de iure communi Apostatæ non sunt.*
11 *De iure speciali tanquam Apostatæ puniuntur.*
12 *Religiosi professi habitum dimittentes ipso facto excommunicati.*
13 *Habitum religiosi semper habere debent, etiam in lecto.*
14 *Habitum religiosus dimittere potest ex iusta causa.*
15 *Habitum religiosus occultè deferens, ac si non deferret existimatur.*

16 *Apo-*

16 *Apostatarum aliæ pœnæ.* & *num.* 17.
18 *Apostatis omnibus non æqualis pœna imponenda.*
19 *Fugitiui non sunt Apostatæ, & in quo differant.*
20 *Fugitiui ex Trident. Concil. tanquam Apostatæ puniuntur.*
21 *Fugiens superioris sæuitiam ad alium superiorem se conferens, nec fugitiuus; nec Apostata est, sed nec puniendus.*
22 *Fugitiui sunt requirendi, & ad religionem reducendi.*

DE APOSTATIS, FVGITIVIS, ET HABItum Religiosum dimittentibus, & eorum pœnis CAP. XVIII.

(*)

1 APostasia est defectio, siue vt ait S. Thomas retrocessio, per quam institutum priùs susceptum deseritur. 2.2.*q*.12.*art*.1.*Simancas tit*.7. Vnde non immerito huiusmodi desertores, transfugæ, & præuaricatores vocãtur. ¶ Triplex autem est Apostasia, prima & omniũ grauissima, quaquis á Catholica fide resilit, siue deficit. Hæc antonomaticè Apostasia dicitur, vnde perfidus Iuliano Apostatæ nomen. Secũda, quaquis à diuina obedientia deficit, & excõtemtu eius, & Ecclesiæ præceptis parere, & obtemperare non vult. Tertia qua quis ab ordine sacro suscepto, vel à religione, quam professus est omninò discedit, & ad sæculum, cui renuntiauerat, reuertitur. *De quibus egere Sanct. Thomas* 2. 2. *dist. quæstio*. 12. *articul*. 1. *glossa. verbo.* Apostasia, *de* Apostatis *Eymericus in directorio*. 3. *part. quæstio*. 49. *coment*. 74. *Hostiensis in summa de* Apostasia *Syluester. eodem verbo. Bernard. Diaz cap*. 112. *Decianus libr*. 5. *capit*. 73. *Nauarrus. consi*. 1. *de Apostat*. & *alij quos scienter ommitimus.* De vltima per quam religio deseritur est nobis institutus sermo reliquis omissis.

3 Criminis grauitatem expendunt Sancti Patres, Leo magnus

magnus ait. Ambigi veró non poteſt crimen magnum admitti; ibi & propoſitũ deſeritur,& conſecratio violatur. Nam ſi pacta humana nõ poſſunt impunè calcari, quid de eis manebit, qui corruperunt fœdera Diuini Sacramenti. *cap. puellæ* 20. *quæſt.* 1.

4 S. Gregorius huiuſmodi mortis pœna dignos oſtendit, his verbis. Ananias Deo pecunias vouerat, quas poſt (victus perſuaſione diaboli) ſubtraxit, ſed qua morte multatus eſt, ſcis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nũmos Deo, abſtulit, conſidera quanto periculo in Diuino iudicio dignus eris, qui non nũmos, ſed temetipſum Deo omnipotenti, cui te monachali habitu deuoueras, ſubſtraxiſti? *in Epiſtola.* 33. *ad Venantium ex monacho patritium. lib.* 1. *ca. Ananias.* 17. *quæſt.* 1. Idem ſentit Bernardus Sanctus; Et tu puer, inquit, ſi aſſenſeris, ſi acquieueris, morte morieris. Memento vxoris Loth de Sodoma quidem eiectæ, quia Deo credidit, ſed in via mutatæ, quia retro aſpexit, &c. Dimittes ergo pro terrenis Cæleſtia? pro temporalibus æterna, &c. Proptèr ſingularitatem erroris tui propter immanitatem peccati tui, nam, & ſi alijs plerique perditè viuũt, & ſi inordinati, indiſciplinati què ſint, non dum tamẽ ordinem, aut diſciplinam profeſsi ſunt, ſunt quidem peccatores, ſed non præuaricatores. Tu verò quantumlibet modeſtè, & honeſtè viuas, Deo tamen minus accepta eſt tua religio, quam deturpat voti præuaricatio. Sanctè, diffuſsè, & elegantèr. *Epiſtola* 2. proſequitur. Multa cõgeſſere Turrecremata Cardinalis ad Regul. S. Benedicti. *tracta.* 127. & Menochius de arbitrar. *caſu.* 421.

5 Ex his ſatis conſtat mortis crimen hoc eſſe, id autem ita deſcribi ſolet. Apoſtatam eſſe propriè religioſum, qui regulari habitu dimiſſo, religionem, quam profeſſus eſt, deſerit, & ad ſæculum, cui renuntiauerat, reuertitur, ad religionem amplius non rediturus. Colligitur ex Sancto Antonino. 2. *part. tit.* 12. *cap.* 6. *Caietanus. ad S. Thom.* 1. 2. 2. *quæſt.* 12. *art.* 1. *verſi.*

versi. In eodem. Syluester verbo: Apostasia. num. 9. optimè Acchiles de Grassis. decis. 346. alias vnica de Apostatis. Nauarrus consi. 1. num. 7. eodem tit. Confectius. in compendio. tit. 13. cap. 18. Rodriguez. tom. 1. quæst. 30. art. 1. Graffis. d, 2. part. leb. 3. capit. 26. num, 24.

6 Quod si habitum, & tonsuram retineat, fugitiuus tamē extra religionem incedit, sine voluntate, aut animo vnquā ad illā redeūdi, hic etiam Apostata est, tradit Innocentius. *in cap. intelleximus, de ætate, & qualitate. Abb. in cap. 1. num. 2. de Apostatis. Syluester. verbo.* Apostasia. *num. 9. Caiet. supra & Graffis.* Quod notandum est in clericis regularibus, raró enim accidere potest, quod quis religionis habitum deserat, cum is sit, quem honesti clerici deferunt; Verumtamen habitum non solum omittere dicendus est ille, qui in sæculari veste incederet, sed etiam clericali; huiusmodi tamen, quia clericus sæcularis ornatur, veluti sericis, & illa forma, qua illi à clericis regularibus facilè distinguuntur, & quæ ab huiusmodi consueto vsu abhorreret; Vt omnes facilè existimarent illum non religiosum, sed clericum sæcularem esse, quippe qui non ita honestè, & paupertatis professione conuenienti veste vteretur, sed sericis, aut pretiosis vestibus incederet. Hæc per se manifesta sunt, & probatione non indigent.

7 Quod si vagandi solum causa, non tamen cum animo dimittendi religionem recederet, non est propriè Apostata, vt colligitur ex supradictis.

8 Alia ratio est eorum, qui prioris instituti ordinem deserentes ad aliam religionem se conferunt. Inquibus triplex potest obseruari differentia. Nam vel ad laxiorem, & non æquè strictam, vel ad parem, siuè æqualem, vel ad arctiorem, & strictioris disciplinæ religionem transire volunt. Hoc enim vltimum de iure licet, & satis est à superiore veniam petere, quamuis ille non concedat, quod dicitur petita, & non obtenta. capit. licet. de regularibus. Alia verò omninò

rius vagaretur, vel per ciuitatem occultè incederet, vel cum fit ex turpi causa, licet non sint Apostatæ, sunt tamen ipso facto excommunicati. *ex dict. capit. 2. vbi glossa. & ordinarij scribentes. S. Antoni. titul, 24. capit. 53. Nauarrus benè in Manuali. capit. 27. numer. 131. diffusè Sayrus. in thesau. libr. 3. cap. 33. numer. 7. Graffis decis. aurea. 1. part. libr. 3. capit. 5. numer. 17. idem diffusè. 2. part. libr. 3. capit. 18. Mascardus. dict. con: 112. numer. 14. Confectius. d. tit. 13. capit. 14.* Sacri enim canones ita habitum religiosos præcipiunt retinere, vt ne in lecto quidem deponere, cum dormiunt, concedant. *capit. vidua. 20. quæst. 1. capit. Sancti monialis. 23. distin.* Arbitramur tamen non propterea esse excommunicatos, qui vt dormirent commodius in lecto, habitum dimitterent, vt supradicti scriptores notant. Sed neque vllam contrahere culpam, vbi religionis institutũ eam habitus retentionem etiam in lecto non præcipit.

14 Sunt, & aliæ iustæ causæ, propter quas religiosus potest habitũ dimittere sinè vllo censurarum timore. Veluti cum quis ex superioris licentia iter facit per infideliũ, vel hæreticorũ regiones, vbi periculũ graue imminet, si in eo habitu degat, vt supradicti DD. scriptum reliquerunt.

15 Quod si occultè deferant suæ religionis habitũ, ita coopertum, vt minimè appareat, eadem lege, & excõmunicatione tenentur, par enim ratio est non deferentis, ac ita deferentis, quod religiosus agnosci nequeat. *glo. verbo. extrinseci. in Clem. quoniam de vita. & honest. cleric. S. Anto. supra Decianus. lib. 5. cap. 73. num. 3. Graffis. d. cap. 5. 72. plura. Mascard. d. concl. 112. num. 1. Confectius. d. tit. 13. cap. 14.* Nisi aliqua iusta causa excuset, quæ omninò dimittere permitteret, vt modo diximus. Sacrum Concilium Tridentinũ prohibuit, ne detur licentia cuiquam regulari occultè ferendi habitũ suæ religionis. *sess. 25. de regular. cap. 19.* Esse autem excommunicatos, & largè Apostatas dici tradit Acchilles de Grassis. *dict. decis. 316. numer. 13. Mandos. de signatura*

gratiæ.

gratiæ tit. licentiæ fol. 102. col. 4. Clarus. §. fin. quæst. 76. versi. Monachus. Hæc de censuris.

16 Quod ad alias pœnas Honorius tertius ita statuit de Apostatis. Quod tales si volueris, poteris sub graui custodia carcerare, ita quod solum modo vita sibi misera reseruetur, donec á suæ præsumptionis nequitia resipiscant. *ca. à nobis de Apostatis.* Vrbanus 2. ait. Ad ordinē canonicum præcipimus, vt redeat, & deinceps memorialem cucullam deferat, ac vltimus in choro maneat. *cap. mandamus. 19. quæst. 3.* Agit de eo Apostata, qui cum canonicus esset regularis, monachi habitum induerat, & ignominiæ causa cucullam defferre, inter canonicos iubet, & vltimum inter eos locū tenere. Priuantur etiam vocis actiuæ, & passiuæ, & quauis alia prærrogatiua, & alijs corporis afflictiuis pœnis ad superioris arbitrium afficiuntur, *vt tradit Confectius. d. tit.*

17 *13. cap. 19.* ¶ Sed inter alias ea notabilis est, quam idem autor refert ex Cardinalis Alexandrini literis, super declaratione motus proprij Pauli III. contra Apostatas promulgati; Nimirum huiusmodi Apostatas receptos actiua, & passiua voce, iure què suæ primogenituræ, nec non publica ad populum prædicatione, & confessionis sæcularium audientia priuatos esse, donec ad minus per quadriēnium benè, & laudabiliter sub correctionis, & disciplinæ ferula patiēter, & humiliter vixerint, quo quidē quadriennio expleto poterunt ex huiusmodi generalis, vel prouincialis capitulorum duabus ex tribus partibus accedente consensu rehabilitari, & restitui. *Hæc d. tit. 13. ca. 21.* In Prædicatorum Constitutionibus Apostatis per triennium hæc pœna imponitur, item Apostata ipso facto est excommunicatus, si redierit depositis vestibus cum virgis in capitulo veniam petat, & quandiu superiori placuerit pœnæ grauioris culpæ subiacebit, & semel in singulis septimanis in capitulo nudus se præsentabit; Hoc tempore nouissimum locum tenebit bis in pane, & aqua singulis septimanis per

annum. Pœna duplicabitur, vel triplicabitur, si vel secũdò, vel tertiò religionẽ deseruerit. *dist. prima. c. 20.* Illud glossa ibidem recte annotat, Apostatas præter eas pœnas etiam illorum criminum pœnas daturos, quæ in Apostasia cõmiserunt, ac si in eadem religione commisissent.

18 Veruntamen omnes religionis desertores nõ sunt pari pœna afficiendi, cum non sit par eorum delictũ, præcipuè in eis, quos in stricta disputandi ratione diximus non esse Apostatas, vt illi, qui ad alium ordinem transire cupientes recesserunt. Semper enim circũstantiarum ratio est habẽda, si soli, an vero & alios secum in perniciem duxerunt, si Apostasiæ alia crimina adiunxerunt, quantum temporis in desertione indurati permanserunt, an vltrò reuersi, & non necessitate coacti, vt rectè in militibus expendit Consultus. in l. non omnes de re militari. Semper præ oculis habẽdum, pro mensura peccati plagarum modũ esse debere, vt diximus c. 14. Si quis in Apostasia ordinẽ receperit, nõ potest in ordine recepto sine Romani Pontificis dispensatione ministrare. *c. fi. de Apostatis, vbi interpretes. S. Antoninus. 3. part. titu. 27. c. 4. vers. Apostatæ. P. Suarez. 5. to. in 3. disp. 31. sect. 6. Sayrus. lib. 4. Thesauri. cap. 13. nu. 16. Decianus lib. 5. c. 73. num. 18 tractat. crimini.*

19 Fugitiui, qui vagãdi, aut alia causa à religione discedũt, & habitum retinent, vt aliquando reuersuri, hi non sunt propriè Apostatæ, sed nequè excommunicati, hi enim quo se á superioribus celent, extra religionis domum manentes, vt regularem disciplinam euitent ad tempus, liberioris vitæ dulcedine allecti, aliquando reuersuri, & habitum retinentes, & si grauissimè peccent, nõ tamẽ in vllam censuram incidere videntur, vt notauit Confectius, *d. tit. 13. c. 9.* Qui recte censuit contra huiusmodi fore iustum ex constitutionibus censuras statui, itaquè in his ab animi affectu criminis nota dependet. Nam si ea mente discedit nunquã in religionem reuersurus, tametsi mutato consilio redeat is

16 *Apostatarum aliæ pœnæ. & num. 17.*
18 *Apostatis omnibus non æqualis pœna imponenda.*
19 *Fugitiui non sunt Apostatæ, & in quo differant.*
20 *Fugitiui ex Trident. Concil. tanquam Apostatæ puniuntur.*
21 *Fugiens superioris sæuitiam ad alium superiorem se conferens, nec fugitiuus; nec Apostata est, sed nec puniendus.*
22 *Fugitiui sunt requirendi, & ad religionem reducendi.*

DE APOSTATIS, FVGITIVIS, ET HABITUM *Religiosum dimittentibus, & eorum pœnis* CAP. XVIII.

(*)

1 APostasia est defectio, siue vt ait S. Thomas retrocessio, per quam institutum priùs susceptum deseritur. *2.2.q.12.art.1.Simancas tit.7.* Vnde non immerito huiusmodi desertores, transfugæ, & præuaricatores vocãtur. ¶ Triplex autem est Apostasia, prima & omniũ grauissima, qua quis á Catholica fide resilit, siue deficit. Hæc antonomaticè Apostasia dicitur, vnde perfidus Iuliano Apostatæ nomen. Secũda, qua quis à diuina obedientia deficit, & excõtemtu eius, & Ecclesiæ præceptis parere, & obtemperare non vult. Tertia qua quis ab ordine sacro suscepto, vel à religione, quam professus est omninò discedit, & ad sæculum, cui renuntiauerat, reuertitur. *De quibus egere Sanct. Thomas 2.2. dist. quæstio. 12. articul. 1. glossa. verbo. Apostasia, de Apostatis Eymericus in directorio. 3. part. quæstio. 49. comment. 74. Hostiensis in summa de Apostasia Syluester. eodem verbo. Bernard. Diaz cap. 112. Decianus libr. 5. capit. 73. Nauarrus. consi. 1. de Apostat. & alij quos scienter ommitimus.* De vltima per quam religio deseritur est nobis institutus sermo reliquis omissis.

(margin number 2 stands beside the line beginning "di desertores")

3 Criminis grauitatem expendunt Sancti Patres, Leo

magnus

magnus ait. Ambigi veró non poteſt crimen magnum admitti; ibi & propoſitũ deſeritur,& conſecratio violatur. Nam ſi pacta humana nō poſſunt impunè calcari, quid de eis manebit, qui corruperunt fœdera Diuini Sacramenti. *cap. puellæ* 20. *quæſt.* 1.

4 S. Gregorius huiuſmodi mortis pœna dignos oſtendit, his verbis. Ananias Deo pecunias vouerat, quas poſt (victus perſuaſione diaboli) ſubtraxit, ſed qua morte multatus eſt, ſcis. Si ergo ille mortis periculo dignus fuit, qui eos quos dederat nũmos Deo, abſtulit, conſidera quanto periculo in Diuino iudicio dignus eris, qui non nũmos, ſed temetipſum Deo omnipotenti, cui te monachali habitu deuoueras, ſubſtraxiſti? *in Epiſtola.* 33. *ad Venantium ex monacho patritium. lib.* 1. *ca. Ananias.* 17. *quæſt.* 1. Idem ſentit Bernardus Sanctus; Et tu puer, inquit, ſi aſſenſeris, ſi acquieueris, morte morieris. Memento vxoris Loth de Sodoma quidem eiectæ, quia Deo credidit, ſed in via mutatæ, quia retro aſpexit, &c. Dimittes ergo pro terrenis Cæleſtia? pro temporalibus æterna, &c. Proptèr ſingularitatem erroris tui propter immanitatem peccati tui, nam, & ſi alijs plerique perditè viuũt, & ſi inordinati, indiſciplinati què ſint, non dum tamẽ ordinem, aut diſciplinam profeſsi ſunt, ſunt quidem peccatores, ſed non præuaricatores. Tu verò quantumlibet modeſtè, & honeſtè viuas, Deo tamen minus accepta eſt tua religio, quam deturpat voti præuaricatio. Sanctè, diffuſsè, & elegantèr. *Epiſtola* 2. proſequitur. Multa cōgeſſere Turrecremata Cardinalis ad Regul. S. Benedicti. *tracta.* 127. & Menochius de arbitrar. *caſu.* 421.

5 Ex his ſatis conſtat mortis crimen hoc eſſe, id autem ita deſcribi ſolet. Apoſtatam eſſe propriè religioſum, qui regulari habitu dimiſſo, religionem, quam profeſſus eſt, deſerit, & ad ſæculum, cui renuntiauerat, reuertitur, ad religionem amplius non rediturus. Colligitur ex Sancto Antonino. 2. *part. tit.* 12. *cap.* 6. *Caietanus. ad S. Thom.* 2. 2. *quæſt.* 12. *art.* 1.

verſi.

verſi. In eodem. Syluester verbo. Apoſtaſia. num. 9. optimè Acchiles de Graſsis. deciſ. 346. alias vnica de Apoſtatis. Nauarrus conſi. 1. num. 7. eodem tit. Confectius. in compendio. tit. 13. cap. 18. Rodriguez. tom. 1. quæſt. 30. art. 1. Graſſis. d, 2. part. leb. 3. capit. 26. num, 24.

6 Quod ſi habitum, & tonſuram retineat, fugitiuus tamẽ extra religionem incedit, ſine voluntate, aut animo vnquã ad illã redeũdi, hic etiam Apoſtata eſt, tradit Innocentius. *in cap. intelleximus, de ætate, & qualitate. Abb. in cap. 1. num. 2. de Apoſtatis. Syluester. verbo.* Apoſt*aſia. num. 9. Caiet. ſupra & Graſſis.* Quod notandum eſt in clericis regularibus, raró enim accidere poteſt, quod quis religionis habitum deſerat, cum is ſit, quem honeſti clerici deferunt; Verumtamen habitum non ſolum omittere dicendus eſt ille, qui in ſæculari veſte incederet, ſed etiam clericali; huiuſmodi tamen, quia clericus ſæcularis ornatur, veluti ſericis, & illa forma, qua illi à clericis regularibus facilè diſtinguuntur, & quæ ab huiuſmodi conſueto vſu abhorreret; Vt omnes facilè exiſtimarent illum non religioſum, ſed clericum ſæcularem eſſe, quippe qui non ita honeſtè, & paupertatis profeſsione conuenienti veſte vteretur, ſed ſericis, aut pretioſis veſtibus incederet. Hæc per ſe manifeſta ſunt, & probatione non indigent.

7 Quod ſi vagandi ſolum cauſa, non tamen cum animo dimittendi religionem recederet, non eſt propriè Apoſtata, vt colligitur ex ſupradictis.

8 Alia ratio eſt eorum, qui prioris inſtituti ordinem deſerentes ad aliam religionem ſe conferunt. Inquibus triplex poteſt obſeruari differentia. Nam vel ad laxiorem, & non æquè ſtrictam, vel ad parem, ſiuè æqualem, vel ad arctiorem, & ſtrictioris diſciplinæ religionem tranſire volunt. Hoc enim vltimum de iure licet, & ſatis eſt à ſuperiore veniam petere, quamuis ille non concedat, quod dicitur petita, & non obtenta. capit. licet. de regularibus. Alia verò omninò

rius vagaretur, vel per ciuitatem occultè incederet, vel cum fit ex turpi causa, licet non sint Apostatæ, sunt tamen ipso facto excommunicati. *ex dict. capit. 2. vbi glossa. & ordinarij scribentes. S. Antoni. titul, 24. capit. 53. Nauarrus benè in Manuali. capit. 27. numer.* 131. *diffusè Sayrus. in thesau. libr. 3. cap. 33. numer. 7. Graffis decis. aurea. 1. part. libr. 3. capit. 5. numer. 17. idem diffusè. 2. part. libr. 3. capit. 18. Mascardus. dict. con. 112. numer. 14. Confectius. d. tit. 13. capit.* 14. Sacri enim canones ita habitum religiosos præcipiunt retinere, vt ne in lecto quidem deponere, cum dormiunt, concedant. *capit. vidua. 20. quæst. 1. capit. Sancti monialis. 23. distin.* Arbitramur tamen non propterea esse excommunicatos, qui vt dormirent commodius in lecto, habitum dimitterent, vt supradicti scriptores notant. Sed neque vllam contrahere culpam, vbi religionis institutũ eam habitus retentionem etiam in lecto non præcipit.

14 Sunt, & aliæ iustæ causæ, propter quas religiosus potest habitũ dimittere sinè vllo censurarum timore. Veluti cum quis ex superioris licentia iter facit per infideliũ, vel hæreticorũ regiones, vbi periculũ graue imminet, si in eo habitu degat, vt supradicti DD. scriptum reliquerunt.

15 Quod si occultè deferant suæ religionis habitũ, ita coopertum, vt minimè appareat, eadem lege, & excõmunicatione tenentur, par enim ratio est non deferentis, ac ita deferentis, quod religiosus agnosci nequeat. *glo. verbo. extrinseci. in Clem. quoniam de vita. & honest. cleric. S. Anto. supra Decianus. lib. 5. cap. 73. num. 3. Graffis. d. cap. 5. 72. plura. Mascard. d. concl. 112. num. 1. Confectius. d. tit. 13. cap.* 14. Nisi aliqua iusta causa excuset, quæ omninò dimittere permitteret, vt modo diximus. Sacrum Concilium Tridentinũ prohibuit, ne detur licentia cuiquam regulari occultè ferendi habitũ suæ religionis. *sess. 25. de regular. cap.* 19. Esse autem excommunicatos, & largè Apostatas dici tradit Acchilles de Grassis. *dict. decis.* 316. *numer. 13. Mandos. de signatura gratiæ.*

annum. Pœna duplicabitur, vel triplicabitur, si vel secũdò, vel tertiò religionẽ deseruerit. *dist. prima. c. 20.* Illud glossa ibidem recte annotat, Apostatas præter eas pœnas etiam illorum criminum pœnas daturos, quæ in Apostasia cõmiserunt, ac si in eadem religione commisissent.

18 Veruntamen omnes religionis desertores nõ sunt pari pœna afficiendi, cum non sit par eorum delictũ, præcipuè in eis, quos in stricta disputandi ratione diximus non esse Apostatas, vt illi, qui ad alium ordinem transire cupientes recesserunt. Semper enim circũstantiarum ratio est habẽda, si soli, an vero & alios secum in perniciem duxerunt, si Apostasiæ alia crimina adiunxerunt, quantum temporis in desertione indurati permanserunt, an vltrò reuersi, & non necessitate coacti, vt rectè in militibus expendit Consultus. in l. non omnes de re militari. Semper præoculis habẽdum, pro mensura peccati plagarum modũ esse debere, vt diximus c. 14. Si quis in Apostasia ordinẽ receperit, nõ potest in ordine recepto sine Romani Pontificis dispensatione ministrare. *c. fi. de Apostatis, vbi interpretes. S. Antoninus. 3. part. titu. 27. c. 4. vers. Apostatæ. P. Suarez. 5. to. in 3. disp. 31. sect. 6. Sayrus. lib. 4. Thesauri. cap. 13. nu. 16. Decianus lib. 5. c. 73. num. 18 tractat. crimini.*

19 Fugitiui, qui vagãdi, aut alia causa à religione discedũt, & habitum retinent, vt aliquando reuersuri, hi non sunt propriè Apostatæ, sed nequè excommunicati, hi enim quo se á superioribus celent, extra religionis domum manentes, vt regularem disciplinam euitent ad tempus, liberioris vitæ dulcedine allecti, aliquando reuersuri, & habitum retinentes, & si grauissimè peccent, nõ tamẽ in vllam censuram incidere videntur, vt notauit Confectius, *d. tit. 13. c. 9.* Qui recte censuit contra huiusmodi fore iustum ex constitutionibus censuras statui, itaquè in his ab animi affectu criminis nota dependet. Nam si ea mente discedit nunquã in religionem reuersurus, tametsi mutato consilio redeat is

Apoſtata procul dubio erit, iuxta ſuperius dicta, & argumentum ſolidum præbet Conſultus. *in l. quis ſit fugitiuus. de ædilitio edicto.* At vero vbi eam voluntatem non habuerit, ſed ſine cauſa vagatur, & redeundi animum habet, hũc potius erronem dixerimus, quam fugitiuum. l. qui cum vno. §. edictum de re militar.

20 Hi autem tanquam Apoſtatæ puniri poſſunt, quod ex S. Concilio Tridentino colligitur, in quo ſancitum eſt. Non licere regularibus à ſuis conuentibus recedere, etiam prætextu ad ſuos ſuperiores accedendi, niſi aut vocati fuerint. Qui vero ſine prædicto mandato in ſcriptis obtento repertus fuerit ab ordinarijs locorum tanquam deſertor ſui inſtituti puniatur. *cap. 4. ſeſſ.* 25. de regular. Non igitur Apoſtata verus exiſtimatur, ſed ad ſimilitudinem Apoſtatarum pœnas dare iubetur.

21 Quod ſi id faceret, quia ſuperior cum eo ſeuerius, quam par eſt, ageret, & ſæuitiam fugiens, etiã ſine licẽtia occultè iter ad aliũ ſuperiorẽ arriperet, hic nec fugitiuus, nec erro erit habendus, ſed neque puniendus. *vt tradit Nauarrus in c. non dicatis comment. 2. de regular. num. 61. Confectius d. titu. 13. c. 18. in l. bonus & in l. quis ſit fugitiuus.* §. 1. *de ædilitio edicto. Rodriguez. d. tom. 1. de regul. quæſt. 30. artic. 3.* Quod ſi alIorſum diuertiſſet, iter per ambages deflectendo, fugitiuus videri debet. *d. l. quis ſit fugitiuus.* §. *primo. verſiculo. cæterum.*

22 Profeſsi ſiquidem Apoſtatæ, & fugitiui omninò requirendi, & capiendi erunt, *vt præcipitur in c. fin. de regularibus.* Et quidem prehendi poterunt vbicumque reperti fuerint, vel propria ſuperioris autoritate, vel ordinarij Eccleſiaſtici in vocato auxilio, vel etiã brachij ſecularis, ſi opus fuerit, *tradit Nauarrus comment. 3. de regular. numer. 51. Rodriguez. d. quæſt. 30. ar. 6.* Idem in alijs quibuſcumque Apoſtatis, & fugitiuis. De fugitiuis etiam nonnulla tredemus. infra. c. 26.

SVMMA-

SVMMARIVM. CAP. XIX.

§. 1 *Sacramentalis confessionis secretum maximũ est, eius violator seuerè punitur.*
2 *Confessionis secretum reuelantis pœna.*
3 *Confessionis secretum reuelans non est irregularis.*
4 *Rari sunt, qui data opera confessionis secretũ detegunt, multi qui per imprudentiam.*
4 *Confessarius, quomodo se geret, quando errorem in confessione commisit.*
5 *Confessarius cautè de pœnitentis licentia peccatũ manifestet.*
6 *Confessario imminet probandi onus, quod pœnitens consensit confessionis manifestationi.*
7 *Confessarius præsumitur, quod ex pœnitentis licẽtia confessionem manifestauit.*
8 *Quando huiusmodi præsumptioni credendum.*
§2 9 *Sacerdos, cum initiatur, absoluendi potestatem recipit, nõ tamen exercere potest.*
10 *Sacerdotis pœna, qui confessiones audit, sine approbatione.*
11 *Religiosus audiens confessiones sine sui superioris licentia punitur sicut inobediens.*
13 *Religiosus sine sui superioris licentia confessiones audiens pœna arbitraria punitur.*
§3 14 *Clericus non Sacerdos confessiones audiens deponitur, & est irregularis.*
15 *Laicus confessiones vt Sacerdos audiens grauissimè punitur.*

DE SACERDOTIS POENA, QVI CONFESsionis secretum detegit, & de eo, qui sine facultate confessiones audit, & de laico id officium vsurpante. CAP. XIX.

SACRAMENTALIS confessionis secretum maximũ est, quod cõfessarius seruare, & occultare tenetur iure

diuino, naturali, & Pontificio. Quapropter huius iuris violator seuerè punitur, antiqua quidem constitutione Sacerdos, qui peccata confessa aperiebat, perpetuò depositus, omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinare cogebatur. *c. Sacerdos de pænit. d. 6.*

2 Hodie vero ex Concilio generali sub Innocentio III. item perpetuò deponendus est, sed ne in ordinis Sacerdotalis ignominiam peregrinus vagaretur, in arctum monasterium detrudi præcipitur, vt ibi pænitentiam vsquè ad mortem agat, antiquata vel potius in hanc subrogata peregrinationis pœna, vt receptior habet sententia. *ex cap. omnis vtriusquè sexus. de pænitent. & remissio. Nauarrus in d. cap. Sacerdos numer. fin. Decianus libr. 7. cap. 17. à numer. 9. tractatuum criminal. to. 2. & omnes Doctores modo citandi.* Iacobus primus Aragoniæ Rex Gerundensis Episcopi linguam excidendam curauit, quod confessionem Regis detexisset, digna certe tanto crimine pœna, si á legitimo iudice fuisset inflicta.

3 Non tamen huiusmodi Sacerdos est irregularis, vt minus recte scriptum reliquit Maiolus. *lib. 5. c. 19. nu. 6.* quem optimè refutat P. Franciscus Suarez. *4. to. disput. 32. sect. 8.* Qui & ante eum Bernardus Diaz. *c. 110. & Nauarrus d. c. Sacerdos, & Menoch. de Arbitrar. casu. 414.* multa de hoc crimine tradidere, quæ hic repetere in animo non est, cum ad

4 nostrum institutum non pertineant; maximè quia rarissimi sunt, non solum inter regulares, sed etiam inter alios Sacerdotes, vel parum timoratos, qui peccata in confessione audita directè manifestent, cum tamen non sint pauci, etiam timorati, qui siue per negligentiam, & incuriam siue per quandam peccatorum commiserationem, peccata sine auctore ita referunt, vt nonnunquam, qui audiunt ex coniecturis in delinquentis veniant cognitionem; sed etiam suspicantur rem publicam grauissimis peccatis inquinatam.

Que

Quæ quidem contra Concilium generale sunt ait. Caueat autem omninò, ne verbo, aut signo, aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem, quæ verba omnia prohibent, quæ etiam si remota videãtur, ex illis tamen indiciũ, quamuis exiguum videatur, sumitur tamen non contemnendum.

4 Quare si confessarius errorem aliquem, dum confessionem audit, commiserit, vel pœnitens ad incæptam confessionem non reuertatur, non facilè confessarius per alium euocandum curare debet, ne suspicari quis possit, confessionis causa vocari, sed neque ipse ascersere nisi alio quæsito colore, vnde nulla suspicio detur, vel minima confessionis causa id fieri, quod vno verbo notauit Nauarrus. *in Manuali. capit. 26. num.* 14. qui capite octauo multos retulit casus, inquibus confessio detegitur, quos in præsentiarum referre non est opus.

5 Recepta est sententia, posse confessarium de pœnitentis licentia confessionis secretum aperire. In quo quidem casu oportet Sacerdotẽ cautionem adhibere, vt in re tãti periculi, vt prudentèr, in pænitentis vtilitatem, & in aliorum ædificationem vtatur, sed etiam licentiam illam curet, vt

6 pœnitẽs in scriptis præbeat. Namquè, si Sacerdos accusatus, quod manifestauerit cõfessionis secretum, & ipse pœnitens negauerit, quod ei detegendi facultatem dederit; sciat ipsi confessario imminere onus probãdi, ita vt detectione cõprobata, & licentia nõ legitimè probata ipse iuris pœnas dabit. Cum enim illud secretum sit arcanissimũ ex omni iure seruandum, & ostenditur, quod illud aperuerit, illum nil iuuabit. Quod asserat, pænitentem facultatem dedisse, cum pœnitens neget, & neganti non imponitur onus probandi, sed affirmanti, quare, vt pœnas fugiat, ipse licẽtiam debet probare, vt optimè S. Tho. *in 4. dist. 21. quæst. 3. art. 2. ad 3. docet, communis ex Abbate, & alijs in cap. omnis vtriusquè sexus. de pænit. Syluester. vreb. confessio. 3. nu. 5. quæst.*

9. Bernardus Diaz. cap. 110. num. 4. Nauarrus d. capit. Sacerdos. de pœni. dist. 6. num. 163. P. Suarez. d. tomo. 4. disp. 33. sect. 8. Mascardus de probat. conclu. 377. num. 2. Farinacius. 2. to- quæst. 51. à num. 95. Albertinus de agnoscen. catholicis. quæst. 25. num. 7. Menochius lib. 1. de præsump. quæst. 89. num. 26. & alijs. Itaquè accuſanti onus probandi incumbit, quod Sacerdos confeſsionem manifeſtauerit, Sacerdoti verò exceptionem, quod ex pœnitentis licentia id fecerit, quare conſultiſsimum erit eam in ſcriptis accepiſſe.

7 Quod ſi Sacerdos huius criminis accuſetur, & pœnitentis copia haberi non poſsit, tunc, & ſi accuſator reuelationem legitimè probauerit, & confeſſarius ſemper dixerit, quod ex pœnitentis licentia manifeſtauerit, & ſacerdos bonæ famæ, & vitæ exiſtat, & in pœnitentis vtilitatẽ ſit factum, tunc, & ſi non probet facultatem, pro ipſo erit præſumptio, quod eam habuerit, neque eo minimè damnari debet, niſi accuſator probationibus oſtenderit quod pœnitens huiuſmodi facultatem non dederit. *Ex Felino. capit. testimonium. num. 35. de testibus, & Lapo. alleg. 94. nu. 2, & alijs. Anto. Gabri. tit. de testibus. concl. 2. num. 28. & Bernard. Diaz. ex d. capit. 110. Menochius. d. casu. 414. P. Suarez. vbi proximè. Mascardus tom. 3. de probat. d. concl. 1286. P. Mart. del Rio Magicarum disquis. lib. 6. capit. 1. sect. 1. Farinacius. d. quæst. 51. à num. 112. Rodriguez. tom. 2. quæst. 35. art.*

8 *1.* Facilè enim diſcerni poteſt quando in hac re Secerdos lapſus fuerit. Nam què ſi cum manifeſtauerit peccatum, non dixit ſe licentiam habere, & poſteà accuſatus delictum negauerit, quo ab accuſatore probato, ad hanc confugerit exceptionem, conſtat niſi probauerit, non eſſe ei facilè fidem adhibendam, niſi alia concurrant, quæ huiuſmodi graue indicium excludant. Itaquè regularitèr aſſerenti Sacerdoti ſe facultatem habere credendum, niſi pœnitẽs neget, vel alia interueniſſe oſtendantur, quibus huiuſmodi derogetur teſtimonio.

DE

DE SACERDOTE SINE ORDINARII licentia sæcularium confessiones audiente. §. II.

QVI verò Sacerdos sinè ordinarij facultate etiã Sacerdotum confessiones audierit, præterquam quod confessio est nulla, ipse crimen comittit depositione dignum, licet enim, vt Sanctum Tridentinum Concilium ait: Sacerdos in sua ordinatione absoluendi potestatem acceperit, non tamen exercere potest, nec idoneus reputari, nisi aut parrochiale beneficium, aut ab Episcopo approbationem obtineat. *cap. 15. de reform. sess. 23.* Vrbanus autem II. statuit. Placuit; vt deinceps nulli Sacerdotum liceat quemlibet commissum alteri Sacerdoti ad pænitentiã suscipere sinè eius consensu, cui prius se cõmisserit, &c. Qui verò contra hæc statuta facere tentauerit, gradus sui periculo subiacebit. *cap. placuit de pænitent. dist. 6. vbi Nauarrus late cap. placuit. 9. quæst. 2. Rodriguez. to. 2. quæst. 37. ar. 1.* Igitur saltim suspensione dignus erit qui id admisserit.

11 In regularibus etiã proprij superioris licẽtia requiritur, vnde est, quod si religiosus sine sui superioris licẽtia cõfessiones audierit, inobediens habendus est, & inobedientis pœnas dabit. *Soto. in 4. dist. 18. q. 4. ar. 3: ante solutionem argumentorũ: Rodriguez d. q. 37. ar. 1. Confectius aliquid tit. 17. ca. 1:* In Prædicatorum cõstitutionibus prohibetur id etiam sub

12 pœna carceris *dist. 2. c. 12. §. 1. in fin.*

13 Quando religiosus sine superioris venia confessiones audiret ei pænitentia superioris arbitrio procommissi grauitate erit iniungenda, quemadmodum, & quando sacerdos á superiore non approbatus, vel deputatus alterius religiosi confessionem audiret, cum non nisi cum confessario á superiore deputato possit

 huiusmo-

huiusmodi absolui, tunc enim, nisi aliqua legitima excuset causa, eadem delicti ratio est, ac si sæcularium audiret confessiones sinè Episcopi approbatione, est enim absolutio nulla, *vt rectè Confectius annotauit in summario. tit. 17. cap. 7.*

DE ILLIVS, QVI NONDVM SACERDOS confessiones audit, pœna. §. II.

14 QVI vero nondum Sccerdotio initiatus confessiones audire tanquam Sacerdos, ab ordinibus susceptis deponitur & irregularis est. *cap. 1. de clerico non ordinato ministran. Soto in 4. dist. 18. quæst. 4. art. 1. Nauarrus in Manuali. cap. 27. num. 242. P. Suarez. tom. 4. disp. 32. sect. 7. Sayrus, lib. 7. cap. 10. nu. 1. & 2.* Diximus tanquam Sacerdos, quia seriò audiret, & absolueret, nam si per iocum graui esset pœna dignus pro delicti qualitate, & vt Nauarrus ait non irrigularis, nequè enim Sacerdotis vsurpauit officium, qui non seriò, sed ludens fingeret confessionem audire, & non absolueret. Sayrus supra.

15 In eandē irregularitatis pœnam incideret laicus, qui seriò confessionem audiret, & absolutionem præberet, vt ex eisdem constat. *& Maiolo. lib. 4. cap. 13. num. 5. Valentia disp. 17. quæst. 3. puncto. 1.* Quidquid incontrarium velit Sayrus. *d. lib. 7. cap. 10. num. 8. quem capit. 21.* examini subijcimus. Hi autem tanquam in fide suspecti ad inquisitores contra hæreticam prauitatē deputatos in Hispania deferuntur, & criminis cognitio ad eos pertinet. *vt tradit Rodriguez tom. 2. q. 27. art. 2.* Clemens VIII. hujusmodi statim tradi curiæ sæculari puniendum ab Inquisitoribus, cuius cōstitutionis verba nos infra. *cap. 21. num. 14.* exhibemus.

SVMMARIVM. CAP. XX.

1 P*RAEDICARE nulli licet sinè legitima licentia, quis illam concedere post.*

2 Con-

2 *Concilij Tridentini decretum de Religiosis prædicatoribus.*
3 *Prædicatores Episcopis in concionibus detrahere nõ debent, & alia facere prohibetur.*
4 *Prædicatoris detractio esse debet vel nominatim, vel clara vt pœna incurratur.*
5 *Prædicatores decimarum solutionem dissuadentes excommunicãtur.*
6 *Prædicatores in aliqubus festis requisiti tenentur populi decimarum solutionem suadere.*
7 *Prædicatorum pœnæ, qui in ea suasione defecerint.*
8 *Suspensiionis pœna, quo casu à Prædicatoribus incurratur.*
9 *Leo X. multa in Concilio Lateranensi prædicatoribus prohibuit.*
10 *Prædicatores non debent futuris malis tempus certum præfigere.*
11 *Nec reuelationes nouas publicare.*
12 *Nec Episcopis detrahere.*
13 *Concilij Lateranensis censuras vsu non receptas multi affirmant.*
14 *Cõceptionis Beatæ Mariæ prædicatoribus disputatio quomodo prohibita.*
15 *Pij V. verba de prædicatoribus insignia expenduntur.*

DE CVLPIS, QVÆ IN PRAEDICATIONIS MVNERE COMMITTUNTUR, & DE EORUM POENIS. CAP. XX.

1 IN primis verbi Diuini prædicationem nullus sinè legitima licentia vsurpare potest; Hanc autem sedes Apostolica, vel Episcopus ordinarius concedere potest, vt Innocentius III. in Concilio Generali statuit, qui subijcit, Qui publicè, vel priuatim prædicationis officium vsurpare præsumpserit, excommunicationis vinculo innodentur, & nisi quam citius resipuerint, alia competenti pœna plectantur. *capit. excommunicamus* 1. §. *quia verò de hæreticis.*

Canon non est latæ sententiæ, sed ferendæ, pœna erit ex arbitrio superioris, vbi notat ibi glossa, quam doctores sequuntur, *agit Nauarrus in Manual. cap. 25. num. 141.*

a In Sacro Concilio Tridentino quo ad religiosos statutum est, regularem, nisi à superiori de vita, moribus, & sciẽtia examinatus, & approbatus fuerit, ac de eorum licentia, etiam in Ecclesia sui ordinis prædicare nõ posset, cum qua licentia personalitèr coram Episcopo præsentare se, & ab eo benedictionẽ petere, antequam prædicare incipiat, tenetur. In alijs verò Ecclesijs præter hanc superioris licentiã, Episcopi etiã habere tenetur, & aliter prædicare nequit. *ita sess. 24. cap. 4. de reformat.*

3 Clemens V. religiosis præcepit, in virtute Sanctæ obediẽtiæ, & sub interminatione maledictionis æternæ districtius inhibet, ne in sermonibus suis prælatis detrahãt. Aut retrahant laicos ab Ecclesiarum suarum frequentia, vel accessu, seu indulgẽtias pronuntiẽt indiscreras. Qui verò cõtrarium attẽtare præsumpserit, per duos menses sublaceat pœnis illis, quæ secundum eorum regulam, vel statuta pro grauioribus criminibus seu culpis consueuerunt imponi, super quibus absquè manifesta necessitate cum eis nõ valeat dispensari. *hæc in Clement. 1. de priuilegijs. de qua Bernard. Diaz. in praxi. cap. 68. de maledicis. num. 4. Farinacius. 3. tomo. quæst. 105. inspect. 10. nu. 420.*

4 Quo ad detractionem attinet, intelligendum est, quando Episcopus, aut alius prælatus in concione nominatim exprimitur, vel ita declaratur, quod dubium non sit de illo loqui, licet enim vitia reprehendi debeant, nõ verò cum scandalo, sed prudentèr. *vt rectè ibi glossa. verbo. detrahant, quam sequuntur Cardinalis. ibi num. 35. Imola. nu. 22. Nauarrus. d. cap. 25. num. 142.*

5 Idem Clemens V. excommunicationem latæ sententiæ profert in religiosos, qui aliqua proferre præsumunt in sermonibus suis, vel alibi; Vt audiens à decimarum

cimarum Ecclesijs debitarum solutione retrahant. Clement. Cupientes de pœnis. Quæ censura omnes religiosos complectitur, qui quouis modo in hunc finem verba faciunt, vt audientes, qui decimas soluere tenentur Ecclesijs, ab earum solutione retrahant, hæc si concurrant locum habet excommunicatio. *de qua Nauarrus.d.Manuali. capit.27.num.145.P. Saurez.5.tom.disp.23. Sectione.5.numer. 36. Sayrus.tom.1.libr.3.capit.33.num.39.* Nulli hæc censura reseruatur.

6 In eadem Clementina, Cupientes, de pœnis ita statuitur. Religiosis omnibus iniungimus sub obtestatione Diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ, vt quoties populo prædicabunt in prima dominica, quarta, & vltima quadragesimæ, & in festis Ascensionis Dominicæ, Pentecostes, Natiuitatis. B. Ionnis Baptistæ, Assumptionis, & Natiuitatis Beatissimæ Virginis Mariæ Matris Dei audientes expræssè studeant informare (super solutione decimarum) si ab Ecclesiarum Rectoribus, vel Vicarijs, aut loca tenentibus fuerint requisiti.

7 Et in eadem statuitur, quod postquam religiosi à Rectoribus fuerint requisiti scienter omittunt facere conscientiam suis pœnitentibus desoluendis decimis à prædicationis officio tandiu suspensi sunt, donec eis, si commodè poterunt, conscientiam fecerint. Adijcit enim superioribus verbis hæc quæ sequuntur. Nec non, & ijs, quorum confessiones audierint, conscientiam facere. quod decimas soluere non omittāt. Quod si forte in prædicatiobus hoc ipsum supradictis diebus suadere sciēter omiserint per superiores eorū grauitèr arguātur. Quibus etiā superioribus in virtute Sāctæ obediētiæ strictè præcipimus, vt cōtra talitèr omittētes statuta pœnalia faciant, secundū quæ sic acriter puniāt trāsgressores, quod pœna eorū sit cæteris in exēplū. Qui verò sciēter postposuerint cōfitētibus cōsciētiā facere de soluēdis huiusmodi decimis ab officio prædica-

dicationis tãdiu maneant ipso facto suspensi, donec à confitentibus ipsis (si hoc ipsum sibi dicendi facultatem habuerint) conscientiam fecerint. Exinde excommunicationis sententiam incursuri ipso facto, si prædicare præsump-
8 serint, prædicta negligantia non purgata. De suspensione à prædicatione egit S. Anto. 3. *part. tit. 28. capit. 4. Syluester. verbo. suspensio. quæst. 6. versi. 32. P. Suarez. tom. 5. disp. 31. sect. 6. num. 12. Sayrus. lib. 4. cap. 13. num. 17.* Omissio, ex qua prouenit suspensio, requirit, quod scienter post requisitioně facta extiterit. Itaquè, qui data opera sciens, & volens prætermittit exhortare pænitentes, postquã fuerit requisitus, ad decimarum solutionem ab officio prædicationis est suspensus, donec habita commoditate negligentiam, & omissioně illam suppleant, quod si ita suspensi, & negligětia, & omissione non purgata prædicauerint, ipso facto sunt excommunicati: de qua egerunt Nauarrus. *d. capit. 27. num. 145.* & ex S. Antonino. 3. *part. tit. 25. cap. 57* Syuestro. *verb. excommunicatio. 9. num. 89. § 46. & alijs. Sayrus. lib. 3. cap. 33. num. 41. P. Suarez. dissp. 22. sect. 5. num. 36.*

9 Leo X. in Concilio Lateranensi, nonnulla in prædicationis munere obseruanda notatu digna statuit. Primum, quod concionatores Euangelicam veritatem, & Sanctam Scripturam iuxta doctorum declarationem, quos Ecclesia, vel diuturnus vsus approbauit, explicent, nec quicquam eius proprio sensui contrarium, aut dissonum adijciant, sed illi semper insistant, quæ cum verbis scripturæ, & doctorũ
10 interpætationi non discordant. 2. Nec tempus præfixum futurorum malorum, vel AntiChristi aduentum, aut cer-
11 tum diem iudicij prædicare præsumant. 3. Nec alia quæquě futura ex literis sacris constanter prædicare, nec illa Diuina reuelatione se habuisse affirmare, nec alienas, & inanes diuinationes asseuerent, aut alioquocumq; modo
12 tractanda assumant. 4. Vt ab Episcoporũ, & aliorum Prælatorum, & superiorum, corumquě status scandalosa de-

tractione

tractione abstineant, quos coram vulgo, & laicis incautè, & in temperanter reprehendunt,& mordent,& ab eis male gestorũ expresſis quandoquè nominibus apertè, & manifestè redarguunt. In hoc vltimo innouat Clementina 1. de priuilegijs, cuius verba supra adducimus. Si quis verò contra aliquod præmissorum cõmittere quidquam ausus fuerit,vltra pœnas á iure statutas excõmunicationis sentẽtiam ipso facto incurrat Romano Pontifici reseruatam, & prædicationis officio perpetuò est interdictus: Huius constitutionis meminit Nauarrus *in manuali.c.25.nu.143.& c.27.nu.110. P.Suarez.to.5. disp.22.section.6.nu.8.Confectius in*
13 *Summario titu. 16. a cap.7.* Verumtamen Nauarrus sequutus Caietanum, & Carranzam asserit huius concilij censuras non fuisse receptas *d.c.27.nu.*110.idem tradit Pater Suarez. Quod quidem licet ita sit,res ipsa per se grauis, & pœnarũ indictio seuera satis demonstrat, diligenter oportere Prædicatores ab eis abstinere,& superiores ipsos prudentèr,& sanctè facturos, si huiusmodi cõmissa impunita non relinquant. Et nos ideo in præsentiarum inserere opere pretiũ existimauimus, & vt prædicatores cauti fiant, & superiores,quid facto opus sit maiori cum rerum cognitione deliberent.

14 Deniq; est Sixti IIII.extrauagans Graue nimis de reliq. & veneratione sancto.erga conceptionẽ B.& immaculatæ Virginis Dei genitricis Mariæ, quam Concilium Trident. sess.5.in fine innouat.& Pius V. grauissimis adiunctis pœnis suspẽsionis in habilitatis corroborauit *de qua Confectius. d.c.9.meminit & Sixti.4.Nauarrus,in manuali.c.27.num.107. & P.Suarez.diffusè.5.to.disp.22.sect.5.num.30. Sayrus libr.3. Thesauri,c.30.nu.10.*

15 Notatu què dignisſima sunt Pij V.in dicta extrauagãti, quæ incipit.Superspecula *& est* 119. verba, quibus concionatoribus vehemẽter cõmendatur.Ne ad cisternas disſipatas occurrãt.Stultas scilicet,inquit,& sine disciplina quæstiones

tiones quæ generant lites, quas nec frequens multitudo intelligere, nec viri ſapientes, qui capiunt, vtiliter percipere valent, præſertim, vt experimento didicimus, ipſorum cõcionatorum, qui ad quæſtiones, neque intelligẽtes, quæ loquuntur, aut de quibus affirmant, ſimplicium animos in diſcretæ deuotionis obtentu, vel potius loquacitatis, & oſtentationis affectu ad tumultus, & ſimultates concitant, quos tumultuantes, atquè diſsidentes, cõprimere, ſedare æquè potius oportebat; cumquè paruulis lac infundere, prouectis ſolidum cibum apponere deberent, dum in huiuſmodi cõtrouerſijs interminatis verſantur omnibus vbera proferunt arentia, quod non abſquè maledictionis nota legimus in propheta. Igitur non ſolum hæc de conceptione, ſed & omnis invtilis diſputatio in concione fugienda, & á rerum ſubtilium tractatione curioſa maximè abſtinẽdum, ea, quæ auditorũ animis inſtillare enixè curent, quæ Chriſtianam pietatem augent, & quibus virtutes radices agant, & propagentur, vitia euellantur, & radicitus extirpentur.

SVMMARIVM. CAP. XXI.

1 *Non ordinati miſſam celebrantes hæreſim amplecti videntur, quæ Eccleſiaſticam hierarchiam confundit.*
2 *C.1.de clerico non ordinato expenditur & declaratur.*
3 *Non ordinatus celebrans excommunicandus.*
4 *Abbas Panormitanus in expoſitione d.c.1.reijcitur, excõmunicatus eijcitur ab Eccleſia, Depoſitus expellitur à clero.*
5 *Non ordinatus miniſtrans eſt irregularis.*
6 *Laicum miniſtratem non eſſe irregularem nonnulli defendunt.*
7 *Eorum argumenta proponuntur.*
8 *Rubrica, ſiue titulus nõ limitat cõſtitutiones ſub illa locatas.*
9 *Rubricæ habent integram diſpoſitionem controuerſiam quomodo ſit accipienda.*

10 *Ru-*

10 *Rubrica de clerico non ordinato antiquitus erat de Non ordinato ministrante.*
11 *Depositi eijciuntur à clero, excommunicati ab Ecclesia.*
12 *C.1. de clerico non ordinato agit de laico. c. 2. agit de clerico.*
13 *Clericus Sacerdotis ministerium vsurpans seuerè punitur.*
14 *Missam celebrans non Sacerdos punitur ab Inquisitoribus, & traditur curiæ seculari puniendus ex Clementis VIII. extrauaganti.*

DE NON ORDINATIS MINISTRANTIBVS, & eorum pœnis. CAP. XXI.

1 CVM á sacro Concilio Tridentino. *seß.23. can.4.* hæretica eorum opinio sit damnata, qui asseuerāt, omnes Christianos promiscuè noui testamenti Sacerdotes, & omnes pari inter se potestate præditos esse, ita vt in Ecclesia Catholica Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ ex Episcopis, presbyteris & alijs ministris Ecclesiasticis constat, confundant, & subuertant, satis apparet, proximè his accedere illos, qui licet id non affirment verbis, re tamē ipsa nefariā opinionē videntur profiteri, quando non initiati, sed è media plebe laici sacrosanctum Missæ sacrificium offerre attentant, non aliter ac si essent Deo sacrati, & ritè ordinati Sacerdotes, immane scelus, & grauissima vindicta puniendum. De his Hormisda Papa ita statuit.

2 Si quis baptizauerit, aut aliquod diuinum officiū exercuerit non ordinatus propter temeritatem abijciatur de Ecclesia, & nunquā ordinetur. *c.1. de clerico non ordinato ministrante.* Prima pœna est, quod abijciatur ab Ecclesia, hæc autem nil aliud significat, quam quod excōmunicetur, hoc enim modo excōmunicatio significatur. *c. 1. si Episcopus. c. si quis Episcopus, c. absit. cap. qui merito. 11. q. 3.* Excōmunicati namquè ab Ecclesia arcebantur, saltim dum diuina mysteria fiebant. *cap. si autem. cap. si iubente. vndecima. quæstion. 3.* & inter Ostiarij functiones illa á B. Isidoro asignatur, quod

quod ab Ecclesia excõmunicatos eijciat. *c.1. vers. ad ostiariũ 25. d. glossa finalis in c. Cleros. 21. dist.* Atquè ita in excõmunicatione interpretantur in d.c. 1. Ioan, Andreas & Anto. Brutius.

4 At vero Abbas Panormitanus, cum eam expositionem retulisset, magis admittendã putauit, quod significet Depositionem, quia non debet amplius ordinari. Sed facile conuincitur hallucinatus; cum is, qui deponitur, non abijciatur ab Ecclesia, nequè enim ille sacris interesse in tẽplo prohibetur, sed solum excomunicatus, vt plane constat ex adductis, in quibus verbis apertis abijci ab Ecclesia dicuntur excomunicati. Deinde qui deponuntur dicũtur abijci, vel deijci á clero. *c. Clerici, vbi Hostiensis & Ioannes Andreas de excess. prælatorum,* & á gradu deijci. *c. Episcopus 61. 11. q. 3. & alibi frequenter.* Nec Hormisda ait, quod amplius non debent ordinari, sed adijcit secundam pœnam. Et nunquã ordinentur, quæ verba non indicant illos fuisse ordinatos, sed nõ ordinatos, quod initio dixerat.

5 Secunda pœna est, quod huiusmodi sunt irregulares, ita vt sine dispensatione Apostolica initiari nullo modo possint. Idquè S. Antoninus notauit in laico, & in conuerso alicuius religionis. *3. part. titu. 28. cap. 1. tradunt Syluester verbo Irregularitas num. 14. Soto in. 4. distinct. 25. quæst. 1. ar. 3. post. 4. concl. & ex his igitur. Nauarrus in manua. c. 27. num. 242. & ex Maiore. in. 4. dist. 5. quæst. vnica ad arg. contra 2. & Ledesma. 1. part. quæst. 8. ar. 2. Suarez. 3. to. quæst. 71. art. 4. disp. 31. section. 4. P. Gregorius de Valentia. 4. to. disp. 4. quæst. 2. pri. 1. videtur sentire Cardinalis Toletus. lib. 1. instruct. Sacerd. c. 72. Philiarcus. lib. 4. c. 12. num. 6. Maiolus de irregularit. libr. 4. cap. 13. à num. 4.* & defendit bene P. Suarez contra eos, qui contrariam tenent.

6 Nam ab hac sententia pauci recessere, quos refert P. Suarez existimantes, laicum non esse irregularem. *Latè Sayrus. lib. 7. Thesauri. cap. 10. num. 6.* qui vt eam sententiam defen-

defendat,& P.Suarez conuellat argumenta,quibus neruosè primam ſententiam defendit, ijs nititur fundamentis. Primo,quia licet canon generaliter loquatur, limitari á titulo debet,ſub quo collocatur,nimirum,de clerico non ordinato miniſtrante, igitur non de laico, ſed de clerico miniſtrante agitur,vt apud Tabienam.

Secundo, quod ibi dicitur, abijciatur de Eccleſia, pertinere videtur ad exiſtentes in Eccleſia per ordines, *vt in c.2. eodem titu.*3. Quia Franciſci Suarez reſponſio, quod titulus erat antiquitus de non ordinato miniſtrante, & illa conſtitutio erat titulo antiquior nil probat,nec ſatisfacit, cũ hodie ex authoritate Gregorij XIII. ſub eo titulo circumferatur,de clerico non ordinato miniſtrãte,& ita de ſolis clericis agitur, ſicut & Hoſtienſis, & Panormita, & ita hæc lectio verior eſt. Atquè exiſtimat laicum non eſſe irregularem,& ſi celebrauerit.

7 Hæc ſunt Sayri argumenta debilia prorſus,& quæ minimè excludere poſſunt receptam ab omnibus, & á Suarez defenſam primam opinionem,quæ euidenter in d.c.1. ſolidum,& firmum habet fundamentum,cum dicat.Si quis nõ ordinatus,quæ procul dubio laicum comprehendere nemò negare poteſt,& ipſemet fatetur Sayrus, & vt excludat ad imbecillem limitationem habet recurſum, nimirum quod titulus ſiue Rubrica de clerico non ordinato agat, quod nullus in iure verſatus facile admitteret.

8 Nam ſæpè & frequẽter in iure cõtingit,vt titulus (quas iuris profeſſores optimè Rubricas vocant, vt & Perſius. Præſertim ſi quid Maſuri Rubrica notauit) non numquam minus,quã ipſæ conſtitutiones ſub illo collocatæ comprehendat,& nullo modo illæ ſint propter titulũ limitandæ,vt in authentica, de inceſtis nuptijs.colla.3:in qua non ſolum de inceſtis nuptijs agitur, ſed etiam de alijs quouis modo illicitis, & nullus dixit à titulo conſtitutionem limitari, immò nullo modo limitari tradit ibi gloſſa.verbo.illicitas,

 quam

quam cõmendant Alexander: *in l. 1. n. 2. Iaso. n. 1. Decius. n. 4. ff. si certũ petatur, & glossa Rubrica. C. ob no. chirograph. pecuniã, quam commendat in Rub. de clericis peregrinantibus Abbas Panormit. id ipsum docens, & exemplis comprobans, & Euerardus in cẽturia legali. loco. 92. à Rubro. circa fin. vers. sed hic cadit pulcrum dubium.*

9 Alia ratio est quando titulus seu Rubrica integram habet generalem dispositionem, quam constitutio sub ea collocata non ita latè disponit, sed quadam restrictione adhibita, tunc variæ sunt sententiæ, & cũ non pertineat ad hãc disquisitionem, omittimus. Sed in asserta sententia non est apud iuris professores vlla dubitatio.

10 Hæc diximus, vt vulgatã lectionẽ admitteremus, ne illã immutando videremur argumẽti vim eludere. Sed si verũ amamus, in antiqua 2. collectione, Rubrica Clerici mẽtionem non facit, vt constat ex Antonio Augustino. Et in hac Gregorij IX. vltima collectione eodem modo fuisse scriptam constat ex Ioanne Andrea, qui eam ita legit, & tam ipse, quam Antonius de Butrio, & Abbas Panormitanus supponunt ita scriptam, quoniam eam adhibent huius Rubricæ ad superiorem connexionem, siue continuationem. Supra visum est de ordinatis celebrantibus post officium interdictum, nunc subnectitur de non ordinatis ministrantibus. Et huic vero titulo noluerunt grauissimi viri, qui decretalium emendationi præfuerunt, ex Gregorij XIII. iussu præiudicium generari, & propterea in apostilla marginali adnotarunt, in septem Codicibus manuscriptis sine dictione, Clerico, haberi, vnde constat nullius momenti esse Sayri argumentum acceptum ex noua Gregorij XIII. editione.

11 Secundo argumento supra satisfecimus, non enim Clerici ab Ecclesia deijciuntur per depositionem, sed á clero, & ab Ecclesia per excõmunicationem. Tertium, item exclusimus ex dictis.

Ex

12 Ex quibus satis liquet laicum sacra ministrantum, vt sacerdotem, fieri irregularem, & illam primam constitutionē illum comprehendere, nec vllam esse causam, quæ illū excludat, cum idem delictum cōmittat, quod alius quicumq; clericus, sed eo ordine non initiatus. Et satis indicat in eo de laico agi, cū in secundo capite de Clerico agatur nempè Diacono, in quo nō dicitur, quod eijciatur ab Ecclesia, sed ab ordine antea suscepto suspendatur, itaq; iuxta cuiusq; statū pœna imponitur diuersa, prout vniuscuiusquè qualitas exigit. In laico qui nullum in Ecclesia obtinet gradum ab Ecclesiæ liminibus per excomunicationem repellatur, & insuper nunquam ordinem posit recipere.

13 At vero Diaconus, si vt Sacerdos celebrauerit, quē ambiuit, & vsurpauit ordinem, nunquam adipisci poterit, nec eo initiari, imò & á Diaconatu (siue vt in priori conciliorū editione habetur, & legit Antonius de Butrio Subdiaconatu) perbiennium, aut triennium ad Episcopi voluntatem erit suspensus. Salubrius autem absquè dubio prouidebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum. *d.cap.2.de clerico non ordi.* de quo optimè P.Suarez. *to.4. disp.42.sect. 4.num.2.de his etiam Bernard.Diaz.c.12. & Maiolus supra, & Card.Toletus, & alij, & Confectius in summa tit.15.c.5.Menochius de Arbitra.casu.320.*

14 Maiolus ait, si quis, non existens Sacerdos ausus fuerit missam celebrare non solum est irregularis, verum etiā sine disputatione est tradendus curiæ sæculari, vt statuit Paulus IV. *in dicto lib.4.c.13.nu.1.* Hanc Pauli constitutionē Sistus V. innouauit, & deniquè Clemens VIII. constitutionem edidit, incipit. Etsi, die prima Decembris 1601. statuit in hæc verba. Propterea, vt grauissima hæc scelera post hac debito supplicio puniantur, motu proprio, & ex certa nostra scientiā, ac matura deliberatione, dequè Apostolicæ potestatis plenitudine S. Inquisitionis Iudicum conscientiæ consulere, & ne in futurum de pœna hiscè delinquen-

tibus imponenda dubitari posſit, prouidere volẽtes ſupra dictorum prædeceſſorum noſtrorum veſtigijs inhærentes, hac perpetuò valitura cõſtitutione decernimus, atquè ſtatuimus, vt quicumquè non promotus ad ſacrum presbyteratus ordinem repertus fuerit Miſſarum celebrationẽ vſurpaſſe, vel Sacramentalem confeſsionem audiuiſſe à iudicibus Sanctæ Inquiſitionis, vel locorum ordinarijs, tanquam Eccleſiæ miſericordia indignus à foro Eccleſiaſtico abijciatur, & ab ordinibus Eccleſiaſticis, ſi quos habuerit, ritè degradatus, ſtatim Curiæ ſæculari tradatur, per iudices ſæculares debitis pœnis plectendus. Non obſtantibus.

SVMMARIVM CAP. XXII.

1 *Veneficia, incantationes, & ſortilegiũ in idem fere recidũt.*
2 *Sortilegi qui dicantur.*
3 *Sortilegi pœna.*
4 *Incantator clericus qua pœna ſit puniendus, & laicus nu.* 5.
6 *Incantatores alia crimina grauia facientes curiæ ſeculari tradendi.*
Incantatoris laici pœna.
8 *Incantiones, & veneficia hæreſim amplectentia puniuntur ab Inquiſitoribus.*
9 *Conſulentes Incantatores, & veneficos qua pœna afficiantur.*

DE VENEFICII, INCANTATIONIS, ET Sortilegij pœnis. CAP. XXII.

IN Clementis VIII. decreto ſuper caſuum reſeruatione
1 ab omnibus regularium ſuperioribus obſeruando, primo loco ſuperiorum abſolutioni reſeruantur, veneficia, incantationes, & ſortilegia. Quæ quidem in idem ferè recidunt. Veneficium namquè lato ſumpto vocabulo, maleficium, incantationem, & magicam artem denotat, vt apud bonos autores facile videre eſt, & tradit P.M. Antonius de Rio, *in Magicis diſquiſitio. lib. 1. c. 3.*

Sorti-

2 Sortilegi vero sunt, qui religionis prætextu, per quasdã sortes diuinationis scientiam profitentur. *c. sortilegi. 26. q. 1. c. aliquanti. 26. quæst. 5. Simancas in Cathol. titu. 62.*

3 Et vt ab eis initium faciamus, quadraginta dierum pœnitentia in foro interiori his indicebatur. *c. 1. de sortilegijs.* Sed cum omnes pœnitentiæ confessarij arbitrio iniungãtur, pro criminis mensura, illam quam iustam putauerit, constituet, vt rectè P. M. Antonius. *in Magicis. lib. 5. sect. 16. Menochius de Arbitra. casu. 388. numer. 6. P. Suarez de religione libr. 2. cap. 18. nnmer. 13.* In hoc crimine seruus verberatur, liber perpetuò carcere punitur. *cap. contra idolorum. 26. q. 5.* vel fustibus ceduntur ignominiosa mitra turpificati. *ex cap. Episcopi. 26. quæst. 5. tradit Abb. in cap. 1. numero. 2. de sortileg. Salzedo. ad B. Diaz. cap. 108. de sortilegis. P. Suarez. d. cap. 18. numero. 13.*

4 At vero Clericus qui bono zelo, & simplicitate cordis ductus sortilegio vteretur, suspẽditur à diuinis, & ministerio altaris per annum, & amplius, prout iudex arbitratus fuerit, *c. 2. de sortilegis. Decius, in c. At si clerici. nu. 246. de iudic. P. Anto. del Rio, vbi proximè, & Menochius; & Prosper Farinacius, in praxi. 1. tom. q. 20. à num. 90. P. Suarez. d. c. 18. nu. 12.* Quod si dolo malo sortilegio vteretur, perpetuò deponitur, & in monasterium ad agendam pœnitentiam detruditur. *argumento ex. c. si quis Episcopus. 26. q. 5. tradunt proximè citati P. Rio & Menochius.*

5 Porro Clericus veneficus, & in cantator est degradandus, laicus vero anathematizandus, vt tradit Gratianus in d. c. admoneant. 26. quæst. 7. nonnulli arbitrantur degradationem hanc futuram actualem, & realem, vt potestati sæculari puniendus tradetur. Sed receptior est sententia, solis verbis fore deponendum, & ab altaris ministerio remouendũ ex Grillando tradit Bernardus Diaz. *in c. 108. de sortilegis, & ex Abbate in c. at si clerici. nu. 37. Siluestro. verbo. degradatio. nu. 2. Sayrus. lib. 5. c. 22. num. 12.* & optimè P. Suarez

 de re-

de religione.libr.2. cap.18.numer.12.

6 Ita tamen, vt si per veneficia, & incantationes alia immania ab eis fuerint cõmissa crimina,& scelera, vt frequẽter ab his nefarijs hominibus huic arti addictis perpetrari solent,tunc pro criminum grauitate etiam realiter degradati pro meritis puniendi tradantur iudici sæculari, si vero non ita grauia fuerint crimina admissa, sed incantatio dũtaxat ex mera vanitate, & ex inanissimis præstigijs prouenerit,verbali degradatione punietur,*vt ex Abbate in cap.2. de Sortilegis.notat Bernardus Diaz.d.c.108. & P.Antonius d. lib.5.sect.16.& P.Suarez.d.c.18.num.12.*

7 Laici vero incantatores,seu potius præstigiatores fustibus cæsi in exilium,vel ad triremes mittuntur,vt tradit Iulius Clarus.§.*hæresis num.fin.Menochius.d.casu.388. P.Antonius vbi proximè.*

8 Hæc autem locum habent, vbi veneficia, incantationes, & sortilegia hæresis falsitate non sunt tincta, quod si hæreticam prauitátem saperent,fidei Quæsitores,qui contra illam suam exercent iurisdictionem, supplicium de illis sument,pro sceleris mensura,& grauitate.

9 Rursus consulentes veneficos, incantatores, & sortilegos,etiam perpetuò deponuntur, & in arctum monasteriũ detruduntur.*c.si quis Episcopus.26. quæst.5.* æquè enim pœnas dare oportet,qui delinquentibus consentiunt,& hi nõ solum consentire, sed & ad crimen inuitare videntur. Nihilominus tamen,vt hæc incantatores consulenti imponeretur pœna, & causa, & criminis occasio, & delinquentis simplicitas,& ignorantia esset examinanda, & expendenda,nam sicut qui ignoranter sortilegio vsus est, per annum suspenditur.c.2.de sortilegis, multo magis in consulẽte id obtinebit. Hæc autem delicta ita sunt connexa, vt promiscuè de illis,& constitutiones,& iuris interpretes agant.

SVMMA-

SVMMARIVM CAP. XXIII.

1 *Calumniator, quis sit, diffinitur, & quam graue delictum calumniari.*

2 *Calumniatores seuerè sunt puniendi.*

3 *Calumniator talionis pœna afficiendus.*

4 *Talionis pœna abijt in desuetudinem.*

5 *Negligentia in puniendis calumniatoribus damnatur à S. Gregorio.*

6 *Calumniatoris pœna à S. Gregorio imposita.*

7 *Accusator, & Denuntiator volũtarius calumniatores æqualiter puniuntur.*

8 *Seuerissima pœnitentia indicitur calumniatoribus.*

9 *Calumniator præsumitur, qui crimina obiecta non probat.*

10 *Iudex, qui non præcedentibus indicijs procedit, punitur vt calumniator.*

DE CALVMNIATORVM POENIS. CAP. XXIII.

1 CALVMNIATOR est, qui falsa crimina scienter intendit. *cap. si quem. §. accusatorem 2. quæst. 3. l. 1. §. 1. ad S. C. Turpil.* Quod quidem crimen seuerissimè puniri rei publicæ salus postulat, quæ bonos foueri, & prauos puniri exigit, quod si, qui alterum accusat, non minus de fama, & capite suo agi, quam de illius, qui accusatur, non pertimescit, actum est de republica.

2 Atquè eo seuerius calumnia punienda erit, quo insontibus, & sacratis maximè hominibus obiectatur, vt S. Gregorius scriptum reliquit. *Epla 66. libr. 9. cap. 1. de calumniat.* Est igitur huiusmodi hominum frænãda improbitas, quos audaciores facit impunitas, facile enim à iudicibus delationis iniustæ veniam impetrant, qui per speciem reipublicæ promouendæ admissa condonant, ne si falsi delatores

omnes punirentur, non esset qui delinquentes accusaret. Sed longè hæc iniqua ratio á Christiana republica sit, & multo magis á religiosa conuersatione, quæ docet, alicui iniustè nocere, vt bonum commune promoueatur, quam santissimè improbat B. Thomas. 2. 2. *q.* 68. *art.* 3. cum vel ethnici agnouerint imperatores, Principes, qui falsos delatores non corriperent, & punirent, eos prouocare, & inuitare, vt est apud Suetonium in Domitiano. c. 9. Hæc autem hominum pestis, quibus sit supplicijs coercenda, & quã diligenter extirpanda, ne in cõmunem bonorum perniciem serpat, superiores vigilare debent, multaquè iuris professores congerũt, quæ nos breuitatis causa omittimus, sed inter alios Iacobus Menochius egregiè prosequutus est, *casu.* 322. *in Arbitrarijs, & Farinacius in praxi. to.* 1. *q.* 16. *nu.* 1.

4 Calumniator ergo, qui crimen, quod obiecit, nõ probauerit, easdẽ dabit pœnas, quas daturus erat accusatus, talionis retributione plectendus, idquè iure diuino antiquo, Pontificio, & ciuili est cautum. *Exodi. c.* 21. *Deuterono. c.* 20. *c.* 2. *c. qui non.* 2. *q.* 3. *l. sicut de accusationibus. S. Tho.* 2. 2. *q.* 68. *ar.* 4. *Soto lib.* 5. *de iustit. q.* 5. *ar.* 4. *Bernardus Diaz c.* 67. *Didacus Couarru. lib.* 2. *var. c.* 9. *n.* 1. *Iulius Clarus lib.* 5. §. *fi. q.* 81. *Menochius d. casu.* 322. *& Salzedo ad Ber. Diaz, & Farinacius, vbi proximè,* valdeq; omnes hoc crimẽ detestantur, & in eo puniendo maximè oportere iudices incumbere seriò admonent, & exhortantur. In prædicatorum constitutionibus, qui crimen falso imponit carceris pœna dignum, eadem carceris pœna pnniri debere statuitur. *d.* 1. *c.* 18. §. 5.

5 Sed quoniã talionis pœna in desuetudinẽ abijt, vt ijdẽ scriptores animaduertunt, supplicij assignatio penes iudicis arbitrium erit, quod pro calumniæ grauitate, & delatoris malitia, & accusati innocentia, & qualitate erit imponẽdum, & tanto grauius, quanto per delatoris fraudẽ fuerit religiosi fama notata, & bonum nomẽ macula turpi fædatum, quod aliter in pristinum statum restitui nequit, nisi

appa-

apparcat,calumniatorem pœnas dediſſe meritas.

5 In his vero puniendis quã ſit culpabilis negligentia, S. Gregorius oſtendit in ea,quã retulimus epiſtola,cuius exẽplum ſuperioribus proponimus ſequendũ, & imitandum, ait enim. Cum fortius punienda ſint crimina, quæ inſontibus,& maximè ſacris hominibus inferuntur, quã ſitis culpabiles omnes,qui in cauſa Ioannis diaconi reſeditis,attẽdite,vt Hilarium criminatorem ipſius nulla ex diffinitione veſtra pœna cõveniẽs caſtigaret. Nec illud ad excuſationẽ veſtram credatis eſſe idoneum, quod vobis quaſi iudicare volẽtibus ſolus frater,& coepiſcopus noſter Paſchaſius dicitur diſtuliſſe. Nam ſi zelus in vobis rectitudinis viguiſſet, facilius vni à multis rationabiliter ſuaderi, quam multi ab vno poterãt ſine cauſa differri. Quia ergo tantæ nequitiæ malũ ſine digna non debet vltione trãſire,ſupraſcriptũ fratrem Paſchaſium volumus admoneri, vt eundẽ Hilarium prius ſubdiaconatus,quo indignus fungitur,priuet officio, atq; verberibus publicè caſtigatũ faciat in exiliũ deportari, vt vnius pœna multorũ poſsit eſſe correctio. Cuius ſi forte lenitatẽ diaconi ſui adhuc opinio lacerata nõ cõmouet,& in hoc,quod nõ credimus,torpẽs extiterit,experientia tua hæc,quæ diximus faciat, & de illius nobis neglectu renuntiet. Hortandus præterea idẽ frater ex noſtro mandato eſt,vt ſe in omnibus vigilãtem exhibeat,& Eccleſiæ ſuæ amplius diſciplinã nõ negligat,ne & peccatũ de his, qui ei cõmiſsi ſunt,ſuſtineat,& nos cõtra ſe vehemẽter ſtimulet, ſi in officij ſui cura,quod non optamus,incautus, & lentus

6 extiterit. Ex quo apparet,quã ſeuerè Põtifex ſanctiſsimus calũniatoris crimen duxerit puniendũ, & acriter increpet, & repræhendat caſtigationis tam neceſſariæ incuriam, & negligentiã,quantiq; faciat Diaconi per calũniam opinionẽ læſam,& laceratã,vt facile ſibi perſuadeat, illa præ oculis Epiſcopo obiecta torpẽtẽ excitaturũ,& mãſuetã facilitatẽ in vindictã iuſtã cõuerſurũ, & calũniatorẽ perpetuò

deponi

deponi iubet, & insuper publicè verberatum in exiliũ deportari statuat, quæ pœna procul dubio grauissima est, non tamen est semper imponenda.

7 Animaduertendum què est, in hac disquisitione, non esse discrimen inter accusatorem, & denuntiatorem voluntarium, pari enim eos debere pœna affici, cum par fuerit delictum calumniandi animo cõmissum, vt rectè notauit Iulius Clarus. *d. lib. 5. §. fi. quæst. 7. in fi. & ex. l. delatores. C. de delatorib. lib. 10. & Mascard. de probat. tom. 1. con. 505. numer. 1. Farinacius, in praxi. tom. 1. quæst. 16. à numer.* 15. Quod & satis indicat apud Gratianum. c. si quis Episcopum. 2. *quæstio.* 3. Si quis Episcopum, aut presbyterum, aut diaconem falsis criminationibus impetierit, vel accusauerit, & probare nõ potuerit, nec in fine dandam ei communionem censemus.

8 In quo nulla constituitur differentia, quouis modo falsa obiecta fuerint, seuerissima obijcientibus indicitur pœnitentia, vt diuinissimo Eucharistiæ Sacramento perpetuò priuentur etiam in fine vitæ. Quod in Illiberritano concilio fuit constitutum, & á S. Damaso acceptum refert Gratianus. Sed & inter accusatorem, & denuntiatorem nullam esse differentiam, vt propter calumniam puniatur, *probat. c. 2. de calumniatoribus.*

9 In quo etiam omnes scribentes notãt eo ipso, quod accusator, vel denuntiator crimen, quod detulerat non probauerit, intelligi, & præsumi calumniatorem, & calumniæ pœnis subijciendum, nisi probauerit aliquam habuisse iustam causam, per quam deceptus sit, & interim dum eam comprobat esse suspendendũ, ea què est ibi recepta sententia, quam præter Anton. de Butrio, Abbatem, & Felin. *ibi in d. c.* 2. tradit Petrus Benintendi. *decis.* 46. *Craueta. cons.* 262. *num.* 7. *diffuse Mascardus.* 1. *tom. conc.* 254. *& Farinacius d. quæst.* 16. *num.* 11. Verus itaquè calumniator est, qui scienter falsa crimina imponit, præsumptus, qui sponte detulit, & crimen probare non potuit, vterque tamen grauiter punitur,

nitur,vt tradunt modo citati,de quibus etiam Menochius. *conf.145.num.decimo.lib.2.*

10 Iudex etiã, qui per calumniam procedit, vel inquisitionem instituit, nullis præcedẽtibus indicijs extra ordinem, vt calumniator punitur.*vt ex Butrio. in c. cum dilecti de dolo, & contumacia,& Rolando.conf.94.num.13.lib.4. & alijs tradit benè Farinacius.d.quæst.16.à num.25.& 27.*

SVMMARIVM. CAP. XXIV.

1 *FALSVS testis talionis pœna afficiebatur.*

2 *Testis falsus iniuriam irrogat Deo,iudici,& parti.*

3 *Clericus falsus testis quomodo punitur.*

4 *Periurus clericus depositione est dignus ne dum falsus testis.*

5 *Testis falsus in causa ciuili qua pœna afficiendus.*

6 *Periurium homicidio grauius ex S.Thomæ sententia quo casu verum.*

7 *Falsitas in quo consistere debeat, vt quis puniatur, vt falsus testis.*

8 *Falsus testis non facile deceptus creditur.*

9 *Testis falsus,qui non iurauit mitiori pœna castigandus.*

10 *Corrumpentes testes eadem pœna afficiuntur, qua falsi testes, de pœna num.11.*

DE POENA FALSI TESTIS, ET PERIVRII. CAP. XXIV.

1 FALSI testis crimen haud dissimile superiori, simili puniebatur supplicio ex lege diuina antiqua, talionis nimirum,quo reus esset efficiendus,si,quã imposuerat falsitatem,comprobasset.Deuteronomij. *ca.19.* & apud Iosephum.*lib.4.antiquit.Iudaica.cap.6.c.satis.33.quæst.5.* & iure item ciuili idem erat constitutum. *l.1.§.1.de siccarijs,* & in Hispania lege Taurina.80.olim apud Romanos,vt A.gellius est author,falsum testem è monte Tarpeio præcipitem agi solitum

solitum. *libro. 20. noctium. cap. 1.*

2 Omni supplicio dignus est, qui grauem Deo iniuriam irrogat, dum eius præsentiam contemnit, & sui mendacij adhibet patronum. Iudici etiam, quem mentiendo fallit, deniquè innocenti, quem falso lædit testimonio, vt ait S. Isidorns. *lib. 3. de summo bono. c. 59. c. 1. de crimine falsi.* Ideo clericus falsus testis ex Concilio Agathensi perpetuò deponitur, & in arctum monasterium detruditur, vt tanti sceleris pænitentiam agat, *cap. si Episcopus 50. d. Abb. in d. c. 1. de crimine fal. Bernardus Diaz in praxi. c. 94. Dida. Couar. in c. quamvis pactum. 1. part. §. 7. num. 6. Iulius Clarus. libr. 5. §. falsum vers. pœna. Fernandus Mendoza in Cōcilio Illiberritano lib. 3. c. 71. Victorinus Mansus. cap. 20. num. 9. Rodriguez to. 2. q. 31. art. 1. Prosper Farinacius tom. de testibus. quæst. 67. numero. 7. qui multa.*

3 Et quamuis nonnulli ex his scriptoribus affirmēt, id locum habere, quando cōtra falsum testem fuerit directè accusatio proposita, alioqui vbi sine illa crimen commissum constaret, existimant huiusmodi extra ordinem puniēdum iudicis arbitrio, vt docuit Archidiaconus, in d. c. si Episcopus. 50. d. Nihilominus tamen erit expendendum, quod periurium tantum modo nulla habita ratione, quod in alterius detrimentum fuerit perpetratum, est crimen depositione dignum, *c. præsbyter.* 81. *d. c. cum non ab homine de iudicijs, vbi ordinarij interpretes.* Sed & indigni iudicantur, qui Ecclesiastica retineant beneficia, quibus per sententiam sunt priuandi, *c. querelam. vbi glossa, & doctores de iureiurando. Bernardus Diaz. c. 93. Couar. d. §. 7. numer. 3. Iulius Clarus. §. periurium vers. item Clericus.*

4 Item in causa ciuili testis falsus in foro sæculari pœna falsi, quæ est bonorum publicatio, & in insulam deportatio, animaduertitur, seruus vero vltimo supplicio afficitur. *l. 1. § vltim. & l. eos. ad legem Cornel. de falsis. Couar. & Clarus. vbi supra. Menochius. de arbitr. casu.* 307. Sed cum deportatio

in de

in desuetudinem abierit, eius loco alia imponitur pœna. Et vidimus in Ecclesiastico iudicio testes falsos laicos fustibus cæsos in exilium mitti. Igitur si hæc obtinent, vel in periurio simplici, vel in causa ciuili, certè videtur ita in causa criminali non ita agendum cum mansueta lenitate, sed dignas, & meritas oportere pœnas dare eos, qui falso testimonio innocentem perdere volunt. Itaquè quouis modo in iudicio constiterit falsum esse testem, seuerè puniendum existimamus.

6 Nam si quo in casu vera est S. Thomæ sententia, quod periurium, sit homicidio grauius, *quod libeto*.1.*ar*.18. de qua dubitat Didacus Couarru. *d.*§.7.*numero*.1. & agit Menoch. *casu*.318. hac in vna specie verissimam existimamus, in qua iudicis gladio sancto periurus suum interficere proximum nititur.

7 Testem autẽ illũ falsum haberẽ oportet, vt his afficiatur pœnis, qui sciens, & prudens data opera mendaciũ dixerit in iudicio adhibito iuramento in substantialibus, nam in cæteris, quæ sunt rerum accidentia, & quorũ falsitas nullo modo reo delato nocet, & si falsitas comprobetur, non ita seuerè punitur, *Felinus in c. fraternitatis. num.*23. *de hæreti. Couar. supr. Farina. d.q.*67.§.4.*n.*168. & alij supra citati notãt, nisi ratione, vt diximus, periurij. Quod quidem non cõmittitur, quando quis deceptus, quod verũ credebat affirmauit, licet postea falsum appareat, nõ enim huiusmodi mentitur formaliter, sed materialiter, quia falsitas extra testificantis volũtatẽ versatur, ac propterea postulauimus, quod sciens, & prudẽs falsum dixerit, vt planè constat ex S. Thoma. 22.*q.*110.*ar.*1, *Iulio Claro.*§.*falsum. Couarr. sup. Salzedo. ad B. Diaz. d.c.*94. *Rodriguez. & alij supra.*

8 Vbi autem quis de falso testimonio fuerit cõuictus, nõ facilè pœnas euadet, nisi ostenderit, se fuisse deceptum, vix enim credi potest, in re, vbi ex alijs testibus veritas elicitur, ita illum fuisse supinum, vt seipsum falleret, nisi vel in eo

maxima

maxima temeritas, vel magna testificandi libido existeret, vtraquè magnis pœnis digna.

9 Vbi autem testis falsum dixerit, non tamen iuratus, mitiori poena erit plectendus, sed pro commissi grauitate, & testificantis intentione maligna, vt tradidere proximè citati.

10 Pœna etiam falsi afficiuntur, qui testem ad falsò iurandum induxerunt, & qui eum pecunia, aut donis corrupere, *l.1.ad l.Corneliam.de fal.Couar.in d. c. quamuis pactum.§.7.nu. 6.vers.Pœnæ.Clarus.d.§.falsum.vers. sed quæro.Prosper Farin. d.to.de testibus.quæst.67.§.7.à num.236.* Nihil enim interest proprio, an alieno periurio quis nocere, & lædere nitatur. Ex quo constat, hoc crimen depositione dignum, sicut & in laicis deportatione punitur, cuius loco arbitrario afficitur supplicio, vt iam supra diximus. In Matisconensi concilio ita statutum est.

11 Qui conuictus fuerit alios ad falsum testimonium attraxisse, aut quacumq; corruptione solicitasse, ipsi quidẽ vsq; ad exitum non communicent, eis vero, qui in periurio consensisse probantur, post ab omni sunt testimonio prohibẽdi, & secundum legem infamia notabuntur, sed & his, qui mendacio veritatem, quam sacro sanctam venerari debebant, violasse comperti sunt. Vt refert Ferdinandus Mendoza.*d.c.71.*

SVMMARIVM. CAP. XXV.

1 *Homicidium crimen grauissimum, & depositione perpetua dignum.*

2 *Proponitur dubium, quando homicidium est qualificatum, vt parricidium.*

3 *Clericum ob homicidium etiam qualificatum non posse tradi curiæ seculari, quidam aiunt.*

4 *Parricidam clericum curiæ seculari statim degradatum tradendum, multi affirmant.*

5 *C. 1. de Homicidio aliter Panormitanus aliter Couarruuias declarant.*

6 *C. 1. de homicidio ita ad laicos, sicut ad Sacerdotes pertinet.*

7 *Templi immunitas, & altaris in scriptura, vt indubitata supponitur.*

8 *Flagitia enormia non possunt pro meritis ab Ecclesiasticis puniri.*

9 *Sententia, quæ habet, maiorem æquitatem, illa de iure verior est.*

10 *Ratio legis præualere debet, & non sunt crimina grauissima æqualiter punienda, sicut minora.*

11 *Didacus Couarruuias non rectè verba Pontificis retulit, & tandem inclinat in secundam opinionem.*

12 *C. cum non ab homine de iudicijs, vera declaratio.*

13 *C. cum non ab homine forma tradita pertinet adhoc, quod clericus sine degradatione possit à iudice laico puniri.*

14 *C. cum non ab homine nunquam vsu receptum, & de qua excõmunicatione agat.*

15 *Ex c. cum non ab homine colligitur, non facile clericos curiæ seculari tradendos esse.*

16 *Vulnerantes qua pœna afficiendi.*

17 *Venenum propinantes, qua pœna affici debent.*

DE OCCISIONIS, AVT VVLNERATIONIS, aut venenum propinantis pœnis. CAP. XXV.

1 HOmicidij grauissimum crimen in clerico perpetua depositione punitur, & in monasterium detrusione, vt homicida pœnitentiam agat, *cap. miror. 50. d. c. presbyter. 81. d c. cum non ab homine de iudicijs, cap. sicut dignum. 1. §. clericos de homicidio*, & hoc inter horribiliora, & grauiora crimina cõnumeratur, *vt ex Abbate in c. cum contingat de foro compent. tradit Bernardus Diaz in praxi. c. 95. de homicida.* Itaq; clericus propter simplex homicidiũ non degradatur actualiter,

liter, *vt tradunt Abbas, & Bernardus citati, & Rolādus conf. 4. num. 23. libr. 1. citatus cum alijs à Farinacio. to. 1. q. 8. numer. 80. & tradunt omnes modo citandi*, ita vt in hoc nulla sit controuersia.

Sed dubium non leue est, an si homicidium fuerit á cle-
2 rico perpetratum ex insidijs proditoriè, vel fuerit parricidium, quia vel patrem carnalem, vel spiritualem interfecerit, vel aliud simile, sit etiam actualiter exauthorandus, vel degradandus, & curiæ sæculari tradendus. In qua quidem quæstione duæ sunt opiniones.

Prima affirmat clericum ob nullum crimen quantum-
3 cumq; graue, etiā quod sit parricidium, nullo modo posse tradi degradatum, curiæ sæculari puniendum, nisi simul sit incorrigibilis textus in id expressus in c. cum non ab homine de iudicijs; á cuius decretalis generali constitutione, cum pauca excipiantur crimina, nimirum hæresis, *cap. ad Abolendam de hæret.* & literarum Apostolicarum falsificatio, *c. ad falsariorum de crimine falsi.* & si qua sunt alia. Igitur cū parricidij crimen non reperiatur exceptū, nullo modo tradi possunt puniendi potestati sæculari. hæc est cōmunis, & recepta sentētia, *in d. c. cum non ab homine, vbi Butrius. Imola, & Aretinus, & dicit communem Decius in c. At si clerici de iudicijs à num. 255. Albertinus in c. quoniam quæst. 11. numero. 55. de hæret. lib. 5. Bernardus Diaz in praxi. c. 90. ali. 97. num. 3. & ibi Salzedo. sequitur Couar. lib. 2. var. c. 20. num. 7. circa fi. Farinacius in praxi. 1. to. q. 8. num. 81.*

Secunda opinio affirmat huiusmodi parricidas actuali-
4 ter exauthoratos, siue degradatos statim Magistratui sæculari tradendos, hanc multis argumentis probat Abbas Panormitanus, *in d. c. cum non ab homine, & in d. c. at si clerici nu. 39. & idem in c. 1. de homicidio. Ancharranus in conf. 58. Felin. ui c. 1. num. 49. de constitut. idem in d. c. at si clerici num. 50. in fi. Guido Papæ. q. 121. dicit communiter receptam, & sæpißimè in praxi seruatam Alciat. in d. c. cum non ab homine numer. 22. &*

Decius

Decius in d.c.at si clerici, & Bernardus Diaz, & Couarruuias, qui contrariam tuentur. Albertinus supr.q.25.nu.34. Gulielmus Benedictus in c. Raynutius post tertiam partem. q. de homicidio nu.40. Tiber. Decianus in praxi lib.9.c.6.num.19. Toletus Cardinalis in instruct.lib.1.c.50.vers. Tertia est. Sayrus lib.5. cap.22. nu.24. adiuuant tradita ab Hypolito de Marsilijs.cons.9.à n.17. P.Martinus del Rio Magicarum disquisit. libr.5.sect.16. qui c. cum non ab homine accipiendum putant in criminibus leuioribus, & reipublicæ parum noxijs, non verò in grauissimis, ex quibus imminet reipublicæ magnum periculũ. Sed Abbatis argumenta aliqua videamus.

5 Inter alia fũdamẽta Abbas nititur c.1.de homicidio desumpto ex c.21.Exodi. Si quis, inquit, per industriã occiderit proximũ suũ, & per insidias, ab altari meo euelles eũ, vt moriatur: cõtenditq; in eo capite agi de clerico homicida, & nõ de laico ad Ecclesiã confugiente, cũ id pertineat ad titulũ de inmunitate Ecclesiastica, & nõ ad titulũ de homicidio. D. Couarruuias vero cũ cõmuni solũ in laico ad Ecclesiam cõfugiente accipiendũ esse, & nõ in clerico, qui cũ in corrigibilis nõ sit, nõ est iudici tradendus sæculari.

6 Vtraque expositio indiget cẽsura, nam verba illa, ab altari meo euelles, ita laicos sicut Sacerdotes comprehendere tradit expresse Nicolaus de Lira in eodem c.21. Exodi. & ibidem Abulensis.*q.16.* qui optimè caput illud explicat. *q.21.in eodem cap.* 21. *litera B.* & tradit sub titulo de homicidio collocari, quia pertinet ad pœnam homicidæ proditoris, vt etiam puniatur á sacro altari auulsus.

7 Solũ superest scrupulus ab Abbate iniectus, tũc temporis immunitatẽ nõ fuisse sacris cõcessam tẽplis. Quapropter videtur illi nullo modo posse in eo sensu accipi, sed recepta est sententia inrerpretum eodem loci agi de sacri altaris immunitate, de qua licet ibi nõ præcipiatur, apertè tamẽ supponitur, & constat agi de huiusmodi refugio. Dictũ namquè fuerat. Qui percusserit hominem volens occidere,

 morte-

morte moriatur. Qui autẽ non est insidiatus, sed Deus illũ tradidit in manus eius, constituam tibi locũ, in quẽ fugere debeat. Si quis per industriam occiderit, & constat igitur agere de confugiente, & vt non solũ non posit se ciuitate refugij tutari, vt non moriatur, sed neque altari sacro, facto argumento à maiori, ad id quod minus est. Hæc de illius capitis declaratione, quod quidem ex authoritate Pontificia hodie vim habet, vt notant Abulensis, & Panormitanus, & etiam clericos comprehẽdere tradit ibi Hostiensis, & eum sequutus Ioannes Andreas, & Butrius, sed tamẽ hi doctores postulant, quod sint incorrigibiles propter c. cum non ab homine.

8 Sed vt ad quæstionem, vnde digressi sumus reuertamur. Nobis si quid in hac re arbitrari licet, valde probamus, quæ Gratianus ex Haymone profert verba. Sũt quædã enormia flagitia, quæ potius per mundi iudices, quã per Antistites, & rectores Ecclesiarum vindicantur, sicut est cum quis interficit Pontificem Apostolicum, Episcopũ, Presbyterum, siue Diaconum, huiusmodi reos principes mundi dãnant. *c. sunt quædam. 23. q. 5.* Multaque alia in eam sentẽtiam profert Abbas. Panormitanus, quibus Decius ex Aretino satisfacere nititur, & non est huius operæ, nec loci diffusè examinare, quod si non contendendi animo expendantur, facile suadebunt Abbatis sententiam optimo iure fulciri.

9 Nec audiendũ Philippũ Deciũ, qui contrariã de iure veriorẽ affirmat. *d. c. at si clerici nu. 257.* Quoniã idemmet fatetur Abbatis sententiã habere magnã æquitatẽ, vt delicta debita pœna mulctentur, & iuxta grauitatẽ puniãtur. Nã quæ sententia magnam habet æquitatem, eadem potior in iure est, cum ius sit ars boni. & æqui *l. 1. de iustit. & iure*, & id præualere debet, nam & si scriptum legis eam sententiã

10 efficeret, tamen legis latoris mentem aliud velle credendũ est. *l. 13. de excusatio. tutorum*, & licet edicti verba nõ patiantur, sententia tamen seruanda est. *l. quamuis de inius vocando.*

Et

Et verba quantumcumq; generalia,& ampla iuris recipiũt interpretationem. *l. Diuus Traianus de testamento militis, vbi Bartolus id notauit,& Alexander.consil.33.numer.1.volum.1.* Sed etiam id secundùm rationem naturalem, & iuris constitutionem æquum non est, vt pari supplicio furtum, & parricidium puniatur,cum pro mensura peccati, sit plagarum modus imponendus.*c.non offeramus.24.q.1.* quod credi non potest,fuisse ea decretali constitutum.

11 Didacus itẽ Couarruuias, qui libenter primæ opinioni accedit,nixus verbis eiusdẽ decretalis,quasi dicãt, in omni crimine quantumcumquè graui,& enormi (ea tamen verba ab eo fideliter non referuntur) & nihilominus admittit, & inficiari se non posse ait, quin in aliquo homicidio, vel alio crimine ita reipublicæ pernicioso, quod pro loci, temporis,& personarum qualitatibus prudentis iudicis arbitrio postulet,iustissimè traditio fiat, vt á sæculari potestate clericus puniatur. Atqui id ipsum est, quod secunda sententia asserit, quia non temerè,id fieri concedit. Quod si hoc negari non potuit, nec etiam quod sicut is casus excipitur,etiam omnes illi similes, in quibus criminis grauitas, & exempli enormitas exigunt, vt crimen non maneat impunitum,vt illa enormia flagitia per mundi iudices puniantur,vt ex Haymone tradit Gratianus,*in d.cap.sunt quadam.25.quæstio.5.* Cui sententiæ minimè obstat decisio. cap.cum non ab homine de iudicijs qua contrariam tenentes nituntur.

12 Vera namquè illius decretalis explicatio est, à Romano Põtifice fuisse quæsitũ, quod initio illius tx.his verbis dicitur. Vtrũ liceat Regi, vel alicui sæculari iudicare clericos cuiuscumq; ordinis,siue in furto,siue in homicidio,vel periurio, seu quibuscũq; criminibus fuerint deprehẽsi.Respõdet.Romanus Põtifex nõ debere, sed esse prius deponẽdũ ab Ecclesiastico iudice,deinde si adhuc fuerit incorrigibilis, esse excõmunicandũ,cõtumacia crescẽte fore anathematis

mucrone feriendũ,quod ſi contempſerit tunc per iudicem ſæcularẽ fore coercendũ.Itaquè in ea decretali ſine actuali degradatione permittitur iudici ſæculari, vt clericũ puniat incorrigibilẽ depoſitũ,excõmunicatum,& anathematizatum.Eſt igitur quæſtioni propoſitæ reſponſio accomodata,nulla facta de degradatione mentione,ſed huiuſmodi in corrigibilem ſine illa poſſe à ſæculari iudice in eo caſu puniri.Hanc expoſitionem tradunt ibi Ioãnes Andreas.*n.*1. Abbas.*n.*27.Imola.*nu.*6.Felinus.*n.*9. Decius.*nu.*70.Couarr. in practicis, *cap.*32.*num.*2.*verſ.ſecundo eſt*, Bernardus Diaz. *c.*141.*data incorrigibilitate.nu.*4.qui & Couar.dicunt cõmunem,& planè negari non poteſt. *Iulius Clarus.*§.*fi. q.*36.*&* 37.*Farinacius.*1.*to.q.*8.*nu.*50.*Decianus lib.*4.*c.*9. *nu.*130.*tract. criminal.tom.*1. Præſcribitur itaquè forma, qua ſeruata ſine degradatione poſſit iudex ſæcularis clericũ punire.Nihilq; agitur de eo, quando poſſit illum Epiſcopus degradatum ſæculari tradere puniendum.

13 Ex hac vera illius declaratione colligitur,quod ſolũ permittitur ſæculari iudici de cauſa clerici ſine degradatione cognoſcere,& illũ punire,nõ verò prohibetur Eccleſiaſtico iudici,quod pro criminis grauitate poſſit formã aliã in puniendo clerico ſeruare, nimirũ nõ expectata incorrigibilitate,ſi criminis grauitas poſtulauerit,actualiter degradare, & tradere curiæ ſæculari, qui enim ordo iudici ſæculari præſcribitur,nõ extẽditur ad Eccleſiaſticũ, nec iudicis Eccleſiaſtici ligat manus, quo minus, ſi aliud expedire viſum fuerit,nõ faciat.Itaq; is caſus à canone omiſſus iuris diſpoſitione eſt regulãdus. Atq; ita vſus, & conſuetudo optima legũ interpres,hãc explicationẽ approbauit,vt ex ſupra citatis authoribus patet, qui referũt pluries ita fuiſſe vſu receptum. Atq; in alijs caſibus non expectatur incorrigibilitas,neq; illa forma obſeruatur, vt poſſit clericus ſine degradatione puniri, *vt c.cum non ab homine c.perpendimus de ſentẽtia excõmunicat.Couar.d.c.*32.*num.*2.*in practicis.*

Sed

4 Sed etiam illud ausim affirmare illam procedendi formã traditam in d. c. cum non ab homine de iudicijs nũquam fuisse seruatam in foro Ecclesiastico, quod si aliquãdo fuerit admissa, id fuisse rarissimum, cum verè valde difficile sit illum ordinem seruare, indicio esse potest, quod Innocẽtius quartus, & alij eum sequuti, tradunt in eo capite, post depositionem esse clericum minori ex cõmunicatione feriendum, postea maiori ligãdum, sub anathematis nomine cõprehensam, quam explicationem exclusit Abbas Panormitanus, & de ea egit Decius, & Couarru. *in c. Alma mater 1. par. §. 8. num. 7. vers. Subinde*, qui receptam asserit esse opinionem, de excommunicatione maiori esse intelligendum decretalem, & secundam de Anathemate, quod excommunicationem sollemnem, dirarum imprecationem, & maledictionũ execrationẽ publicã cõtinet. Insuper vt excõmucatione ligari posset clericus monitio trina esset præmittẽda, vel vna peremptoria pro tribus, hæc autẽ fieri debebat, postquã depositus apparet incorrigibilis, nam sine ea pro præteritis culpis excõmunicatio ferri nõ potest. Hæc omnia, & alia suadẽt, difficilẽ reddi illius decretalis formã, vt credamus, nõ fuisse vsu receptã, quo ad præscribẽdã formã iudici Ecclesiastico, vt eã eo modo seruaret, vt posset clericũ tradere curiæ sæculari. Ideoq; Prosper Farin. *d. to. 1. q. 8. n. [illegible]. ex Bossio in praxi. ti. de foro cõpeten. n. 133. in fi. & ex Sigismũdo Scaccia de iudicijs. lib. 1. c. 11. n. 53.* tradit raro fuisse formã d. c. vsu receptam Nos addimus in proprio, & germano sensu receptissimã, vt nũquã iudex sæcularis possit sine illa forma, vel traditione á iudice Ecclesiastico facta, vel in alijs casibus á iure expressis, clericorũ crimina punire, sed pro-
15 prijs iudicibus puniẽda remittere. Neq; inficiamur etiã in ea decretali colligi, Ecclesiasticos iudices nõ debere esse faciles in tradendis clericis, vt á potestate sæculari puniãtur, nisi adsit magna cõtumacia, & nulla speretur emẽdatio, ita vt Ecclesia nil aliud amplius habeat, quid faciat. Et quidẽ

in enormibus,quæ proposuimus,cũ Ecclesia à sentẽtia sanguinis,& capitali sẽper abstinuerit. Cũ enim Ecclesiastica ministeria ad altiores fũctiones sit ordinata,nimirũ ad animarum salutem, in tam excelso, & sublimi occupatos munere non expedit,his inferioribus se implicare. *ca. his à quibus.23.q.8.optimè S.Thomas.2.2.quæst.64.ar.4.vbi P.Valentia disp.5.quæst.8.pri.3.& Salon,& Soto libr.5. de ius,& iure q.1. art.4.* Ideo non habet pœnas,quibus affici possint flagitia huiusmodi nefaria cõmittentes,& ideo vt dignè puniantur tradere eos oportet sæculari potestati, in odium clericalis excessus,& terrorem, atquè correctionem similium, *vt cap. cum non ab homine de sententia excõm'. & ex d.c. sunt quædam 23.quæst.5.* Hæc dixisse satis sit,cũ longius euaserit sermo, quam instituti nostri ratio permittit. Inde efficitur,quod cũ religiosus huiuscemodi commiserit crimina, erit actualiter degradandus,& curiæ sæculari, vt puniatur tradendus, vt fuit obseruatum in illis monachis, qui suum interfecere Prouincialem,de quibus Bernardus Diaz, *cap.97.de Parricidio,& nos supra lib.1.c.3.nume.23.* In alijs homicidijs rectè in constitu.Prædicatorum cauetur quod perpetuò carceri deputentur pœnitentijs,& disciplinis puniendi.*decis.1. ca. 18.§.9.*

26 De percussione,seu vulnere pauca dicenda, cum in iure canonico non multa de his tradantur c.1.de clerico percussore traditur. Si quis in aliquo gradu sacro percussor extiterit corripiatur á crimine,& si non emendauerit, deponatur.Igitur pro grauitate percussionis erit infligenda pœna, quæ arbitrio iudicãtis erit constituenda iuxta ea, quæ tradidimus supra.*c.14.* In c.2.1.*quæst.7.* in fine cauetur,Similiter percussor Episcopus,aut presbyter,aut diaconus per se vel per aliquem alium, quasi per hoc timeri volens, deponatur. Quod quidem intelligendum est,de percussore,qui correctus emendare non vult, quod semel perperam incepit,sed quacumq; de causa manus inijcit per iniuriam hũc moni-

monitum non desistentem constat ex d. c. 1. deponendum. Quod si alium clericum, aut religiosum percusserit, ipso facto esse excommunicatum, non est quod hic diffusius dicamus, cum id notissimi sit iuris, de cuius absolutione quo ad religiosos tradit latè Ioan. Baptista Confectius, *in summario titu.* 14. & licet excommunicatio sit Sedi Apostolicæ reseruata, ne religiosi vagandi ansam habeant, possunt á suis superioribus absolui, vt idem *eodem tit. c. 9.* tradit. Vulnus in facie reputatur atrox delictum, *Menochius de Arbitrar. casu. 263. num. 27. Farinacius, in praxi. 1. to. q. 18. num. 97.* Sicut etiam iniuria atrox reputatur, alapam iudici dare *Felinus in c. ex literis nu. 25. vbi Decius de constitutio. & alij apud Farinacium. 1. to. q. 17. nu. 36.*

16 Illi rursus, qui venenum propinant, & si homicidium sequutum non fuerit, grauissimum crimen committunt, non minori pœna, quam homicidæ puniendum. *l. 1. in fin. ad l. Pompei. de parricidijs, tradit bene Ber. Diaz c. 96. Couarr. in clemen. si furiosus. 2. part. initio. num. 11. Decianus lib. 9. c. 23. nu. 1. Anton. Gomez tom. 3. c 3. num. 7. in fi. Salzedo ad Bernar. Diaz.* In constitutionibus prædicatorum, Propinans venenum, etiam effectu non secuto, vt homicida perpetuò carcere punitur. *d. 1. c. 18. n. 9.* At si homicidium sequatur, inter atrocissima crimina est anumerandum, vt omnes supra citati optimè probant, cum fiat per proditionem, & plus sit occidere veneno, quam gladio. *l. 1. C. de maleficis.*

SVMMARIVM. CAP. XXVI.

1 *POENA grauissima est eijcere Religiosum ab ordine, & non imponenda nisi incorrigibili.*

2 *Incorrigibiles ab omni religione eijciuntur, idquè Sanctorum Patrum regulis probatur.*

3 *Incorrigibiles eijciuntur ab ordine ex iuris dispositione.*

4 *Incorrigibiles ab ordine prædicatorum eijciuntur.*

5 *Incorrigibiles á eijciuntur, & num. 6.*

7 *Incorrigibilis Religiosus quis sit.*
8 *Incorrigibilitas vt comprobetur, quæ requirantur in regula S. Benedicti.*
9 *Superior quæ facere debet vt religiosũ corrigat, ex S. Bernardo.*
10 *Incorrigibilis, vt quis sit, tria S. Bonauentura postulat.*
11 *Incorrigibilis non dicitur, qui in leuibus culpis frequenter delinquit, sed in criminibus.*
12 *Incorrigibilis, vt quis dicatur, admonẽdus & castigãdus prius sæpè est, & crimina debent esse probata.*
13 *Incorrigibilis ille est, cui⁹ desperata est correctio, & emẽdatio.*
14 *Incorrigibilem, quem clericum dicant iuris professores.*
15 *Incorrigibiles sunt, qui multis adhibitis remedijs corrigere sese nolunt.*
16 *Incorrigibilis, vt quis sit, nõ est necesse quod eadẽ delicta sæpè faciat.*
17 *Incorrigibilis vt quis sit, non sufficit plura cõmisisse delicta, nisi etiam fuerit ad monitus.*
18 *Fugiens à carcere incorrigibilis præsumitur.*
19 *Incorrigibilis vt quis sit saltẽ requiritur quod præcesserit trin.*
20 *Admonitio, qua cautela sit facienda, vt quis incorrigibilis cõuincatur.*
21 *In atrocissimis delictis idẽ seruãdũ, quod de clericis est dictũ.*
22 *Incorrigibilis, & proijciendus, & simul alijs pœnis afficiendus, vt delicta postulauerint.*
23 *Dimissoriæ litere dandæ eiectis, qui in sæculo non sunt tuti in conscientia.*
24 *Dimissus à Religione tenetur omnia, quæ potest, facere, vt iterum recipiatur.*
25 *Eiecti ter recipi iterum possunt ex regula S. Benedicti.*
26 *Compelli non possunt superiores, vt eiectos recipiant.*
27 *Alimenta non sunt præstanda à Religione eiectis.*
28 *Eiecti habitu religioso spoliandi.*
29 *Eiecti à religione clericorũ regularium, in quo habitu incedere debeant.*

30 In-

30 *Incorrigibilis antequam eijciatur fugiens, non est requirendus, sed dimittendus.*

31 *Apostatæ, si à sæculari iudice capiãtur, non sunt censuris liberandi.*

DE INCORRIGIBILITATE, PROPTER quam religiosi professi expelli à religione debent. CAP. XXVI.

1 INTER grauissimas pœnas, quas regularis dare potest, ea quasi principẽ locũ obtinet, quod à religione expellatur. Etenim indicat apertè delictorũ atrocitatẽ, quæ ne alios contagio inficiat, cogere ipsius euitare consortium, atquè etiam ostendit, inflexibilem peruicaciam obstinatione duratã incurabilem esse, vt iam desperata sit sanitas, ad quam multis adhibitis remedijs non potuit redire. Vere res ita se habet, nullus enim hac pœna afficiendus est, in quo hæc concurrere non sit manifestum.

2 Quod ex Sanctorum Patrum regulis planè constat. Religiosos professos indomitos, inemẽdabiles habitu spoliatos regulari á monasterijs expellendos, nõ quod maneant à votis absoluti, sed ne deprauatis suis moribus bonos corrumpãt, & religionis quietem perturbent, eijciuntur, quẽadmodum & pecora incurabili morbo ægrotantia, ne vniuersum gregẽ cõtaminent, extra caulas á pastoribus ablegantur. Varijs locis docuit S.Basilius, *in lib.regul.fusius disp. c.28.& in regul.breuio.interrog.57.&* 102.*& alibi sæpè*, & S. Augustinus, *regula.3.c.*23. Ioãnes Cassianus, *lib.4.de institu: c.16.in fi.* S.Prosper Aquitanicus, *lib.2.de vita contempla.c.7. habetur.cap.ecce.*24.*q.4.* S.Benedictus, *in reg.c.*28. S.Bernardus.*epist.*102. S. Thomas *quodlibeto.12.ar.36. qui est vltimus*, ex alijs patribus, Smaragdus, ad regulam S.Benedicti. *d.ca.* 28.ex regula S. Francisci S.Bonauentura.*q.*14. circa regulã S.Francisci, & ex alijs regulis tradit P.Petrus Ribadeneira in libro de instituto Societatis.*c.*13.

Idquè

3 Idquè etiam iuris diffinitione fulcitur. *c. relatum ne clerici vel monachi. c. cum ad monasterium. c. ea quæ de statu monachorum c. in Ecclesijs de maiorita. & obedi. c. resecandæ. c. illud. 24. quæst. 3. in authentica de Monachis. tradit Archidiaconus in cap. Abbas numer. 6. 18. quæst. 2. Panormitanus in c. fi. de regularibus Sylnester. verbo. religio. sexto. num. 17. Nauarrus incomment. 2. de regularibus num. 33. & consil. 77. cum sequētibus de regularibus, & alij frequenter P. Azor. lib. 12. inst. moral. c. 16. vers. secundo quæritur.*

4 Ex quibus omnibus patet, hoc remedium in omnibus religionibus esse prorsus necessarium, vt in sua puritate, & integritate conseruetur. Et non solum in religionibus, sed etiam omnis benè constituta respublica necesse habet, vt malis hominibus purgetur, vt pacata sit. l. 3. l. congruit de officio præsidis. Huc pertinent vltima supplicia, relegationes, exilia, deportationes, & his similes pœnæ, quibus á republica iniqui pelluntur, vt ipsa purificata, ciues in pace vitam quietam transigant. In constitutionibus Prædicatorū ita cauetur. Grauissima culpa est in corrigibilitas illius, qui nec culpas timet admittere, & pœnas recusat ferre, vel ex earum sæpius repetita inflictione iudicium discretorum cognoscitur non proficere. Talis de consilio discretorum carcerali custodiæ mācipetur, & ibidem secundum éxigētiam culparum iuxta discretionem prælati ieiunijs, & abstinentijs puniatur, vel secundum regulam Patris nostri Augustini, si magis expediens iudicatur per Magistrum ordinis, vel capitulum prouinciale exutus habitu ordinis de ordine nostro expellatur. Quod tamen maturè fiat, ita vt appareant gesta cum toto processu in scriptis cum debitis sigillis, & subscriptionibus *hoc d. 1. cap. 19.*

5 Id ipsum in omnibus religionibus receptum, in quibus sunt sollemniter professi, vt incorregibiles expellantur. Hæc eijciendi professi causa communis est omnibus religionibus, ita vt in hoc nihil diuersum, aut peculiarè sit in aliqua

aliqua religione, quod etiam in alijs non obtineat, & ideo omnes eiecti, quacumquè religione manent votis ligati, & quæ in illis in iure, & à Sanctis Patribus est constitutum, & traditum locum habeat in omnibus.

7 Vt igitur cognoscatur, quis sit, inemendabilis, & cuius insanabilis morbus, vt curari non possit, colligi potest ex varijs Patrum testimonijs S. Basilius agens de inobediente ait. Ipseque priuatis admonitionibus Antistes operam dabit, vt morbum ab eo illum depellat. Permanente autem in obstinatione, nequè ipsum se ipsum emendante acrius coram cunctis fratribus redarguere, eiquè medicinā summa cum lenitate, & verborum exhortatione adhibere. Qui sæpius punitus, & correptus emendare non vult, hunc perinde, vt suimet corruptorem non sine multis lacrymis, lamentationibusquè, vt membrum tamen penitus vitiatum, inutilequè medicorum more á reliquo corpore præcindere conuenit *in lib. regul. fusius. c.* 28.

8 In regula Sancti Benedicti requiritur. 1. occulta monitio. 2. publica correctio. 3. minor excommunicatio. 4. ieiuniorum indictio. 5. flagellatio. 6. oratio totius communitatis pro huiusmodi emendatione. 7. qui his transactis non corrigitur, tanquam incurabilis contumax expellitur d. c. 28. & Archidiaconus in d. c. Abbates. 18. quæst. 2. numer. 7. Ioannes Andreas. num. item 7. Butrius. num. 13. in cap. fin. de regularibus, Smaragdus, & Turre cremata. d. cap. 28. S. Bernardus *epist.* 102.

9 Diaboli studium est circuire in domo Dei, & quærere quem deuoret, & quanto igitur ille acrius insistit, quomodo á grege separet ouiculā, quatenus eo licentius, rapiat, quo non fuerit, qui eripiat, tanto tibi enixius resistendum est, ne de manu tua possit eam eruere, itaquè agredere fratrem omni officio charitatis, videlicet beneficijs, salutaribus monitis, secretis increpationibus, publicis exhortationibus, duris etiam & vérborum, & verberū correptionibus,

nibus, quodquè efficacius esse solet, tuis ad Deum pro eo fratrumquè pijs orationibus. Quod si iam hæc omnia fecisti, nec profecisti ad Apostoli consilium confugiendum est dicentis. Auferte malum ex vobis, auferatur ergo malus, ne malos generet. In constitutionibus Prædicatorum rectè illud explicatur. Qui nec culpas timet admittere, & pœnas recusat ferre, & ex earum sæpius repetita inflictione cognoscitur non proficere. *d.decis.1.c.19.*

1. Cor. c. 5.

10 S.Bonauentura. Vbicumquè ergo illa quatuor conueniunt.1.scilicet grauiter peccare.2.& non esse spem correctionis, propter obstinationem, & inueteratam consuetudinem.3.& alios infici propter eius exemplum.4.vel scandalizari, si talia tolerantur, quid restat, nisi vt ouis morbida abijciatur, *de sex alis seraphin.c.7.*

11 Ex quibus colligitur illud in primis hic non agi de minutis peccatis, in multis enim offẽdimus omnes, & de quibus dicitur, septies in die cadere iustũ, sed de grauioribus, quæ crimina rectè dicuntur, & rectè declarantur, quæ in Religionis detrimentum, & perniciem vergerent.

12 Deinde quod de his non solum fuerit serio admonitus, & priuatim, & publicè, sed etiam castigatus, quæ omnia postulāt per iustas probationes de delictis fuisse conuictũ, vel confessum. Si enim hæc non intercedant, & si fuerit admonitus, & punitus, & ipse omninò deneget, nequè conuinci probationibus possit, potius arguet superiorem cum illo iniustè egisse, quam ipsum esse incorrigibilem, quem non constat commisisse, quæ emendare, & corrigere præcipiuntur. Vnde in Prædicatorum cõnstitutionibus rectè acta publica processus requiruntur. *d.c.19.*

13 Tertia quod in eum statum sit redactus, vt & incurabilis, & insanabilis morbus reputetur, sperari què non possit illum emendandum fore, cui, & illud consequens est, alios eius exemplo, & consuetudine inficiendos, & deprauandos fore.

14 Nihil ab hac ſententia iuris interpretes diſſentiunt, dum de clerico incorrigibili agunt, vt Magiſtratui ſæculari puniendus tradatur. Aſſerunt namquè, illum incorrigibilem cenſeri debere, qui ter, aut ſæpius caſtigatus, & ſeuerè monitus nullo modo corrigitur, nec delinquere deſiſtit, ita vt inde facile ſuperior, & reliqui colligant, nullam præbere emendationis ſpem, ſed incurabilem fore. Hæc communis eſt ferè omnium ſententia, diuerſis quidem explicata verbis, ſed ſenſu, & mente concors, *vt conſtat ex Butrio in c. cum non ab homine num.22. vbi Abbas num.28. Decio.nu.78. Hippolyto Riminaldo.nu.23. de iudicijs. Bernardo Diaz in praxi.c.131. Iulio Claro lib.5.§.fi.quæſt.36.verſ. ſed quæritur. Albertino.repetit.cap.quoniam num.56. de hæreticis libr. 6. Syluestro.verbo. Incorrigibilitas, Menochio conſilio.82.nu.97.& 127. lib.1. Maiolo lib.5. de irregulari cap.26. Sayrus libr.5. Theſauri.cap.21. à num.36. Deciano tractat. crim. tom.1.libr.4. c.9.num.150. Farinacio to. 1. quæſt. 24.*

15 Quibus enim tot fuere adhibita remedia, & minimè profuerunt, credere par eſt, nec alia profutura, ſed inemendabiles eſſe, & tanquam equos indomitos infrænes ad flagitia, & ſcelera committenda cæcos vehi, oportere què, ne maiora committant, acriora adhibere remedia. Et vt in cap.in canonibus.16.quæſt.1.ferro abſcindenda eſſe vulnera, quæ fomenta non ſentiunt. Prius igitur neceſſarium eſt omninò, fomenta monitionum, & correptionum applicaſſe, vt rectè iudicentur huiuſmodi eſſe incorrigibiles. Nō quia, Dei fauēte gratia, emēdare ſe nō poſſint, poſsūt enim ad meliorem frugem ſe conuertere, ſed quia indurata voluntas, & inueterata peccandi conſuetudo, ex qua in deteriora prolabuntur quotidie, emendationis ſpem adimunt.

16 Itaque is, qui ad priora delicta reuertitur, & in eis obſtinatus preſeuerat, vel alia ſimilia, vel diſſimilia committit, inemendabilis reputatur. Animaduertendum

namquè

namquè est, nō esse necessarium, quod idem specie delictū committat, vt incorrigibilis iudicetur, sat enim est, quod in alia diuersa prolabatur, vt si furtū fecerit, punitus postea in aliquod carnis crimen incidat, cuius cum pœnas dederit, inobedientiam manifestā ostendat, atquè ita varia perpetrare delicta non vereatur. Huiuscemodi cum in flagitijs pergere non desistat, incorrigibilis reputatur, vt ex omnibus superius citatis constat.

17 Quod quidem sicut verum est, ita etiam, & illud, nō sufficere plura perpetrasse delicta occulta, quæ à superiore minimè cognita, impunita transierunt, tunc enim primum pœnas dare incipit, & admonetur, & non propterea iudicandus incorrigibilis, sed expectandus, ita ex supra citatis præcipuè Menochio constat, & ex Farinacio. *in praxi. to. 1. quæst. 24. num. 9.* & ratio ipsa docet, quæ admonitiones postulat, vt quis in corrigilis habeatur.

18 Præterea is, qui in custodia iustè retentus ab ea fugit, incorrigibilis præsumitur, quasi qui emendatoriam subire non vult vindictam, sicut etiam, qui aliam pœnitentiam á superiore iniunctam facere recusaret, vt S. Augustinus tradit. *in regula. c. 23. & docent de fuga Abbas. in d. c. cum non ab homine num. 30. in fi. vbi Felinus num. 13. Albertinus supr. num. 58. Castro. de iusta hæreticorum punitione. c. 2. ad medium. Decianus. d. lib. 4. cap. 9. numer. 130. Maiolus. d. c. 26. numero. 4. Sayrus in thesauro. libro. 5. cap. 21. numero. 36. &* 37. Qui etiam illud adijciunt, posse in confessione iudiciali talia delinquētem verba proferre, quæ facile indicent, illum peruicacem, & inflexibilem. Sed id non facile admitti debet, nisi & alia ad sint argumenta.

19 Ducuntur autem iuris interpretes, vt hanc de incorrigibili sententiam explicent, ex capite cum non ab homine de iudicijs, de cuius interpretatione superiori capite egimus, ita vt in eo facilè cognosci posit, quam iusto ducātur fundamento. Quapropter cum in eo trina in iudicio facta mo-

nitio

nitio requiratur, quarum vnicuiquè pœna grauissima fuerit adiuncta, nimirum prima depositionis, secunda excommnnicationis, & tertia anathematis, constat, eam formam in religionibus seruandam, vt ea dispositio, & constitutio locum habeat, non quo ad pœnas, sed quo ad monitiones in iudicio fiant, sed cum sæpè fieri id non possit, sed nec expediat, commodius est Sanctorum Patrum formam, & normam seruari, eo quo tradidimus modo, vt constet, morbum in religioso insanabilem, & incurabilem, sed etiam vt ipse cognoscat rem seriò agi, nonnunquam iudicij forma erit amplectenda.

20 Quam ob rem, cum superior conspicit religiosi peruicaciam inflexibilem, nequè secretas admonitiones proficere, in aliquorũ Patrum præsentia seuerius admonebit, iniunget pœnitentias delicto cõuenientes, quod illum fateri cõpellet, vel testibus cõuincet, & ipso audiẽte memoriæ hæc, ne excidant, commendabit, vel in breui charta scribet, ipsosquè Patres cõmonefaciat, vt rei transactæ meminerint, vt si quando opus sit, fideliter deponere posint, & contumacia, & obstinatioue crescente, ter id erit faciendum, vt sæpius fuisse correctum dubitari non posit. Quorum omnium Sancti Patres mentionem fecere.

21 In delictis vero atrocissimis nil diversũ arbitramur statuendum in religioso, quàm quod in capite superiori de clerico sæculari diximus. Nequè enim vlla diuersitatis ratio asignari potest, quo minus idem obtineat in Religiosis, quod in clericis.

22 In alijs vero non ita grauibus hæc forma seruãda, cumquè ad abcisionis pœnam deuentum fuerit, si crimina postulauerint, suspendendus vel deponendus erit, & aliæ erũt iniungendæ pœnitentiæ pro peccatorum mensura. Præclarè namquè S. Bernardus. Auferatur autem dico, nõ quomodo ipse vult, vt videlicet tanquam ex tua licentia, cum male secura conscientia extra congregationem cõtra professionem

fessionem deuitans subiectionem, sui iuris esse, sua permittatur viuere lege. Sed abscindatur, vt ouis morbida à grege, vt putridum membrum á corpore, qui iam exinde pro certo nouerit, á te haberi tanquam ethnicum, & publicanum. Et ne timeas esse contra charitatem. *d.epist.102. idem S.Bonauentura locis supracitatis.*

23 Dandæ igitur & literæ dimissoriæ, quæ eiectionis sentẽtiam contineant, qua etiam id locorum ordinarijs denuntietur, & ipsi monendi nullo modo á votis solutos esse, qua cum sollemniter emissa fuerint, non possunt dissolui, neq; in illis dispensari, vt rectè in constitutionibus Prædicatorũ notatur. *dist.1.cap.19. in textu & glossa.* Ac proinde ipsos, ni resipiscant, in damnationem ruere, qui in sæculo tuta conscientia manere non possint, quod si suæ cõsulere saluti volunt, in aliam religiosorum familiam se conferant, in qua, quod superest vitæ, transigant, vt optimè S. Bonauentura, qui addit. Et ideò si demeretur, in ordine, quem nouit, non retineri, cum ex peccato suo non sit conditio eius melior facta, vt iam possit esse liber, sed potius deterior, oportet eum alium ordinem intrare, & illum seruare, si vult saluari. Et ad hoc cogit eum statutum vniuersalis Ecclesiæ, non ordo iste, & eius gratia permittitur ei ad inferiorem ordinem transire, cum superiorem non inuenit, ne aditus ei salutis præcludatur. *S.Bonauentura vbi supr.quæst.14.*

Quod si non inuenerit, saltim conetur vitam emendare,
24 vt dignus haberi possint, qui propter suam correctionem, & instantem postulationem iterum recipiatur, paratusquè sit, prælato suo obedire, & quoties redeundi facultas detur, statim reuertatur. Hæc illum agere oportet, vt tuta conscientia, extra propriam quam professus est, religionẽ degere posit, vt rectè Soto *lib.7.de iustitia, & iure.quæst.2. art.1.ad finem.* In quo Nauarrus audiendus non est, *consil.77. & 78. de regularibus.* In quibus rectè adnotatur in noua editione Romana anni. 1595. illa ex quodã tenero affectu animi,

animi,quo erga infirmiores ducebatur,processiore,cũ expulsi teneantur,ad religionem reuerti.& per eos non stare, quo minus recipiantur.Et P.Ludouicus Molina rectè contra eundem Nauarrum ostendit, huiusmodi eiectũ non aliter esse Episcopo subditum,quam alij clerici.*tom.1.de iustitia,& iure.disp.140.vers.Nauarrus.*

25 S.Benedictus huiusmodi á sua religione expulsos ter recipi debere statuit, vt in ea vltimum locum obtineant, si cum omni animi submissione peccatorum emendationem spondeant, *in regula.capit.29. & notarunt Ioannes Andreas.Butrius,& Abbas in cap. final. de regula.* Et licet Gregorius nonus in eo capite finali de regularibus præcipiat eiectos á religione esse recipiendos, expresse tamen ait. Salua ordinis disciplina, & quod si hoc regularis ordo non patitur apud eadem monasteria ad agendam pœnitentiam in locis separatis á reliquis necessaria ministrentur, explicat Innocentius IIII. ad seruiendum.Aliter Butrius,& Ioãnes Andreas. In ergastulis, vel cameris fortibus, quod erit intelligendum potius in fugitiuis.

26 Ex quibus constat non posse religionem compelli ad eos recipiendos, nam vt egregiè S. Bonauentura, Sedes Apostolica, quæ ius suum vnicuique seruat, & vult ordinem in sua puritate persistere, non cogit ordinem tenere illos,quorum conuersatio nociua esset in ordine,quia tunc puniret innocentes, & reos foueret, & occasionem daret ordinis corruptioni per tales pestiferos,si eos recipi oporteret. *d. quæstio.* 14. & rectè Syluester vtilitatem communem antefferri priuatæ, *verbo. Apostasia. numero. 9. versicul. sexto.*

27 Ex ea autem Gregorij constitutione satis apertè colligitur, non deberi huiusmodi eiectis alimenta á religione præstari, nisi in loco eis assignato ad pœnitentiam agendã degant, tunc enim præcipitur, eis necessaria ministrari, *vt in eo cap.fin.notat Butrius.num.4. S.Antoninus.3.parte.titu.16.*

 cap.5.

cap.5.num.1.quem refert Nauarrus in 2.commentario, de regularibus.num.36.Syluester.verbo. Apostasia.num.9.vers.5. Soto.d. lib.7.quæst.2. art.1.supponit, eis alimenta non præberi.P. Azor. lib.12.inst.moral.c.16.§.secundo quæritur.vers.obijcies. Itaquè extra loca religiosa degentibus nõ debẽtur alimenta, quæ tantum modo religio præbet his, qui sub regulari disciplina sũt cõstituti,eiecti vero propter sua delicta alieni existimantur,& quibus religionis habitus adimitur, & à monasterij habitatione iustè excluduntur,quæ alimentorũ nomine veniunt,ita etiam cibaria de negari eadem ratio suadet. Alimentorum namquè nomine,habitatio,vestitus,& cibaria comprehenduntur. *l.legatis de aliment.& cibar.legat.* Si igitur iustè habitatio,& vestitus denegatur, & cibaria item iustè denegabuntur., Tum etiã, si certo loco alimenta præstari conuenit, si ab eo ex propria culpa, ille cui debentur, expellatur,alimentorum cessat obligatio.Optimè potest in hoc expendi l.Meuia.de annuis legatis, & quæ tradunt interpretes, *in l.1.C.de legatis, & in.l.diuortio.soluto matrimonio.& præcipuè à Rolando à Valle consil.22.numero.decimo. volum.1.*

28 His itaquè eiectis habitus religiosus detrahitur, & præcipitur ne in illo incedãt, ne alios sub ouina pelle decipiãt, ne ve aliquam notam viris religiosis inurant, idquè in sententia præcipiendum erit, & si qui super habitus delatione eis fauere voluerint, sunt per censuras Ecclesiasticas compescendi,vt Alexander VI.ordini minorũ concesit, *bulla 2. apud Confactium*, sed & Nauarrus illos teneri obedire scriptum reliquit. *d.comment.2.de regularibus num.26.*

29 Porrò in clericis regularibus cum in clericali habitu incedant,& ipsi eiecti sint etiam clerici, non possunt prohiberi eodem habitu vti, interdici tamen eis potest illa peculiaris vestitus forma,qua huiusmodi religiosi à reliquis clericis distinguntur sæcularibus, & ipsis iniungi, vt incedant tanquam clerici sæculares.

Vbi

30 Vbi autem aliquis incorrigibilis aufugerit, factus suæ pœnæ executor, reducere eum nō oportebit, eum, vt ait S. Augustinus, si ipse non abcesserit, de vestra societate proijciatur. *d. c. 23. in regula.* Et S. Benedictus, infidelis, si discedit, discedat. *c. 28.* S. Bonauentura. Quod si Deo permittēte talis seipsum eijceret, gratiæ sunt Deo referendæ, non quia ille peccauit, sed quod oues suas à pestifera contagione liberauit. Vtinam & abscindantur, qui vos conturbāt, scilicet, puritatē vestrā, & pacem. & firmam. Si autē allegatur, quod misero est miseratio adhibēda, vt iterum recipiātur in ordinē, dici potest. Crudelis est miseratio, vnde plures, & meliores offenduntur. Sicut qui fures liberaret, vnde pauperes spoliarentur. Maximè cum tales longo vsu tepefacti rarissimè verè, & perseuerantur emendantur, & facilis remissio alijs audaciam præbet. *d. quæst. 14.*

Optimè in hoc expendi poterit, quod Alexander III. sanciuit. Clerici, qui relicto ordine clericali, & habitu suo in Apostasia tanquam laici conuersantur, si in criminibus comprehensi teneantur, per censuram Ecclesiasticam præcipimus non liberari. c. 1. de Apostatis.

SVMMARIVM CAP. XXVII.

§1 1 Q*Væ sit pœna leuis, grauis, & grauioris, & grauissimæ culpæ.*

§2 2 *Ingressu Ecclesiæ interdictus, non potest in Ecclesia sacra audire, vel facere.*

§3 3 *Suspensionis diffinitio.*

4 *In suspensione declarandum manifestè à cuius ordinis ministerio suspenditur reus.*

5 *Suspensio ob præteritas culpas sine monitione, ob futuras præcedente monitione fertur.*

6 *Suspensionem violans est irregularis.*

7 *Depositionis diffinitio.*

8 *Depositus celebrans etiam laica priuatur communione.*

9 *Depositio dicitur degradatio, & è cõuerso degradatio depositio.*

10 *Degradatio duplex verbalis, & actualis.*

11 *Degradatio verbalis non aufert fori priuilegium.*

12 *Depositionis formula.*

13 *Degradatio verbalis, & actualis aufert fori priuilegium. Degradationis formula.*

13 *Degradationem actualem solus Episcopus facit, Degradationis sentẽtiam etiam Vicarius generalis ferre potest, & S. Concilij Tridentini sess. 13. c. 4. declaratio.*

§. 5. 14 *Carceris inuentum ad reorum custodiam, potest in pœnã assignari, & carceris perpetui pœna grauissima vltimo supplicio æquiparatur.*

15 *Ad carcerem perpetuum damnati olim degradabantur actualiter.*

§. 6. 16 *Religiosos ad triremes damnari indignum aliqui existimant.*

17 *Crimina grauissima postulant, vt aliquando religiosi ad triremes damnentur, & religiosi vbi labi incipiunt deteriores in dies fiunt.*

§. 7. 18 *Exilij pœnam Ecclesiastici iudices imponere possunt, & necessaria est.*

§. 8. 19 *Contra bonum publicum est, quod crimina impunita maneant.*

20 *Dimittendi à Religione sunt ante puniendi, & status futuræ controuersiæ.*

21 *Pœna imponi non potest in tempus, quo superior non habet iurisdictionem, & num. 22.*

23 *Iudex in sibi quouis modo subditum iustè sententiam fert.*

24 *Forum quis sortitur ratione delicti, & in personam potest iudex exequi sententiam.*

25 *Excommunicatio, suspensio, aut depositio personam commitantur, sicut lepra leprosum, & num. 26.*

27 *Sentẽtia diffinitiua nõ finitur eo quod iudex officiũ dimiserit.*

28 *Sententia interlocutoria iudicis officio finito vim non habet.*

29 Sen-

29 *Sententia, quæ pœnam imponit non afficiens personam, nõ habet locum in alieno territorio.*

30 *Pœna respiciens personam, sed in tempus, quo iudex non habet iurisdictionem, minimè valet.*

31 *Nullus in pœnam compelli potest, vt ingrediatur religionem.*

§6 32 *Vtrum qui dimittitur, possit in exilium mitti.*

33 *Iudex non habens territorium relegare non potest, Religiosus superior non habet territorium, & num. 35.*

34 *Iudex non habens territorium potest certo modo relegare.*

36 *Relegare potest iudex nõ habens territorium de consuetudine.*

37 *Superior vbi religiosum in exilium mittit, Episcopi auxilium inuocet.*

38 *Abiuratione potest quis in exilium mitti, Abiuratio quid sit. numer. 39.*

40 *Vt quis in exilium mitti, aut deponi possit, processus componendus.*

§. 41 *A Religione eiecti professi non liberantur à votis.*

10 42 *Martini Nauarri argumenta, quibus probat, eiectum liberum esse ab obedientia.*

43 *Eiecti excõmunicari possunt à suis superioribus, ergò adhuc sunt sub obedientia.*

44 *Incorrigibiles à Religione eiecti remanent sub obedientia, & num. 45.*

46 *Translatio ad aliam religionem non dicitur perfecta, donec fiat professio in illa.*

47 *Maritus potest compellere vxorem ad cohabitandum, etiã post sententiam diuortij.*

48 *C. finalis de Regularibus vera explicatio contra Nauarrum.*

49 *C. fi. de Regularibus non fuit vsu receptum, vt teneantur superiores requirere eiectos.*

50 *Sententia non transit in rem iudicatam, vbi de animæ fauore agitur.*

51 *Sententia, per quam religiosus eijcitur, quomodo intelligenda.*

52 *Aliud est extingui obligationem, aliud suspendi.*
53 *Differentiæ inter eiectum, & ad beneficium parochiale translatum.*

DE VARIIS POENIS, NIMIRVM LEVIS, grauis, grauioris culpæ, & de ingressu Ecclesiæ interdicto, de suspensione, depositione, degradatione, exilio, carcere perpetuo, & ad triremes damnatione, & quæ ex his illis, qui à religione expelluntur, imponi possint. CAP. XXVII.

De pœna leuis, grauis, grauioris, & grauissimæ culpæ. §. I.

1 FRequẽter meminimus in hoc libro aliquibus delictis assignari pœnam grauis, aut grauioris culpæ iuxta Prædicatorũ constitutiones, & in iure etiã nonnũquã præcipitur, quod qui tale commiserit, eo modo puniatur, quo grauis culpa mulctari in religione solet, vt in clement. 1. de priuilegijs, cuius mentionem fecimus. c. 20. Ideò necessariũ arbitramur exponere, quæ istæ pœnæ sint. Leuis culpæ pœna superioris arbitrio imponẽda relinquitur in cõstitu. prædicatorum *d. 1. c. 16. in fi.* In eisdem constitutionibus grauis culpæ pœna est, his, qui veniã petunt nondum proclamati, tres correctiones in capitulo, & tres dies in pane, & aqua. Clamatis vero vna dies, & vna correctio super addãtur. Præter hæc autem psalmi, & veniæ, secundũ quod discretioni Rectoris visum fuerit, pro qualitate culparum iniungantur. *d. 1. c. 17.* §. 3. In eisdem. Culpæ grauioris pœna est, quod si proclamatus conuictus fuerit, sponte surgat, & veniã petens sceleris sui immanitatem lamentabiliter proferat, & denudatus vapulet quantum placuerit Prælato, & sit omnium nouissimus in conuentu, & ad tẽpus sequestretur à consortio ouium Christi. In refectorio super nudam terram cõmedet, & prouidebitur ei panis grossior, & potus

tus aquæ, nec reliquiæ prandij sui cum alijs misceantur. Ad canonicas horas, & gratias post cõmestionem ante ostium Ecclesiæ transeuntibus fratribus prostratus iacebit, dũ intrant, & exeunt. Si se humiliter gesserit, non renuat prælatus cum eo facere misericordiam, & si videbitur ei denuo vapulet ad pedes singulorum primo Prælati, deinde vtriusque lateris sessorum. Talis quandiu est in hac pœnitentia non communicet, nec veniat ad osculum pacis. Si prædicator est prædicationis officium non exerceat. Non notetur ad aliquod officium in Ecclesia, nec vlla ei committatur obedientia, nec vocem habeat (nisi in sui accusatione) ante plenariam satisfactionem, & si fuerit Sacerdos vel diaconus, his officijs non fungatur, nisi post modum religiosè conuersatus fuerit. In aliquibus etiam delictis carcerali custodiæ mancipatur. *decis*.1.*cap*.18. Grauissima culpa est incorrigibilitas, cuius pœnam nos assignauimus supra *cap*.26. Et quoniam frequenter de quibusdam pœnis mentionem fecimus, & crebra in causarum criminalium decisione occurrit de his disputandi occasio. Visum est necessarium breuiter illas explicare.

De ingressu Ecclesiæ singulariter interdicto. §. 2.

1 Omnium pœnarum, seu potius censurarum minor est, si cui specialiter ingressus Ecclesiæ interdicatur. Id autem interdictum prohibet, ne diuina officia in Ecclesia audire possit, sed nequè in ea ipse celebrare, quod si celebrauerit, efficitur irregularis, *cap. is cui de sententia excommun. libro.6. Maiolus lib.3. de irregul. cap.20. nu.7. Ber. Diaz in praxi. c.131. P. Suarez. tom.5. in 3. disput.34. sect.4. num.22. & alij infra citandi.* Quod si extra Ecclesiam interdictã celebrauerit, veluti in particulari oratorio, vel si ab vnius Ecclesiæ ingressu nominatim fuerit interdictus, in alia sacrum facere non prohibetur, & consequenter irregularis non

erit, glossa, & doctores in d.c. is cui, & supra citati, & Couarru. in c. alma mater. 2. part. §. 1. num. 3. de sententia excõmu. libr. 6. Sayrus in Thesauro. lib. 4. c. 4. num, 31.

De suspensione. §. 3.

3 Suspensio est censura Ecclesiastica, qua alicui clerico, vt clericus est, per aliquod tempus determinatum, vel perpetuò ob culpam à superiore prohibetur sui ordinis exercitiũ in totum, vel in partem, *cap. quærenti. de verborũ significatione, Syluester verbo. suspensio. Ber. Diaz in praxi. c. 132. Nauarrus in manual. c. 27. numer. 151. Couarru. clement. si furiosus. 1. part. §. 1. de homicidio. Sayrus libr. 4. cap. 1. numero. 23. Farinacius in praxi. 1. tom. quæst. 19. à num. 50. P. Suarez. d. tom. 5. disp. 25. sec.*
4 *1. num. 2.* Cum igitur posit quis in totum, vel in partem ab ordinis exercitio suspendi, oportebit iudicem apertè exponere, á quorum ordinum exercitio vult, vel decernit esse suspensum, ne cum id non manifestauerit super dubiæ sententiæ declaratione aliquæ exoriantur difficultates. Suspensus tamen á Sacerdotalis ordinis functione, inferiores exercere poterit, at vero si diaconi ordinis exercitio suspẽdatur, superiorem exercere nullo modo poterit, inferiores verè functiones exercere poterit, vt rectè explicant Syluester, & Bernardus Diaz, *vbi supra,* & P. Suarez. *d. 5. tom. dispu. 26. sect. 4. num. 6. & 9.*

5 Quando autem suspensionis pœna alicui propter delictum commissum in sententia irrogatur, vt potest, & solet frequenter ex iuris dispositione, vt sæpè cum de criminum pœnis ageremus diximus, tunc minimè necessarium est, quod ad eam ferendam aliqua præcesserit monitio, cum enim iam delictum fuerit commissum, & propter illud clericus á diuinis mysterijs arceatur per suspensionem, nullo modo habere potest locum canonica monitio. Secus vero est, quando aliquid prohibetur, vel faciendum præcipitur,

tunc

tunc si incontumacem, & inobedientem suspēsionis pœna feratur, necessaria est canonica monitio, quæ ante cōmissum suam obseruat proprietatem, *ita ex Innocentio. in cap. 1. de excessibus prælatorum. Syluester verb. suspensio. quæst. 4. dicit communem ex Abbate in cap. reprehensibilis de appellatio. Nauarrus in manuali. cap. 27. numer. 159. P. Suarez. d. tom. 5. disput. 28. sect. 5. numer. 1. & 2. Sayrus libr. 4. cap. 2. numer. 14.* Atquè quando ob inobedientiam, & contumaciam fertur eodem modo, quo excommunicatio ferri debet, scilicet, inscriptis, & trina canonica monitione præmissa, vt proximè citati docent.

6 Qui autem violat suspensionem exercendo aliquē actū peculiarem illi ordini, á quo est suspensus, deputatum, ita vt huiusmodi ordine initiato competit, & ab eo solet exerceri, fit irregularis, *cap. 1. §. finali. de sententia, & re iudica lib. 6. cap. 1. §. caueant. de sententia excommunic. eodem lib. B. Diaz. vbi supra. Nauarrus in d. cap. 27. num. 163. diffusè Sayrus libr. 4. cap. 16. & 17. P. Suarez. d. tom. 5. disput. 26. section. 4. numer. 19.* In quo autem suspensio á depositione differat. §. sequenti patebit.

De depositione, & degradatione. §. 4.

7 Depositio est perpetua ab altaris ministerio remotio. *Abbas in cap. at si clerici, vbi Decius, numer. 44. de iudicijs, & Diaz in praxi. cap. 137. Syluester verb. degradatio. numer. 1. Nauarrus in manual. cap. 27. numer. 151. P. Suarez. tom. 5. disput. 30. sect. 1. num. 10. & infra citandi.* Hæc autem depositionis pœna solum imponi potest in casibus á iure expressis, & in magnis sceleribus, veluti in his, in quibus in foro exteriori esset capitalis pœna infligenda, vt notat B. Diaz. vbi proximè.

Sacerdos autem depositus si celebrauerit, etiam laica priuatur communione vsquè ad finem vitæ, quo tempore, siue

erit, glossa, & doctores in d.c. is cui, & supra citati, & Couarru. in c. alma mater. 2. part. §. 1. num. 3. de sententia excõmu. libr. 6. Sayrus in Thesauro. lib. 4. c. 4. num, 31.

De suspensione. §. 3.

3 Suspensio est censura Ecclesiastica, qua alicui clerico, vt clericus est, per aliquod tempus determinatum, vel perpetuò ob culpam à superiore prohibetur sui ordinis exercitiũ in totum, vel in partem, *cap. querenti. de verborũ significatione, Syluester verbo. suspensio. Ber. Diaz in praxi. c. 132. Nauarrus in manual. c. 27. numer. 151. Couarru. clement. si furiosus. 1. part. §. 1. de homicidio. Sayrus libr. 4. cap. 1. numero. 23. Farinacius in praxi. 1. tom. quæst. 19. à num. 50. P. Suarez. d. tom. 5. disp. 25. sec.*
4 *1. num. 2.* Cum igitur posit quis in totum, vel in partem ab ordinis exercitio suspendi, oportebit iudicem apertè exponere, á quorum ordinum exercitio vult, vel decernit esse suspensum, ne cum id non manifestauerit super dubiæ sententiæ declaratione aliquæ exoriantur difficultates. Suspensus tamen á Sacerdotalis ordinis functione, inferiores exercere poterit, at vero si diaconi ordinis exercitio suspẽdatur, superiorem exercere nullo modo poterit, inferiores verè functiones exercere poterit, vt rectè explicant Syluester, & Bernardus Diaz, *vbi supra*, & P. Suarez. *d. 5. tom. dispu. 26. sect. 4. num. 6. & 9.*

5 Quando autem suspensionis pœna alicui propter delictum commissum in sententia irrogatur, vt potest, & solet frequenter ex iuris dispositione, vt sæpè cum de criminum pœnis ageremus diximus, tunc minimè necessarium est, quod ad eam ferendam aliqua præcesserit monitio, cum enim iam delictum fuerit commissum, & propter illud clericus á diuinis mysterijs arceatur per suspensionem, nullo modo habere potest locum canonica monitio. Secus vero est, quando aliquid prohibetur, vel faciendum præcipitur,

tunc

tunc si incontumacem, & inobedientem suspēsionis pœna feratur, necessaria est canonica monitio, quæ ante cōmissum suam obseruat proprietatem, *ita ex Innocentio. in cap. 1. de excessibus prælatorum. Syluester verb. suspensio. quæst. 4. dicit communem ex Abbate in cap. reprehensibilis de appellatio. Nauarrus in manuali. cap. 27. numer. 159. P. Suarez. d. tom. 5. disput. 28. sect. 5. numer. 1. & 2. Sayrus libr. 4. cap. 2. numer. 14.* Atquè quando ob inobedientiam, & contumaciam fertur eodem modo, quo excommunicatio ferri debet, scilicet, inscriptis, & trina canonica monitione præmissa, vt proximè citati docent.

6 Qui autem violat suspensionem exercendo aliquē actū peculiarem illi ordini, á quo est suspensus, deputatum, ita vt huiusmodi ordine initiato competit, & ab eo solet exerceri, fit irregularis, *cap. 1. §. finali. de sententia, & re iudica lib. 6. cap. 1. §. caueant. de sententia excommunic. eodem lib. B. Diaz. vbi supra. Nauarrus in d. cap. 27. num. 163. diffusè Sayrus libr. 4. cap. 16. & 17. P. Suarez. d. tom. 5. disput. 26. section. 4. numer. 19.* In quo autem suspensio á depositione differat. §. sequenti patebit.

De depositione, & degradatione. §. 4.

7 Depositio est perpetua ab altaris ministerio remotio. *Abbas in cap. at si clerici, vbi Decius, numer. 44. de iudicijs, & Diaz in praxi. cap. 137. Syluester verb. degradatio. numer. 1. Nauarrus in manual. cap. 27. numer. 151. P. Suarez. tom. 5. disput. 30. sect. 1. num. 10. & infra citandi.* Hæc autem depositionis pœna solum imponi potest in casibus á iure expressis, & in magnis sceleribus, veluti in his, in quibus in foro exteriori esset capitalis pœna infligenda, vt notat B. Diaz. vbi proximè.

Sacerdos autem depositus si celebrauerit, etiam laica priuatur communione vsquè ad finem vitæ, quo tempore, siue

siue articulo sacrum ei viaticum conceditur, licet possit dispēsari cum eo, vt inter laicos ad diuinam Christi mensam cōmunionem recepturus accedat, vt S. Gregorius statuit, *c. accedens 50. dist Ber. Diaz. vbi supra.*

9 Depositio etiam degradatio dici solet, sicuti etiam degradatio depositio, ita vt inuicem hæc nomina pro eodem accipiantur, vt patet ex cap. dictum. 81. distinctione, & ex cap. 2. de clerico excommunicato minist. Nec immeritò quoniam nil aliud est degradatio verbalis, quam ipsa depositio, vt modo apparebit, & tradunt plures infra referendi, & alios adducit Prosper Farinacius, *in praxi. 1. tom. quæst. 19. num. 49.*

10 Degradatiò igitur alia quidem est verbalis, alia verò actualis, siue realis. Verbalis rursus duplicem habet acceptionem, vna quando est terminus pœnæ, & non dirigitur, neque imponitur, vt ad actualem degradationem sit deueniendum, alia vero est præambula, vt ita dixerim, & quam præmittere necesse est, vt actualis degradatio fiat. Illa prima, quæ non vlterius progreditur, sed in ea terminus pœnæ imponitur, nihil aliud est, quã ipsa depositio, id est perpetua ab ordine suscepto depositio, hæc autē verbalis degradatio propriè depositionem vocari tradidit Archidiaconus, *in c. 2. de pœnis lib. 6.*

11 Hæc autem depositio, siue verbalis degradatio etiam si à clero deijciat, & expellat clericum, non tamen aufert fori priuilegium, & remanet in habitu, & obligatione clericali iudici Ecclesiastico subiectus, & canon si quis suadēte diabolo, comprehendit eum percutientes, *cap. dictum. 81. dist. colligitur ex Abbate in cap. non potest. nu. 10. de sententia, & re iudic. Dominico. in cap. 2. num. 1. de pœnis lib. 6. Felino. in cap. ex parte. num. 1. de accusat. Decio. in c. at si clerici. num. 221. & in c. cum non ab homine. num. 22. de iudicijs. Albertino. diffusè in rep. c. quoniam. quæst. 14. de hæreticis. in 6. Menochio de Arbitrarijs casu. 415. numer. 6. Farinacio in praxi. tom. 1. quæst. 80. num. 50.*

iuq

qui adducit Decianũ.tom.1.libr.4.cap.9.numero.19. P.Suarez.d. tom.5.disput.30.sectio.2.numer.7.Sayrus lib.5.c.20. numer.12. egere de illa, & Card.Toletus in instru. Sacer. lib.1. c.50. Maiolus lib.3.cap.22.

12 Solet autem depositio his verbis, vel similibus in sentẽtia proferri. Quapropter præfatum.N.ab omnibus ordinibus, & gradibus Ecclesiasticis deponimus, ipsumquè perpetuò ab omni altaris ministerio remouentes, & priuantes. *arg. c. veritatis in fi.de dolo, & contumacia. Menochius, & alij vbi supra.*

13 At vero per degradationem verbalem, & actualem clericus omninò ab Ecclesiastico gradu deijcitur, & habitu spoliatur, nequè fori, nequè canonis priuilegio gaudet, sed velut laicus è medio populo potestati sæculari subijcitur, á qua punitur, vt tradunt fere omnes proximè citati, & satis indicãt ipsa degradationis verba, cuius formula esse solet. Quapropter ipsum.N.deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus omni ordine, & priuilegio clericali, & decernimus ad actualẽ, & realẽ degradationẽ procedendum esse, qua peracta de foro nostro Ecclesiastico proijcimus, & curiæ sæculari relinquimus recipiendũ, & puniendũ. Ipsũ tamen iudicem sæcularẽ rogamus efficaciter, & si opus est ad nostri iuris conseruationẽ, & indẽnitatẽ protestamur, quod erga præfatum.N.begninè se gerat, vt citra sanguinis effusionẽ, & mortis periculũ pœnas suæ sententiæ moderetur, colligitur ex c.nouimus de verbo.sign. cap. degradatio. de pœnis lib.6. *director. inquisitorum.3. part. titulo de nono modo terminandi processum fidei. vbi comment. 45. Bernardus Diaz. c. 142. Clarus.§.fi.quæst.74. Menochius.d.casu.415. num.24. Card. Toletus.d.c.50. & alij ex supra citatis.*

14 Post hãc degradationis verbalis sentẽtiã, sequitur actualis, quam solus Episcopus facit eo ordine, & forma, de qua in Pontificali, desumpta ex c. degradatio. de pœnis lib.6. olim quidem in degradatione certus Episcoporũ numerus adhibe-

De carceris perpetui pœna. §. 5.

14 Quamuis ad reorum custodiam, non ad pœnam, fuerit carcer deputatus, iure tamen Pōtificio receptum est, posse in perpetuum, vel ad tempus reum carceri mancipari ad pœnitentiam agendam. *c.quamuis de pœnis lib.6. Bern.Diaz in praxi.cap.*139. Hæc autem pœna si perpetua sit, grauissima reputatur, & capitali æqualis habetur, & propterea indicenda non est, nisi pro enormi, & graui delicto. vt Bern. Diaz. vbi proximè tradit, *& ibi Salzedo. & Menochius de arbitra.lib.*1.*quæst.*89.*Rodriguez.tomo.*2.*quæst.*22.*art.*4. Huiusmodi autem crimen habetur, si vltimo supplicio esset in sæculari foro puniendum, tunc clericus carceri perpetuò mācipetur, cum æquiparentur.

15 Olim quidem, qui perpetuò in carcerem detrudebātur, non solum verbaliter ab altaris ministerio remouebantur, sed etiam actualiter degradabantur. *cap.excommunicamus.*2. *vbi Abbas, & Felinus de hæreticis. c.*1. *vbi Dominicus de hæreticis lib.*6. *Alberti.in repet. c.quoniam numero.*55. *eodem titulo. libro.*6. *Campegius ad Zanchinum. cap.versicul. obserua denique.* Hodie tamen id antiquatum est, vt præfati obseruant doctores.

De Regularis ad triremes damnatione. §. 6.

16 Nōnulli contra hāc pœnam inuehuntur, quod indignissimū reputent, virū religiosum inter nefarios ad triremes dānari, Nauarrus. *com.*3.*de regularib.n.*5. B.Diaz. *c.*146. agēs in clericis. obtinuit tamē hanc pœnā licitè huiusmodi imponi. In Prædicatorū cōstitutionibus statutū est, quod superiores posint adhibere pœnas extraordinarias (etiā triremiū) in delictis grauioribus: *d.*1.*c.*18. §.4.*glo. m.* vsuq; id est receptū, & ad maiorem cautionem á Pio V. superioribus

S.Hiero-

S. Hieronymi certo modo fuit concessum, vt tradit Emanuel Rodriguez *tom.2.quæst.24.art.1.* cuius indulti, & concessionis omnes religiosi ex generali priuilegiorum cõmunicatione fiunt participes. Indignissimum quidem est, tam acri remedio religiosos coerceri, sed indignius certè est, quod delicta exigant, & superiores cogant acerbiora supplicia adhibere, ne remaneant impunita. Nequè satis est, vt vir pius, & doctus Martinus Nauarrus existimauit, huiusmodi á cõgregationibus eijcere, & expellere: id enim esset liberius peccandi occasionem præbere, & per impunitatis audaciam, qui nequam fuerant, nequiores fiant, vt ait Innocentius III. *in c. vt famæ de sent. excommu.*

17 Vbi enim in religione labi quis ceperit, præceps in peccata ruit. Qui enim (inquit S. Basilius, de his agens) semel defectioni animus assueuit, is vitiorum omni genere cumulatur, intemperantia, auaritia, edacitate, falsitate, omniquè morum peruersitate, & postremo extremis malis infixus in profundum nequitiæ abijt præceps. in constitut. monast. cap. 22. Ita vt etiam ipsos sæculares deperditos, & flagitijs coopertos iniquitate, & malitia superent, & vincant. Quoniam (vt præclarè S. Augustinus) sicut difficile, (ait) sum expertus meliores, quam qui in monasterio profecerunt, ita nõ sum deteriores expertus, quam qui in monasterio defecerunt. *c. quantumlibet. 47. dist.* Vnde nil mirũ, quod laicis nequiores, laicorum pœna plectantur, & experimento compertum est, huiusmodi incorrigibiles tali indigere correptione, quamuis viri pij non approbent. *Iulius Clarus libr. 5. §. final. quæst. 70. vers. frequens est etiam.* De iurisdictione vero superioris Regularis à Romano Pontifice illis attributa, dubitandum non est, vt ostendi. 1. *libr. c. 3.*

De exilij pœnas. §. 7.

18 Exilij pœnam posse ab Ecclesiastico iudice imponi, magis

gis receptum est, constatquè ex cap. i. de calumniatori, *vbi glossa. c. cum beatus. 45. dist. & ibi glossa. doctores cõiter in c. cum non ab homine de iudicijs, vbi Decius num. 6. quilicet videatur contrarium initio tenere, tandem à recepta sententia non discedit. Bernardus Diaz in praxi latè. c. 126. de exilio.* Qua etiã poena religiosus affici poterit, quod quidem locum habet in religionibus monachorum, in quibus monachi domicilium acquirunt in monasterijs, in quibus professionẽ emiserunt, & inde auelli non possunt, nec mutari, hi igitur in poenam ad aliud monasterium transferri possunt, quasi exules. At vero in religionibus mendicantium, cum certo monasterio non sint propriè addicti, & facile de vno, in aliud transferantur monasterium, propter quod stabilem, & perpetuam in certis, & determinatis domibus non faciunt mansionem, ideò propriè in eis non erit exiliũ, cõstat ex eis, quæ tradit Nauarrus, *commentario. 4. de regularibus num. 22.* nos tradidimus in allegatione pro omnimoda Regularium exempt. *1. part. c. 2. numer. 21. Rodriguez. tom. 2. q. 22. art. 1.* Hæc autem in religionibus locorum mutatio necessaria est, vt tradit S. Isidorus agẽs de religiosis. Valet, inquit, interdum cõuersis pro salute animæ suæ mutatio loci, plerumquè enim dum mutatur locus, mutatur mẽtis affectus. Congruum est ergo in de etiã corporaliter euelli, vbi quisque illecebris deseruiuit. Nam locus, vbi quisque prauè vixerit, in aspectu mentis apponit, quod sæpè ibi quisque cogitauit, vel gesit. *c. valet. 18. dist.* At vero vbi quis, vt incorrigibilis eijceretur, expediret què pro criminis grauitate etiam in exilium mitti extra monasteria habitu regulari spoliatus, an fieri posit. §. sequenti exponemus.

De pœnis, quæ imponi possunt, his qui à religione expellũtur. §. 8.

19 Cum delicta, quæ à religiosis intra claustra de gentibus committuntur, à solis superioribus puniri possunt, vt patet

ex S.

retur tempore prohibito, quo nullam haberet iurisdictionem. Affert hæc argumenta Nauarrus *consil.75.de regularibus libro.3.* vt probet, non potuisse quendam Prouincialem præcipere monacho ob incorrigibilitatē à religione eiectum, vt intra sex menses strictiorem religionem ingrederetur. Poterat, vt argumenta corroboraret Paulum Castrensem, & Iasonem adducere in d.l.fin.de iurisdict. omniū iud. qui eam legem accipiunt in eo sensu, vt iudex non posit aliquid iubere, nec pœnam imponere in tempus finitæ iurisdictionis, *de quo statuitur in l.fi.de pœnis.l.puto.§.1.de postulando, & l.si cum dies.§.si intra.ff.de receptis arbit.*

23 In contrarium tamen est, quod vbi iudex in aliquem sibi quouis modo subiectum fert sententiam diffinitiuam, illa executioni mandatur, etiam si iurisdictionis suæ tempus finitum fuerit. *l.1. C. de postulando.* Sed hic superior eo tempore, quo regularis sibi est subiectus, in illū sentētiam fert, igitur etiam quod iurisdictio in eo finita fuerit, sentētia locum habere debebit.

24 Dicendum est in hac quæstione, simillimam esse illi, cum quis vnius iurisdictionis, in territorio alieno iter faciēs delictum committit, ratione delicti sortitur forum, id est etiā si extraneus sit, subijcitur iurisdictioni territorij, & Magistratus, vt ibi delicti pœnas luat. *c.fin. de foro competen. & glossa ibi, & omnes interpretes. Couar. in practicis.c.11.num.3. Decianus.libr.4.c.17.tracta.crim.tomo.1.Clarus.§.fin. quæst.38.* quod cum sit indubitati iuris, non est in eo amplius immorandum. Dubitatur, an hic iudex posit ita punire, quod vbi dimissus fuerit, extra territorium, vbi ille iudex nullam exercet iurisdictionem, eum afficiat, quæ prorsus est nostra quæstio. Nam regularis delinquens Prælati subditur potestati, dimissus illam euadit, vt tradit Nauarrus, cuius opinionem. §. sequenti examinabimus num. 41. In hac quæstione receptum est, posse iudicem illum eo modo delinquentem punire in his, quæ pertinent ad personam, & eius

ſtatus diminutionem, vt effectus ſententiæ quocumq; vadat eum comitetur, non quod in alieno territorio exerceat iuriſdictionem, neque eius ſubdatur poteſtati, ſed ex quadam neceſſaria conſequentia; eſt in hoc præclara Innocentij Tertij conſtitutio in c. poſtulaſti de foro competẽti. Poſtulaſti per Sedem Apoſtolicam edoceri, vtrum Sacerdos habens Eccleſiam in vna diœceſi, & reſidẽs in eadem, domicilium vero patrimonij ratione, in alia, ibidem delinquens, ab eo in cuius diœceſi habet patrimonium pro delicto ibidem commiſſo debeat iudicari, preſertim in cauſis, quæ officij ſui, ſeu beneficij priuationem expoſcunt. Ad quod breuiter reſpondemus, quod per Epiſcopum in cuius diœceſi deliquit, ſententia promulgari poterit. Sed ab eo in cuius diœceſi beneficium obtinet, erit quo ad illud executio facienda. *ibique Ioannes Andreas notat, & communis, vt per Butrium num. 7. Abbas num. 9. Felinus num. 5. ſequuti Bartolum in l. cunctos populos num. 50. C. de ſumma Trinit. Baldus in l. executorem. num. 26. C. de execut. rei iudic. Syluester. verbo. pœna numer. 11.*

25 Hinc eſt, quod ſi excommunicetur, ſuſpendatur, deponatur, aut beneficijs priuetur, cum hæ pœnæ perſonã afficiant, vbique locorum illam comitantur, nec deſerũt, ſed executio in aliena diœceſi non per iudicem, qui ſententiam tulit, ſed per eum, qui in ea iuriſdictionem exercet, erit facienda. Atque ita indubitati iuris, eſt, excommunicatum in vno loco, vbique terrarum excommunicatum eſſe: *c. curæ. 11. quæſt. 3. Abb. in cap. ad reprimendam nu. 2. de officio ordina. & in c. 1. num. 2. de treuga, & pace. Felinus num. 5. in c. poſtulaſti de foro compet. Nauarrus in c. inter verba. 11. quæſt. 3. corol. 67. num. 838. Couar. in c. alma mater. 1. parte. §. 3. num. 2. de ſententia excommunicat. libr. 6. Sayrus lib. 2. Theſauri. cap. 11. numero. 25.* Ita ſuſpenſus, interdictus ſingulariter, & depoſitus, vbique etiam, ſi ſuſpendentis, interdicentis, vel deponentis iuriſdictione liberetur, non tamen ſententia, quæ perſonam

affecit,

affecit, *glossa final. in cap. pastoralis.* §. *verum de appellat. vbi Ioannes Andreas, & Butrius, & Abbas. numero.20. glossa. ver. communicet. in cap. quisquis. 4. quæst. 5. vbi etiam interpretes, & textus, & glossa. in cap. si quis præsbyter. 7. quæst. 1. & supra citati.*

26 Igitur superior poterit ad tempus, vel in perpetuum, suspendere, vel deponere per sententiam in scriptis latam, vt dicemus. § *9. num. 40.* & etiam postquam fuerit dimissus, & alterius iurisdictionis effectus, quoniam eius personã affecit, quo tempore illi subijciebatur, sed executio fiet ab ordinario, in cuius diœcesi versabitur, vt ait Innocentius in d. c. postulasti, *& ibi Felinus num. 5. & alij.* Item si eadem sententia delictum commisisse declaretur, ex quo infamia oritur, quocumq; vadat, illa infamia illũ comitatur, & ab omnibus illis officijs, & dignitatibus excluditur, à quibus infamia notati expelluntur, vt rectè notant supra citati, & ideò qui à iudice sæculari infamia fuerunt notati, in foro Ecclesiastico infames etiam habẽtur, quia infamia eos sequitur. *c. omnes. 6. quæst. 1. benè Maiolus, de irregular. lib. 3. c. 1. num. 3.*

27 Denique in hoc tractatu animaduertendum est, ea quæ per sententiam diffinitiuam præcipiuntur, etiam si iudicis officium finitum fuerit, & eius iurisdictio finem acceperit, dicendum tamen non erit, etiam illa expirasse, neque enim dicitur in tempus iubere, quo iurisdictione caret, id enim non est ita, sed etiam vim habent, & seruanda sunt. *d. l. 1. C. de postulando, vbi glossa recepta per Bart. ibi Baldum, & Paulum Castrensem, glossa in d. l. final. de pœnis. Rolandus à Valle. cons. trigesimo octauo numero octauo. libro tertio. Abbas, Felinus, & Decius, infra citandi.*

28 At verò si fuerit præceptum per sententiam interlocutoriam sine causæ cognitione, huiusmodi iussio, vbi primũ Magistratus officio functus fuerit, & iussio finem accipiet, & ita accipitur l. fin. de pœnis, *vbi glossa. d. l. si cum dies. §. si intra. de recep. arb. l. puto. §. 1. de postulando, quas in vltimo ar-*

gumento adduximus. Felinus in cap. ex literis. numero. 12. Decius numer. 44. de constitu. Abbas in cap. à nobis. 1. numero. 12. de sententia excommunic. Syluester. ver. pœna. num. 12. Interloquutoria namq; reuocari potest, at vero diffinitiua non ita. *l. quod iußit. l. postcaquam de re iudicata.* Ex his patet argumentorũ responsio.

29 Ad primum namque respondetur, illud locum habere in duobus casibus, primo, quando sententia imponeret pœnam, quæ personam non afficeret, & in alieno territorio esset exequenda, tunc enim extra territorium ius dicenti impunè non paretur, secundus est in casu sequentis argumenti.

30 Ad secundum respondetur illud habere locum, quando sententia, etiam si pœnam imponeret, quæ personam afficeret, vellet tamen iudex punire reum, quando suæ non est subiectus iurisdictioni, sed postquam ab illa exierit. Vt si dixisset, quando in alienum Episcopatum perueneris, ibi te ab altaris ministerio remoueo, nihil certè ageret, quia imponeret pœnam in eo tempore, & territorio, quo ipse iurisdictionem non haberet. Et ea est facti species in l. si spõsus sponsæ de donationibus inter. Nimirum si sponsus spõsæ donauit, ita vt post contractas nuptias rei donatæ dominium acquireret, nihil agit, quia reijcit donationem in id tempus quo donare non poterat. At vero si donatio tunc perfecta esset facta sponsæ, & si rei donatæ traditio fieret, post nuptias, esset omninò valida, vt expresse deciditur in d. l. si sponsus, quia ante nuptias donatio perfecta erat, atque ita suum sortitur effectum post nuptias, licet tunc donatio fieri non posset, & id est, quod nos cõtendimus nempè quod superior per sentẽtiam pœnam imponat sibi subdito, quæ eum statim afficiat, quia etsi in alienam deuenerit potestatem, vel iurisdictionem, non propterea à pœna liberatur.

Martini

31 Martini Nauarri sententiam in eo consilio admittimus, quatenus defendit, non potuisse Prouincialem per sententiam compellere à religione eiectum intra sex menses aliā religionem strictiorem ingredi, eam enim certam existimamus, sed nullo modo ex his argumētis, quæ ipse affert, quæ minimè eam probant, cum, vt ostendemus infra, huiusmodi eiectus sub iurisdictione eijcientis remaneat. Sed quia nullus in pœnam potest compelli, vt religionem voueat, vel ad aliam strictiorem se conferat religionem, quia licet posit quis in monasterium detrudi ad agendam pœnitentiam, vt sæpisime in iure præcipitur, & nos frequenter, dum de pœnis ageremus, diximus, non tamen cōpelli potest, vt religiosus fiat, quia id suaderi potest, imperari non potest, res enim magis est voti, quam præcepti, exigit namquè liberam vouentis volūtatem, & nō coactionem. *c. præsens. 20. q. 3.* optimè S. Ambrosius. *in cap. integritas, vbi optima glossa. 32. quæst. 1.* S. Thomas. *in 4. dist. 16. in expositione textus:* S. Bonauentur. *in opusculo, determinationes quæst. circa regulā S. Franc. quæst. 14. Ioannes Andreas in c. 1. numer. 2. Butrius. nu. 5. de eo qui furtiuè ordines suscep. Idem M. Nauarrus in cap. consideret. §. ponat. numero. 14. de pœnit. distin. 5. Quæ autem adduximus ex Paulo Castrensi, & Iasone explicata sunt. numero vigesimoseptimo.*

Vtrum, qui à religione dimittitur, in exilium mitti posit. §. 9.

32 Maior difficultas est, an superior posit in sentētia eum, quem dimittendum censet, in exilium mittere, ita vt eum ab ea ciuitate vel territorio releget, in quo labendi occasionem habeat, vel alia iusta de causa exulare cogat, ex iuris dispositione, ita vt postquam expulsus & dimissus fuerit, relegatus adhuc sit, & solum vertere teneatur. Pro parte negatiua, quod non posit, faciunt argumenta. §. præcedenti adducta.

probant argumenta, & *tenent Bartolus in l. cunctos populos numer. 50. C. de summa Trinit. Ioannes Andr. Butrius numero. 7. Abbas num. 9. in c. postulasti. de foro competenti. Baldus in l. executorem num. 26. C. de executione rei iudic.*

36 Et licet de iure obtineat, quod tradidimus, contrarium tamen est consuetudine receptum, nam vt ait Bartolus, Pisani in insulam Sardiniam, vel Rhodum soliti erãt relegare, quæ insulæ minimè sub eorum iurisdictione erant, & ita ius ciuile in hoc per consuetudinem antiquatum, *tradit additio Bartoli in d. l. relegatorum. §. est quodam genus de interd. & releg. vbi Bartolus refert Pisanorum consuetudinem, idem asserit Baldus in d. l. executorem, numer. 28. circa finem. C. de execut. rei iud. Franciscus Marcus. decis. Delphina. 359. numero. 8. Iulius Clarus libro. 5. §. final. quæst. 71. vers. iudi.* Qui omnes asserunt moribus receptum, vt iudices extra prouinciam posint relegare. Qua etiam poterũt religiosi iuuari, præcipuè si alienam non vsurpauerint iurisdictionem. Atque ita posint in sententia decernere illum, quem dimittendum censuerint, à ciuitate, vel diœcesi relegare, quod si relegationem violauerit alia grauiori pœna afficiantur.

37 Eam autem pœnam nõ ipse superior religiosus exequetur, sed Episcopus loci ordinarius iudex, quod est ab Innocentio statutum in d. c. postulasti. de foro competenti, executionem faciendam ab eo Episcopo in cuius diœcesi clericus erit. Et id ipsum, est iuri ciuili consonum, quod Vlpianus dixit. Pronuntiet quidem in insulam relegare, scribat autem Imperatori, vt ipse insulam asignet. *d. l. relegatorum* §. 1. Itaque superioris sententia sit per ordinarium exequutioni mandanda, & ad Episcopum refferret, vt ipse ciuitatẽ asignet, à qua sub excommunicationis pœna, vel eius territorio egredi non posit, vel quod ad talem ciuitatem nõ accedat, sub eadem pœna, vel simili.

38 Quod si hoc non ita facile videbitur, nõ dimittatur, nec abire concedatur, donec eam ciuitatem, vel territorium ab

iurauerit,vt in d.c.3.de crimine falsi.Et dubium esse nō potest,in eo agi de abiuranda vniuersa Franciæ prouincia,cuius Regis sigillum illi clerici falsauerant. Accipitur namq; ibi Prouinciæ nomē propriè,& in sua significatione,pro vt accepit Pelagius Papa,*in c.scitote 6.quæst.3.* Regio quæ sub vnius Regis cōstituta est Imperio, & propterea arbitramur abiurationis remedio fuisse Romanum Pōtificem vsum, & non de relegatione egisse,vt eo modo etiam posset ab aliena etiam diœcesi compellere,vt exularent.

39 Abiuratio autem est iuris iurandi religione adhibita facta promissio de aliqua re non facienda, & in hoc casu de Prouincia Frāciæ dimittenda ab ea recedendo,& nūquam ad eam reuertendo.Abiurationis formulam in alia speciè exhibuit Gratianus. *c.1.35.q.6.Simancas.in catholicis.titu.1.* Nos in 3. libro huic casui conuenientem proferemus abiurationis formulam.Ex dictis tam hic,quam in §.præcedenti manifesta est argumentorum solutio, & responsio, ita vt peculiari non in digeant.

40 Illud tamen omninò aduertendum est, quod Religiosus puniri non poterit his pœnis, de quibus §.præcedenti, & in hoc tradidimus, nisi processus descriptus fuerit, licet simpliciter,& de plano,sine figura iudicij.Propter pœnarū executionem iuridicè faciendam, & à quolibet alio iudice iustè executioni mandandam,cui si opus fuerit, & postulauerit,constet iustè reum ea pœna fuisse affectum.

Ostenditur, professos à religione propter incorrigibilitatem eiectos non liberari à votis, sed neque à suorum superiorum iurisdictione. §. 10.

41 In superioribus satis nos probasse credimus expulsos,& eiectos à religione, & si à superiorū iurisdictione liberi remanerent,posse quibusdam pœnis mulctari, modo ostendere desideramus, quòd sicut minimè votis, quibus adstricti sunt,soluuntur:ita etiā nullo modo à iurisdictione suorū superio-

ſuperiorũ liberãtur. Quia omninò manẽt ſolemniũ votorũ vinculo ligati, qui licet à ſuperioris obedientia expellũtur, nõ tamẽ liberãtur. Sed quoniã vir doctiſſ. Martinus Nauarrus, *tam in commentario. 2. de regularibus. num. 36. quam in conſilio. 78 & ſequentibus de regularibus*, videtur contrarium aſſerere conſtanter, oportet, vt eius argumenta perpendamus. Quæ ita ſe habent.

42 Primò, res iudicata ſeruanda eſt, adeò, quòd illius exceptio impediat litis ingreſſum. *l. res iudicata de regul. iuris. clem. 1. de exceptio.* Sed in eiectione profeſsi eſt res iudicata, quæ eum á religione expellit, igitur illa ſeruanda eſt, vt à religione maneat expulſus, & conſequenter ab illa abſolutus. Secundò, quoniam iudex, poſteaquam ſententiam dixit, functus eſt officio ſuo. *l. iudex poſteaquam de re iudicata. c. in literis de officio delega.* Sed hic ſuperior ſententiam tulit, per quam expulit á religione, igitur functus eſt officio ſuo, vt non poſsit eum reuocare, nec in eum iuriſdictionem exercere, cum per ſententiam fuerit ab ea exemptus. Tertiò, obligatio ſemel extincta non poteſt reuiuiſcere, nequè impedimentum afferre. *l. qui res. §. aream. de ſolutionibus.* Sed obligatio, qua religioſus tenebatur regulam obſeruare per ſententiam fuit extincta, & expulſus ab illa religione ſolutus. Igitur illa reuiuiſcere non poteſt. Quartò, monachus ad Eccleſiam translatus, abſolutus manet á ſua religione, ita vt etiam ſi Eccleſiam ſponte dimittat, nõ teneatur ad clauſtrũ reuerti, nec poſsit reuocari, *gloſſa. verbo. clauſtrum. in clem. 1. §. ad hæc de ſtatu mon. probatur in c. ſi quis translatus. 21. quæſt. 2. cap. quodam. 16. quæſt. 2.* Igitur eodem modo dicendum eſt, in eo qui fuit à religione eiectus. Hæc ex Nauarro.

43 In contrarium tamen eſt. Quod Gregorius nonus, præcipit huiuſmodi eiectos à ſuperioribus ſuis ad monaſteria eſſe reducendos, quod ſi inobedientes fuerint, ab eis eſſe excommunicandos, *c. fin. §. ſi vero de regularibus.* Sed inobedientia,

dientia, & excommunicatio obtinere non possunt, nisi huiusmodi eiecti adhuc sub obedientia, & iurisdictione permanerent. *c. cum in Ecclesijs. c. cum inferior. de maiorit. & obedientia.* Ergo constat, eiectos suis prælatis regularibus adhuc subesse, quando ab eis excommunicari possunt.

44 Dicendum est, Religiosos, qui propter eorum inflexibilem peruicaciam á religionibus eijciuntur, nullo modo á votis, quæ solemniter emiserũt solui, vt constat ex his, quæ tradidimus capite vigesimo sexto. Quapropter S. Bonauẽtura, *in opusculo determinationem quæstionum circa regulam S. Frãcisci. quæst.* 14. censet huiusmodi adhuc manere sub obedientia prælati, idem probatur in additione facta consilio Nauarri. 77. de regularibus in editione Romana. 1595. ex fratre Vmberto in regula S. Augustini. *c. 99.* in constitut. S. Dominici. *dist. 1. cap. 19.* & ex Federico de Senis. *cons. 38. vbi Lapus, & cons. 124.* In d. c. 19. constitut. Prædicatorum in fine glossæ ita habetur. Ille autem qui propter culpam suam expellitur á religione, adhuc est suus subditus, si ait ouis morbida licet sit expulsa á grege adhuc est pastoris. Vnde taliter expulsus non est absolutus ab obedientia prælati, quo vsque transierit ad aliam religionem, & in ea fecerit professionem, sicut ponit frater Humbertus.

45 Hanc autem sententiam multa suadent. In primis, quia votorum vinculum, cum sit perpetuum, nulla potest sentẽtia dissolui, & sic omnes fatentur remanere religiosum ad vota seruanda obligatum, sententia autem solum declarát incorrigibilem, & tanquam membrum putridum abscindendum, vel tanquam ouem morbidam, ne reliquos sua contagione inficiat, à monasterio expelli, & vt ait S. Bernardus, non vt liber maneat, sed vt acrius puniatur, & tandem reuertatur ad eos, non enim delicta exemptionem dare debent, neque ex delicto commodum quis habere debet. *l. relegatorũ. §. fin. de interdictis, & releg. l. itaque de furtis.* Itaque per sententiam non eximitur, nec absoluitur. sed

indignus

indignus iudicatur, qui inter religiosos degat, ideoque miminè potest se defendere autoritate sententiæ, quæ ipsum damnauit. Præcipuè cum euidēter iniquissimum esset proficere rei iudicatæ exceptionem ei, contra quem iudicatū est, vt ait Iurisconsultus, *in l. euidenter de exceptione rei iudic.* Quod enim in alicuius fauorem introductum est, nō debet in odium retorqueri. *l. quod fauore. C. de legibus.*

46 Deinde, quia translatio, per quam religiosus ad aliam religionem transfertur non habet locum, nec dicitur perfecta, vt ad secundum ordinem pertineat, donec in secunda professionē emiserit, quia pertinet semper ad priorem, *arg. c. cum singula de præben. lib. 6. Ioan. Andr. in c. fi. de regular. & Cardinalis in Clement. fi. num. 15. de electio. Nauarrus consilio. 61. num. 2. de regular.* Igitur donec ad alium ordinem transierint, & in eo professionem emiserint, sub prioris monasterij sunt disciplina.

Præterea si per sententiam sunt á priori iam liberi, & exempti, vt vult contraria opinio sequeretur, quod si idem vellet reuerti, & admitteretur, quod necessario professionem deberet emittere, quod nullus sanæ mentis dixerit, & in ea opinione patet, quod esset iterum professio facienda, quia obligatio fuit semel extincta, & nisi noua fiat, non reuiuiscit, *vt notat glossa, & doctores, in l. qui res. §. aream. de solutionibus, & l. inter stipulantem. §. sacram. de verb. obligat.* Igitur dicendum est, quod obligatio non fuit extincta.

47 Accedit, quod hæc sententiæ confirmatur illa crebriori doctorum calculo comprobata, quæ habet, quod sententia diuortij lata propter adulterium ab vxore commissum, nihilominus tamen potest maritus compellere vxorem etiam inuitam ad secum cohabitandum, vt tenet S. Thomas, *in 4. dist. 35. quæst. 1. art. 6. ad 3. vbi S. Bonauent. art. 1. quæst. 5. S. Antoninus. 3. parte. tit. 1. 21. §. 6. Syluester. verbo. Diuortium. q. 10. numer. 13. glossa optima in c. ex literis. verbo. redire de diuortijs, quæ quasi omnia argumēta supra à nobis explicata exhibuit,*

& ibi

& ibi Ioannes Andreas, & Abbas, & reliqui interpretes. Felinus in c. lator. num. 9. de sententia, & reiud. quam plures P. Thomas Sanchez. tom. 3. de matri. lib. 10. disput. 10. numer. 3. Ea enim species nostræ quam simillima est, cum delictũ causam det ad vxorem expellendam, & diuortij sententia fuit lata; & nihilominus potest inuita cõpelli, vt ad virum reuertatur, quia sententia fuit in viri fauorem, & ipsum à cohabitatione liberauit, non vero illam à seruitute, & potestate viri exemit, vt rectè S. Thomas, & illa glossa, & alij notãt, ita sententia liberauit religionem, non tamen religiosum, qui potest compelli vt reuertatur, non vero ipse religionem, vt ipsum recipiat. Est enim hæc quasi quædam diuortij sententia inter religionem, & religiosum propter fidem ab illo violatam. Ideoque licet inuitus potest compelli, vt reuertatur.

48 Denique id efficit indubitatum illa Gregorij noni constitutio, cui conãtur Nauarrus, & alij respondere. Asserit namque loqui Gregorium de eiectis iniustè, vel de iustè vel ordinate eiectis, sed volentibus ad monasteria redire, ita vbi supra. Verum hæc explicatio omninò excluditur, vtpotè contraria illi constitutioni, & rectæ rationi, nã illa inter se non rectè cohærent. Quoniam apertè, & manifestè loquitur constitutio, de his qui iustè fuerunt eiecti, quoniã si iniustè, & inordinatè fuissent expulsi, ipsi superiores, non solum tenerentur recipere, sed etiam ad gradum pristinum restituere; neque Romanus Pontifex hanc iniustitiam foueret, & approbaret. Quod autem agat de iustè, & legitimè eiectis euidenter probãt illa verba. Abbates, & priores eorum monitione præuia per censuram Ecclesiasticam cõpellantur ad receptionem ipsorum, salua ordinis disciplina, quod si hoc regularis ordo non patitur, authoritate nostra prouideant, vt apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque graui scandalo fieri poterit, alioquin in alijs religiosis domibus ad agendum ibi pœnitentiam talibus

vitæ

vitæ necessaria ministrentur. Hæc omnia clarè indicant de iustè eiectis agi. nulla enim disciplina regularis pati potest, quod iniustè eiecti non recipiantur, neque scandalum oriri potest ex eorum receptione, neque hi agere pœnitentiam essent cōpellendi, sed superiores, qui eos iniustè eiecerunt. Patet igitur de his eiectis agi, qui iustè, & legitimè fuerunt eiecti, quibus sanctissimè indicitur pœnitentia. Et verba illa, quod si hoc regularis ordo non patitur, pertinent ad S. Benedicti regulam secundum quam ter à religione eiectus, & receptus, si propter incorrigibilitatem fuerit quartò eiectus, amplius in religione recipi nō potest, vt constat ex regula. *c.29.* & in eo capi. fin. de regularibus, notarunt Ioānes Andreas, Butrius, & Abbas. Itaque planè censuerūt de legitimè eiectis Gregorium agere, quod autem de iniustè eiectis, non solū est diuinare, sed etiam vim cōstitutioni, & eius verbis claris afferre. Sicut, & in alio, quod si agitur de iustè eiectis est intelligendum de volentibus reuerti. Quia id apertè repugnat verbis eiusdē Gregorij, qui supra dictis verbis addit. Si vero huiusmodi fugitiuos, vel eiectos inobediētes inuenerint, eos excōmunicent, & tandiu faciant ab Ecclesiarū Prælatis excōmunicatos publicè nūtiari, donec ad mandatū ipsorū humiliter reuertātur. Igitur agit de eisdē eiectis, de quibus supra egerat, & quos ad pœnitētiā cōpellendos dixerat agendā, & huiusmodi etiā inuitos, & inobediētes per cēsuras cogēdos præcipit. Quod verò Abbas, & alij nō meminerint de eiectis, id nullo modo derogare potest verbis Pōtificis, quæ illos sicut fugitiuos exprimūt & ratio generalis ipsius cōstitutionis id suadet. Ne religiosi inquit, vagādi occasionē habētes salutis propriæ detrimētū incurrāt, & sāguis eorū de prælatorū manibus requiratur, statuimus, vt præsidētes capitulis celebrādis secundū statutū Concilij generalis, seu Patres Abbates, seu Priores fugitiuos suos, & eiectos de ordine suo requirāt scilicet annuatim. Qui si in monasterijs suis recipi possūt secūdū ordi

nem regu-

gularem Abbates, ſeu Priores eorũ monitione præuia per cenſuram Eccleſiaſticam compellantur ad receptionẽ ipſorum,& reliqua vt ſupra. Itaque hæc conſtitutio,& fugitiuos,& eiectos æqualiter complectitur. Vndè tam Ioannes Andreas,quam Butrius aſſerunt.Prouidet circa fugitiuos, & eiectos obedire paratos, ſecundò circa inobedientes.Et Butrius,addit. Nota modum compellẽdi monachos eiectos,fugitiuos, vt ad monaſteria reuertantur. Ita vt in hoc dubitari non poſsit. Deniq; in ipſo contextu non agitur expreſsè de his,qui voluntariè ad ordinem reuertũtur, cum præcipiatur, quod annuatim eiectos , & fugitiuos requirant,non enim opus eſſet, eos requirere,qui ad Paſtorẽ animarum ſuarum conuertuntur, ſed rectè Butrius, & eum S.Antoninus ſequutus. 3.*part.titu.*16.*c.*5. inferunt, quod ſi hi ſunt requirendi,vt ad monaſteria redeant , & ſunt recipiendi,ſi volunt,& ſi nolunt cõpellendi,multo magis erunt admittendi,qui ad cor reuertuntur, & poſtulant admitti.

50 Hactenus ſolũ ex eo textu probare cõtendimus, eiectos ex religione adhuc ſub poteſtate , & iuriſdictione ſuperioris manere,donec ad aliam religionem ſe cõferant, & in ea profeſsionem emittant, ante vero poſſe à ſuis ſuperioribus reuocari,& compelli,vt ad religionem,quam profeſsi ſunt, redeant. An vero ſuperiores id facere teneantur, conſiderandum eſt,quæ ex S.Bonauentura diximus.Hac parte.*cap.* 26.*num.*25. Sed & Ioannes Andreas annotauit in principio illius.c.fin.his verbis. Nouiſsimè per conſtitutionem Benedicti prouiſum eſt plenius,quæ incipit. Paſtor bonus,idem notauit Butrius,quam Benedicti conſtitutionem nõ habemus, ſed ex ea aſſertione colligitur , fuiſſe Gregorij conſtitutionem, per aliam Benedicti, vel antiquatam , vel explicatam,& plenius circa fugitiuos,& eiectos conſtitutum,vt non male dixiſſe videantur , qui aſſerunt non fuiſſe vſu receptam hanc conſtitutionem,quatenus cogit ſuperiores,vt eiectos,&fugitiuos annuatim requirãt,vt notauit P.Azor.

libr.

libr.12.instit.moral.c.17.§.1.quaro.vers.obijcies.

51 Ad argumenta in contrarium proposita. *num.42.* respõdetur. Ad primum dicendum, quod res iudicata non fauet ei, contra quem sententia lata est, vt constat ex dictis *numero.45.* neq; enim soluit Religiosum à vinculo professionis, sed indignum decernit, qui cum cæteris versetur. Deinde rectè Bernardi glossa dixit, quod vbi animæ periculũ vertitur, res iudicata authoritatem non habet, *glossa finalis circa medium in cap. inter monasterium, de sententia, & re iudicata, recepta secundum Felinum in cap. lator. num.15. eodem tit.* & hinc est, quod in causa etiam diuortij sententia contra adulterã transit in rem iudicatam, non verò contra virum innocentem, qui ea non obstante poterit vxorem reuocare. *Felinus in d.cap.lator.numer.9.declaratione.8.P.Tho.Sanchez.d.lib.10. de matrimonio disput.9.numer.4.* & quod generaliter traditur in matrimonio carnali propter indissolubile vinculũ sententiam non transire in rem iudicatam. *d.cap.lator.c.consanguinei de sententia, & re iudicata, Couarruuias in 4.2 parte. cap. 8.§.12.à nume.12.* Atque ita hæc res iudicata minimè impediri potest, quo minus superiores prospicere, & consulere posſint saluti animarum eiectorum, quæ in maximo periculo extra religionem, quam profeſsi sunt, versantur, *vt cõstat ex d.c.final.de regularibus, & ex eis quæ diximus, c.26.*

52 Ad secundum respondetur, quod per sententiam nõ declaratur religiosus exemptus á religione, sed indignus, qui inter religiosos versetur, & in habitu religioso incedat, qui longe distat meritis ab eo. Et certi iuris est, quod quando ordinarius diffinitiuam profert, quo ad illã causam functũ esse officio suo, sed nihilominus reum adhuc sub iudicis manere iurisdictione, quam poterit exercere contra eum in alijs causis. *c.ad hæc de appellationibus cum concordant. à glossa citatis. Paulus Castrensis in ipsa. l. postequam. Iason. in l. quod iussit. num.26. de re iudica.* Itaque quo ad illum articulũ functus est superior officio suo, non verò is excludit Superioritatem,

religiosus pertinet, donec in secũdo professionem emittat. Quod autem religiosus translatus legitimè ad Ecclesiam parrochialem, si illam dimittat, nõ potest reuocari ad claustrum, nec glossa, nec textus, quos citat Nauarrus probare videntur. Ioannes Imola. *in ea Clementi. de statu monachorum numer. 46. & in clem. 1. de regularibus numer. 19.* agit de monacho ad aliud monasterium trãslato, vt esset monasterij Abbas, si propter aliquam causam renuntiet Abbatiæ possit agere, quod in primo recipiatur, & disputat cum Ioanne de Lignano in vtramque partem, & videtur sentire, quod si non recipiatur, nec inueniat aliud monasterium, sub obedientia Episcopi remaneat. Sed & Archidiaconus. *in c. ne pro cuiuslibet,* videtur sentire ab Episcopo in priori constituendum. *ex c. quorumdam. 74.* Vt cumque id sit, nõ pertinet ad hanc speciem, cum in illa per legitimam translationem liberatur à priori monasterio, & pertinet ad beneficiũ parrochiale. *d. c. ne pro cuiuslibet. 16. quæst. 1. c. si quis iam translatus 21. quæst. 2. & id est quod probat glossa. in d. clement. 1. §. ad hæc verbo. claustrum. de statu monachorum.* At vero in hac specie non liber absoluitur, sed expellitur, & non liberatur, sed punitur per dimissionem. Ille solutus est, qui á iugo absoluitur. *c. statutum. 18. quæst. 1.* & tamen à proposito non discedit. *c. de monachis. 16. quæst. 1. S. Thom. 2. 2. quæst. 185. artic. 8.* Hic vero quia á proposito discessit, tanquam religionis desertor eijcitur. Ille tanquam verus religiosus regularem habitum defert, hic tanquam indignus illum dimittere cogitur. Ille per iuris dispensationem in sæculo ad animarum salutem versatur. At vero hic in suæ animæ detrimentum, vt puniatur, extra religionem degit.

SVMMARIVM. CAP. XXVIII.

1 *QVæstio de appellationibus disputanda proponitur.*
2 *Appellare omnibus oppreßis licet.*

3 *Appellatio est defensio, defensio est de iure naturali vide numero 31.*

4 *Appellatio religiosis videtur permissa, vbi superior modum excedit, & num. 5.*

6 *Appellatio Religiosis interdicta in casu correctionis.*

7 *Appellatio ratione naturali fulcitur, sed in multis casibus denegatur.*

8 *Religiosi à superioris correctione appellare non possunt.*

9 *Appellatio excluditur, siue superiores procedant in forma iudicij, siue sine illa.*

10 *Cõmunis sententia ait, Religiosum posse appellare, si superior modum excedat.*

11 *Vbi lex non distinguit, nec nos debemus admittere distinctionem.*

12 *Appellatio si admittatur in vno casu, in omnibus locũ habebit.*

13 *In appellationibus differunt Religiosi à Clericis.*

14 *C. de priore de appellatio. Integra decretalis, & eius vera declaratio.*

15 *Extra casum correctionis Religiosis appellare licet.*

16 *Doctores, qui indistinctè Religiosis appellationem denegant.*

17 *Iulius secundus appellationem Religiosis interdixit.*

18 *Appellatio in Prædicatorum constitutionibus grauißimè interdicitur.*

19 *Religiosi in patientiæ palestra constituti de superioribus queri non debent.*

20 *Religiosi admittendi interrogantur, an iniurias perferre sint parati.*

21 *Religiosi superiorum præcepta salutaria sibi reputare debent.*

22 *A iudice, quem elegisti, appellare non poteris.*

23 *Appellatio non datur à sententia arbitraria.*

24 *Appellatio votis religiosis non congruit.*

25 *Recursus ad superiorem permittitur, quibus appellare non licet.*

26 *Recursus, quo ordine permittatur ex Gregorij XIII. constitutione.*
27 *Literæ ad superiores liberè permittuntur in religione.*
28 *Appellatio si interponatur in casu non permisso, iudex nihilominus procedet.*
29 *S. Bernardi de appellationibus egregia sententia.*
30 *Appellatio in quibus casibus Religiosis permittatur.*
31 *Appellatio non est de iure naturæ, licet sit defensio.*
32 *Argumentum à contrario sensu non admittitur, vbi sequitur absurdum.*
33 *Recusatio non habet locum, vbi appellatio est interdicta.*

DE APPELLATIONIBVS QVATENVS *vetitæ, aut concessæ sint Religiosis.* CAP. XXVIII.

1 NONNVLLA inter Doctores videtur esse cõcertatio de regularium appellatione, quam vt diligentius explicemus argumenta proponemus eo ordine, quo in superioribus quæstionibus, est autem huius quæstionis status. An tanta sit Prælati regularis in sibi subiectũ religiosum, & vicissim tanta huius ad illum subiectio, quod appellationi locus non sit, in his quæ præcipit, vel diffiniendo statuit.

2 Videtur autem quod liceat appellare. Primò, quia quilibet à qualibet sententia potest appellare, nisi prohibeatur. *c. Ad Romanam il. 2. 2. quæst. 6.* in quo omnibus oppresis appellatio cõceditur. Sed nullibi regularibus oppressis est appellatio prohibita, igitur possunt appellare.

Secundò, appellatio est defensio, sed defensio iure naturali nulli de negari potest. *clementi. Pastoralis. §. cæterum de re iudica.* ergo regulari non est neganda.

3 Tertiò, id probatur iure pontificio. cap. ad nostram. cap. reprehensibilis de appellationibus, vbi à contrario sensu omnes doctores colligũt, posse religiosum appellare, quãdo superior modum excedit, & appellationis ei remedium

 ad

ad suam innocentiam tuendam competere.
5 Quartò, id directo probatur in c. de priore. de appellatio. vbi grauiter Prior religiosus punitur, quod appellationi nõ detulit, & ibi Decius nõnulla colligit, & ea; & alia ex Abbate, & Baldo colligit Nauarrus *in cõment. de regularib. tertio. nu. 51. & in consilio. 4. de appellationibus*, vbi contendit licere regularibus appellare, etiam à correctione, vbi modus
6 correctionis exceditur. ¶ In cõtrariũ tamẽ est, quod Alexã der tertius statuit. Quia vero remedium appellationis non ideò est inuentũ, vt alicui à religionis, & ordinis obseruantia exorbitãti debeat in sua nequitia patrociniũ exhibere. Mãdamus quatenus, si quãdo quilibet subditorũ tuorũ ad remediũ appellationis cõuolauerit, nõ ideò minus eũ iuxta tenorem mãdati, quod in prædicta regula cõtinetur, & institutionem ordinis corrigas, & castiges. *c. ad nostram de appellationibus*, & idẽ Alexander in c. reprehensibilis. eodẽ titulo ait. Præcipuè vero hoc in religiosis volumus obseruari, ne religiosi cũ pro aliquo excessu fuerint corrigẽdi, contra regularẽ prælati sui, & capituli disciplinã appellare præsumãt, sed humiliter, ac deuotè suscipiant, quod pro salute sua fuerit eisdẽ iniunctũ. Igitur manifestè regularib⁹ à cor-
7 rectione est prohibita appellatio. ¶ Dicẽdũ est, appellationis remediũ naturali ratione fulciri, vt qui à iudice esset defendendus ab alienis iniurijs, si ab ipso iniq;, & iniustè per sententiã accipiatur, depellẽdæ iniuriæ causa prouocatione vtatur. Verũtamen sicut in multis causis, vtilitatis publicæ gratia, hæc defensio, etiam popularibus hominibus iustè denegatur, potiori ratione perquã sanctè appellationũ, & prouocationũ vsum in religione ex terminari oportet. In quo quidẽ considerandũ est, duo esse causarũ genera, in quibus appellari á religiosis potest. Primum cũ superiores agunt de emendatione, & morũ correctione, & delictorũ punitione. Secũdũ in alijs omnibus causis, quæ extra illas primas in religione occurrere possũt, in quibus inferiores

feriores grauati ad appellationis remedium conuolarent, has quidem esse paucas non est dubium.

8 Nunc igitur, quando Prælati regulares de reformandis, & corrigẽdis moribus. & etiã de excessibus puniẽdis agũt, ab eorũ præceptis, sentẽtijs. pœnis. & castigationibus iuxta regulam factis, appellare religiosi nullo modo possunt. Hæc dictis cõstitutionibus supra citatis cõprahenditur, & est concors omniũ sententia, *in d.c.ad nostram, & in d.c. reprehensibilis, & in d.c. de priore. de appellatio. & Nauarrus vbi supra*, & in hoc dubium non est. Et est constitutum à Bonifacio VIII. in literis, quæ apud Confectium habentur.

9 Quod quidem obtinet, siue procedãt superiores in forma iudicij, siue ea nõ seruata, quia quocũq; modo appellatio locũ nõ habet, explosa sententia glossæ, quæ contrariũ videtur asserere in d.c.ad nostrã. ex qua Tancredus, & Vincentius voluerunt, quod vbi in forma iudicij procederet superior, appellationi esset locus, quæ distinctio, cũ iure nõ probetur, reijcitur cõmuniter, *vt per Ioannẽ Andreã ibi.n.6. Antoni. de Butrio, eodẽ numero. Abbatẽ Panormitanum, num.7. ibidẽ Immo.* idẽ Abbas existimauit rectè nullã esse rationẽ propterquam Religiosorũ prælatis suã iurisdictionem non posint exercere in figura iudicij, cũ ordo iudiciarius non ampliet iurisdictionẽ, sed potius fuerit institutus in fauorẽ publicum, ne innocentia ex iudicis iniquitate lædatur, & opprimatur. *in c.cum contingat. nu.29. de foro competent.*

10 Ex superiori sentẽtia colligũt doctores, quod si prælatus in morũ correctione, & punitione modũ à regula præscriptũ excedat, posse religiosũ appellare. *ita glossa fin. in d.c. ad nostram. Innocẽtius. Ioãnes Andreas. Butrius. Abbas, & Decius. ibi. Syluester verbo. appellatio.n.9.* Nauarrus vbi supra qui pro hac parte, omnia, quæ initio attulimus argumẽta, adducit.

11 Sed hæc quidẽ opinio solo cõtrario sensu nititur, cũ tamẽ Romani Põtifices indistinctè nulla facta mẽtione, quod religiosus grauetur, aut nõ grauetur, appellationẽ prohibẽt

& vbi constitutio non distinguit, nec nos debemus distinguere. *c. solitæ de maiorit. & obed. l. de pratio. de publiciana in rem act.* Etiam si maior ratio militet in vna, quā in alia specie. l. 1. §. quod autem de aleæ lusu.

12 Deinde, quia huiusmodi collectio vniuersam destruit constitutionē, nam in omni casu appellationis refugio vtētur regulares affirmantes superiores modum in correctione excedere, & vt ait S. Bernardus. Quantos nouimus appellasse pulsatos, quo interim liceret, quod nūquam licet? Antidotum versum in venenū. de cōsiderat. *lib.* 3. Atq; hoc modo, quod sanctissimè pro religionis disciplina conseruāda statutū est, ex hac illatione destruitur, semper enim appellatione vtentur religiosi, asserentes se grauari.

13 Præterea etiā in clericis sæcularibus, vbi de morum correctione agitur, appellationis remediū eis sublatū est. *c. licet de officio ordinarij.* S. Cōcil. Tridēt. *ses. 24. de reform. c.* 10. quapropter Innocētius existimauit, in appellationibus nullam esse differētiā inter clericos sæculares, & religiosos, & parē eorū esse conditionē, vt æque à grauamine illato prouocare posse. Sed omnes Innocētij opinionē explodunt, & reijciunt agnoscētes magnā esse inter vtrosq; differentiā, nō enim Clerici ita suis Prælatis subijciūtur, quēadmodū regulares, qui iā mūdo renūtiarunt. *c. per tuas de simonia.* & in quibus ad altiorē perfectionē dirigēdis, & magis libera, & magis seuera est attributa potestas, & ideò frequenter à regulis generalibus excipiūtur. *c. cum speciali. de appellatio. c. qualiter. 2. de accusatio. d. cap. per tuas. Atque ideò ab Innocentio discedunt Speculator. tit. de appellat. §. in quibus. nu. 14. Hostiēsis quem sequitur Ioannes And. nu. fi. Butrius num. 6. Abbas num. 7. Imola nu. 1. in glossa fi. in d. c. ad nostram.* Si autem in regularibus, vbi à superiore modus exceditur correctionis, locus est appellationi, nulla certè erit differentia, vt Innocētius aiebat. Aut igitur dicendum est hoc, aut concedendum indistinctè regularibus esse appellationem interdictam.

Accedit,

Accedit, quod apertè Alexandri III. mens fuit, in distinctè religiosis appellationem denegare in casu correctionis, quod manifestè constat ex integra decretali in c. de priore de appellatio cui maximè doctores innituntur, quia mentē Pōtificis non sunt assequuti, quod cōstitutio ipsa in decretalium libro fuerit truncata, & verborū proprietatē minimè penetrarūt, ait igitur. De Priore, & infra, cæterū si præfatus Canonicus, & cæ. At vero in secūda decretaliū collectione. tit. de appellationibus. c. 3. apud Antoniū Augustinū ita habetur. De Priore, qui non deferens protectioni nostræ, & appellationi ad Sedē Apostolicā factæ, quendā canonicū suū vestibus fecit omnibus vsque ad camisiam spoliari, & eū accusationi & appellationi renūtiare coegit, quia de suis, & quorūdam fratrū enormitatibus murmurauit, id tuæ solicitudini duximus insinuandū, vt rei veritate diligēter inquisita, si inueneris, quod pro euitāda disciplina prædictus canonicus appellauit, eidē Priori nullā pœnā infligere debes, quoniā Sacro sancta Romana Ecclesia huiusmodi appellationē admittere nō cōsueuit, ne monachis, vel canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi. Quod sequitur solū est in decretalibus. Cæterū si præfatus canonicus Priorē propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilē reddūt, ad Sedem Apostolicā appellauit, & ipse tali appellationi deferre contempsit, cum cum literis veritatem continentibus de tanto excessu satisfacturū ad Sedem Apostolicā venire cōpellas. Ex hac integræ decretalis lectione manifesta, & euidēs est nostra sentētia, cū clarus sit literæ cōtextus. Distinguit nāq; Alexāder Tertius, vt nos initio distinximus, inter appellationē, quæ à correctione, & punitione interponitur, ab ea, quæ ratione alterius iniustitiæ proponitur, de prima agit in priore parte decretalis, & de secūda in §. cæterū. In prima sine vlla distinctione asserit appellationē non recipiendā, in secunda sine distinctione esse omninò illi deferendū. In prima ita apertū

eſt Priorem illum modum exceſsiſſe, & canonicũ grauaſſe, & in eum deſæuijſſe, quippè qui, ob id ſolũ, quod appellauerat, tam malè accepiſſet, vt veſtibus vſque ad interulam ſpoliaſſet, & coegiſſet appellationi renuntiare: quid iniquius, quid vè magis contra ſuperioris authoritatem, & in ipſius iniuriam fieri poteſt, ſub cuius protectione appellãs conſtituitur, quam eum nudum, contumelijs affectum cõpellere, vt à prouocatione deſiſteret? Et nihilominus Romanus Pontifex conſiderans, quam neceſſaria in religione ſit regularis diſciplina, & morum correctio, & ſuffugia in eis amputare oportere, minimè arbitratus eſt ad ſuam iniuriam pertinere, ſi tam malè acceptus fuerit in religione, qui à correctione appellauit, & ideò præcepit, nullam ob hoc pœnam Priori eſſe infligendã. Ex quo manifeſtè doctorũ diſtinctio euertitur, quæ totã regularẽ diſciplinam deſtrueret, cũ inuẽta eſſet ratio, qua minus religioſus quiſq; appellationibus vteretur, vt ſuperiorũ effugeret correctionem.

15 At vero in ſecunda parte, in qua agitur de illo caſu, nimirum quando extra cauſam correctionis appellatur, ad Romanam curiam, præcipit Alexander, Priorẽ puniendum remitti, quia appellationi nõ detulit. Et in ea parte ita manifeſtũ eſt, nõ agi de caſu correctionis, ex illis verbis propter ſuas enormitates manifeſtas. Hoc eſt propter crimina Prioris, de quibus initio dixerat, vt etiã in facti ſpecie explicatur. Vndè conſtat illam decretalem non agere de appellatione interpoſita propter iniuſtam correctionem, ſed extra caſum correctionis, & omninò ex ea doctorũ ſententiam euerti. Arbitramur autem primã illius decretalis partem fuiſſe à collectore omiſſam, quia ea in c. ad noſtram. & in c. reprehenſibilis erat explicata. & ſecunda non, & ne de eadem re multiplex conſtitutio exhiberetur, cenſuit omittendam. Hanc noſtram explicationem ſentiunt apertè Innocentius, & Ioan. And. & Butrius, & Abbas. *nu. 3. verſ. tertius intellectus in eodem. c. de priore.*

Hanc

16 Hanc partem tenuit in primis Sotus, qui rectè perpēdit ex cōtraria multa incōmoda in religionibus sequi, *libr. 5. de iust. & iure q. 6. ar. 3. commendat Couarruuias, in practicis. c. 23. nu. 6. vers. octauo. Michael Salon. 2. 2. q. 69. ar. 3. §. An religiosis liceat appellare, non nihil ibi. P. Valentia. 3. to. disp. 5. q. 13. pu. 3. in fin. Ioan Trullus. Victorinus Mansus de modo procedendi. cap. 7. num. 9.*

17 Sed ne res sub Doctorū opinionibus versaretur, Iulius Secūdus concessit Canonicis S. Saluatoris, ne ab institutis ordinationibus, correctionibus, & mandatis Congregationis generalis, aut aliorum Superiorū religioso appellare liceret ad quęcumq;, etiam ad Summū Pontificē, & Sedem Apostolicā, nisi de speciali Sūmi Pontificis licentia, appellationesq; desuper pro tēpore interpositæ, & inde sequuta irrita habeātur. Et idē Cistersiensibus cōcessit, vt à Superiori generali, aut à Visitatoribus per ipsū deputatis ab eorū reformationibus, seu correctionibus appellare nō possint subditi, etiā ad Sedē Apostolicā, nisi à generali cōgregatione, & in casu denegatæ iustitiæ, aut pro notoria iniuria, sub pœna excommunicationis Sedi Apostolicæ reseruatæ, vt in compendio priuilegiorum verbo. appellatio. §. 2.

18 In Prædicatorū ordine per cōstitutiones grauissimis pœnis, & censuris est prohibita appellatio. Ita enim cauetur. Appellationē enim intra nostrū ordinē sub interminatione anathematis, fieri inhibemus, quum nō venerimus contendere, sed potius delicta corrigere. 4. Item (ne delicta maneant impunita, & obediētia in nostro ordine per appellationes friuolas infringatur) statuimus quod quicūq; frater nostri ordinis cōtra obedientiā appellare præsumpserit in futurū, nisi ipsi appellationi infra duos mēses renūtiauerit, & adiudicatus carceri sit ipso facto, nec possit cū ipso (nisi per capitulū generale) ante annos duodecim dispēsari. *d. c. 8. §. 3. & 4.* vbi glo. c. ait huic remedio, vt proprio iuri, qui ingrediūtur, renūtiare, & notauit Ferdinandus del Castillo

in

in Historia S. Dominici. 1. *par. lib. 2. c. 3.* vbi hanc antiquissimam Capituli generalis illius ordinis refert constitutionē, quæ huiusmodi prohibet, appellationes, & rectè ostendit, quam sint in religionibus perniciosæ, quod si vnus, aut alter iniuriam pateretur, hāc totius boni communis promotione dispensari.

19 Quid igitur, licebit ne superiori sub emendationis colore in subditos desæuire, & nullum eis permittetur appellationis refugium? In hoc primo constituendum est, Religiosos in vitæ spiritualis palestra exerceri, & in ea totis viribus sequi Christū Dominum oportere, & quanto grauius ad patientiam disponūtur, tanto amplius ad præmia cōsequenda iuuātur. Vnde egregiè Sanctus Ioannes Climacus inquit. Sicut crudele est ex ore famelici infātis panē rapere, ita & se ipsum, & operariū lædit, qui animas suscipit regēdas, nisi illi coronas, quātas illū sustinere posse nouit, horis singulis prouidere satagit, siue per cōtumelias, siue per ignominias, siue per obiectiones, siue per ludibria. Primū, quod ipse increpationis mercede priuatur. Secundū, quod cum alijs ex alterius virtute prodesse posset, id agere omisit. Tertium vero, quod est grauissimū, quod ij nonnūquā, qui vidētur esse probatissimi, & laboris patientissimi, si ad tempus negligantur, atq; iam vt virtutibus præditi à prælato non corripiantur, siue probris, atque iniurijs non afficiātur, ea, quæ in eis inerat modestia, & temperantia destituentur. Hæc *gradu. 4. c. 8.* Hoc & omnes sancti, & vita spiritualis magistri docuerunt.

20 Ad hanc igitur normam solet, qui religionē ingreditur, interrogari nonnūquam, vbi id religionis statutis cauetur. An decreuerit, paratusque sit, iniurias, illusiones, & opprobria in Christi insignibus inclusa, & alia quæuis, quæ ei inferrentur, siue per quemuis ex domo, vel monasterio (in quo obedire, & humiliari, ac æternam beatitudinem cōsequi exoptat) siue extra eam, per quemuis viuentium, nulli

malum

malum pro malo reddendo admittere, & patienter cū Dei gratia ferre. Vel itaque contumelias, falsa testimonia, & iniurias pati, ac stultus haberi, & existimari. Qui igitur sub his conditionibus in religione est admissus, quomodo poterit prouocare, ex eo capite quod sibi iniuria fiat? Quomodo se grauari conqueretur? Quomodo considerat Christi vestigia, quæ suscepit imitanda, qui nondum ad sanguinem vsque restitit? Quomodo perueniet ad illustrem patiētiæ coronam sine certamine? Si pati non vult coronari recusat, si autem desiderat coronari, certandum est viriliter, sustinendum, & ferendum patienter.

21 Audiendus S. Hieronymus, qui ad Rusticum ait. Credas tibi salutare quidquid Præpositus præceperit, nec de maiorum sententia iudices, cuius officium est, obedire, & implere, quæ iussa sunt, epist. 4. c. 7. Qui autē prouocat, & obedire recusat, & salutē propriam contemnit. Vtiq; apposite Alexāder tertius. Ne religiosi cum pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regularē prælati sui, & capituli disciplinā appellare præsumāt. Sed humiliter, & deuotè suscipiant, quod pro salute sua fuerit eis iniunctum. *d. c. reprehēsibilis.* de appellat. Cum itaque, quidquid etiam per iniuriā præciperetur, tendat in salutem animæ, & in maiorem vitæ spiritualis conferat profectum, humiliter, & deuotè est suscipiendum, & credere debet religiosus non ad iniuriam, & contumeliam à superiore fieri, sed ad salutem, vt ille Abbas Cyrus dicebat. Probant me Patres mei, vtrum monachus esse cupiam, non autem verè id faciunt. Quam ergo Patris, & aliorum intentionem non ignorans leuissimè, atq; sine vlla molestia omnia tolero. *apud Climacum. d. gradu. 4. cap. 9.* Qui vero appellat, nec deuotè, nec humiliter vult suscipere, quod pro salute sua iniungitur.

22 Adde quod iustissimè in concilio Mileuitano est constitutum. A iudicibus, quos cōmunis consensus elegerit, nō liceat prouocare. *c. à iudicibus. 2. quæst. 6.* explicuit optimè S. Thomas

Thomas.2.2.*quæst.69.art.3.ad 2*. ex parte eligentis cum iudicem prouenire, quod appellatio excludatur, ne quem voluntariè approbauit, postea recusare, & eius fugere iudiciũ videatur. Id certè multo magis est iustum reputandum, vbi quis religiosam viam ingreditur, & totum se præbet in vita spirituali instituendum, vt non posſit ea, quæ iniunguntur per appellationem recusare. Præcipuè quod siue correctiones, siue punitiones ex superioris conscientia, prudentia, & arbitrio pendent.

23 Sequitur quod in sententia, quæ ex iudicis arbitrio fertur, non datur appellatio, quia multa mouere potuerunt iudicantis animum, quæ appellationis iudicem lateant, & eius fugiant cognitionem, & ita solus Deus, & iudex, & cognitor illius arbitrij est. *glossa. in cap. statutum. §. assessorem verbo. relinquatur. de rescriptis libro. 6. & ita in his arbitrarijs appellationi locum non esse censuit Innocentius. in capit. præsenti. numero. 3. in medio. de rescrip. & in capit. final. numero. 5. de ferijs. Bart. in l. 1. numero decimo octauo. delegatis. 2. Craueta. cons. 78. numero octauo. Boerius decis. 284. numero. 17. dicit communem Couarru. libro. 2. variarum. cap. 12. numer. 3. in medio. Menochius de arbitrar. quæst. 70. numer. 7. diffusè Farinacius, in praxi. 1. tom. quæst. 17. à num. 27.*

24 Hinc manifestè patet nostræ controuersiæ diffinitio, scilicet, quod religiosis votis minimè congruit appellatio, quod his verbis Iulius Secundus in literis in forma Breuis Thomæ de Vio Caietano Magistro Generali ordinis Prædicatorum directis explicuit. Nos attendentes, quod non solum à religionis iugo communi ratione, sed dicti ordinis perpetuis statutis appellationes dissonant. In quibus statuitur, quod si quis appellauerit ab absolutione sui officij, sit ipso facto absq; alia declaratione absolutus. *Apud Confectium in collectione bulla. 6. Iulij II.*

25 Verumtamen, licet id ad perfectionem, & magnum religio-

ligiosorum meritum pertineat, non denegatur remedium his, qui iustam se habere causam arbitrantur, quo superiorum possint mederi grauaminibus, id autem est, ad superiorem recursus, etenim iure permissum est, vbi appellatio denegatur, vt per viam querelæ superior adeatur. *glossa. verbo. supplicari in c. ex literis. de in integ. restit. vbi Abbas. nu. 3. & 9. idem Abbas. optimè in c. Pastoralis. in principio. nu. 12. de appellat. Decius consil. 533. num. 2. Parisius cons. 54. num. 34. vol. 5. Rolandus Valle. cons. 94. num. 2. vol. 1. Menochius de arbitrarijs. lib. 1. quæst. 70. num. 24.*

26 Hunc Gregorius XIII. fratribus minoribus permisit in extrauaganti. Quoniam nostro, in qua eis prohibet sub excommunicatione latæ sententiæ reseruatæ appellationes, & recursus ad tribunalia sæcularia. Sed si, inquit, à Prælatis suis grauari prætendent, ad Generalem ministrum ipsius ordinis, seu illius Protectorem, Viceprotectorem, vel ad nos, siue Romanum Pontificem successorem nostrum, supremum in Ecclesia Dei iudicem, sicut antiquitus semper consuetum fuit, recursum habeant. Vnde illis breui manu iustitia ministrabitur. Habetur apud Confectium *in collect. bulla. 1. Grego. 13.* Sed ne vagādi daretur occasio Sacra Cōgregatio Regularium ex ordine sanctissimi decreuit, vt á grauamine Prioris ad Prouincialem, á Prouinciali ad Generalem, á Generali ad Protectorem, prout cuiusque religionis constitutionibus disponitur, recurratur, *apud eundem in summario tit. 6. post. c. 2.*

27 Hic autem recurrendi ad superiores modus, & admissus, & vsitatus est, quapropter omnibus liberum est, literas ad eos mittere, nec subditorū literæ ad eos scriptæ ab aliquo legi, aut aperiri possunt.

28 Rursus animaduertendum est, in omni casu, quo appellatio est prohibita, si nihilominus fuerit appellatum, superiorem non teneri huiusmodi appellationi defferre, sed vlterius progredi posse, ac si appellatum non esset.

esset. Nisi in ipsa appellatione causa legitima exprimatur, per quam manifestè constet iniustã esse sententiam, & iustè ab ea appellari, *ita ex Innocentio in c. Pastoralis. §. praeterea de officio delegat. Abbas in cap. consuluit. el. 1. numer. 4. vbi Decius num. 8. de appellatio. Felinus late in cap. quod ad consultationem de sententia, & re iudica. numer.* 20. Decius, in terminis regularium. *in ca. 3. numer. 29. de appellatio. Maranta. in speculo. 6. part. 2. actu principali numer.* 183. *Boerius. decis.* 284. *numer.* 24. *Menochius de arbitrar. d. quaest. 70. num.* 20. Ad ipsum enim iudicem, à quo est appellatum, pertinet diiudicare, & statuere, iusta ne videatur appellatio, an iniusta. *glossa in ca. vt debitus honor. verbo rationabilis causa de appellationi. Decius in c. de priore. un. 3. eodem tit. de appellat.* Ac proinde si fuerit appellatum, cõsideret diligenter superior, etiam aliorum adhibito consilio, an iusta appellandi causa proponatur, propter quam appellare liceat, quod si non afferri viderit, appellatione non obstante procedet, ac si appellatum non fuisset, haec enim appellatio eius non suspendit officium, nec sententiae executionem, nec opus est quod appellans desistat ab appellatione. Si vero iusta appellandi causa fuerit proposita, appellationi defferre tenetur, alioquin iniuria graui, & appellantem, & superiorem, ad quem prouocatũ est, afficiet.

29 Memoriae enim commendanda est illa S. Bernardi luculenta sententia. Fateor grande, & generale mundo bonum esse appellationes, idque tam necessarium, quam solem ipsum mortalibus. Reuera quidam sol iustitiae est prodiens, ac redarguens opera tenebrarum, prorsus fouendae, & manu tenendae sunt, sed quas extorsit necessitas, non caliditas adinuenit. Vsurpatoriae sunt huiusmodi omnes, non subuenientes in necessitate, sed opitulantes iniquitati. Haec ille *ad Eugenium lib. 3. de cõsiderat.* Existimet igitur superior hũc appellationis solem, in Religionis domicilio non esse, non vt ipsi, sicut in tenebris degenti liberum sit percutere, & in subditos

ſubditos ſæuire,ſed quia ipſe tanquam ſolis iuſtitiæ Chriſti Domini verus imitator charitatis, ſanctimoniæ, & iuſtitiæ lumine illuſtrare debeat omnia, & ſplendorem, & claritatē ita emittere, vt verè conſtet, quam ſit ſuperuacaneum, ad illum appellationis ſolem recurrere. Quod ſi,vt homo,aliquid deceptus egerit,corrigendum curabit, vel per appellationem legitima neceſsitate ſubnixam,& quam iniquitati non opitulari nouerit,patienter admittet.

30 Quod modo diximus in caſu iniuriæ manifeſtæ,idem dicēdum eſt in caſu de negatæ iuſtitiæ, & in alijs caſibus, qui occurrere poſſunt extra morum correctionem, & alias reformationes in quibus appellatio non eſt prohibita,*vt in d. c.de priore.de appellationibus.* In his namque etiam regulares maximè ab appellationis remedio abſtinere debebunt, ex quadam honeſtate,& modeſtia,quæ maximè religioſos decet. Si tamen eo vti volent,poterunt, cum non ſit eis prohibitum.Et quidem tunc ſuperiores,ſi appellatio non fuerit interpoſita à ſententia diffinitiua, vel diffinitiuæ vim habente,eodem modo procedent,quo in ſuperiori caſu nimirum vlterius progredientes, ac ſi appellatum nō fuiſſet. *cap.vt debitus honor.de appellatio. Concil.Trident.ſeſ.24. de reformatione.cap.*20. At verò ſi fuerit appellatum à ſententia diffinitiua, vel illius vim habente regulariter erit appellationi deferendum,niſi aliqua cauſa efficiat, quod appellatione non obſtante ſuperior vlterius progrediatur. Sed hi caſus rariſſimi erunt,cum ferè omnes, qui contingere poſſunt in religione, illis ſint comprehenſi, qui pertinent ad morum reformationem,& correctionem, in quibus prohibita eſt appellatio.Alij vero erunt,veluti ſi ſuperior ſcilicet Prouincialis in cauſa ciuili contra religioſum, aut contra monaſterium procederet, vt in noſtra pro omnimoda regularium exemptione allegatione. 3.*parte. cap.*8. diximus. Vel etiam ſi ſub cenſuris præciperet ſubordinato ſuperiori,vel procuratori bona aliqua religionis tradere,aut vendere,

dere,aut aliquid aliud præciperet, quod ad morum correctionem nõ pertineret. In quibus appellationis remedium non denegatur, *vt in d.c.de priore.*

31 Reliquum est, vt argumentis in contrarium adductis numero secundo respondeamus. Ad primum respondemus satis liquere ex omnibus supra declaratis iure appellationem regularibus prohibitam. Ad secundum respondetur. 1. quod licet appellatio sit defensio, non tamen de iure naturæ. Sed de iure positiuo inuenta naturali defensione innixa, & quæ ab eodem iure auferri potest, ita vt si Princeps speret iudicem sanctè, & iustè in causa progressurum hoc remedium possit adimere, *Abbas in c.pastoralis.numero.12. de appellat. Felinus in c.cum inter.numero.8.de exceptio. Couarru.in practicis.c.23.numer.3.& alij frequenter.* Rectè autem iudicauit hoc maximè expedire in religionibus, in quibus rectè præsumitur superiores iustitiam administraturos, vt ait Baldus *in c.3.de appellatio.* Deinde quia non eis defensio aufertur, si quando contigerit, quod hæc spes fallat, & aliquis religiosus iniustè puniatur, non ei adimitur ad superiorem recursus, quo grauamen reparari queat. Tollitur appellatio, ne facilè aliqui in vocem appellationis prorrũpant non grauati, sed superiores grauare, & disciplinam regularem abijcere volentes, ne sub necessariæ defensionis titulo arma iniquitati ministrentur, & vt ait S. Bernardus. Appellantur boni à malis, non vt faciant bona, sed ne rapinas, ne furta, ne sacrilegia, & quæ huiusmodi sunt, punire vllatenus, vel exhibere præsumant.

32 Ad tertium respondetur, argumentum à contrario sensu in iure non admitti, vbi alia iura repugnant, vel absurdum sequitur, & iniquum, *vt tradit Felinus in c. significasti.nu.13. de foro compet. Puteus decis.68.num.6.§.2. Euerardus loco.82. à contrario sensu in fallentijs.* Et constat apertè omninò absonum esse, & absurdum huiusmodi interpretationem, & iuri repugnare vt ostendimus. numero.11.

Ad

Ad vltimum est iam responsum est. *nu.* 14. vbi ostendimus cap. de priore in vera sui interpretatione, & de nostræ fauore sententiæ.

DE RECVSATIONE.

33 Omnia quæ suadent ne in Religione appellationes in morum correctione admittantur, eadem, & recusationẽ excludunt. Recusatio namque, & appellatio sunt, sicut quædam defensiones ratione naturali reis concessæ, ita inter se pares, & similes sunt. Vnde quibus appellatio denegatur, propter eandem cõmunem vtilitatem, & recusatio, idque verbis expressis dixit Alexander Tertius. In causis, inquit, Ecclesiasticis, vbi appellationis remediũ tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum. *c. super eo.* 12. §. *in causis. de appellationibus. idem in cap. nouit. eodem titulo. glossa. in c. in singulis verbo. ex appellatione. de statu monachorum Felinus in c.* 1. *n.* 6. *de iudicijs. idem Felinus optimè in d. c. cum inter. nu.* 8. *de exceptionibus.* Scimus non facile id à iuris professoribus admitti, sed Alexandrij Tertij, nos constitutionẽ habemus, qua nitimur, & cui ipsi minimè satisfaciunt, neq; in causis Regularium loquuntur. Non tamen possumus negare, quod vbi superior manifestè subditi inimicus esset, aut propter alias causas suspectus, posit ad superiorem recurri, ne iniustè ab eo opprimatur, vt etiam supra admisimus in iudicio iniquo recursum.

Secundi Libri finis.

LAVS DEO.

D. IOSEPHI ALDRETE

SOCIETATIS IESV Presbyteri.

DE RELIGIOSA DISCIPLINA TVENDA

LIBER TERTIVS.

In quo ex fictis personis publica processus acta componuntur.

PRAEFATIO.

POST traditum criminalis iudicij ordinē,& cognitas delictorum pœnas,consequenter subnectimus (sicuti polliciti sumus) totius huius tractationis actum, causæ nimirum criminalis adumbratum simulacrum, vt oculis forma actorum subiecta, & processus coagmentandi exemplar facilius tradita percipiantur.In primis autem admonitos desideramus lectores,secundum vniuscuiusque prouinciæ cōsuetudinem variari à iudicibus,& Notarijs Actorum formulas,vnde foret proculdubio valdè difficilè, & immensi laboris opus, si earum singulas persequi,& tradere vellemus,& cum pareret confusionem,prorsus esset inutile. Neq; enim Regulares eas sequi tenentur, ab his seruandis iure exēpti. Quare mediam quādam viam facilem, & iuri Pontificio conformem sequuti sumus, quæ vbique terrarum Religiosis possit deseruire. Quod si in ea Prouincia, in qua Superior degit, conspexerit Notarios diuerso vti modo

in formando processu, non istum cōtemnat, & cū magna se dati animi tranquillitate aptiorem poterit eligere formam, atque eam procedendi ineat rationem, quam ad finem optatum iudicauerit facilius conducere, dūmodo, quæ essentialia sunt, non immutet. Poterit namq; diuersitatem inuenire in dicendi, & scribendi vsitato stylo, nō tamen in eis, quæ de iure naturæ, & gentium in his causis requiruntur, quæ vbique terrarum immutabilia sunt, atque ideò obseruanda, & retinenda. Deinde. Processum effinximus, & adaptauimus ad ea, quæ frequentius accidere solēt, nimirum, quod Superior ex officio procedat: tum etiam iudicium instituimus, in quo difficiliores rerum articuli, qui possent incidere, describerentur. Quapropter grauia crimina finguntur obijci Religioso, quæ speramus per Dei misericordiam nūquam euentura. Denique annotauimus in margine loca, vnde eorum quæ traduntur plena explicatio peti posſit, vt nullus ambigendi locus remaneat.

PVBLICA PROCESSVS ACTA.

Processus initiū. §. 1. *Lib.* 1. *c.* 8. *nu.* 17. In nomine Domini. In ciuitate N. in monasterio S. ordinis. S. die vigesima quarta mensis Septembris anno à natiuitate Dominica millesimo sexcentesimo septimo. R. P. Fr. Prudentins Aurelius Prouincialis ordinis S. in prouincia V. in præsentia infrascriptorum testium, quos ad proprium conclaue seu cellam, vbi manere consueuit, vocauit, dixit, officij sui munus exigere, quod delicta *Eodē lib. c.* 8. *n.* 3. puniantur iuxta eorum grauitatem, quod vt rectè fiat, in occurrēti casu expedire, vt processus componatur, vnde veritas, & magis appareat, & cōprobetur facilius, prop- *Secretarij electio.* §. 2. terea eo modo, quo melius de iure, & consuetudine potest, ad conficiendum processum Notarium, & Secretarium eligit, nominat, & creat P. Fr. Ioannem Lucā eiusdē ordi-

ordinis Sacerdotē Religiosū præsentē, à quo iuramentū exegit, & ipse tacto pectore, vt moris est, iurauit, & promisit, iustè, purè, & fideliter, omni falsitate, & fraude semotis se gesturū in actis processus cōscribēdis, & Notarij, & Secretarij officio exercēdo præsentibus P. Fr. Antonio Petro, & P. Fr. Paulo Castrēsi testibus ad præmissa vocatis, & rogatis, qui omnes subscripserunt.

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Fr. Ioannes Lucas Secretarius. Fr. Antonius Petrus testis. Fr. Paulus Castrensis testis.

Et post prædicta in eodē monasterio, & conclaui eodem die, & anno idem R. P. Fr. Prudentius Aurelius dixit, quod cum ex multorum relatione sæpè ad suam notitiam peruenerit P. Fr. Lysiam Barsatorem eiusdem ordinis Religiosum professum Sacerdotem multa, & grauia fecisse in magnum Religiosorum scandalum, & nouissimè furtum cōmisisse, & iam delictorum qualitatem postulare, vt eorum comprobata culpa celeri remedio bono Religionis communi prospiciatur, & vt clamori, & famæ deferenti fiat satis, & debitum officij sui, quantū cum diuina gratia potest, munus exequatur, & diligenter veritate cognita congruum adhibeat remedium præcipit testes examinari, & eorum depositiones inscriptis excipi, & eos interrogari exquibusdam articulis, qui capita continent eorum, quæ à præfato P. Fr. Lysia fuisse cōmissa referuntur, & subscripsit. *Ex officio Superior cognoscere incipit. §.3.* *Lib. 1. c. 9. nu. 4.*

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Fr. Ioannes Lucas Secreta.

Articuli, siue capitula, quæ contra Pat. Fr. Lysiam Barsatorem huius monasterij N. Religiosum proponuntur, de quibus infamia laborare videtur, vt iuxta illa testium depositiones recipiantur. *Capitula contra Reū. §. 4*

1. Quod dictus P. Lysias est religiosus professus ordinis S. & sex ab hinc annis graues, & notabiles culpas

cõmiſit,& propterea ſuit etiam exhortatus,vt ſe emendaret,& nonnũquam pœnis affectus.

2. Anno ſuperiori 1604. poſtquã in monaſterio M. vbi tũc degebat nonnulla mobilia ſubtraxiſſet, eo animo,vt apparuit, vt aufugeret, die tertia menſis Auguſti à dicto monaſterio M.furtiuè diſceſsit, tribusq; mẽſibus ita delituit, vt nec eius veſtigiũ inueniretur, donec tãdem ex quodã iudicio de prehẽſus, & ad monaſteriũ reductus in carcere fuit incluſus,in quo tãdiu mãſit,quouſq; poſt aliquas exhortationes, & admonitiones emendationem promiſit.

3. Deinde à carcere ſeu cuſtodia eductus liberè contra ſuperiores loqui cæpit,& alia, quæ cõtra Religionem,& ſuperiores machinari illũ præ ſe ferebant,dicebat,& admonitus ne talia efutiret,non ceſſabat.

4. Propterea ſuperiores coacti fuere, ne malum in alios ſerperet,iterũ in carcere detinere,in quo ſæpè fuit admonitus,vt ſe corrigeret,& emẽdaret, quod cum videretur ſeriò pollicitus,è carcere fuit eductus,& cum iterũ nulla emendationis ſigna apparerent ad hoc monaſterium S. fuit translatus.

5. In quo monaſterio fugã meditãs, cũ nõnulla iterum furtiuè amouiſſet,quorũ fuere indicia clara,tertiò fuit in carcere incluſus. In quo magis apertè cõtra Religionem loquebatur, & tãdem per carceris tectũ aufugit menſe Octobri 1606.& in fuga per ſex mẽſes vagabũd⁹ errauit.

6. Quod poſtea à fuga reductus, & benignè receptus nõnullis diebus fuit in carcere detẽtus,&cũ emendationẽ promiſiſſet in priſtinum gradum fuit reſtitutus.

7. Quod paucis ab hinc diebus cæpit iterũ liberè loqui, & cũ cãdelabra argẽtea è ſacriſtia furtiuè ablata credãtur,fama in monaſterio hoc increbuit, quod ipſe rapuerit. Dicant &. Fr. Ioannes Lucas Secret.

Eodem loco,die,anno, quibus ſupra in præſẽtia R.P.

Pro-

Prouincialis cõparuit P. Fr. Iacobus Scipio eiusdẽ ordinis Sacerdos in testẽ vocatus. Quẽ P. Prouincialis exhortatus est ad solidã, synceramq; veritatẽ dicendam super his, quæ erga interrogãda nouisset, qui tacto pectore Sacerdotis more iurauit, ac promisit veritatem synceriter, & fideliter se dicturum, & secretum seruaturum. *1. Testis depositio §. 5. Lib. 1. c. 9. nu. 6.*

Ad 1. respõdit, se multis iã annis agnoscere P. Fr. Lysiã, quẽ scit Sacerdotẽ, & Religiosũ professum huius ordinis, quia illius interfuit professioni, & cũ eo versatus est tam in hoc monasterio S. quã in monasterio M. & sex ab hinc annis scit eum sæpè à superioribus reprehensum in capitulo, & pœnitentias recepisse.

Ad 2. respondit, quod eo anno 1604. ipse testis aderat in monasterio M. quo tẽpore in eo degebat P. Fr. Lysias, & quodã die mẽsis Augusti palã, & publicè dicebatur P. Fr. Lysias à monasterio se recepisse furtiuè, & aufugisse, quod certũ apparuit, & euẽtus cõprobauit, nã post tres mẽses, quo tẽpore non fuit à teste in monasterio visus à villa cuiusdã viri nobilis, in qua delituisse dicebatur, fuit reductus. Et quanto primũ ipse P. Fr. Lysias recessit vestiũ custos monasterij aliqua furto sublata ex sua officina asserebat, veluti subuculas, linteamina, & certã pecuniæ quantitatẽ, quã ad emẽdas vestes à procuratore acceperat pridie eius diei, quo P. F. Lysias aufugerat. Quod eundẽ P. reuersũ nõ negasse, audiuit, & si rectè meminit, cũ Superior illũ in carcere inclusum inuiseret, ipse testis ter, aut quater fuit comes adiunctus, & eum P. Superior ad emendationẽ seriò, & benignè cum exhortaret, & cõmissa exprobraret, ipse P. Fr. Lysias supra dicta agnouit, cumq; initio non ita libenter P. Superiorem audiret, tãdem animum prauè affectum blando sermone molliuit, & emendationem promisit.

Ad 3. respondit, quod statim emendatione promissa fuit à custodia eductus, & audiuit ipsum fuisse liberè lo-

quutum, sed & recordatur, quod quum quadã die simul adessent P. Fra. Ioannes Crucius, & Fra. Symon, & ipse testis Fr. Lysias cæpit contra Superiores liberè loqui, cũque omnes ei restitissent, ipse F. Lysias minimè cedebat, & aliqua dicebat, quæ satis indicabãt in Religionẽ aliquid noui moliri, nẽpè: nimiũ sibi Superiores arrogare, & potestate tradita abvti, & præcipuè à iurisdictione ordinaria exemptione, & his similia, quibus à circunstantibus abunde fuit satisfactum.

Ad 4. respondit, quod nonnullis exactis diebus ipse Fr. Lysias fuit custodiæ traditus, & audiuit tunc testis, quæ in articulo dicuntur, sicuti etiam, quod tunc fuit à P. Superiore sæpè admonitus, & semel ipse interfuit testis, & postea à custodia emissum vidit in monasterio degentem, donec ad hoc monasterium S. fuit translatus.

Ad 5. respondit, quod testis in monasterio M. remãsit per annũ integrũ, atq; ita, quæ tunc tẽporis à P.F. Lysia gesta fuere testem ignorare, licet nonnulla audierit.

Ad 6. respondit, quod exacto anno testis ad hoc monasterium S. venit, quo tempore iam P. Fr. Lysias detinebatur in carcere, & nõ multo post, vidit eum cum cæteris in monasterio versantem, & aliquando subtristem, & cogitabundum.

Ad 7. respondit, ferè omnes in monasterio audiuisse candelabra argentea desiderari, credi que ea furtiuè sublata, & ipsum Fr. Lysiam audiuit conquerẽtem, quod ipsum amouisse suspicarentur, eo quod sacristiam ingressus esset, & se valde excusantem, & lamentantem ita sibi falsum impingi. Et id est, quod scit, & audiuit, & ea quæ dixit sunt nota in hoc monasterio S. & in monasterio M. & quod testis non est inimicus P. Fr. Lysiæ, & est annorũ quinquaginta, cumque à me fuisset testimonij depositio perlecta, dictus testis respondit rectè fuisse descriptam, & in ea constans perseuerat, & subscripsit.

Fr. Pru-

Fr.Prudentius Aurelius Prouin. Fr.Iacob.Scipio testis.
Fr.Ioannes Lucas Secret.

Et post præmissa in eodem monasterio, & conclaui, die,& anno suprascriptis P.Prouincialis præcepit vocari P.F.Ioannē Cruciū Religiosū Sacerdotē huius ordinis S. Qui cū præsēs adfuisset.Eū P.Prouincialis ad veritatē dicendā exhortasset, & ipse manu pectori admota iurauit,se dicturum veritatē plenè, fideliterq; in omnibus, de quibus esset interrogandus, & secretum seruaturum. *2. Testis depositio §.6.*

Ad 1.articulum respondit, quod P.Fr. Lysiam Barsatorem huius ordinis Religiosum professum, & Sacerdotē rectè nouit à decē annis plus minusve,& scit illū sæpè fuisse à Superioribus admonitū seriò,vt se corrigeret.

Ad 2.respōdit,rectè scire;testis,in articulo contenta, quippè qui in monasterioM.Superioris vices gerebat,& nōnūquā vestiū custos testis dixit,interulas,& linteamina deesse,quæ ab aliquo furata credebat, & die 3. mēsis Augusti idē vestiū custos cōquestus est decem ducatos è sua officina desiderari,quos sibi ad vestes coemēdas procurator tradiderat, & se valde suspicari quod Fr. Lysias surripuerat,qui illū furtim ab officina egredientē cōspexerat.Et testis re dissimulata eodē die postquā omnes religiosi solita hora post cāpanæ signū cubitū se receperāt, ipse testis F.Lysiæ cellā adiuit,& in ea nō illū inuenit,& linteamina è lecto sublata,& omniavestimēta abesse cōspexit,cūq; illū per monasteriū quæsijsset, ad portā seruitorū siue regularē ire decreuit, & quā clausā reliquerat, inuenit apertā,& in ea clauim adulterinā,quam vix euellere potuit,& occlusa diligēter ianua ad P.Superiorē se cōtulit,omniaq; ex ordine,vt gesta erāt narrauit,& facta diligētia per tres mēses nō fuit inuētus,donec casu in villa nobilis viri repertus ad monasterium reductus, custodiæ fuit traditus. In qua eum sæpè P. Superior ad emendationem exhortatus est.

Ad 3.

Ad 3. respondit, scire vera esse. quæ articulo continẽtur, quia à pluribus audiuit in codẽmet monasterio M. & semel ipse testis quibusdã alijs præsẽtibus audiuit F. Lysiam grauiter aduersus superiores loquentem, & verbis eius ab omnibus adstãtibus itũ est obuiã, & cõtradictũ.

Ad 4. respondit, quod cum rumores de his, quæ à Fr. Lysia dicebantur per monasteriũ essent sparsi, P. Fr. Ioãnes Vincentius Superior, ne malum amplius serperet, & alios inficeret, sicuti iam cœperat, nam loquendi immodestia, animorũ inquietudo, & aliorũ displicẽtia in quosdam veluti morbus contagiosus peruaserat, re in consilium deducta, in carcere fore includendũ placuit, in quo P. Superior teste præsente paternè monuit, vt tandem quiesceret, ni maiora mala, quæ illi impendebant, experiri vellet. Principio negare illum, tandẽ sua agnoscens errata, emẽdationẽ promittẽs, & pœnitentiam iniunctã admittens fuit à carcere dimissus. Sed cum iterum nonnulla liberè loqui diceretur, optimum facto visum est in hoc monasterium mittere.

Ad 5. & 6. respondit, se quatuor ab hinc diebus ad hoc monasterium venisse cuiusdã negotij causa, & ideò in articulis contenta nescire.

Ad 7. respondit, quod hesterna die Dominica iã serò in perystilio deambulabat propè ianuã cũ quodã ciue M. qui ad eũ inuisendũ venerat, & vidit P. Fr. Lysiã egredientẽ aliquid coopertũ sub brachio ferentẽ. & ad quẽdã senẽ accessisse, qui, vt apparuit, eũ expectabat, satisq; occulte, quod deferebat, seni dedit, quid autem rei esset, testis non vidit, ex sonitu tamẽ ex collisione ædito cõcepit vasa esse argentea, facileque credidit, forte fuisse à sene accomodata, & illi restitui, & nil mali suspicatus est, sed & aduertit Fr. Lysiam tãta cũ festinatione, & diligẽtia id fecisse, vt neq; testẽ neq; ciuẽ M. cũ eo deambulãtẽ cõspexisset. Dixitq; ciuis, P. Fr. Lysias minimè nos vidit,

dit,& ipse ita est. Sed heus tu,quid illud rei erat, quod F. Lysias seni dedit?ciuis respōdit,cādelabra argētea. Mihi visa sunt,& testis. Quis ille senex?respōdit ciuis M. Nō eū agnosco. Erat autem barba prolixa,& nigro indutus pallio,& atris vestibus honestè ornatus, planè vir bonus apparebat. Postea testis,cum ciui vale dixisset, ingressus monasteriū audiuit,duo cādelabra argētea è sacristia desiderari,& famā diuulgatā Fr. Lysiā amouisse clam,cum nullus alius visus fuerit,qui ea furari potuerit. Vnde satis mirari nō poterat testis cōiungens ea, quæ ipse proprijs oculis cōspexerat, cū his quæ dicebātur, & non aliena à veritate illi visa sunt,& id est,quod scit audiuit,& ex fama publicū in hoc monasterio,& nō est inimicus Fr. Lysiæ,& testis est natus quadraginta tres annos, & cū prædicta omnia fuissent à me secretario iterū perlecta, constanter affirmauit a ita se rem habere,& subscripsit.

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Fr. Ioannes Crucius testis. Fr. Ioan. Lucas Secret.

Et post præmissa in eodem monasterio S. die, mense, & anno,& conclaui supra dictis ad prædictā inquisitionē,& veri inuestigationē præfatus P. Prouincialis vocari iussit, Fr. Iulium Andreā ædituum,qui vocatus adfuit, & eum P. Prouincialis ad monuit, vt veritatem syncerā, & plenam diceret, vt virum religiosum decet in his, de quibus esset interrogandus, qui tactis scripturis iurauit, & promisit veritatem dicturum se, & secretum seruaturum. *3. Testis depositio S. 7.*

Ad 1. respondit, quod testis P. Fr. Lysiam Barsatorem religiosum Sacerdotem notum habet duobus ab hinc annis, quo tempore in hoc monasterium venit, & quod attinet ad alia in articulo contenta se nonnulla subodorasse potius, quam audijsse, quum omnes religiosè de fratribus loquantur.

Ad 2. 3. & 4. respondit se nihil certò scire.

Ad

Ad 5. respōdit, quod paucis post diebus postquā P. F. Lysias ad hoc monasteriū peruenit, audiuit certo rumore ferri, ipsū velle furtim discedere, & quod P. Superior indicijs ductus in eius cella nōnulla inuenit, quæ accepisse dicebātur, vt suā adornaret profectionē, siue fugā; cuius rei causa fuit in carcere inclusus, & ibi eū testis vidit, cū cibū ad prandium ad eū deferret, & satis impatiēter ergastuli custodiā sustinebat, verbis iracundis, & minarū plenis animi sui amaritudinē ostēdebat, scit prætera à carcere aufugisse, quo tēpore in articulo assignatur, quia omnibus in hoc monasterio degētibus notum fuit, & ipse accessit ad ergastulū, & ipse nō aderat, & in superiori tecti parte foramē factū erat, & vestigia manifesta, quæ indicabāt per foramē aufugisse, ex lecti nāq; tabulis facta erat quasi scala, qua adtectū ascēdi posset, linteamina lecti erant discissa, & funis vicem præstiterant, quæ in cōpluuium pendebat, per quam se demisisse apparebat, & ipse multo tempore non fuit inuentus.

Ad 6. respondit, quod sex mensibus exactis fuit prehensus, & in ergastulum trusus, vbi testis eum vidit, & nōnihil immutatus apparebat, & postea superiores benignè eum in pristinum restituere gradum.

Ad 7. respōdit, quod heri vesperi, cū altare magnū testis præpararet ad diē hodiernā, cādelabra argētea, quæ pro die festiuo in altari inseruierāt, in sacristiā detulit, & posuit supra mēsam, vt postquā altaria parasset in theca obseraret, relictoq; in sacristia F. Frācisco Iacobo perrexit in tēplū, cūq; ab eo reuerteretur, vidit P. F. Lysiam à sacristia exeuntē, & sub axilla aliquid deferētē, & ingressus sacristiā neminē in ea inuenit, & statim socius F. Frāciscus superuenit, cui dixit, quomodo sacristiā sine custode reliquisti? qui respondit, se P. Fra. Lysiam ibi reliquisse, tunc testis respexit, & non vidit candelabra argentea, & dixit Socio vbi sunt candelabra argentea? & Socius respōdit. Hic ego in mēsa, vbi tu posuisti, reliqui

& simul

ſimul ambo quærere cæperunt, & minimè inuenire potuerũt, & ipſe teſtis iuit ianuam verſus, quo Fr. Lyſiã eiectum cõſpexerat, & ianitorẽ interrogauit: Num Fr. Lyſiã vidiſſet, qui dixit, modo ingreſſus eſt, & teſtis celeriter iuit quæſitũ Fr. Lyſiam, quem penes cellã reperit deambulantẽ, & teſtis eũ rogauit. P. num candelabra argẽtea, quæ in ſacriſtia erant, vidiſti? qui ſtatim ſubpallidus vultu reſpondit. Quæ candelabra? An tu candelabra mihi tradidiſti? & ipſe reſpondit, non, ſed modo cãdelabra argentea in ſacriſtia reliqui, & minimè iam apparent, & te egredientem vidi, & quæro num vidiſſe, & ab aliquo ſublata ſcires? tum ille exclamans. Nil aliud ad meas miſerias reliquum eſt, niſi quod me furti inſimules? Cumq; ipſe verba faceret, ad rumorem alij fratres acceſſere, & re intellecta diuulgari cæpit in monaſterio, ita vt credatur, ipſum P. Fr. Lyſiam candelabra amouiſſe propter ipſius loquendi modum nõ bene in ſe cohærentem, tum propterea, quæ ianitor narrat, vidiſſe illum eadem ipſa hora cuidam ſeni occultè aliquid dantem, & quia nullus alius eo tempore, nec domum ingreſſus, nec egreſſus eſt, & id eſt, quod teſtis ſcit, & verum, & in hoc monaſterio publicum, quia omnes fere ita loquuntur. Et non eſt inimicus Fr. Lyſiæ, & eſt annos natus quadraginta nouem, & lecta teſtimonij depoſitione, eam certam, & veram affirmauit, & ſubſcripſit.

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Fr. Iulius Andreas teſtis.
Fr. Ioannes Lucas Secret.

In eodem monaſterio S. & cõclaui die menſe, & anno ſupradictis P. Prouincialis ad eandem Inquiſitionẽ præcepit vocari Fr. Franciſcum Iacobũ ædituo huius monaſterij ſocium aſsignatum Nouitiũ, qui cõparuit, & de veritate ſyncerè dicenda admonitus tactis ſcripturis illam, quam notam in caſu haberet, ſe dicturum, & ſecretũ ſeruaturum iurauit, & promiſit. *4. Teſtis depoſitio* §. 8.

Ad

Ad 1.respondit,quod tribus ab hinc mensibus in religione admissus ad ædituum adiuuandum hac hebdomada fuit assignatus,& P.Fr.Lysiam Barsatorem antea notum habet,quia sæpè in monasterio illum ita vocari audiuit.

Ad 7. articulũ (reliqui namque,quod esset Nouitius, fuere prætermissi) respondit; quod hesterna die dominica vesperi cum Fr. Iulius æditiuus, & ipse testis altaria ad hodiernam diem componerent, candelabra bina argentea in sacristiam fuere delata, & in mensa ornamentorum collocata, & cum Fr. Iulius reuersus in templum esset,testis in sacristia remansit,& tunc accessit P.Fr.Lysias,& cum candelabra respexisset,dixit testi. Vide num Fr.Aloisius adsit in cella, & meo nomine eum voca, & testis id diligenter fecit, & non inuento Fr. Aloisio in sacristiam reuersus inuenit Fr. Iulium ædituum, qui illum interrogauit,quare sine custode sacristiam reliquisset, & vbi sunt,inquit,candelabra argentea? & testis respõdit, quemadmodum P.Fr. Lysiam ibi reliquerat, qui præceperat,vt vocaret Fr.Aloisium. & candelabra ibi remanserant, vbi ipse collocarat, & cum diligenter omnia inuestigassent,candelabra inuenire non potuerunt, & ipse testis satis mirari non potest, quomodo id factum sit; cũ certissimo sciat candelabra in mensa mansisse, cum Fr. Lysias ibidem remansit,& id est,quod nouit,& verum,& non est inimicus P. Fr. Lysiæ, & est annos natus viginti plus minusve. Et lecta depositione,eam veram affirmauit,& subscripsit.

Fra. Prudentius Aurelius Prouin. Fra. Francis. Iacobus testis. F.Ioannes Lucas Secret.

5.Testis depositio §.9. In eodem monasterio S.& conclaui eodem die mense, & anno, quibus supra P. Prouincialis ad eandem informationem iussit vocari Fr. Theodorum Virgilium huius monasterij ianitorem,qui præsens adfuit, & eum P.Prouincialis

uincialis exhortatus ad veritatem dicendam ſuper quæſitis tactis ſcripturis ſe dicturum verum, & ſecretum ſeruaturum iurauit,& promiſit.

Ad 1. reſpondit, quod P.Fr.Lyſiam Barſatorem notũ habet ab eo tempore, quo in hoc monaſterium venit, biennium credit, & licet nõnulla de illo audierit, ſemper illa obliuioni tradere curauit,id ad ſuæ conſcientiæ ſecuritatem,& tranquillitatem pertinere ratus.

Ad 5. reſpõdit,quod ſemel teſtis audiuit,P.Fr.Lyſiam loquentem liberè nonnulla, quæ teſti maximè diſplicuere,& deinceps verebatur ad eum accedere, donec audiuit in carcerem detruſum, & tunc P. Superior teſti præcepit,quòd ſi quis externus Fr.Lyſiam quæreret,reſponderet teſtis,illum ſe malè habere, & ita impoſsibile eſſe illum alloqui. Poſtea ſciuit Fr. Lyſiam per carceris tectũ aufugiſſe, à quo ſe demiſit ex linteaminibus fune facto, quem pendentem vidit, & multo tempore Fr. Lyſiam in monaſterio non vidit.

Ad 6 reſpondit,quod eo tempore tranſacto vidit Fr. Lyſiam reduci ad monaſteriũ à duobus fratribus, & per ianuam ingredi, quem non viderat egredientem, & audiuit in cuſtodia fuiſſe detentum, & poſtea in monaſterio cum reliquis degentem conſpexit.

Ad 7. reſpondit,quod heri veſperi,quidam ſenex, cuius nomen ignorat,vocauit Fr.Lyſiam, & ipſe teſtis eum accerſiuit, qui cum ſene loquutus iterũ domũ ingreſſus ſacriſtiam verſus iuit,& paullo poſt interuallo facto ſemi quadrantis horæ iterum Fr.Lyſias egreditur ſub brachio aliquid grandiuſculum deferens coopertũ, & ſenem illũ ſecretò alloquutus, quod afferebat occultè illi dedit, & celeriter in monaſterium ſe recepit, & tunc temporis deambulabat Fr. Ioannes Crucius cum quodam viro honeſto propè ianuam, & poſtea audiuit candelabra deſiderari,& id eſt quod nouit, & audiuit, & eſt verum, & publi-

publicum in hoc monasterio, & non est inimicus. Fr. Lysiæ, & est annos natus quinquaginta, & testimonij perlecta depositione eam veram affirmauit, & subscripsit. Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Fr. Theodorus Virgilius testis. Fr. Ioannes Lucas Secret.

Præceptũ de carcerando. §. 10. Lib. 1. c. 10. Et post præmissa in eodem monasterio S. & in eodē conclaui P. Prouincialis eadem die 24. mensis Septēbris eiusdem anni 1607. Idem R. P. Fr. Prudentius Aurelius Prouincialis ordinis S. in hac Prouincia N. Visa testium depositione, & omnibus rectè consideratis. Præcepit quod P. Superior huius monasterij præfatum Fr. Lysiam Barsatorem de crimine inquisitum in carcere includat, vbi sub arcta custodia asseruetur, & ne ipse Fr. Lysias aliquid moliatur, vt inde aufugiat, eidem præcipit notificari quod in virtute sanctæ obedientiæ, & trina canonica monitione præmissa sub pœna excomunicationis maioris ne à cubiculo seu carcere in quo à P. Superiore huius monasterij fuerit inclusus egrediatur vllo modo absque sua aut P. Superioris speciali, & expressa licētia, quod si aliquo modo, aut quauis de causa exierit ipso facto sit excōmunicatus, & ita præcepit, & subscripsit. Fr. Prudentius Aurelius Prouin. F. Ioānes Lucas Secret.

Nonnullis videtur, id sub cēsu ris præcipi nō posse, quapropter omittet superior, vbi aut illegitimã, aut nō necessariã putauerit censurã.

In eodem monasterio S. supra dicta die mensis, & anni suprascriptis. Ego F. Ioannes Lucas huius causæ Secretarius legi, & notificaui mandatum R. P. Prouincialis suprascriptum R. P. Fr. Antonio Pamphilio huius monasterij Superiori, qui respondit se obedire paratum, & statim simul cũ P. F. Christoforo Alano huius monasterijs Superioris vices gerentis iuit in cellam Fr. Lysiæ Barsatoris, in qua eum inuenerunt, & vocatum detulerunt in quodam cubiculum secretum, in quo velut ergastulo inclusum carceri mancipar ũt, & ibi ego Secretarius præceptũ P. Prouincialis eidem Fr. Lysiæ notificaui, &

Rei carceratio. §. 11.

eum

eum semel, bis, & ter monui ne à carcere illi assignato egrederetur, sin minus P. Prouincialis in ipsum excõmunicationis maioris sententiam ipso facto incurrendam proferebat, nisi ipsius P. Prouincialis, aut P. Superioris expressa, & specialis præcederet licentia, vt in ipso præcepto continetur, & Fr. Lysias cum audisset, respõdit nõ nihil turbatus, sufficere carceris molestiam, & non etiam censuris in eum agi, præsentibus d. Pat. Superiore, & Pa. Suppriore, qui d. Frat. Lysiam in carcere inclusum reliquere.

Omitti poterit censura, vt supra §. 10. diximus.

Fr. Ioannes Lucas Secret.

Et post præmissa in eadem ciuitate N. in d. monasterio S. die vigesima quinta mensis Septembris dicti anni 1607. R. Pat. Fra. Prudentius Aurelius Prouincialis ordinis S. in hac prouincia V. accessit ad carcerem, vbi Frat. Lysias Barsator detinebatur inclusus, & postquam eum paternè salutasset, admonuit, vt veritatem diceret purè, & syncerè, vt Sacerdotem Religiosum decebat in his, quæ ipsum volebat interrogare, & ab eo iuramentũ exegit de veritate dicenda, & Fra. Lysias admota manu pectori, vt Sacerdotum mos habet, iurauit, & promisit se dicturum verum.

Rei confessio §. 12. Lib. 1. c. 11.

Interrogatus à P. Prouinciali de nomine, patria, ætate, & à quo tempore religionem fuerit ingressus, & an in ea professus. Respondit. Nomen mihi Fra. Lysias Barsator, patria N. annos natus sum triginta octo viginti vnum in religione transegi, in qua Philosophiæ, & Theologiæ operam dedi, & omnibus fui sacris ordinibus initiatus, postquam in ea professionem emisi.

Deinde Pat. Prouincialis quæsiuit, sciret ne; qua de causa in custodia inclusus detineretur. Respondit. Quia me vbique inimici persequuntur, & me à Religione exturbare curant, & inter alia me furti modo insimulant,

 asseren-

afferentes me candelabra argentea surripuisse. Sed habemus Deum iudicem. Fuit postea in his, quæ articulis continentur interrogatus.

Ad 1. cum facere vellem eum certiorem de his, quæ testes deponebant. Respondit. Non indigeo in tam veteri cantilena, sciunt enim omnes quàm male vbiq; Superiores me acceperint, si ob culpas graues alij, vel ipsi viderint. Fateor quidem sæpissimè fuisse me à Superioribus punitum, ita vt me coegerint monasterij septa transilire.

Ad 2. postquam perlegi quæ testes deponebant, eorum nominibus suppressis. Respondit. Fateor quidem, quod iam dicere inceperam, quod cum Superiorũ perferre non possem seueritatẽ, ne dicam sæuitiam, eam solum vertendo declinare statui, & ne fame perirem, nonnulla accepi, quæ mecum ad meam subleuandã necessitatẽ detuli, veluti linteamina exigui pretij, & illos decẽ ducatos, quos vestiũ custos tam malè seruatos habebat, vt vel nolentem inuitarent. Modum inueni, quo portam reserarem, necessitas ingenium exacuit, & industriam præbet, sed cum talium essem ineptus fabricator clauẽ, seu potius clauum educere non potui, sed in sera reliqui, vt me citius expedirem. Iam hæc alias confessus sum, & pœnas dedi satis cumulatè, cum fuerim multis mẽsibus in arcto carcere detentus, manducans panem doloris, & aquam bibens afflictionis, & eadem mihi quotidie repetenda erat cantio, exprobanda fuga, & iniugenda emendatio. Omnes tamen norunt, me vbique, & in fuga, & extra illam semper honestè versatum, tandem tædio affectus emendationem promisi, vt à tanta inedia famelicus liberarer, & de illo tetro carcere exirem.

Ad 3. testium depositione audita, respondit. Quod videbam, & sentiebam non poteram non liberè loqui, maximèque desidero, vt in nostra religione, quæ emendatione

tione digna sunt, corrigantur. Et quæ ista sunt? P. Prouincialis dixit. Ille vero, inquit. Quod non attenditur, quis vnusquisque sit, sed deteriores melioribus præficiuntur, & alia innumera, quæ si referre vellem ante me dies, quam res deficient, & si possem vtique ipse diligentissimè curarem, vt in melius emendarentur. Tunc Pat. Prouincialis. Nunc illa nouisti in Nouitiatu? & ille. Noui quidem, licet non ita plenè vt modò, sed & futurum sperabam aliquando, vt maiore cum commoditate mea sensa promerem, cum ad eum gradum peruenissem, quo possem illa corrigere, & meæ religioni aliquid adiumenti afferre. Cui P. Prouincialis. Obsecro, P. Barsator, considercs omnia, quæ in Religione sunt constituta, Spiritus Sancti assistentia fuisse à Sede Apostolica non vulgari trutina examinata, sed diligentissimè, & vt sancta, & omnibus numeris absoluta approbata, & laudata. Perpende etiam te ordini in discipulum tradidisse erudiendum, & non in iudicem, & institutorem electum, cui si tantopere ista, quæ asseris, displicebant, debuisses non sperare, quæ cogitabas, sed nouam fundare religionem tuis moribus, & genio conformē. Debuisses calidi hostis insidias agnoscere, qui te transuersum in ruinam agebat, quod apertè cognouisses, si frequēs in oratione fuisses, si à regulæ obseruatione ne latū quidē vnguē discessisses. At ille. Agnosco Pater, agnosco multa mihi mala obuenisse, quod orationi præfinitū tēpus nō impenderim. At vero vbi me illi totum dedebam, omnia mihi facilia, omnia suauia, omnia iucunda erant.

Ad 4. testium depositione lecta, respondit. Verissimū est, quod me iterum in ergastulum detruserūt, tā alienū à prauis factis, quod solum de verbis fuerim accusatus. Superiorum verba foris dulcia videbantur, sed intus mihi felle, & amaritudine plena erant, & quæcumque ego faciebam in deteriorem partē ipsi interpretabantur.

 Interro-

Interrogatus à Pat. Prouinciali, quoties fuerit tunc temporis admonitus, vt se corrigeret, & emendaret. Respõdit. Sæpè sæpius, sed nihil mihi conscius eram, & ideò illas admonitiones, & exhortationes superuacaneas arbitrabar, cumque monasterij mutatione crederẽ me illos iam molestos euasisse Superiores, inueni quidem alios nomine, sed re ipsa eosdem, & grauiores.

Ad 5. testimonijs perlectis, & auditis. Respõdit. Quũ eosdẽ re inuenissem Superiores, omni abiecta spe, quod possem meliores inuenire, decreui omnes æque fugere, & cæpi nõnulla cõquirere, vt meã subleuarẽ inopiam, & quia nonnumquã cogitationes intelligũt, meã anteuerterũt fugam, & miserũ nil tale timentẽ iterũ in ergastulũ cõijciunt, vbi fame, & siti ieiuniorũ nomine macerabãt. Quare omnia extrema tentare cogitaui, vt inde me subducerem, & in hac cogitatione mihi metipsi non fidebã, ne me ipsum proderem. Tandem Deo bene iuuante per tectum euasi, linteamina mihi funem præstitere, lectum scalæ vices suppleuere, iam hoc fassus sum iterum.

Ad 6. auditis testium depositionibus, respõdit. Fateor quidem me benignè receptum, neque enim, quod verum est negabo, sed malæ affectæ volũtatis displicentia quasi felle omnia aspergebat, vt mihi amara, & absinthio plena viderentur. Sed quid facerem, aut quo me verterem, ignorabam, & ita tempori deseruire decreui, & emendationem sum pollicitus, vt ab ergastulo dimitterer, vt factum est.

Ad 7. auditis testium depositionibus. Respõdit. Semper mihi in mentem venit, vt quidquid mali in monasterio fieret in meũ caput conuertendũ. Ego ne candelabra acciperem? Ego hoc sacrilegiũ? absit, absit. Tunc P. Prouincialis. Da P. F. Lysias gloriã Deo, qui in eo glorificatur, quod peccata subditi Superioribus manifestẽt, maximè vbi iuris iurãdi interuenit sacra religio, & quãdo alia expli-

explicasti,& hoc oportet à te declarari. Tunc ille. Immò quemadmodum illa agnoui, & hoc, si admisissem, non negarem. Tunc P.Prouincialis. Quis ille senex,cum quo loquutus es,& tot iurati testes affirmant, & testimonijs lectis. Rubore suffusus tremere,& vacillare cœpit. Non vidi senem, si senem alloquutus sum, non eum agnosco, modo negabat,modo aiebat.Isti sunt inimici mei,qui me perdere volunt, omnes in hoc monasterio sunt contra me, Superiores facilè credunt quæcumq; contra me dicuntur.

Cui P.Prouincialis. Mihi P.Barsator gratissimum erit, quod innocẽs inueniaris. Crede mihi viscera mea maximè commoueri, quod dicatur Religiosum tale quid perpetrasse. Cum si quis in monasterio furari incipiat, actũ est de illa sancta,simplici,& fida custodia, quæ cuncta in Religione reddit tuta,& secura. Quod si, vt homo,errasti, accipies cum misericordia castigationem. Tunc ille. Non Pater,non,illi seni mihi ignoto panem detuli.Tunc P.Prouincialis.Quomodo tibi ignotus,qui te accersẽdũ curauit,tunc ille dubitare, & tandem, non noui hominẽ. Interrogatus vnde panem habuisset, & ex cuius licentia seni dedisset. Respondit, quæ mihi in refectorio super, fuere fragmenta sine licentia dedi. Hoc etiam calumniari vobis videtur.

Interrogatus à P.Prouinciali. Quod nomẽ senis esset, aut vbi habitaret,respondit Ignoro. Ignoro. Interrogatus num in sacristia vidisset candelabra,respondit omnia commentitia sunt,vt me perdant. Tunc P. Prouincialis illum admonuit, vt rectè aduerteret, quæ testes deponerent, vt cognosceret se teneri ad veritatem manifestandam,respondit. Scio Pater,scio quid in hoc doctores dicant.Interrogatus,num Fr.Franciscum misisset vocatum Fr.Aloisium, & ipse in sacristia solus remansisset. Tunc subdubitare cœpit,& mox dixit. Quid inde? num propterea

terca ego candelabra arripui? P. Prouincialis. Non. Sed verum ne est quod testis dicit. Respōdit, dicat quidquid velit testis, ego candelabra nō accepi, quærat ipse, & socius vbi illa reposuerūt. P. Prouincialis. Vidisti illa. Respondit. Nūquid vidēdo illa surripere potui. Vidi, Pater, vidi, ne mihi amplius molestus sis, nil āplius loquar. Tūc P. Prouincialis præcepit, vt confessionē perlegerē, qua perlecta, & ab ipso Fr. Lysia audita, & intellecta, dixit illam veram esse, & in ea se perseuerare, & subscripsit.

Fra. Prudentius Aurelius Prouin. Fra. Lysias Barsator.

§. 13. Fr. Ioannes Lucas Secreta.

Criminū obiectio facta Reo termini cōcessio ad defensiones, & testium reproductiones. Lib. 1. c. 12. n. 15. & lib. 1. c. 13. n. 3.

Et post præmissa in continenti P. Prouincialis dixit. Quod obijciebat, & opponebat, & notificari præcipiebat eidem Pat. Fra. Lysiæ Barsatori omnia, & singula, quæ contra ipsum tam ex testium depositione, quam ex ipsius confessione fecisse constabat, vt quæ ad suæ innocentiæ defensionem pertinere existimaret intra sex dierum spatium proponeret coram sua Paternitate, & profitetur libenter se auditurum, & in eo termino, testes quos velit, producat, & omnia alia faciat, quæ in sui defensionem vtilia iudicauerit, & ad id, & ad videndum testes etiam contra se produci, iurare, & examinari, & ad omnia alia, quæ in iudicio fieri oportebit, peremptoriè citari præcipit. Et quia in carcere deteninendus est, facultatem cōcedit, vt possit aliquem Religiosum procuratorem eligere, & constituere, quo præsente processus acta cōfici, & describi possint, & ipsius defensiones proponat. Nam in omnibus Dei fauente gratia iustitiam administrabit, & seruabit, & ita præcepit, & subscripsit.

F. Prudentius Aurelius Prouin. Fr. Ioan. Lucas Secret.

Rei citatio.

In continenti. Ego Fr. Ioannes Lucas huius causæ Secretarius R.P. Prouincialis supra scriptum decretū eidē P. Fra. Lysiæ Barsatori notificaui, & omnia, & singula in decreto contenta ei perlegi, & citaui, vt in eodē continetur

netur decreto, qui respondit, se rectè audijsse, & intellexisse, & subscripsit.

Fra. Lysias Barsator. Fra. Ioannes Lucas Secret.

Et post præmissa incontinenti P. Fra. Lysias Barsator dixit, se P. F. Lambertum Sosthenem Religiosum Sacerdotem huius ordinis S. suum creare, & constituere procuratorem specialem in hac causa, & in omnibus, & singulis illi annexis, cui plenũ mandatũ dat, vt suo nomine posſit hanc pertractare causam, & ipsius cõstituentis innocentiam defendere, & liti aſsistere, & constituẽtis nomine citari, & citationes eidẽ procuratori intimatæ eãdem firmitatẽ, ac robur habeant, ac si in persona constituẽtis factæ fuissent, & quod præfatus procurator testes producat, & instrumẽta, & alias probationes faciat, iuramẽta exigat, & si opus fuerit iuramẽta in cõstituẽtis anima præstet, & testium refutationes proponat, & habeat facultatẽ, & potestatẽ alia quæ cumq; gerendi, faciẽdi, & petẽdi, quæ ipse cõstituens si præsens adesset, gereret, faceret, ac peteret, etiam si talia sint, quæ speciale mãdatũ requirãt, nã omnia ei cõcedit, & facultatẽ cunctorum præbet cũ libera, & generali administratione, & substituendi facultate, & ipse cõstituens subscripsit præsente P. F. Priuigia, & P. Fr. Lelio testibus ad præmissa vocatis, & rogatis. F. Lysias Barsator. F. Ioan. Lucas Secret. *Rei mãdatũ pro curatori datum §. 14.*

Et post præmissa in eodẽ monasterio S. die 25. mensis Septẽbris eiusdem anni 1607. Ego infra escriptus Secretarius certiorem feci P. Fr. Lambertum Sosthenem eiusdem ordinis S. Sacerdotem fuisse à Fra. Lysia Barsatore procuratorem constitutum, & mandatum recitaui, quo audito præfatus P. F. Lambertus respondit, se mãdatum acceptare, & petijt actorum tabulas sibi exhiberi, & edi ad defensiones sui principalis proponendas, quarũ copiã ipse obtuli tacitis testiũ nominibus, & vterq; subscripsimus. F. Lambertus Sothenes. F. Ioãnes Lucas Secret. *Mãdati acceptatio §. 15.*

Et poſt præmiſſa in eodem Monaſterio S. in P. Prouincialis cella ſeu conclaui eodem die, menſe, & anno ſupraſcriptis R. Pat. Fr. Prudentius Aurelius Prouincialis præcepit, quod teſtes in hac cauſa recepti, & ſummariè examinati citato d. Fr. Lyſiæ procuratore in ſex diebus ad defenſionem Fr. Lyſiæ aſsignatis manè ab hora decima quarta, vſque ad decimam ſextam, & veſperi à vigeſima prima vſque ad vigeſimam tertiam reproducãtur, & examinentur in hoc conclaui coram ſua Paternitate. Et in ſuper teſtes Sacerdotes interrogentur, an aliquam habeant ſpem, quod Fr. Lyſyas ſe ad meliorem frugem aliquando conuertet, & emendabit, iuxta ea, quæ de illius ingenio, & rebus ab eo hactenus geſtis ipſo colligere potuerunt. Denique præcepit ſuas commiſsionis literas ad P. Superiorem monaſterij M. mitti ſimul cum articulorum copia, vt P. Fr. Marcum Titium illius monaſterij Superiorem quõdam teſtem in hac cauſa recipiat, & ita præcepit & ſubſcripſit.

Lib. 1. c. 13.

Fr. Prudentius Aurelius Prouincialis. Ioannes Lucas ſecretarius.

Et poſt præmiſſa in eodem monaſterio. 5. die menſe, & anno ſupradictis. Ego Fr. Ioannes Lucas huius cauſæ ſecretarius citaui P. F. Lãbertum Soſthenem Fr. Lyſiæ procuratorem vt teſtium iuramento interſit in conclaui P. Prouincialis pro prima & ſex diebus ſequentibus ab hora 14. vſque ad 16. mane, à 21. vſque ad 23. veſperi, iuxta decretum P. Prouincialis. Qui reſpondit ſeaffuturum, & ſubſcripſit. Fr. Lambertus Soſthenes. Fr. Ioãnes Lucas ſecretarius.

Teſtium reproducti. § 16. *1. Teſtis ratificatio.*

Et poſt præmiſſa die vigeſsima ſexta menſis Septembris anni 1607. in eodem monaſterio S. incõclaui P. Prouincialis hora 14. ante meridiem præſente R. P. Fr. Prudentio Aurelio Prouinciali vocatus comparuit P. Fr. Iacobus Scipio Sacerdos religioſus huius ordinis S. pri-

mus

mus testis in causa examinatus præsente P. Fr. Lamberto d. Fr. Lysiæ procuratore, & iuramentum de veritate dicenda manu pectori admota fecit, & promisit se veritatem dicturum, & P. Fr. Lamberto discedente. Sigillatim de vnoquoque articulo interrogatus respõdit, quod ipse coram P. Prouinciali, & me secretario duobus ab hinc diebus testificatus est, & postulat depositionem sibi ostendi, quam exhibui, & diligenter perlegi, qui attẽtè auditam dixit, illam ipsam affirmare, & iterũ, si opus est repetit, & testatur.

Ad articulum nouè additum respondit, quod sæpe ipse testis secum cogitauit d. Fr. Lysiæ facta, & dicta, & quanta illi fuere remedia adhibita leuia, grauia, & grauiora, eique occurrisse hominis naturam deprauatam videri sibi inemendabilem, nullamque correctionis spem dare, & hoc est quod ipse arbitratur, & post lectam depositionem ratam habuit, subscripsit. Fr. Prudentius Aurelius Prouincialis. Fr. Iacobus Scipio testis. F. Ioannes Lucas Secretarius.

Et post præmissa in eodem monasterio. S. & in eodẽ conclaui hora mense, die, & anno supra scriptis F. Ioannes Crucius Sacerdos religiosus secundus testis examinatus in hac causa comparauit vocatus in præsentia d. P. Prouincialis & d. P. F. Lamberti procuratoris, iurauit manu pectori admota, se verum dicturum, & postea recedente P. Fr. Lamberto interrogatus de articulis. Respondit, se in hac causa iam deposuisse, & postulat suum recitari testimonium, quod cum audisset. Respondit, se omnia in eo contenta affirmare, neque quicquam addere, aut detrahere debere, qui verum in eo dixerit. *2. Testis ratificatio.*

Ad nouè additum in decreto. Respondit, quod ipse existimat Fr. Lysiam ceruicosum, & inflexibilem, & experientia doctus magis credit, præcipuè; cum remedia adhibita vel duras silices emollire potuissent, & nihil

præ-

præstiterint, sed nec alia profutura sperat, & id credit, & subscripsit.

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Fr. Ioan. Crucius testis.
Fr. Ioan. Lucas Secret.

3. Testis ratificatio. In eodẽ monasterio S. & in eodẽ cõclaui die, mense, & anno, quibus supra, hora decima quinta Frater Iulius Andreas æditimus vocatus cõparuit, & præsente P. Prouinciali, & P. F. Lãberto procuratore, tactis scripturis iurauit se verũ in hac causa dicturũ, & seorsum de articulis interrogatus, respondit. Quod iam ipse, quod sciebat, in hac causa coram sua Paternitate dixerat, & nil amplius posse dicere, & lecta eius priori depositione dixit, quod illud ipsũ affirmabat, & nil noui addere poterat, & subscripsit. F. Prudentius Aurelius prouin. Fr. Iulius Andreas testis. F. Ioan. Lucas Secret.

4. Testis ratificatio. Et post præmissa in eodem monasterio S. & in eodem P. Prouincialis cõclaui eodem die, mense, & anno supra scriptis hora 21. post meridiem, vocatus cõparuit F. Frãciscus Iacobus Nouitius testis in hac causa examinatus, qui in præsentia d. P. Prouincialis, & præsente F. Lãberto procuratore d. F. Lysiæ tactis scripturis iuramentũ de veritate dicenda fecit, & seorsum de contentis in septimo articulo interrogatus respondit, se iam verũ dixisse coram me Secretario die Lunæ huius hebdomadæ, & nil aliud habere, quod deponeret, & perlecto ipsius testimonio, dixit, id verum esse, & ratum se habere, & subscripsit. Fr. Prudentius Aurelius prouin. Fr. Franciscus Iacobus testis. F. Ioan. Lucas Secret.

5. Testis reproductio. In eodem monasterio, & conclaui, hora, die, mense, & anno quibus supra, F. Theodorus Virgilius huius monasterij ianitor vocatus præsens adfuit, & præsente Frat. Lamberto procuratore Fra. Lysiæ tactis scripturis iurauit se dicturum veritatem, & seorsum interrogatus de articulis in hac causa propositis. Respondit se iam iterum interro-

interrogatum verum dixisse, & petijt suam depositionē legi, qua lecta, & intellecta affirmauit veram, & nil illi occurrere, quod vel addere, vel adimere posset, quia id tantum nouit, & subscripsit.

FrP.rudentius Aurelius prouin. F.Theodorus Virgilius testis. Fr.Ioan.Lucas Secreta.

Et post præmissa in eodem monasterio S.ordinis S. in conclaui R.P. Prouincialis die vero 28. mensis Septembris dicti anni 1607. Coram R. P. Fr.Prudentio Aurelio Prouinciali vocatus cōparuit honestus vir Cæsar Matthæus ciuis M. quē P.Prouincialis alloquutus est, dicēs, nōnulla inter Religiosos euenire, quæ sicut Religionis sanctitatē minuere nō possunt, ita etiā admonent Superiores, vt inuigilēt, ne hac sanctitatis gloria cōtenti permittāt, vel paruū næuū in Religiosis, qui eorū pulchritudinē fædēt, vnde vel minima inquirāt necesse est, quare hac de causa esse vocatū, vt quæ de religioso nosset, diceret. Qui prudenter respondit, se ad omnia paratū esse, vt obediat, rectè agnoscēs vnius maculam non posse in sanctæ religionis detrimentū conuerti. Igitur, præsente P.Fra.Lāberto. Fr.Lysiæ procuratore, P.Prouincialis à dicto Cæsare iuramentum de veritate dicenda, & secreto seruando tactis scripturis recepit

6.Testis laicus nonißime examinatus §.17.

Lib.2.c.3.nu.14.

Interrogatus nū F.LysiāBarsatorē nosset. Respōdit, sibi notū ab eo tēpore, quo in monasterio M. degebat.

Interrogatus, nū vidisset eū ab hoc monasterio egredientem die Dominica 23. huius mensis, & aliquid seni secreto dantem, & quid illud erat, quod dedit. Respōdit. Quod d.die Dominica vesperi ipse venerat ad inuisendū Fr. Ioannem Crucium, quem ad hoc monasteriū venisse audierat, in monasterio M. sibi iā à multis annis noto, & cū eū salutasset, deambulabat in peristylio ante ianuā, & vidit P.F.Lysiā à monasterio egredientē, & sub brachio aliquid occultū defferebat, & accessit ad quēdam senē,

quem

quē testis minimè nouit, sed erat indutus vestibus atris, & venerabilis barba oblonga, & cana, & Fr. Lysias dedit illi occulte, vt visum testi est, candelabra argentea, quia licet occulte daret, P. Fr. Lysias non testem vidit, & ideò ab ea parte, qua ipse erat, non ita caute egit. vnde & videre potuit, & P. Fr. Ioannes Crucius non etiam viderit, quia testē interrogauit, num vidisset, quid illud rei esset, & testis, quæ vidisset dixit, & fuisse argētea tum ex visu, tum ex auditu collegit, quia candelabra inter se collisa sonitum edidere, & hoc est verum, & est quadraginta annos natus, & non inimicus d. P. Fr. Lysiæ, & lecta depositione affirmauit veram, & subscripsit.

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Cæsar Matthæus qui supra manu propria. Fr. Ioannes Lucas Secret.

Cōmißio ad testis receptionē. §. 18. Frater Prudentius Aurelius ordinis S. Prouincialis in hac prouincia V. Reuerendo P. F. Lucæ Cano Superiori monasterij S. M. eiusdem ordinis salutem. Cum de quibusdam culpis, quæ P. Fr. Lysiæ Barsatori eiusdem ordinis Sacerdoti obijciūtur, veritatem inquirere, & inuestigare cæperimus, & præfatus Pater in d. monasterio M. aliquo tēpore habitauerit cōmittimus P. V. de qua plurimum in domino confidimus, vt P. Fr. Marcum Titium eiusdem monasterij quōdam Superiorem, in testem recipiat, & iuxta articulos cum his transmittendos diligenter examinet, præcedente iuramento de veritate dicenda, præsentibus duobus Patribus, quorum vnus depositionem scribet, & omnes subscribēt, quibus omnibus secretū seruare præcipimus. Quæ omnia originaliter simul cum his literis sigillo obsignata quanto primum ad nos remittenda curabit. Datum in monasterio nostro S. ciuitatis N. die 25. mensis Septembris 1607.

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Mandato R. P. Prouincialis. Fr. Ioannes Lucas Secret.

Et ego supra scriptus Secretarius certiorem feci Frat. Lam-

Lambertum Fr. Lysiæ procuratorem de suprascripta cõmissione, vt si quam facere vellet diligentiam faceret, die, mense, & anno supra scriptis.

Fra. Ioannes Lucas Secreta.

In Ciuitate M. in monasterio S. ordinis S. die vigesima octaua mensis Septembris anni 1607. R. P. Fr. Lucas Canus eiusdem monasterij Superior ex potestate à R. P. Prouinciali sibi delegata in supra scripta cõmissione præcepit vocari P. Fra. Marcum Titium Sacerdotem religiosum huius monasterij quondam Superiorem, qui cum adfuisset, iurauit tacto pectore se veritatem plenè, & syncerè dicturum, & secretum seruaturum in his, quæ nosset.

Cõmißionis acceptatio §. 19

Ad 1. Articulum respondit, sibi notum P. F. Lysiã Barsatorem ab ipso ferè eiusdẽ F. Lysiæ nouitiatu, & in hoc monasterio, vbi aliquãdo morã traxit, eo tempore, quo testis Superioris munere fungebatur, & cũ nõnullæ eius culpæ notæ essent, ipse admonendũ, & exhortandum ad emendationem publicè, & priuatim curauit.

Ad 2. Respondit, verum esse articulo comprehensum, quod linteamina, & interulas, & decem ducatos furtiuè sustulit, vt ipse agnouit; quibus sublatis à monasterio aufugit, ianuamq; claue falsa aperuit, & cũ magnam in eo exquirẽdo adhibuisset diligentiã inueniri nõ potuit, nisi post tres menses, & tunc ad monasteriũ reductus in carcerem coniectus est, vbi multis patribus præsentibus ad emendationẽ eũ exhortatus est, & inter alia, saltim memoria retineret, quẽ gradum in Ecclesiastica Hierarchia obtineret, & in sacra religione, quam professus erat, & vnde exciderat, & quo properabat. Eius autem respõsiones obfirmatum in culpa animum denotabant. Sed veniam postulauit, vt apparebat, magis carceris tædio, quã emendationis proposito, & vt saltim benignitate vinceretur, in pristinum restituit gradum.

Ad

Ad 3. respondit, quod postquam Fr. Lysias fuit à carcere dimissus cœpit superiorum patientia, & humanitate abuti, & liberè loqui, vt ipse testis à fidedignis religiosis accepit, quapropter illum seriò admonuit, vt linguã cõtineret, & frænaret, ne iterum in carcere silentium seruare compelleretur.

Ad 4. respondit, ita se rem habere, vt in articulo dicitur, & cũ à detractione, & murmuratione non desisteret, & alios iam secum traheret in ruinam necessum fuit in pristina custodia eũ detinere, vbi eũ remotis arbitris, & etiam alijs adstantibus ad emendationẽ inuitauit, nec nõ alios patres seniores misit, qui cũ eo de correctione familiariter agerẽt, tandẽ emendationem pollicitus fuit à carcere dimissus. Et cũ se grauari quereretur, fuit ad monasterium S. missus, in quo quæ fecerit testis ignorat, & propterea de alijs articulis non fuit interrogatus.

Ad articulũ additũ. Respõdit. F. Lysiæ volũtatem videri testi obduratã ita, vt eũ corrigi posse diffidat, præcipuè cũ audierit, nec loci, nec superiorũ mutatione ipsum emẽdationis signa præbere, sed in dies ad deteriora ruere, & hoc est quod scit, & publicũ in hoc monasterio, & nõ est inimicus ipsius Fr. Lysiæ, & est annos natus quinquaginta septẽ. Et lecta depositione eã ratã habuit præsentibus ibi Patre F. Iustino Pio, & F. Antonio Læto Religiosis Sacerdotibus, & omnibus P. Superior præcepit secretũ seruare. F. Lucas Canus Superior. F. M. Titius testis. F. Iustinus Pius. F. Ant. Lætus, qui hæc scripsi.

Testium publicatio. §. 20. In ciuitate N. in monasterio S. ordinis S. in conclaui R. P. Prouincialis die secũda mẽsis Octobris anni millesimi sexcentesimi septimi in præsentia R. P. Prouincialis F. Prudentij Aurelij cõparuit. P. F. Lãbertus Sosthenes. F. Lysiæ Barsatoris procurator, & ab eodem P. Prouinciali postulauit, quod cum sex dierũ terminus à sua parte præfixus ad probationes, & alia in hac causa facienda sit iam

iam transactus, & finitus processus, tabulæ, siue acta simul cum integra testium depositione, & nominibus, & alia omnia sibi edantur, vt posit P. Fr. Lysiæ, cuius est causæ præpositus iura tueri, defensiones allegare, & innocentiam ostendere. Et P. Prouincialis præcepit præfato Fr. Lamb. Sostheni omnia, quæ postulabat edi, & exhiberi, & quod ad proximam diem quidquid ad F. Lysiæ defensionem pertinere sibi visum fuerit, proferat, & explicet in iudicio, & ita præcepit.

Fr. Ioannes Lucas Secreta.

Et post præmissa in eodem monasterio S. die tertia mensis Octobris eiusdem anni 1607. in conclaui R. Pat. Prouincialis F. Prudentij Aurelij in eius præsentia P. Fr. Lambertus Sosthenes Fra. Lysiæ procurator comparuit, & dixit. Quod ipse Fra. Lambertus ad P. Fr. Lysiæ Barsatoris sui principalis innocētiæ ostensionem omnia illa producit, quæ idem Fra. Lysias in sua confessione interrogatus, respondit. Ex quibus liquido constare non dubitat. Primò, si quid ab eodem Patre fuerit contra Religionis disciplinam cōmissum, id abundè purgasse, & cumulatè pœnas dedisse longa carceris dentemtione, & ieiuniorum maceratione, & iā semel iudicata, & punita in iudiciū iterū deduci, aut puniri, nec rationem sinere, nec iura permittere. Deinde. Quod attinet ad cādelabra argentea, quæ in sacristia furto ablata dicūtur, & quod est huius causæ præcipuum caput, præfatū Patrem omninò absoluendū esse. Tum quia nullo modo probatur, quod Fr. Lysias illa acceperit, nullusque testis id affirmet, & incredibile videri religiosū virū tale quid perpetrasse. Atq; testiū depositiones minimè Fra. Lysiæ nocere, & si quid cōtra eū facere videtur, facile elidi, quia inter se magnā cōtinēt varietatē, & diuersitatē, minimèq; cohærētia dicere, veluti, quod æditu us in sacristia P. F. Lysiam nō viderit, Socius vero nouitius in ea reliquerit, sed quando

Rei defēsio. §. 21.

Lib. 2. c. 10.

Lib. 2. c. 3.

reuer-

reuersus est, nō inuenit, sed æditum, & vnde hi scire potuerunt, quod interim alius non fuerit sacristiā ingressus. Et potius contra eos esse præsumptionem, si non quod amouerint, saltim quod negligenter versati furandi occasionem præbuerint. Ianitor nihil se vidisse testatur. P. Fra. Ioannes Crucius itidem, quod assereret sonitum audijsse, facile fuisse deceptum, & aurium iudicium non facile in causa tanti momenti admittendum, neq; auribus candelabra argentea agnosci, sed visu oculorum. Cæsarē Matthæum hominem laicum contra Sacerdotem religiosum fidem non facere, nec eius fuisse testimoninm recipiendum, prætcrquam quod contraria diceret, & fratrem Lysiam occultasse, & ipsum vidisse, fieri autem palā oportebat, vt ipse, qui lōge distabat, videre posset. Quæ omnia indicare vel illum deceptum, vel egregiè nocere voluisse, sed & si candelabra vidisset argentea, non inde sequitur, ea esse, quæ in sacristia desiderari dicuntur, cū nec id ipse affirmet, nec aliquid adsit, vnde ea coniectura capi posit. Tum etiam præfatum P. Fra. Lysiam omnes testes inimicos reputare, vt in confessione dixit vnde eorum depositioni minimè credi oportere iure constitui. Denique in causis criminalibus luce meridiana clariora testimonia requiri, & tantum abesse, vt clarè furtum Fr. Lysiam cōmisisse comprobetur, quod immò nec id sub odorari posit. Quapropter ex his, & alijs quæ P. Fr. Lysiæ innocentiam ostendere possunt, magna cum animi submisione petit, & orat d. Fr. Lysiam absolui, & liberū à custodia dimitti omni meliori modo, & forma qua potest, &. Quibus auditis P. Prouincialis respondit, se omnia consideraturum, & has allegationes in processus tabulis describi. Fr. Ioannes Lucas Secret.

Lib. 2. c. 3. n. 14.

Sentētia tormenti §. 22.

In ciuitate N. in monasterio S. ordinis S. die quinta mensis Octobris 1607. in suo conclaui R. Pat. Prouincialis Fra. Prudentius Aurelius quod cum viderit, & diligente

genter expenderit processus acta, quæ contra Fr. Lysiam Barsatorem Sacerdotem Religiosum dicti ordinis S. & quæ in sui defensionem sunt à P. Fr. Lamberto eius procuratore sunt allegata, & alia. quæ ad rectè, & iustè in hac causa statuẽdum sunt necessaria, & considerãs quod plenè veritas per testes, aut alias probationes haberi nõ potest, & criminis grauitatem, & quæ contra Fr. Lysiam sunt probationes, decernit, & edicit quod antequam ad sententiam diffinitiuam in hac causa deueniatur ad veritatem plenè eruendam erga candelabra argẽtea, quæ P. Fr. Lysiã amouisse sunt indicia grauia, præfatus F. Lysias tormenti quæstioni supponatur eo modo, & forma, qua in religionibus consueuit, & à sua paternitate erit declaranda, & ita præcepit, & subscripsit. *Lib.1.c. 17. & lib. 2. c.12.*

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. Fr. Ioan. Lucas Secret.

In eodem monasterio eodẽ die, mẽse, & anno, quibus supra post horam secundã noctis præfatus P. Prouincialis accessit ad carcerem, in quo F. Lysias erat inclusus. Et cum Pa. Prouincialis cum omni charitate est alloquutus obsecrãs, & per Christi viscera obtestans vt veritatẽ manifestaret, & cũ se veritatẽ dixisse affirmaret. Dixit, rectè & benè nosti, P. Fra. Lysias, quæ contra te in tabulis publicis sunt probata in plenario iudicio, & tibi edita sunt, & respondit. Quod rectè nouerat, tunc P. Prouincialis ius iurandũ ab eo exegit de veritate dicenda, & ipse iurauit, & promisit. Tunc P. Prouincialis eum interrogauit, num candelabra argentea abstulisset, & P. Fra. Lysias negauit dicens, se nil amplius dicturum, quam quæ in confessione dixerat. *Tormẽti executio §.23.* *Lib.1. c.17. & lib. 2. c.12.*

Tunc P. Prouincialis præcepit Fr. Lysiæ, vt eũ sequeretur, quod & fecit, & simul deuenimus ad locum sub terraneum, in quo erat quidam frater eiusdem ordinis. Et vbi ad eum locum peruenimus P. Prouincialis præcepit mihi, vt sententiam de tormenti quæstione habenda

Fr. Lysiæ notificarem, quod ego Secretarius feci, & illam vt supra scripta est ad verbum perlegi, & eam d. F. Lysiæ notificaui. Qua audita dixit, se ad falsum dicendũ adigi, & extra vsitatum Religionis morẽ torqueri. Tũc P. Prouincialis dixit. Tua pertinacia P. F. Lysias cogit patrẽ in filiũ dilectũ duriora iuris remedia adhibere, & cõpellit, vt maiora ipse patiar tormẽta, quã quæ tu passurus es, cũ possis facillimo negotio hæc expedire, nam quãdo verũ fateare, nullũ tibi mortis imminet periculũ, scis à Sacerdote, & in hac causa timeri hanc non posse pœnam, sed leuiorem tuo peccato recipies, si agnoscere velis. Tunc ille. Non peccaui.

Tunc præcepit P. Prouincialis illi, vt se Sãctæ Crucis signo deuotè muniret, & Deo, & B. Virgini humiliter breui oratione cõmendaret, quæ cũ ille fecisset præcepit, vt se habitu exueret, & Fratri adstanti, vt illũ adiuuaret, & scapulas tãtũ ad flagra denudaret, in reliquo decẽter, & honestè vestitus maneret, & postea manibus ad pectus reuinctis, eas ex fune alligari, quæ extrabe erat suspẽsa, vt eo modo posset in altũ subleuari, quod & à fratre est factũ, vt F. Lysias leuatus staret erectus summis pedibus pauimentũ attingeret. Cumq; ita esset iterũ P. Prouincialis eũ monuit, vt veritatẽ diceret, ni etiã verbera experiri vellet. Ipsũ F. Lysiã suspiria ab imò pectore ducere, ingemiscere, & nil amplius dicere. P. Prouincialis secũdo cũ pietate hortatur, vt verum dicat, quod & tertio fecit. Et tandẽ suspirãs præcepit fratri, vt cũ flagello ex funiculis cõfecto eum verberaret, tempusq; signauit ad arenæ horã, siue arenariũ horologiũ. Tũc frater obediẽs flagellare incepit, & P. Prouincialis dicebat. Dic verũ F. Lysias, & itidẽ repetebat, donec ille dixit. Dicã Pater, deponite me, & ego omnia ex ordine referã. Tunc P. Prouincialis. Dic F. Lysias, surripuisti cãdelabra argẽtea? Et F. Lysias dixit. Surripui. Et P. Prouincialis. Deponite, &

Reus nõ est deponẽdus donec verũ dicat, & si se verũ dicturũ promittat.

cum habitu esset indutus penes se in scabello sedere præcepit,& interrogatus,vt se res haberet. Respondit.

Cũ ego diabolica suasione permotus decreuissem me in fugã dare,& in longinquas recedere plagas, idoneam opporiebar occasionẽ, vt aliquid ex argẽto facto clãculũ surriperẽ,eã opportunissimã,qualẽ nec desiderare poterã,mihi obtulit malus dæmon, cũ me ille senex alloqui vellet,& ego sacristiã ingressus vidi argentea cãdelabra, & nouitiũ in ea stantẽ,& subito venit in mentẽ,vt mitterem eũ ad P.F.Aloisiũ vocandũ, quẽ rectè nouerã domi nõ esse,quod vbi ille fecit,ego diligẽter cãdelabra accepi,& sub axilla abscõdi, & cũ detulissẽ, dedi seni, sed ita erã cæcus vt neq; Fr.Ioannẽ Cruciũ , neq; Cæsarẽ Matthæũ viderim,tandẽ seni dixi,vt illa asseruaret, quia erãt cuiusdã ciuis,quæ habebat venalia, & ad aurificis officinã erãt deferenda,vt iustũ illorũ pretiũ exponeret,quod si aliquis meo nomine peteret,statim redderet;Pater nãque Superior illa emere desiderat. Senex autẽ vir honestus est, & vocatur Põtianus Põticus, & habitat in vico recto ad Sanctorũ Cosmæ , & Damiani ædem, & statim restituet,quãto primũ ab eo meo nomine petentur,& id est verũ,& lecta cõfessione cõstans in ea perseuerauit,& subscripsit. Fra. Prudentius Aurelius prouin. Fra. Lysias Barsator. F. Ioan.Lucas Secret.

Et post præmissa in eodẽ monasterio die sexta mensis Octobris anni 1607. præsentes cõparuerũt coram R. P. Prouinciali Fr. Prudẽtio Aurelio in eius triclinio P. Fra. Montanus Pudens,& Fr. Numerianus Aulicus Religiosi S. & obtulerũt duo cãdelabra argentea,quæ illis dedisse affirmarũt,quẽdam senem nomine Pontianum Ponticũ, qui propè Sanctorum Cosmæ,& Damiani in vico Recto habitat, & ea ab illo restitui petierunt nomine Pat. Fra. Lysiæ Barsatoris,qui,vt videbatur,vir simplex, & rectus sine vlla difficultate reddidit. Et Pater Prouincialis *Rei confessionis cõprobatio* §.34.

 vocatis

vocatis æditu o,& eius Socio ab eis quæsiuit, num illa essent candelabra argentea, quæ die Dominica in sacristia fuerunt desiderata,& vnanimes responderunt illa ipsissima esse, quæ die Dominica fuerant ablata,& ea æditu us accepit,& in sacristiam seruanda detulit, præsentibus supra nominatis patribus. F. Ioan. Lucas Secreta.

Cõfessionis ratificatio. §.25. Omitti posset in hac specie propter cõprobationẽ factam. In eodem monasterio S. die septima mensis Octobris eiusdem anni 1607. in carcere vbi Fr. Lysias Barsator detinebatur R.P.Fra. Prudentius Aurelius Prouincialis interrogauit P.Frat.Lysiam Barsatorem. An in vltima sua confessione facta die quinta huius mensis perseueraret, & in ea se affirmaret, cuius rei causa eam integram, vt supra scripta est recitaui, quam cum recitassem,& ipse P. Fr. Lysias attentè audijsset, respondit veritatem se in ea dixisse,& in ea constanter perseuerare,& subscripsit.
Frat.Prudentius Aurelius Prouin. Frat.Lysias Barsator.
Fr.Ioan.Lucas Secreta.

Citatio ad sentẽtiã §.26. Et post præmissa in eodem monasterio S. die, mense, & anno suprascriptis, idem R.Pa.Prouincialis præcepit, quod P.Fr. Lambertus Sosthenes Fra. Lysiæ procurator ad diem duodecimam huius mensis Octobris anni præsentis ante meridiem citetur, vt adsit in conclaui R. Pat. *Libr. 1. cap. 18. num. 3.* Prouincialis ad audiendam sententiam diffinitiuam in hac causa pronuntiari, & ego infrascriptus Notarius eũ personaliter citaui ad diem, & locum asignatum in cõtinenti. Fr. Ioan. Lucas Secret.

Sentẽtia diffinitiua.§.26. Visis actis processus per nos cõfecti in causa aduersus P.F. Lysiã Barsatorẽ Sacerdotẽ professum Religionis S. In qua de culpis,& delictis ab eo cõmissis,& quibus publicè notatus, est inquisitũ, & tractatũ, & specialiter de furto ab eodẽ facto, omnibusq; maturè põderatis, & diligẽter cõsideratis, & negotio cũ Patribus cõmunicato, & de ipsorum cõsilio, solũ Deum præoculis habentes,& totius causæ conclusionẽ,& determinationẽ explicãtes.

CHRISTI

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

DEcernimus, & declaramus ex tabulis liquere præfatum Fra. Lysiam Barsatorem reum, illis delictis obnoxiũ, de quibus inquisitus est, ac propterea esse admonendum, & nos, prout res postulat, admonemus, vt prauos suos mores iuxta professionis suæ vota emẽdet, & corrigat, & propter delicta ab eo cõmissa, præcipuè furtum, quod fecisse confessus, & conuictus est, licet iuxta sanctorum Patrum canones posset perpetuò deponi. Nos tamen e iustis causis animum nostrum mouentibus cum eo mitius agentes, ipsum per annum integrum ab hodierna die computandũ suspendimus, & suspensum decernimus ab altaris ministerio, vt in nullo sacro ordine posit ministrare. Et iubemus eundem in pane, & aquã omnes sextas ferias eiusdem anni ieiunare. Et quia sæpè sæpius admonitus emendationis indicium non dedit, sed cõtumax, & incorrigibilis est repertus, & suis culpis, & vitijs religiosorum vitã perturbat, ne ouis morbida totum gregem inficiat, ipsum tanquam membrum putridum à nostri ordinis corpore abscindendum, & proijciendum decernimus, & præcipimus ne in habitu nostræ Religionis vsitato deinceps incedat, à quo, & ab omnibus nostri ordinis priuilegijs priuamus, & exuimus; declarantes non propterea à votis sollemnibus in professione ab eo factis ipsum absolui, cum delicta minimè illis eum liberauerint, sed potius in profundũ malorũ eiecerint, vt qui eis cõstringatur, & propter demerita illis priuetur adiumentis, quibus in Religionis congregatione posset melius adimplere, & videat, quã amarum sit, Dominum Deum suum dereliquisse. Quapropter eum iterum admonemus, & exhortamur in Domino, vt faciat fructus dignos pœnitentiæ, ne cum venerit Do-

Lib. 2. c. 16. §. 2. nu. 7. Lib. 2. cap. 14. nu. 12.

minus, ipsum à Religione, quam professus est, præcisum, & eiectum inueniat. Literas etiam dimissorias ei præberi mandamus, in quibus huius nostræ sententiæ tenor inseratur. Ita pronuntiamus, decernimus, & declaramus omni meliori modo, via, quib⁹ melius de iure possumus.

Fr. Prudentius Aurelius Prouincialis.

Sententiæ diffinitiuæ pronũtiatio §. 29. Lata, publicata, & pronuntiata fuit suprascripta sententia à R.P.Fr. Prudentio Aurelio ordinis S. Prouinciali in Prouincia V. qui in ea subscripsit in monasterio S. in suo conclaui die duodecima mensis Octobris anni millesimi sexcentesimi septimi ante meridiem præsentibus P.Fra Iucundo Iuliano, & P.Fra. Herculano Gemino eiusdem ordinis religiosis testibus, præsente itidem Pat. Fra. Lamberto Sosthene dicti Lysiæ Barsatoris procuratore, cui sententiam ego infrascriptus Secretarius notificaui, qui respondit, notam fieri oportere Lysiæ principali, contra quem est lata. Fr. Ioan. Lucas Secret.

Postea sententia Reo notificatur, & postquam illi cõsenserit, decem diebus transactis, aut statim datis literis dimissorijs habitu regulari spoliatus iuxta cuiusque religionis consuetudinem expelletur.

De alijs formulis §. 30. Proposuimus ad longum actorum tabulas, & processus ordinem, & figuram, nulla que alia intermiscere voluimus ne legentem aliquomodo retardarent, aut addiscenti obscuritatem ingererent, & ideò separatim alias formulas addere decreuimus, quæ in alijs causis possint deseruire. De accusatore nil in præsentiarum agimus, ipse enim ad iudicium præparatus accedere debet, ac propterea minimè eum instruendum suscepimus; sed Superiores, qui frequenter, cum à forensibus exercitationibus sint alieni, hac qualicumque nostra ope indigent, in Religiosa disciplina tuenda, & contra delicta promouenda, facileque ex dictis aduertere poterunt, quæ pro causarũ qualitate

qualitate sint in ordine iudiciario immutanda.

Admodum Reuerende Pater. Ex charitatis, & iustitiæ zelo impulsus ne crimina maneant impunita V. Pat. vt iudici denuntio. Quod Pat. Frat. Lysias Barsator Sacerdos ordinis nostri S. multa delicta cõmisit, quæ nota, & diuulgata sunt in hoc monasterio. Et cum eum debitis antea monitionibus ad emendationem prouocauerim à male factis minimè abstinet, sed induratus in delictis perseuerat. Quocirca P. V. eius consulat saluti, & aliorũ offensioni, & pœnis debitis corripiat, & coerceat.

Denũtiationis iudicialis formula §. 31. *Lib. 1. c. 7. n. 13*

Reuerende admodum Pater. Fra. Lucas Canus huius monasterij Superior coram V. Pat. compareo charitatis, & iustitiæ zelo incitatus, & meliori via, & forma qua de iure possum. Et Patern. V. vt huius Prouinciæ Iudici denuntio Pat. Fra. Lysiam magna cõmisisse delicta, quæ sunt omnibus in hoc monasterio nota, & cum debitis eũ monitionibus corripuerim, non tamen à male cæptis desistit. Quo circa P. V. sunt partes ad eum dignis pœnis coercendum, & puniendum, vt totius monasterij bono, & ipsius Fr. Lysiæ saluti prospiciatur, &c.

Alia eiusdem denũtiationis formula §. 32. *Lib. 1. c. 7. n. 13.*

Poterit etiam coram Secretario in tertia persona hoc modo formari. In ciuitate N. in monasterio S. ordinis S. die tali mensis N. anni 1607. in præsentia R. P. N. Prouincialis in hac prouincia N. Fr. Lucas Canus eiusdẽ monasterij Superior comparuit, & dixit. Quod ipse charitatis, & iustitiæ zelo impulsus coram sua Patern. vt coram iudice denuntiant Pat. Fra. Lysiam, & reliqua, vt in præcedentibus.

PVRGATIONIS CANONICAE formula. §. 33.

Sententia interloquutoria, in qua purgatio canonica indicitur.

IN ciuitate N. in monasterio S. ordinis S. die septima mensis

Lib. 1. c. 16. & li. 2. c. 11.

mensis Octobris anni 1607. R.P.F. Prudentius Aurelius Prouincialis eiusdem ordinis in prouincia V. dixit. Quod ad hanc causam aduersus P.F. Lysiam Barsatorem agitatam debito fine terminandam consideratis, & expensis mature omnibus in ea deductis decernit, & declarat, necessarium esse dicto P.Fr. Lysiæ de furto infamato canonicam purgationem iniungere ratione assertì furti, quod ipse cõmisisse negauit. Quo circa præcipit, quod præfatus P.Fr. Lysias intra decem dies ab huius decreti notificatione computandos, iuret per sancta Dei Euangelia, quæ proprijs manibus tanget, se à supradicto furti delicto, quod negauit, immunem esse, neque vllo modo id cõmisisse, neque illius participem fuisse, & simul quinq; Religiosos Sacerdotes adducet, qui ipsius vitã rectè nouerint, & mores, & quibus confidi posit, quod minimè peierabunt, qui omnes iuris iurandi sacra religione interposita affirment. Credere se præfatum Fr. Lysiam verum iurasse, quod si in tribus ex his defecerit pro conuicto in crimine ipse Fr. Lysias habeatur. Adiecitque reseruare in se facultatem ferendæ sententiæ diffinitiuæ iuxta canonicas sanctiones, & secundum quod dictus F. Lysias in purgatione dicta se gesserit, & ita decreuit, & subscripsit, præsentibus P.Fr. Bernardo, & P. Fr. Valerio testibus ad præmissa vocatis.

Fr. Prudentius Aurelius Prouin. F. Ioan. Lucas Secret.

In eodem monasterio S. N. die, mense, & anno, quibus supra, supra scriptam canonicæ purgationis sententiam. Ego infrascriptus Secretarius P.Fr. Lysiæ notificaui, & de omnibus in ea contentis certiorem feci, qui respondit se paratum in omnibus ad obediendum, & subscripsit.

Cõpurgatorũ testiũ depositio §. 34

Fr. Lysias Barsator. Fr. Ioannes Lucas Secret.

Et post præmissa in eodem monasterio S. die vndecima mensis Octobris eiusdem anni 1607. in conclaui R. P. Fr.

P.Fr.Prudentij Aurelij Prouincialis ordinis S.in prouincia V.præsens adfuit P.Fra.Lysias Barsator præfatus, & secum detulit P.Fr.Aloisium,& P.Fra.Benedictum,& P. Fr.Benedictum,& P.Fr.Pontium, & P.Fr.Septimium,& P. Fra. Polycarpum omnes Sacerdotes eiusdem ordinis, quos esse quinq; testes cõpurgatores, & P. Prouinciali obtulit, vt eorum testimonio suam ostendat innocentiã, & famam læsam expurget.

Et P.Prouincialis eorum vnumquemq; separatim me præsente interrogauit Num Fr. Lysiam notum haberẽt, & à quo tempore,& num aliquid eis promisisset, aut dedisset,vt ipsi in hac causa fauerent, & an ipsi ad testimonium dicendum se se obtulissent, quibus interrogationibus cum singuli satisfecissent. Dixit, & declarauit illos quinque Patres à Fr. Lysia productos tanquam idoneos testes,& cõpurgatores admittere.

Et in continenti P. Prouincialis dictis Patribus,& Fr. Lysiæ hæc dixit. Scitote Patres, quod P.Frat.Lysias de furto inquisitus,reperitur huius delicti infamia notatus, quo circa se hac diffamatione purgare tenetur, & R. R. V. V. suæ innocentiæ testes nominati, & producti estis. Et conuersus P.Prouincialis ad Fr.Lysiam dixit. Tu Fr. Lysias dic per Deum, & per Sacrosancta Christi Euãgelia,an ab illo furto,quod tibi imputatur,sis immunis,aut in eo aliquo modo particeps fueris? Et Fra.Lysias tactis sacris Euangelijs iurauit dicens. Per Deum, & per hæc sancta Christi Euangelia iuro, quod à tali furto sum immunis, & in eo nullo modo particeps fui, sic me Deus adiuuet,& hæc sancta Christi Euangelia.

Tunc Pat. Prouincialis præcepit eum recedere, & interrogauit testes, an omnia probè intellexissent, qui simul responderunt,intelleximus probè. Tunc P. Prouincialis seorsum P.Fra.Aloisium alijs testibus longe remotis vocauit,& iurare præcepit.Qui tactis scripturis iurauit

uit dicens; Ego Fr.Lysiam reputo bonum Religiosum,& à furtis longè alienum, quo circa credo illũ verũ iurasse, sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Christi Euangelia,& subscripsit. F.Aloisius Andros Tl.enes.

Mox Pat. Fra. Benedictus vocatus seorsum à reliquis dixit. Ego Fr.Benedictus Anisius F. Lysiam Barsatorem optimè noui bonũ Religiosum,& à furti vitio abhorrentem,& ideò credo illũ veritatem dixisse,& iurasse,sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelia, & subscripsit. Fr.Benedictus Anisius.

Et postea P. Fr. Pontius seorsum à P. Prouinciali vocatus dixit; Ego Fr.Lysiã multis ab hinc annis cognoui, & eius probos mores notos habeo, & ita à furti vitio alienum,vt nil minus illũ cõmisisse arbitror; quapropter firmiter existimo illum verũ in iuramento deposuisse, & ipse ita per Deum iuro,sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Christi Euangelia. Fra.Pontius Paulinus.

Sic reliqui testes eodem ordine describuntur, & in fine Prouincialis, & Secretarius, & purgatione legitimè facta,& innocentia à testibus cõprobata. Diffinitiua ita proferri solet.

Sentẽtia absolutoria formula in causa purgationis §.35. Visis actis processus aduersus P.Fr. Lysiam Barsatorẽ Sacerdotem Religiosum ordinis S. agitati ratione furti, cuius infamia notabatur, & omnibus, & singulis in eo contentis diligenter consideratis,& mature discussis, & perpensis, & negotio cũ Patribus huius monasterij grauioribus cõmunicato de ipsorum consilio, solum Deum præ oculis habentes ei finem imponentes.

CHRISTI NOMINE INVOCATO.

DEfinimus, & declaramus constare dictum P. Fra. Lysiam Barsatorem integrè. & canonicè à furti nota,& infamia se purgasse, & consequẽter ab omnibus haben-

habendum,& repurandum à furti delicto, quod illi falsò imponebatur, immunem, & liberum, vt in ea bona opinione, & existimatione maneat, quam propria virtute acquisiuit,illa obliterata, & abrogata, quæ falso rumore illi imponebatur,& integram famam ei restituimus,& quatenus opus est, eum absoluimus, & absolutũ ab hoc crimine declaramus,& liberum, & innocentem pronuntiamus omni meliori via,&modo,quo de iure possumus. Fr.Prudentius Aurelius Prouin.

Lata, publicata, & pronuntiata, &c. vt in prima sententia. §.29.

NON erit difficilè ex his alia, quæ in negotijs occurrent, expedire, & in tabulas, & acta referre. Nos hæc habuimus,quæ ad vtilitatem eorum,qui in Religiosa disciplina tuenda versantur, in medium adduceremus.Multa breuitati consulentes tam in hoc, quam in alijs libris omisimus. Non deerunt fortasse alij, qui melius absoluent,vtpotè quibus industria, doctrina, forensis exercitatio, & ingenij vires maiores suppetent. Interim nobis satisfuerit Superiorũ industriam quoquo modo subleuare,& Religiosis qualecumq; ferre adiumentũ.

AD DEI OPTIMI MAXIMI GLORIAM.